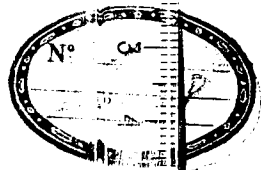
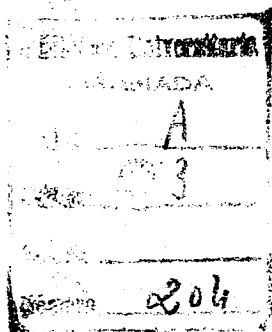

23 Oct 1911

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

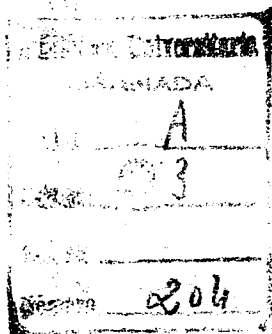
No. 397

ART

St. George's, Grenada, 1753

397

23 Oct 1753

Del Coll. de la Comp. de Hip de Granada. 1737

DE

R. 2397

CONVIVIIS

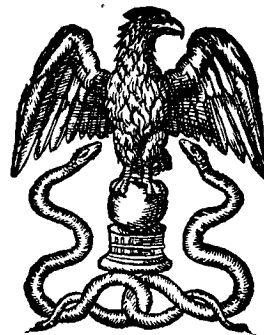
LIBRI QVATVOR.

Ad Illustriss. & Integerrimum Dominum,
D. NICOLAVM DE VERDVN, Senatus
Parisiensis Principem, Equitem Tor-
quatum, & sanctioris Consistorij
Consiliarium.

Auctore

IVLIO CÆSARE BULENGERO,
Societatis I E S V Presbytero.

IN VIRTUTE,

ET FORTVNA.

LVDVNI,

Sumptibus LVDOVICI PROSPERIS
Hæredis ROVILLE.

M. DC. XXVII.

CVM PRIVILEGIO.

Illustrissimo, ac Integerrimo Domino,
D. NICOLAO VERDVNO,
SENATVS PARISIENSIS
PRINCIPI,

Iulius Cæsar Bulengerus S.

*IV multúmque dubitavi, PRÆ-
SES ILLUSTRIS-
SIME, tibine hos de Conuiujs libellos
inscriberem, an stylum aliò ver-
terem. Quid enim minus consentaneum vi-
detur, quàm ut viro supra ceteros sobrio, &
frugi, libri de vino, & epulis, Præsidi iuris
dicundi scientissimo, & in grauissimis totius
Gallie negotijs decidendis occupatissimo, scri-
pta de legibus Conuiuij offerantur. Quum ta-
men effatum illud Pauli Emiliij fortissimi
Imperatoris, & Consulis legum peritissimi,
veniret in mentem, eiusdem viri esse, aciem
aduersus hostes, & conuiuium aduersus ami-*

eos instruere, mihi veniam datum iri putavi,
si commentarios de cibis, & epulis è priscis
auctoribus tibi dicarem, quem veteris memo-
ria studiosum semper expertus sum. Julius
Cæsar maximè siccus, & sobrius, semel, atque
iterum epulum publicum, per seipsum, non
tantum per macellarios diligenter apparauit,
ait Suetonius. Augustus sextario vini in
diem contentus, & dodecatheon cœnam ami-
cis posuit, & sepe viscerationem populo dedit.
Tibi domi quotidiana mensa frugalis est, sed
elegans, & nitida, ad quam non homines di-
etiosi, & aretalogi, sed viri diuini, & humani
iuris prudentes adhibentur. Tu interim de li-
tibus rescindendis, de iurgijs componendis, de
publico otio alendo, de salute Regis, de iure
suo cuique reddendo studiosè agis, & ut Ca-
tholica fidei sanctitas splendorem suum obti-
neat, rationem inis. Deus qui tibi iam olim
hanc mentem iniecit, eandem magis in dies,
magisque promoueat, ut benefactis, ac meritis
onusus, in cœli arce ius à summo iudice acci-
pias, quod in regni Gallia arce tam religiosè
reddidisti. VALE.

AD

AD LECTOREM.

CRIPSERE multi olim,
hodiè que non pauci, de
Conuiujs, Stuckius libros
aliquot eruditos, sed mul-
ta parerga miscet, Lipsius politè vt
omnia, sed multa leui manu, & cur-
sim, Ciacconius de Triclinio bellè, sed
plæraque parum explicatè. Tot tan-
tisque viris succedaneus tres tibi li-
bellos, beneuole lector, do, dico, quos
si triclinio tuo exceperis, vt Iupiter
Homericus, escæ nidore contenti
erunt, tu alios succo pasce.

**** 3

SYL

SYLLABVS
LIBRORVM
ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

Cap. I.	D E nomine Conuiuij.	pag. 1.
2.	De tribus conuiuiorum generibus.	3
3.	De ientaculo, prandio, cæna.	8
4.	De ientaculo.	15
5.	De prandio Romano.	17
6.	De conuiuiorum causa.	18
7.	De varijs conuiuijs.	21
8.	De conuiuijs parcis.	25
9.	De conuiuijs opiparis.	28
10.	De varijs cænis.	31
11.	De cænis parcis.	33
12.	De mediocribus conuiuijs.	34
13.	De conuiuijs sordidis, aut luculentis.	36
14.	De puerorum cæna.	37
15.	De Græcorum conuiuijs.	38
16.	De alijs Græcorum conuiuijs.	40
17.	De legibus sumptuarijs.	45
18.	De conuiuiio instruendo.	46
19.	De conuiuatore.	47
		20. De

20.	De legibus aut sermonibus conuiualibus.	48
21.	De conuiuis.	49
22.	De numero conuiuarum.	ibid.
23.	De hora prandij.	50
24.	De conuiuijs tempestiuis, & intempestiuis.	54
25.	De uocationibus.	58
26.	De loco conuiuij.	61
27.	De cænationibus & triclinijs.	62
28.	De triclinio Philonis Iudæi.	65
29.	De lectis.	67
30.	De lectis tricliniaribus, & accubitiis.	70
31.	Rursum de lectis tricliniaribus.	72
32.	De accubitione.	75
33.	De accubitione & lectis.	78
34.	De triclinio.	81
35.	De veste discubitoria.	87
36.	De mappis & linteis.	90
37.	De mensis.	92
38.	Rursum de mensis.	95
39.	De mensis tricliniaribus.	97
40.	De rege conuiuij.	102
41.	De lauandis manibus.	107

*** 4

LIBER

LIBER SECVNDVS.

Prolusio.	111		
Cap. 1. De mensis & ferculis.	114		
2. De partibus.	117		
3. De cæna partibus.	121		
4. De antecænio.	125		
5. De capite cæna.	131		
6. De carnibus, & de attagena.	134		
7. De pauo, & alijs anibus.	139		
8. De ficedula.	140		
9. De turdo & anate.	141		
10. De turture & columba.	ibid.		
11. De perdice & gallina.	142		
12. De galbula, catta & pauo.	143		
13. De phænicoptero.	144		
14. De phasiano & numidicis.	145		
15. De ansere.	146		
16. De rustica perdice.	ibid.		
17. De hædo & porcello.	ibid.		
18. De glire.	147		
19. De iecore anseris.	ibid.		
20. De apro & lepore.	148		
21. De lalisione.	ibid.		
22. De caprea, dorcade, & hinnulo, vel hinnu- leo.	149		
23. De lucanica.	150		
24. De			
		24. De carnibus elixis & coctis.	151
		25. De piscibus esculentis.	164
		26. De mullo.	169
		27. De rhombo & scaro.	170
		28. De coracino.	ibid.
		29. De acipensere.	171
		30. De lupo, murena & alijs.	172
		31. De ostreis.	180
		32. De squilla.	ibid.
		33. De echino.	181
		34. De murice.	182
		35. De gobio.	ibid.
		36. De lupo.	183
		37. De aurata.	ibid.
		38. De conchis & ostreis.	184
		39. De secundis mensis, seu bellarijs.	185
		40. De olea.	189
		41. Rursum de olea.	191
		42. De ficu.	ibid.
		43. De alijs cibis hortensibus.	193
		44. De lactuca.	ibid.
		45. De caule, fungis & moris.	195
		46. De ficu.	ibid.
		47. De chia ficu & caricis.	196
		48. De bombylemmate.	197
		49. De colostro & caseo.	ibid.
		50. De caseis.	198
		51. De condito, amulo & alijs.	199
		*** 5	
		52. De	

52. De alica.	ibid.
53. De placentis & alica.	200
54. De placentis.	201
55. De panibus, pulte, alica.	208
56. De faba & leguminibus.	209
57. De farre & simila.	210
58. De hordeo.	211
59. De rapis, & caulibus, seu colibus.	212
60. De aceto.	214
61. De abyrtaca.	215
62. Rursum de aceto.	ibid.
De alijs terra natis.	216
63. De malis & vnis.	219
64. De cella & penu.	221

LIBER TERTIVS,

Prolusio.	223
Cap. I. De vino.	233
2. De vino veterano.	241
3. De murrhina potione.	248
4. De nota vini.	250
5. De varijs vini generibus.	252
6. De mulso.	255
7. De passo.	ibid.
8. De mulso ex Dioscor.	256
9. De vino Albano.	ibid.
10. De	

10. De Surrentino, Falerno & alijs.	257
11. De varijs vinis.	258
12. De vini crasi, seu temperamento.	260
13. De vsu aquae calidae & gelidae.	261
14. De potu veterum, & modo bibendi.	263
15. De vini haustibus, seu crateribus.	266
16. De modo bibendi.	268
17. De mediocri potu.	269
18. De bibendo.	270
19. De praebibendo.	273
20. De cottabo.	276
21. Rursum de cottabo.	279
22. De alijs potionibus.	281
23. De vomitionibus inter vina.	284
24. De coronis.	288
25. De lucernis.	291
26. De unguentis.	292
27. De coronis & unguentis.	296
28. Rursum de unguentis.	299
29. De ludis inter epulas.	308
30. De acroamatis.	309
31. De scurris.	313
32. De scolio.	315
33. De scolio & cantu.	316
34. De libatione.	320
35. De griphis.	324
36. De consultatione in caena.	325
37. De militari conuiuio.	326

LIBER QVARTVS.

Prolusio.	327
Cap. I. De obsonatore.	332
2. De cocis.	334
3. De carptoribus & scissoribus.	338
4. De structore & architriclinio.	341
5. De prægustatore.	342
6. De pocillatore, & alijs ministris.	343
7. De pueris & puellis ministrantibus.	346
8. De alijs conuiuij curatoribus.	349
9. De vasis culinarijs.	ibid.
10. De vasis escarijs.	353
11. De poculis.	359
12. Rursum de poculis.	367
13. De myrrhinis.	370
14. De alijs poculorum generibus.	372
15. De varia poculorum forma.	376
16. De vasis vini & alijs.	378
17. De poculis Græcanicis.	380
18. & vlt. De panibus & placentis.	386

IOANNES CLAVDIVS DE VILLE,
in sacra Theologia Magister, in S. Pauli
Lugdun. Canonicus, & in hac dicecesi ab
Illustrissimo Domino Cardinali de Mar-
quemont Lugdun. Archiepiscopo in libro-
rum censuram incumbere iussi : fidem fa-
cimus nos P. Iulij Cæsaribus Bulengeri è So-
cietate I E S V, Tractatus *De Pictura, Ludis,*
& *Conuiujs* vidisse, nihilque contra bonos
mores, aut Catholicæ, Apostolicæ, & Ro-
manæ Ecclesiæ dogmata, imò maxima do-
ctrina ad publicam vtilitatem refertos
comperisse. Lugdun. apud S. Paulum pri-
die Idus Decembr. 1626.

DE VILLE.

†† . *Consen*

Consensus D. Procuratoris Regij.

TRactatus de Conuiuijs, Pictura, & Ludis,
Auctore R. P. Iulio Cæsare Bulengero
Soc. I E S V Presbytero, ego Consiliarius &
Procurator Regius typis mandari & in lu-
cem exponi consentio. Lugduni 23. De-
cembris 1626.

P V G E T.

Permissio D. Locumtenentis.

TRactatus de Conuiuijs, Pictura, & Ludis,
Auctore R. P. Iulio Cæsare Bulengero
Soc. I E S V Presbytero, à Ludouico Prost
Harede Rouille in lucem dari permitti-
mus, ac ne quis citra factam ei potestatem
denuò excudat interdiciamus. Datum Lu-
gduni 24. Decembr. 1626.

A V S T R E I N.

DE CONVIVIIS

LIBER PRIMVS.

De nomine Conuiuij.

CAPVT I.

ONVIVIUM dicitur à conuictu. Cicero *lib. de Senectute*, Maiores nostri accubitionem epularem amicorum, quia vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominarunt melius quàm Græci, qui hoc idem compotationem, tum concœnationem, symposium, syndipnon vocitarunt. Idem *lib. 9. epist. 24. ad famil.* Pertinere ad beatè viuendum arbitror, vt cum viris bonis, iucundis, amantibus tui viuas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius, nec id ad voluptatem refero; sed ad communicationem vitæ, atque victus, remissionemque animorum, quæ maximè efficitur sermone familiari, qui est in conuiuiis dulcissimus, vt sapientius nostri quàm Græci illi *συμπόσια*, aut *συδήματα*, id est, *compotationes*, aut *conœnationes*, nos conuiuia, quod tum maximè simul viuitur. Latinis item Epulum, visceratio, epulæ, ientaculum, prandium, merenda,

da, cœna, cœmessatio. Græcis apud Pollucem πῶ-
 τος, σαππία, συμποσία, αὐόδος ἢ ἐν οἴῳ, διασος,
 εἰλαπύνη, ἔρανος, ἐστίασις, ἀείσον, δεῖπνον, αὐδέπνον,
 δοίη, ξένισμος, Thucydidi ξένισις, quam vocem
 duriorē Pollux putat. Ἰσχυὶ *Geneseos cap. 26.* Ἰσχυ-
 ἰσχυὶ, ἰστίαμα, σιωσία Platonī *in Symposio*, δωχία
 ἀπό τῆ εὐ ἔχειν, δαίς, δαίτης, δαίτη, ἀ δαίω, διῖδο,
 quia partes cuique in conuiuio diuidebantur, vnde
 & δαίτυμων, δαίτυμονεύς, conuiuia, δαίτης σίσσος,
 vel μαγειρὸς κοκκίς, δαίτυπὸς pistor, δαλία Pol-
 luci, ἄρῶπη, apud veteres Christianos, Doribus
 αἰκλον, σιωαίκεα, conuiuia, ἔποικλα *secunda mensa*
Athenæo lib. 4. & lib. 11. cap. 11. dicitur & συμβίωσις
 Luciano *in vitariis mercatu.* συμβίωσαι δεξιὸς ἢ συμ-
 μεῖν ἰκανός, *in conuiuio elegans, & vini potor egregius.*
 Polemon existimat αἰκλον Laconibus dici *apopho-
 reta*, quæ darentur conuiujs qui Phiditia ege-
 rant. Cæteri Græci αἰκλον *cœnam* vocant. Athe-
 næo ἡβηθία, κωκίον, κώδων, κληθίον, παστῖν,
 κομῖτιν, σοδάλια, κομῖτις, κομῖσσις, κοῖτις, ἢ
 κοῖσιον οἶκοι, φαληθία. *Curijs Romæ* Dionysius
 Halycarn. vocat ἐστίασία, *Curiones* ἐστίατορας, *Liuius,*
Epulones. Phiditia olim dicta ἀνδρεία, *virorum con-
 uiuia*, quod fœminæ illis excluderentur. μάζονας
conuiuia parum lauta. Athenæus *lib. 4.* ἐν ποῖς λεγο-
 μένοις μάζονας. τὸ γὰρ ἔπ ἢ γῶ ἢ διονυσιακὴ αὐόδος
 ἔχει τὸνομα. Nomen Mazonum hodiè que cœtus
 Dionysiacus habet.

De

De tribus Conuiuiorum generibus.

CAPVT II.

Veteres Græci & Romani conueniebant aut
 ad cœnam rectam, aut ad nuptias, aut ad
 ἔρανον, seu collectam, & symbolam. Cœnam rectam
 intelligo eam quam Græci vocant δωχίαν, εἰλα-
 πύνη, Latini prandium, aut epulum dapsile, con-
 uiuium opiparum, siue publicum, siue priuatum,
 viscerationem. Eustathius *ad lib. 1. Odys.* οἱ παλαιοὶ
 σιωπῶν ἐπ' ἀωχία, ἢ γῶν εἰλαπύνη, ἐν γαμῶ, ἢ ἐράνω.
 Cœnam rectam Heliædus vocat πολέθειον δαίτη,
 cœnam hospiribus, aut amicis referam. Sueton.
lib. 2. cap. 74. Augustus conuiuabatur assidue, nec
 vnquam nisi recta, non sine magno ordinum, ho-
 minumque delectu. Cœnam rectam sustulit Nero,
 reuocauit Domitianus. Symbolas conferebant
 Eranista, & symbolum, id est, anulum, vel quid-
 uis aliud soliti dare loco arrhæ ei sodalium qui
 iubebatur cœnam parare. Quare lena conquerit-
 ur de filia apud Lucianum *in Dialog. Etar.* Quod
 amanti anulum dederat quem deponeret pro
 symbola, cum nummis careret. ἢ ἔχρη αὐτὸν κατα-
 δεῖναι συμβολῶν, ἢ δακτύλιον δέδωκε. *Lyfias in orat.*
de Aristophanis pecunijs, ἔλαβε σύμβολον ἀπὸ βασιλέως
 φιάλης χρυσοῦς, *accepit symbolum à Rege phiala aurea,*
 vbi symbolum pro arrha sumitur. *Plaut. in milite*
gloy. Ea causa miles hic reliquit symbolum, im-
 pressam in cera ex anulo suam imaginem, vt qui
 huc afferret eius similem symbolam. Dicitur au-
 tem Eranon ἀπὸ τῆ σωεράν, ἢ συμφέρεν ἕκαστον, quod

Eranistæ inter se ament, & quisque conferat. Casaubonus *σπεραίν* interpretatur conferre, & conijcere, quia *ἔσπερον* significat *eiycere*. Epidosima δειπνα fiunt cœnæ adiectitiæ ex iis quæ conferunt sodales vltra id quod tenebantur ex pacto, vel ex infelici iactu alexæ. Erat genus Erani cùm non pecunias, sed suos quisque cibos in sporta in commune deferret. Dicitur τὸ σπὸ σπειδῶ δειπνον. Hesychius, σπὸ σπυρίδῳ δειπνεῖν, ἢ δειπνίζεῖν, τὸ ἀπὶ δειπνῶ ἀργύριον, ἢ μέρη ἐν σπυρίδι λαβεῖν, ἢ δύναι, est pro cœna argenti, aut partes in sporta accipere aut dare. Demosthenes ἔρανον, vocat *σπυραγῶνον*. & Menander ἐπαίρωσεν τὸ σπυραγῶνον, impleuit collectam, & cœtum. Homer. 3. *Odyssæa*,

πᾶς δὲ πίδει κενὸν, καλλιῶτε πρέπειαν.

Apposuit sportulam, seu canistrum, & pulcram mensam. Vbi Scholiastes: Ad eranon, & cœnas conueniebant Poëtæ, sed nihil præter cantum conferebant. Vnde & dicuntur Poëtæ ἀκνῖα δύνειν, sine fumo sacrificare. Quia sumptu alieno cœnant, apud Athenæum lib. 1. & opiparæ cœnæ signum est ignis, aut fumus. Scholiastes Aristophanis, τὸ πῦρ δωχεῖας σημαῖον, ignis cœna signum. Thiasî epulas Deorum, aut epulones ipsos significant, quasi *σάσαι*. σοῖ, Doribus θεοῖ. σὶδῶ ἀνὴρ θεῖδῶ, vir diuinus. εἰλαπίνυ δίετα est à concoquendo cibo. λάπειν enim τὴν ἔσπελον ἐκπέπειν, cibum concoquere. Vnde εἰλαπάχθαι, & Atticè λελαπάχθαι. λάπειν propriè est sonum edere, quem tuburcinatores edendo faciunt. Euochiam antiqui dici volunt σπὸ φῶ ἔχης, ab alimento. Melius omnino σπὸ φῶ εὔ ἔχης, quia pauperes, & victi, & mactigiæ ὀχλῶ & alimentum capiunt, quibus negatur δωχεῖδῳ. Athenæus

næus lib. 8. *συμβολῶν* dixit. Terentius in *Phormione* act. 2. scen. 2. Téne alymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis. εἰλαπίνυ dicitur ex eo, quòd bibunt in turmis equitum, πίνουσι ἐν εἰλαῖς, vt Eustathio, vel σπὸ φῶ λαφύσειν, sine modo expendere. δάλλεια δαῖς, aut δαλία, florens conuiuium, à δάλλω, germino, vel ab ἀλιζέδῳ θεοῖς, conuenire in Deorum gratiam, vt Eustathio ad lib. 9. *Iliad*. Plutarchus *sympos*. 9. *quæst*. 14. δαλιάζειν conuenire gratia compositandi hilariter. πεῖδειπνα Athenæo cœnæ ferales, lib. 8. ἡθηθῆμα, gymnasia, aut conuiuia puberum. Lib. 10. cap. 7. φιλοῖνια φιλεπνῶς, φιλίνια, aut φιλιππα, conuiuia ad amicitias augendas. lib. 5. cap. 1. φραπεινῶ, δημοτικῶ, epulæ tribulium. ἄφιλια, ἀμικτα, epulæ, ad quas incondita multitudo vocatur. ὀργωνικῶ, in mysteriis, conuiuia, ad quæ διασώται vocantur. ἔρανισαῖ συμμασῶται apud Athenæum lib. 8. cap. 12. Hesychio φολληθῆμα, vbi thiasotæ conueniunt. Apud Athenæum lib. 4. cap. 4. πτηλιώδισα nutriculales epulæ, cùm nutrices in templum Dianæ pueros deferunt. πυκτά Perfarum apud Herodotum lib. 9. τέλειμ δαῖτες. Apud Athenæum lib. 4. cap. 8. αἰκλῶ vesperna Laconum, συνακλίαι, concœnationes, σπὸ φῶ ἰκνέδῳ, vt Eustathio. Vnde bellaria ἔπεικλα, ἀπιδερίσματα, ἐπίδειπνα. Apud Athenæum lib. 4. cap. 4. cœnæ κοπίδες, à κόπιω, quia capra immolatur. φύσιλλῶ, panis in canistro vimineo. δαῖς dicitur à δαῖω, διῦδο, quia in epulo suæ cuique partes datæ. Homerus δαῖτα εἶστω vocat. Prouerbiū, μεῖς ἐ πίησει, Pars non strangulat. μεῖς, ἐ πίηξ, modestè edentibus. Apuleius *Miles*. 4. partes surreptas, & prægustatas portiones offerebat. Suetonius de *Caligula* cap. 8.

Equiti Romano auidius uescenti partes suas misit. Homerus *Odyss.* 8. οἱ δ' ἦδ' ἰδὴ μοῖρας τ' ἔρεμον, κερώντο τ' οἶνον. Olim vnus tantum missus fuit, vnum ferculum, quod ex æquo in singulos conuiuas diuideretur, postquam plura fercula illata sunt, ea dicta *ἀποφορέματα*, vt scribit Dionysius Trypho. Ita *Genes.* 43. à Iosepho partes fratribus datae. & *1. Reg.* 9. à Samuele Saùli data pars optima. Cato Uticensis solitus erat de portionibus fortiri, quæcumque cōtingeret, si fors ipsum destituisset amicis, vt primas tolleret instantibus, parum id aiebat conuenire inuita Venere. Cœna autem recta dicitur *ἐντελὲς δεῖπνον*. Lucianus, *ἢ αἶμα ἐνομιζέτο τὸ ἐντελὲς ὀνομαζομένων δεῖπνον*, Simul inferebatur perfectum prandium. Martialis *lib.* 11. perstringit conuiuium furacem:

Quidquid ponitur hinc, & inde verris,

Mammæ suminis, imbricæque porci,

Communemque duobus attagenam;

Hæc cum condita sunt madente mappa,

Traduntur puero domum ferenda.

Eustathius, εἰλαπίνη θυσιά, ἢ ᾧσακὸν λαμπεστέρη *ᾧσα* τὸ κατ' εἶλας πίνειν, *Eilapine sacrificium, & apparatus luculentior*, quod gregatim biberent. ὅμα εἰλέωνος πολλοὶ ἔπνον *χαίεσι* δεῖπνοκλήτορ, *Vbi multi simul congregati bibebant lato conuiuatore.* χαίεσι fit ob nuptias. Eranus parcus fuit, & modestus, quia *ἐρανισαί* suum quisque comedebat, & symbolam conferebat. *ἐραν* ἢ ἐπὶ κοινῆς συμβολῆς, ἢ γρως κατὰ κοινῆς, ἢ δαπάνης πολλῶν πινῶν *ᾧσα*. *Eranus, cœna multis in commune conferunt, vt simul epulentur.* Dicitur & prandium ex sportula. Tzetzes *ad lib.* 2. *Hesiodi*, κατὰ βόλια ὅταν κοινῶς εἰσφέροντες δαπάνην συμποσίωσι,

ποσίωσι, *Catabolia*, cum in commune conferentes *sumptum epulantur*. Alia sportula fuit, quam instituit Nero rectæ cœnæ loco apud Iuuenalem 3. & Martialem,

Centum miselli iam valete quadrantes

Anteambalonis congiarium lassî.

Laërtius in *Diogene cane* ait quemdam fuisse *ἐρανιστῆρα*. Cicero *lib.* 2. de *Orat.* Symbolam, collectam vocat. Quoniam collectam à conuiuis exigis. In *Prouerb. cap.* 23. Noli esse in comestationibus eorum, qui carnes ad uescendum conferunt, quia dantes symbolas consumuntur. Eustathius, *θίασος ἐραν*, ᾧσα τὸ σῖδος, τὸ περὶ θεός, collatiuum prandium. Terentius in *Andria*: Cœnauit, symbolam dedit. Plautus: Paratæ sunt scapulis meis symbolæ. Idem collatiuum ventrem vocat. Collextrix apud eundem, quæ religionis causa stipem colligit. Athenæus *lib.* 8. *ἐρανοὶ ᾧσα* τὸ πωερῆν. εἰσαγωγὰ ἐπὶ ἡδ' συμβαλλομένων. σωμαζώμιον δεῖπνον ἐκ τῆ συμβολῆς τὸ ἐπὶ αὐρίδ' δεῖπνον ὅταν τις αὐτὸς αὐτῷ σκιάσας δεῖπνον, ἢ πωιδεὶς εἰς αὐρίδα ᾧσα τινα δεῖπνήσειν ἦν. Argiui πῶν συμβολῶν πῶν εἰς τὰ συμπόσια καλέσει χῶν, πῶν ἢ μερίδα αἴσω. Terentius in *Eunucho*: Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo, in hunc diem, vt de symbolis essemus. Chæream ei rei præfecimus, dati annuli locus, tempus constitutum est. Quæ supererant, ex erano distribuebant. Æschines in *Ctesiphontem*, ὡσπερ ἐκ ἡδ' ἐράνων τὰ πλείοντα νυκτεμέριον ἀπέρχεσθε. Hefychius, εἰλαπίνη, θυσιά, ἐορτὴ ἐπὶ τῆ σωμαλειδῆς εἰς αὐτῶν πίνοντες. Athenæus *lib.* 8. τὰς θυσίας, ἢ τὰς λαμπεστέρας ᾧσακὰς vocant εἰλαπίας. Pollux *lib.* 1. *πωιδονίαι, πωιδουσίαι, prandia, vel conuiuia publica.* Æstiuam

uam cœnam post assum vulgò ita interpretantur, vt si quid post assum inferatur, sit alienum, apud Tertullianum *lib. de anima*. Putem ego cœnam æstiuam leuem fuisse, & humidioribus cibis contitisse. Plautus *in Menachmis*: Æstiuè admodum viaticati sumus.

De Ientaculo, Prandio, Cœna.

CAPVT III.

Quod hodiè que fit, vt homines vulgò ter cibum capiant, manè, sub horam vndecimam, & vespere; id iam olim factitatum esse docet Didymus *ad Odyss. lib. 2.* *περὶ Ἐσφαῖς οἱ παλαιοὶ ἐρχόντο, καὶ πρὶν ἢ ἀεφίτων ἐκάλομαι ἄριστον ἢν ἐλάμβανον ἀεφίας, σχεδὸν ἐπὶ σκοτίας ἕσσης, ἀπὸ τῆς ἀεσφίρεως πρὸς τὴν ἀεφίτων Ἐσφίην, ὡς τὸ ἀερε ἀνομασμένους τὴν λέξεως, πρὶν δὲ ἄλλαν δειπνον μετ' ὃ ἐδει ποιεῖν, ὃ ὄσιν ἐνεργεῖν, &c.* *Ter cibum veteres die capiebant. Ientaculum primò sumitur, quod vocatur ἀεισον, & sumitur manè, cum adhuc penè tenebra essent, dictum ab ἀερε. Secundo sumitur prandium, δειπνον, quia eo sumpto laborandum, δεῖ ποιεῖν, & ad exercitia militaria redeundum. Tertio δόρπον, cœnam Latini vocant, quasi ἰδνερπον ab ἰδνεω, dormire, κοιμᾶσθαι, quando imus dormitium, aut cubitum. Ariston dici potest, quòd eo sumpto ad præclarum aliquod opus procedunt, ait Didymus *pag. 15.* & *pag. 40.* ἀεισον τὸ ἀεσφίτων ἔμθρωμα. ientaculum, matutinus cibus, δόρπον, vespere cœna, seu Dorpon, τὸ ἐν τῇ ἑσπέρας. δειπνον τὸ ἀεσφίτων, prandium manè ante meridiem. Dorpon*

ὡς τὸ δόρπον πᾶναιεν, quòd hasta quiescat, ἢ πᾶναιεν τῶν κινῶντα τὴν πολεμουῦντας τῆς δόρατος, aut ex eo, quòd milites ab hasta tunc ferientur. Postea Ariston fuit, quòd nobis hodie prandium est. Polyænus *lib. 5. Siratagem.* Telestinus Siculus, ἀεσφίτων ἕως ἡμῶν ἀεσφίτων πρὸς τὴν ἀεφίτων, ἐπὶ τῷ κερφὸς ἄριστον παρῆν, καὶ τὸ εἰωθὸς ἐσθίμεναι, iussit milites ante diem ortum praflos quiescere Quum autem prandij tempus esset ex more signum dedit, & Athenienses imparatos oppressit. Ita & apud eumdem: Memnon sepe milites in Parmenionem educens de die, & recedens, tandem cum hostes arma exuisse, & circa prandium occupatos esse sensisset, rursus apparuit, & vicit. Romani in ientaculo panem siccum sumebant, nec bibebant. Vopiscus *de Tacito*: Panem nisi siccum nunquam comedit. Panem gustare, panem comedere est ientare. Glossæ: Ientat βικίτζι, βικισμὸς ientaculum. Seneca *epist. 83.* Non multum mihi ad balneum superest. Panis deinde siccus, & sine mensa prandium, post quod non sunt lauandæ manus. Augustinus: Nos in effedo panem, & palmulas gustauimus. Galenus *lib. 2. ὑγιεινῶν, καὶ τρίτου ὥραν ἡδιστον ἄρτον μετ' ἡλίῳ ἔσθιεν, Sub tertiam horam comedit panem cum melle Attico.* Clemens *lib. 2. cap. 2. Pedagog.* Xerophagiam vocat, cum panis solus sine vino comeditur. Martialis:

Manè veni potius, nam cur se quinta moratur,

Vt ientes, serò, Ceciliane, venis.

Quia venis ad prandium, non ad ientaculum.

Festus: Cœna olim, quòd nunc est prandium; vespurna, quæ nunc est cœna. Plutarchus sympos. 8.

Olim homines ἑσπέρῳ edebant panem ἐν ἀκράτῳ,

manè in mero, ἢ μηδὲν ἄλλο, & nihil aliud, quod dictum Acratisma, & Ariston, & ἐνάλισμα. Homerus :

ἀρπύωντας ἀείρων ἀμ' ἠὲ φαινομένηφι.

Ientaculum instruentes cum aurora ortu. Martialis lib. 14.

Surgite, iam vendit, pueri, ientacula pistor.

Festus : Prandicula, ientacula. Scesnas dicebant cœnas, quæ nunc prandia. Pro scesnis vespernas. Scensas pro scesnis, Sabinum vocabulum. Silatum pro ientaculo, quia ieiuni vinum sili fumebant. Suetonius in *Vitellio cap. 13.* Epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat; in ientacula, prandia, cœnas, & comissiones, quæ à comedendo dictæ, fiebantque post cœnam. In Domitiano *cap. 21.* Lilius lib. 40. Seneca in *Suasor.* Ad prandium promississem, ad cœnam renunciaissem. Fuit & merenda, de qua Isidorus lib. 20. *Origin. cap. 2.* Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda, & proxima cœnæ, vnde & antecœnia à quibusdam vocantur. Alij putant merendam dari solitam iis, qui merebant ære, id est, mercenariis. Calpurnius in *Eclogis :*

Sera cum venerit hora merenda.

Dabatur mercenariis à domino, seu conductore, antequam labore mitterentur. Dio de *Vitellio :* ἐχ ὅλης τῆς ἡμέρας οἱ αὐτοὶ εἰσιὼν αὐτὸν, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν ἀκραιπνοῦσθε παρῆχον, ἄλλοι δ' ἀεισιῶσαι, ἕτεροι δ' εἰπνον, ἕτεροι δ' μετοδὸρπά πνα πνησιονῆς ὄρεμαῖσθα. *Eadem die non iudem Vitellium conuiuio excipiebant, sed alij ientaculum, alij prandium, quidam cœnam prebebant, nonnulli comissionem post cœnam, qua repletionem solaretur.*

laretur. Comissabantur post cœnam, quæ vox non à Græco κομάζειν, vt voluit Lambinus, sed à comedendo facta. Cui sufficiebat Vitellius vomitandi consuetudine, vt ait Suetonius. Edunt, vt vomant, ait Seneca *Consolat. ad Heluiam cap. 9.* Vomunt, vt edant, idè in balneum ibant. Iuuenalis :

Et crudum pauonem in balnea portas.

Seneca vocat alios ieiunos vomitores. Cornelius Celsus, vomere luxuriæ causa damnolùm prodit. Sed de comissionibus Lilius lib. 40. *Quin comissatum ad fratrem imus.* Item : Conuiuam me tibi committere ausus non sum, comissatorem te cum armatis recipiam. Quintilianus : Hic est ille in pestilentia comissator. Comissari tamen potest idem significare, quod κομάζειν, vt de iis accipiat, qui de nocte per pagos, & vicos lasciuunt, & vagantur. Ita apud Q. Curtium comessabundus dicitur : Comessabundus Alexandri Magni exercitus. Seneca *epist. 84.* In comissionibus nostris plus cantorum est, quàm in theatris olim spectatorum fuit. Trebellius in *Gallieno,* Prandium dici vult ab eo, quòd milites ad bellum parat. Fulgentius Placiades : Ientaculum dicitur gustatio. Callimachus : Ientaculum proferre Ioui. Dicitur & gustus, edulium, prægustatio, comestio. Apuleius : Edulibus opiparè excepta. Isidorus lib. 20. *cap. 2.* Est autem cœna vespertinus cibus, quam antiqui vespnam dicebant. In vsu enim non erant prandia. Saluianus lib. 1. Romanos veteres semel tantùm die, idque sub vespam comedisse ait : cum viles, ac rusticos cibus ante ipsos, quibus exercebantur, focos fumerent, eosque ipsos non caperent

perent nisi ad vesperam. Vet. Gloss. Merenda *δειλὸν γῆμα*, δειγμα dicitur, seu specimen. Seneca: Dedit nobis gustum, ad quem respondebit. Glossæ: Commissa, *συμβολή*. Commissatum, *εἰς κῶμον. δόρυθ' ὄλε μὲ τῶ δειλὸν ἔμβρομα ἔ μὲ νυκτερινόν. Doryus cibus sub vesperam, sed non nocturnus*. Apud Athenæum Aristomenes: ἀραπαῖμαι μικρόν, iento parum. Philemon ait, ὅτ' Ἑσφῆς ἔχοντο οἱ παλαιοὶ ἀραπακῶ, seu διανησιμῶ, vñ olim ientaculo, δεύτερον ἀρίστω, seu δόρυθῶ, prandio, τρίτον ἐσπερίσματος, tertio vespertina, τέταρτον δείπνω, seu ὀπιδόρυθι, quarto cœna. De esperimate *Odyss. ε. σὺ δ' ἔρχο δειλιήσας, Τιναδὲ, αὐτὴν vespernam, seu merendam ceperis. λέγε δὲ δειλον ὅτι ἐστὶ μεταξὺ τῶ ὕφ' ὑμῶν λεγούμην ἀρίστω, ἔχ δειπνω. δειλον dicitur, quia inter prandium fit, & cœnam. Eustathius, αἰστον οἰστέν ἀρεως ἰσαμῶν, γῆμα ἀρίστω ἔχον πᾶν πρῶτον γινόμενον. Ariston quasi marie stante, gustus bene habens si mane fit. Apud Æschylum Palamedes ait,*

— ὅτιον δ' εἶθενα δάωισσι,

αἰστον, δειπνω, δόρυθι τ' ἀρῆιδαι τεῖτα.

Definiri tempus capiendi cibo, vt mane ientaculum, meridiè prandium, vespere cœna, seu δόρυθον sumeretur. Vt cœna dicitur, quia cum pluribus communicaretur, ita δόρυθον dici putō non ab ἰάνειν, vt vult Didymus, quod est dormire, sed à δρέπω, *καρπο*, quod carptores carperent, & scinderent luculentō apparatu carnes. Apud Lacedæmonios prandium mane sumebant, vespere cœnam. Seneca *epist. 83*. Leonidas ad Thermopylas Persis ingruentibus dixit: Commilitones, prandete, tamquam apud inferos cœnaturi. Alacres & ad prandium illi promiserunt, & ad cœnam. Athenæus *lib. 1. cap. 4.* ponit primò ientaculum, *δει-*

νῆσιμον, quod Glossæ vocant *γαεσιμῶ* à garo, & gustarium *βουσιμῶ*, à buccia panis ficci sine vino. Secundo ponit *δόρυθον*, prandium. Tertio merendam. Quarto *ἐσπερίδα*, cœnam, aut *δόρυθον*. Apud Suetonium Vitellius *cap. 22.* addit ante somnum comissionem de nocte. A ientaculo, quod αἰστον dictum Hippocrates edaces vocat αἰσῆτες. Ientaculum ἀπὸ τῶ ἰέναι, ab eundo *prandiculum*, dictum ait Festus, de quo Homerus *Odyss. vlt.*

τὸ δ' αὐτ' ἐκλήσθης ἰδυσθῆς ἔχ δ' ἔφθορβος
ἐπύοντο αἰστον ἄμ' ἡοὶ κραιμῆος πύρ.

*Ulysses, & diuinus subulcus in tabernaculis paratur sub ortum aurore ientaculum, accendentes ignem. Antiphanes, αἰστον ἐν ὄσῳ ὁ μάχηθ' ποιεὶ σιναθακραπιδαι πῶς ἔχει μετ' ἑμῶ. Interim dum coquus prandium apparat, potes mecum in ientaculo meracum bibere. Cantharus Poëta, ἔκαυ ἀκραπισάμεθ' αὐτῶ. μηδὲ μῶς ἐν ἰδμῶ ἔδ αἰσῆσθον. Igitur ibi ientemus. Neutiquam, quia in Isthmo prandebimus. Apud Athenæum *lib. 1.* διανησιμαδα ἀπονησιμαδα, *ientare*. διανησιμαδος est proprie ieiunij continuatio, accipitur tamen pro ientaculo. Athenæus *δειλιήσσω* de quarto cibo, seu comissionem putat accipiendum. Circumferebantur cibi maximè in gustatione, & ab alio ad alium transferebantur, vt quisque caperet, & quantum vellet. *συβριμὸν αἰστον*. Regis Persarum prandium cognatorum, ad quod vocabantur Regis cognati, interdum & alij. Heraclides de cibis circumferendis, *ληπῆν σίμμεθον Ἑσφῆν πῶ τ' πίνειν, ἔχ μάλισα πᾶς εἰδισμῆας πρῶτα πιδαι κειφοράς. Capendus est modicus cibus, antequam bibas, maximè autem id operam dare debes, vt cibi solus circumferri in ientaculo tibi apponatur. Gustationem intelligit,**

quæ constabat oleribus, & cibus salitis, λεγάνοις ἢ τὰριχῶν ἕξει. Plutarchus vocat λεπὰ ἢ τομὰ, ἰεννια, & σέκτλια, quia tenuis alimenti sunt. Epictetus in *Enchiridio*, ἐν συμποσίῳ πεφορημένον γέρονε π κατὰ σε, ἐκτείνεις τὴν χεῖρα κοσμίως μετὰ λαεῖ, παρέρχεῖ) μὴ κέρτεχε. *In conuiuio si aliquid circumfertur tuo loco, extensa modestè manu cape, si praterit, ne retine.* Vnde apparet, in ientaculo, prandio, & cœna moris fuisse, vt cibi circumferrentur, quos coniuuæ fumerent arbitrato suo. In ientaculo proponebatur vt plærumque falfamentum probè maceratum, & ritè salitum, vt orexin excitaret, τάειχθ & τέλειθ ἢ μὴ βεβούδης, maximè abyrtaca ex cardamis, quod Persicum genus acrimonia commendatur. Promulsis est propriè gustatio. Cicero *epist.* 167. *ad Petum*: Neque est quòd in promulsidæ spei ponas aliquid, quam totam sustuli. Solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Postea promulsis dicta, tam vas, quàm quod vase continetur contra quam sentit vir eruditus. Prandium Trebellius in *Salonino* putat dictum à parando, & à cinctis initum, quia parati milites ad prælium esse debent. Isidorus *lib.* 20. *cap.* 2. ab apparatu edendi, alij à peredendo, quasi peredium. Nonnulli ab ἑνδιθ, id est, *meridianus*, quia meridie sumitur, παρ' ἑνδιον, aut quia prandent, πορὶν ἑνδεῖς ἡμέρας. Merenda verò, inquit Nonius, quia post meridiem sumitur. Festus: Merenda prandium, quod medio die capitur. *πέπομα* fuit potio ex melle, vinòque confectum longa insolatione, quod inter conditorum genera reponit Aëtius in *Terrabiblo* 3. *serm.* 3. *cap.* 10. & 30. Id ante prandium, & cœnam fumebatur. Erat promulsis Petronij delicata apud Athenarum

narum *lib.* 2. *cap.* 28. In cibos iniiciunt πέσει, σιάρταν, κίπτερον, μύρον αἰγυπτιον, Piper, πικρῆρα, unguentum Ægyptium. Festus: Silacum olim ientaculum dictum, quia sili herba condiebatur.

De Ientaculo.

CAPVT IV.

Ientaculum diximus vocari ἀράτισμα, quia manè ἀράτω vino mero panem intingebant, vt Plutarch. *lib.* 7. *sympos. cap.* 6. & Athenæ. *lib.* 1. *cap.* 4. Theocriti Scholiastes ἀράτισμὸν ἀράτισμα, διαντισμὸν. Theocritus ἀράτισσον vocat eum qui non ientarat. Latini ientationem vocant prandiculum. Scholiastes Homeri αἶσιν dici vult ab ἡει, id est, manè, quia ἡε diluculum significat, vnde aurora ἡρηγῆια, Eumæus apud Homerum αἶμ' ἡοὶ φαυνομένηφι, cum aurora apparente. Alij ἀρισον, quia ἀρισον τι, hora edendi certa non est. Quidam ἀπὸ τῆ ἀριως, quia ientaculo sumpto ad prælium ibant. Nonnulli ἀπὸ τῆ ἀρῶν, quia vota & preces ante cibum faciebant. Alij quia primus manè cibus optimus, ab ἀρα conuenio, ideo dicitur γέυμα γούστus. Apulcius *Miles.* 1. ad ientaculum ait dari panem cum caseo. Martial. *lib.* 13. *epigr.* 30. Prandium pro ientaculo posuit, de caseo lunensi,

Caseus Hetrusca signatus imagine Luna,

Præstabit pueris prandia mille tuis.

Plutarcho *πέδερρον* merenda quæ apud Athenarum ponitur inter ἀρισον & δειπνον, prandium & cœnam. Plutarch. *sympos.* 8. *cap.* 5. Quidam δειπνον esse

esse volunt *πρωϊνον ἑμερωμα*, matutinum cibum, seu ientaculum. Xenophon *lib. 5. Hellenic.* Agefilaunt scribit cum festinandum esset semel tantum comedisse, & simul prandium ac cœnam sumpsisse, *ἄριστον ἔδειπνον ἅμα ποιησάμενον*. Nonnulli dicunt *δειπνον μεσημερινον εἶναι βρώμα*, μεθ' ὃ *δειπνοῦν ἢ ὑπνεῖν*, *Deipnon esse meridianum cibum post quem aut laborandum est, aut dormiendum*. Veteres enim meridiabantur, & diem diffindebant, ut hodieque Itali. Athenæus nocturna *δειπνια* commemorat. *ἄριστον* Xenophon *ἄριστον* vocat, cœnam. Erotianus tempus vespertinum *ἄριστον*. Sed audiamus Plutarchum de prandio *lib. 8. cap. 6. symposiac.* τὸ ὃ ἄριστον ἐκλήθη πρῶτον ἀπὸ τ' ὥρας, ἔσθιον γὰρ τὸ δειλιγόν, ἔτι τῷ μετ' ἄριστον ἀνάπαυσιν ἐπιτάλλειν, ἢ πρῶτον τινα σημαίνοντες ἐδάδωκεν, ἢ ἔσθιον, ἢ χεῖρον πρὶν ἐνδεῆς γυῖας. *Ariston dictum prandium ab hora meridiانا, quia ἔσθιον significat meridianum tempus, & meridiari seu per meridiem dormire, ἐπιτάλλειν, An cibum matutinum voluerunt notare quo uterentur priusquam indigerent.* Plinius *lib. 3. epist. 5.* de Plinio auunculo suo. Dormiebat (post meridianum cibum) minimum, mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus. Festus ientaculum & prandium veteribus idem fuisse ait. Ientaculo nomen factum esse volunt à ieiunio, quod ieiuni ientaculum sumerent, quod dictum *Silatum*. Festus: *Silatum*, inquit, antiqui pro eo quod nunc ientaculum dicimus appellabant, quia ieiuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant. Festus merendam prandium esse ait, quod medio die daretur. Nonius merendam cibum qui daretur post meridiem. Apud Festum cœna veteribus prandium fuit, vespertina

crat

erat quæ nunc cœna dicitur, quæ paulo fit liberalius in commune cum amicis, quia prandium erat parcum, & solitarium, ut Isidorus *lib. 20. cap. 2.* *Comissatio*, de qua Suetonius in *Vitellio*, à comedendo dicta, ferebatur post cœnam, seu vespertinam de nocte. *ἡσπέριασιν comissatio*. ὄσον quia serò sumitur. ὄψε tardè.

De prandio Romano.

C A P V T V.

Seruius ad *lib. 4. Æneid.* veteribus Romanis in usu prandia fuisse negat, ut & Isidor. *lib. 20. cap. 2.* Cassiodor. ad *Psal. 14.* Antiquis mos erat semel cibum sumere. Boëthius *lib. 2. de consolat.*

*Felix nimium prior etas contenta fidelibus armis,
Nec inertī perdita luxu, facili quæ sera solebat
Ieiunia soluere glande.*

Non dubito veteres cibum sumpsisse, siue prandium, siue prandiculum vocare libet, priusquam in agros ad opus vel in forum exirent. Cœnabant autem vel hora undecima, vel certè nona, cœnâque in noctem producebant. Valer. *lib. 2. cap. 1.* Olim viris prandere, & cœnare in propatulo verecundiæ non erat. Cicero *lib. 3. in Verrem.* Prandia & cœnas veris commemorat. Macrobius *lib. 2. Saturn. cap. 13.* imperari cœpit ut patentibus ianuis pransitaretur & cœnitaretur. Horatius:

Luscias solis impensō prandere cœmptas.
Plutarch. *lib. 8. sympos. cap. 6.* τὸ μὲν γὰρ δειπνόν φασὶ κοινῶν διὰ τὴν κοινωγίαν καλεῖσθαι. καὶ δ' αὐτὸς γὰρ ἄριστον

B b b b

δμηκός

ἄπεικός οἱ πάλα ῥωμαῖοι, σὺν δειπνοῦσι τοῖς φίλοις. *Amici deipnon, seu vespernam dictam cœnam, quia veteres Romani soli parce prandebant, sed largius cœnabant cum amicis.* Pomponius tamen Sabinus ait veteribus ignota prandia, vt in vita Galieni proditur. Seneca *epist.* 122. Quotidie sobrius prodis, sic cœnas, tanquam Ephemeridem patri approbaturus. Celsus *lib.* 1. *cap.* 3. Hyeme si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine portione fumere, æstate verò & portione, & cibo corpus lætius eget, ideo prandere quoque commodum est. *δειπνον* Plutarchus, quia *δειπνὸν ἔστι πόνων*, quietem affert à labore. Alij *δειπνον* *δειπνεῖν*, laborandum est, quidam *δειπνεῖν*, oportet dormire, sed *δειπνον* sumunt pro cœna, & vesperna.

De Conuiuiorum causa.

CAPVT VI.

Veteres mensam rem esse sacram existimant, cui Iupiter hospitalis, & amicus, *ξένι*, φίλι, & Hercules Trapezus, seu mensarius præessent. Homerus mensam *χερσῶν*, & *αἰδοῖαν*, honoratam, & reuerendam vocat, Tacitus *lib.* 13. mensæ sacra, & *lib.* 15. si sacra mensæ, diique hospitales cæde violarentur. Athenæus *lib.* 2. τὸ πάλαιον ἐκ τῆν εἶθ' ἔτ' εἶνον ἐπὶ πλείον, ἔτ' ἄλλω ἡδυπάδειαν προσφέρειν μὴ θεῶν ἕνεκα τῆτο. (lego εἰμὴ) δρών)· μὲ τὸ δύνειν μεθύειν. *δειπν* quasi *θεῶν αἶμα*. Olim *theoris non fuit neque vinum largius, neque aliam oblectationem proponi, nisi id Deorum causa fieret. Unde μεθύειν inebriari*

briari post sacrificium. Thoëne, quasi vinum Deorum. Idem *lib.* 5. πᾶσι συμποσίῃ συναγωγῇ, atque veteres in Deum referebat, omnis conuiuij congregatio, ἧδὲ τοῖς ἀρχαίοις πῶν αἰτίαν εἰς θεὸν ἀνεφύε, & coronis utebantur, quæ cuiusque Dei propriæ essent, & hymnis, & canticis, & nullus seruus ministrabat, sed iuuenes ingenui pocula porrigebant, ἢ θεῶν εἰς ἑχόντο τοῖς οἰκείοις ἢ θεῶν, ἢ ἡμῶν, ἢ ἀδελφῶν, ἢ δὲ ἀδελφῶν ἢ διακονήσαν, ἀλλ' οἱ νεοὶ ἢ ἐλπίδερων φρονέον. Ouidius *lib.* 5. *Fastor.*

Ante focos olim scamnis considerare longis

Mos erat, & mensa credere adesse Deos.

Apud Paulianiam Asclepiades moderatum conuiuium Deorum conciliabulum esse ait. Eustathius *Odyss.* 1. & 9. In Achaia erat Heros *δειπνός*, δαίτης Troiæ, δαίτων, & κεράων Spartæ, εἰλαπνιασῆς, ἢ παλαιῶν in Cypro. Pindarus, φίλαν τράπεζαν vocat mensam amicam, id est, φιλοποσίον. Seneca *epist.* 19. Visceratio sine amico, vita leonis, ac lapi est. Plutarchus 4. *Sympos.* *cap.* 1. συμποσίον, διαγωγίαν ἢ ἐν οἴνῳ εἰς φίλιαν ὑπὸ χερσὶν τελετώσαν, Conuiuium oblectationem esse in vino, quæ desinit in gratiam, amicitiamque. *Lib.* 7. meminit cuiusdam Romani, qui cum solus aliquando cœnasset, eo die se non cœnasse, sed edisse tantum dixit, quasi cœna communicationem, & gratulationem dulcem, & suauem semper desideret, ὡς ἔδειπνε κοινωνίαν, ἢ φιλοφροσύνην ἐπιδηύσαν ἀεὶ ποδουῦν. *Lib.* 2. *cap.* vii. consuetudinem illam ait partes in conuiuio cuique tribuendi illiberalem esse, & inciuilem, ἀκοινωνήτων, ἢ ἀνελεύθερον. *Lib.* 7. Sublata mensa, πῦρ ἐστὶν ἄγαν, ἐξίαν, κρατήρας, ὑποδοχάς, ξενισμὸς φίλων ἄπο τὰτα, ἢ ἄπο τὰ κοινωνήματα, Ignem Vesta, ac Dijs Laribus sacrum, B b b b 2 focum,

focus, crateras, amicas suscepciones, *βοσπιυ ινυ, humanitatem tolli* ait. Timocles apud Athenæum docet, conuiuij consuetudinem commodam esse vitæ nutricem, inediæ inimicam, amicitia custodem, *ἔστιν ἐκλύτης βυλιμίας, famis insatiabilis medicam*. Clemens Alexandrinus *lib. 1. Pedag. δι' ἀγάπην γίνεσθαι τὸ δεῖπνον, ἀλλ' ἔτι ἀγάπην ἔστι τὸ δεῖπνον, δεῖμα δ' ἀνοίας κοινωνικῆς, καὶ εὐμεταδοτῆς*. Conuiuium fieri ob caritatem, sed tamen conuiuium non esse caritatem, sed documentum beneuolentiæ, quæ se communicat. Eustathius ad *lib. 9. Odys. τραπεζαν* vocat φιλοσπονίον, mensam amicitia indicem. Aristoteles *lib. 1. Politicor. cap. 3.* Diuersitas alimenti diuersos mores facit. Cùm igitur animalia quædam sint ζωόφάγα, *carniuora*, alia καρποφάγα, *fructiuora*, nonnulla ομνίωρα, *πυμόφαγα*, hinc fieri, vt alia sint ἀγλαῖα, *cateruatim cunna*, quædam ἀπαραδιδῆ, *varie sparsa*, leones sunt monophagi, & solitarij. Lycophron apros *μονήρεις*, & solitarios vocat, qui tamen vulgò sunt ἀγλαῖοι, & cateruarij. Veterum Christianorum ἀγάπη post sanctam synaxim ad amicitiam validæ erant. Athenæus *lib. 5.* scribit vinum habere ἐκλυτικόν τι πρὸς φιλίαν, *aliquid, quod ad amicitiam alliciat*. Ideoque instituta conuiuia publica, amoris testimonio, thiasos, fratrica, orgeonica, & Carthaginensium, Italorumque syssitia, Cretensium andria, Laconum fuditia, siue filitia, de quibus Aristoteles *lib. 1. Politic. Atheniensium symposia in Prytaneo Thesmophoriis, Panathenæis, feriæ Latinæ Romæ in monte Albano, Romanorum charistia, & Germanorum, apud Tacitum lib. de moribus Germanor. Plato lib. 1. & 2. de legib. leges sympoticas tradit. Periclem monophagum fuisse scribit Athenæus lib. 1. qui semel tantum*

tantum apud Euryptolemum, idque nuptiarum die comederit. Sanctus item Chrysostomus monophagus fuit, quod ei probro datum. Athenæus *lib. 1.* scribit veteres solitos solos comedere, *μονοφαγεῖν*. Plutarchus 8. *sympos.* Veteres apud se soli καὶ δ' ἑαυτοῖς pransitarunt, cum amicis cœsitarunt. Monophagia vitio data. Antiphanes, *μονοφαγεῖς ἦδη, καὶ βλάπτεις με. Solus iam comedis, & me ledis*. Amiciplias, *ἔρεθ' ἐς κάρατος μονοφάγε, καὶ τοιχορύχε. Abi Morboniam. monophage, parietum effractor*. Aristophanes *μονοφαγῆσατον* vocat hominem profundæ gulæ, qualis fuit Albinus Cæsar. Quidam sunt ἀλλοτροφάγοι, *φιλοδειπνοί, τερεχέδειπνοί, ἔθιδυμιόδειπνοί, δειπνομαγῆς, Cœnarum affecla, catillones, parafiti, aut qui semper in cauponis agunt, liguritores, quos Philo ἀοῖνες, ἀνεγῆς* vocat, *domo carentes, & foco*.

De varijs Conuiujs.

CAPVT VII.

Conuiuia fuere alia, Regia, dapfilia, quales Pontificum cœnæ, & adijciales epulæ; alia parca, frugi, philosophica. Apud Tacitum: Othone assumpto, Neronis libertus quidam epulum plebi obtulerat. Apud Suetonium *cap. 38.* Iulius Cæsar adiecit epulum, at viscerationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Nam cùm prius parçè, nec pro liberalitate sua præbitum iudicaret, quinto post die aliud largissimum præbuit. *Lib. 3. cap. 20.* prandium deinde populo mille mensis. Vide Plinium *lib. 9. cap. 55. lib. 14. cap. 15.* Plu-

tarchus in *Iulio* scribit, epulum toti populo viginti duobus millibus tricliniorum datum fuisse. Suetonius *lib. 2.* Augustus Cæsar quibusdam Senatoribus excusantibus se, ius spectandi in orchestra, & epulandi publicè seruauit. Senatores epulabantur publicè Iouis epulo, quam cœnam Seneca vocat *Dialem*, idque in Capitolio, item cœna triumphali, pontificali, augurali, apud Valerium Maximum *lib. 2. cap. 1. lib. 4. cap. 2.* apud Gellium *lib. 12. cap. 8.* Liuium *lib. 38.* In vet. Gloss. epulum *διανομή*, visceratio, *ἀρτόκρεας*. Persius:

— oleum, artocreasque popello.

Gloss. Epulario *εὐφρασία*. Apud Suetonium *lib. 2. cap. 98.* Augustus victoribus, & nautis Alexandrinæ nauis epulum in conspectu suo præbuit, permissa, immò exacta iocandi licentia, diripiendique pomorum, & obsoniorum, rerumque missilium. Virgilius 8. *Aeneid.*

— gramineoque viros locat ipse sedili,

Præcipuumque thoro, & villosi pelle leonis

Accipit *Aeneam*, solioque inuiat acerno.

Tum lecti iuuenes certatim, atque Sacerdos

Viscera iosta ferunt.

Lib. 1. *Aeneid.*

Dant famuli manibus lymphas, &c.

Liuius *lib. 23.* Ut sacratiss de mensis essemus. *Lib. 24.* Volones, qui Hannonem vicere, publico conuiuio excepti sunt à Beneuentanis. Athenæus *lib. 4.*

ἡ δὲ πύρρῳις δις τὸ ἡμέρας τράπεζαι πολυτελεῖς ἡδυστάζοντες, ἀθῆναι τε σφραγαί, καὶ ἐκπωμάτων ἀργυρῶν, παντοσπόται, καὶ δέλων πλῆθος ἐυφροπέων παρῆσθεν ἐδηόσασιν πολυτελεῖσι κεκοσμηθῶσιν, καὶ δειρῶσιν μετρίσιν ἀνῶσιν ῥυμαι διακόνοντες. Apud Thyrrhenos bis die mensæ

mensa sumptuosa, & laute preparantur, & floridi lecti, & pocula argentea omnis generis, & seruorum multisudo pulcrorum adstat, vestibus magnificis, & ancilla nuda, donec grandiores sint, ministrant. Eustathius: Symposia regia ἡ δὲ πύρρῳις βασιλέων τῶν ἑλλήνων, Regum Græci exercitibus apud Homerum. ὅτι ἐν τῶν ἀμύκων ἐζηροῦτο σοσῆπι κρητῶν, καὶ πωδάρων καὶ δειρῶσιν. Cretensium sycitia de publico fiebant, & Pythagorica conuiuia per decadas. Vide Philonem de vita Theoretica pag. 614, 615. Conuiuium Indiæ Regis describit Philostratus *lib. 2. de vita Apollonij.* Spartianus de Seneca: Cùm rogatus ad cœnam Imperatoriam palliatus venisset, qui rogatus venire debuerat, togam præsidariam ipsius Imperatoris accepit. Suetonius in *Iulio cap. 26.* In funere filiæ eæ, quæ ad epulum pertinebant, quamuis macellariis oblocata, etiam domesticatim apparabat. Vitellij conuiuia idem *cap. 13.* Vitellius, & *lib. 2. cap. 76.* Cœna quoque eius secretior in fabulis fuit, quæ vulgò *δοδεκαθεσ* vocabatur, in qua Deorum, Dearumque habitu discubuisse conuiuas, & ipsum pro Apolline ornatum. Lampridius Heliogabali epulas narrat. Creticum conuiuium Athenæus *lib. 4.* Diaconus *lib. 16.* Prandia Imperatoris, quæ ex more fiunt, in decem & nouem accubitis cessare fecit Iustinianus, & earum expensas egenis tribuere. Accubitus, & Accubita sunt signata. Athenæus *lib. 5.* describit conuiuium Antiochi, vbi carnes, coronæ conuiuus datæ. Vide apud Iosephum conuiuium Assueri *lib. 11. & lib. 18. cap. 11.* Agrippa dedit epulum Caligulæ, quod Caligula æquare non potuit. Varro *lib. 3. de re rustica*, cœnam describit, vbi puer quoties noua fercula adferebat, ver-

fabat rotam, quæ pro mensa erat, cum aqua calida, & frigida, epitonijs versis ad vnumquemque actum, & peritrogen, sic affluat ad conuiuium. Hæc ab vno puero verritur, vt omnia vnà ponantur, & ad bibendum, & ad edendum, & admo-ueantur ad omnes conuiuas. Athenæus *lib. 1.* affert eorum exempla, qui victores populo conuiuium dederunt. Vide elegantem conuiuij formam apud eundem *lib. 11. pag. 228, 229.* Strabo *pag. 107.* Lufitanorum δειπνον περιφόρητον vocat *prandium*, quod circumferri possit. De opiparis conuiujs alio loco pluribus. Cæna splendida dicitur dapalis, dapfalis, dapfatica, opipara, luculenta, lauta, nitida, elegans, pollucibilis, centenaria, recta, vncta, epularis, ganeata, gliscera, dubia, popularis, ebria, adipalis, regalis, cerealis, nocturna, pontificia, adijcialis, saliaris, auguralis, dialis, nuptialis, medica, Persica, Sicula, Syracufana, Sybaritica, Italica, Gallica. Seneca *ad Heluiam*, Caligula centies festertio cœnauit vna die. Diodorus Siculus *pag. 530.* Alexander Macedo, antequam in Persidem moueret, αὐτὸν κατασκευασάμενος ἑκατοντάκλινον πρὸς Δωρῶν, Cùm exstruxisset tabernaculum, in quo lecti centum ad conuiuium. Hesychius, ἐλευρόβολα φοίνικες τὰ δειπνα, ἃ ἐσκευάζον τοῖς τελώταις ἐκ τῆς λιμῶν. *Antynobola Phœnices* vocarunt *prandia*, quæ preparabant *Publicanis ex lacubus*. Symmachus *lib. 1. epist.* Quid si ego cœnas dapales, & saliare conuiuium, tum viscerationes, atque epulum postulassem, tu mihi dedisses mensas secundas, & scitamenta exiguæ lancis. Titinnius: Toto fit in foco mihi dapalis cœna. Libro Esther *cap. 1.* In conuiuio Assueri κλίνας χρυσῆς, ἃ ἀργυρῆς δὴν λιδοσφῶντε σμυραγδίνε λίθου.

Lecti

Lecti aurei, & argentei in pavimento strato lapide smaragdino.

De Conuiujs parcis.

CAPVT VIII.

COEnas frugi, cœnas Deum Horatius vocat, & Dionysius Halycarnasseus *lib. 1.* Martialis:

Hæc tibi brumali gaudenia frigore rapa,
Quæ darnus, in celo Romulus esse solet.

Seneca in ludo Claudij, Rapa cibus Deorum. Secundò, Cœna Saturnia, parabilis, & frugi. Tertid, δειπνον ἐράτης, de quo Aristophanes in *Pluto*, vbi Scholiastes, καὶ νεμεσίαν οἱ πῆσοι ἔπειμπον δειπνον ἐσπερας ὡς θυσίαν τῇ ἐράτῃ ἐν τῇ τελοδιδ. οἱ δὲ πένντες ἀρπαζον. Cœna Hecates, quam diuines Kalendis cuiusque mensis mittebant vespere, tamquam sacrificium Hecate ad triuina, vt diriperetur à pauperibus. Quartò, Cœna Hecates, quæ Theseum excepit, de qua Iulianus Augustus *epist. ad Iamblicum*. Quintò, Icci Medici Tarentini, vel luctatoris cœna, vt *Ælianus lib. 11. variarum* ait. Eustathius, ἱκίων ἀπειλίως δειπνῶντα. Sextò, Cœna philosophica, apud Athenæum *lib. 5. initio*. Septimò, Musica cœna, vt *Damascius Syrus in Historia de Philosophis*, Ἐπιμὴ μέσω, ἢ μουσική. Plutarchus *sympof. 6. de Timotheo* apud Platonem. Plautus in *Moscellaria*, Musicè certè agetis ætatem, ita vt vos decet, vino, & victu, piscatu probò, atque electili vitam colitis. Octauò, Cœna Platonica. Nonò, Cœna rustica. Horatio *lib. 2. Satyr. 5.* Decimò, Cœna Laconica. Plutarchus in *Agri*. Vndecimò,

Bbbb

5

mò,

μό, *ὑπερίλι* *ἑρσία* *δοιν*, *canina*. Gellius *lib. 13. cap. vlt.* Si nihil vini est, fieri Cereri dicitur. Duodecimό, *ἄκρην* *ἑρσία*. Lucianus *in Erotes*. Plautus *in Rudente*, Sal cum aceto. Decimotertid, Cœna Cynica Petronio:

Ipsi, qui Cynica traducunt tempora cœna.

De Conuiujs opiparis.

C A P V T I X.

Mensas olim Regum ac Principum regio apud Athenæum Ægyptias mensas Antiochi, & Ptolemæi, apud Macrobiū Cleopatrz legerit. Saliarē cœnā commendat Horatius, *lib. 1. Ode 31.*

*Nunc saliaribus ornare puluinar Deorum
Tempus erat dapibus sodales.*

De cerealibus cœnis Plautus in Menæchmis,

*Cereales cœnās dat, ita mensas exstruit,
Tantas struices concinnat Patinarias.*

Capitolinas Martialis deprædicat,

*Non Albana mihi sit commessatio tanti,
Nec Capitolina, Pontificumq; dapes.*

Cœnās nuptiales Apuleius *Milesia 6.* Natalitias Plautus *in Persa*. Cicero 2. *Philip.* Antonius dat natalitia in hortis. Siculas Horatius,

*Non Sicule dapes
Dulcem elaborarint saporem.*

Lucullus ex temporali cœna *μειάδας πέντε*, quinque scutorum præter propter millia insumpsit, narrante Plutarcho, cum Pompeius & Cicero im-

paratum, nec opinantem visissent. *μειάδας πέντε* *δραχμῶν* intellige. Tertullianus *lib. de Pallio* ostendit cœnās exstrui solitas muranis, mulis, paonibus, altilibus, gallinis, phasianis, gallinis, Numidicis, linguis pretiosarum auium. Vedius Pollio, seruos muranis inuadendos obiectabat, noua scilicet sæuitia delectatus teneræ bestię edentulæ, & exunguis, & excornis. De piscibus placuit feras cogere vtique statim coquendis, vt in visceribus earum aliquid de seruorum suorum corporibus, & ipse degustaret. Præcidam gulam qua Hortensius orator primus pauum cibi caussa potuit occidere, qua Aufidius lurco primus sagina corpora vitiauit, & coactis alimentis in adulterinum prouexit saporem, qua Asinius Celer muli vnus obsonium sex millibus *h s.* detulit, qua Æsopus histrio ex auibus eiusdem pretiositatis canoris, & loquacibus quibúsque, sexcentum millium patinam confiscauit, filius eius margarita vel ipso nomine pretiosa dehausit. Æsopo Tragædo patina vna 15. scutorum millibus stetit, vt scribit Plinius *lib. 10. cap. 51.* Patina sexcentis sestertiis taxata, in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales millibus 6. singulas coemptas. Idem *lib. 9. cap. 35.* de vnione illo Cleopatrz centies *h s.* id est, scutorum 250. millibus æstimato. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragædi Æsopi filius, vt experiretur in gloria palati quid saperent margaritæ. Vnionem quem ipse absorbuisset decies *h s.* id est, 25. scutorum millibus æstimatum scribit Horatius *lib. 2. Satyr. 3.*

Filius Æsopi detractam ex aure Metella,

Scilicet

Scilicet ut decies solidum absorberet, aceto

Diluit insignem baccam.

Apud Senecam *lib. de consolat. ad Albinam cap. 10.* Apicius H s. millies in culinam congeffit, id est, ut hodie rationem putamus, duos miliones & 500. aureos. Singula ientacula aut prandia, aut cœnas aut comestationes quæ Vitellio ab amicis darentur, quadringenis millibus constitisse scribit Suetonius, id est, 12. millibus scutatorum. Apud Plinium *lib. 35. cap. 12.* Patina Vitellij, quæ clypeus Mineræ Poliuchæ dicta, decies H s. fuit, id est, 25. millibus aureorum nostratium constitit. Ea patina primo fictilis, deinde argentea facta, donec ab Hadriano conflata est. Caligula centies Hs. cœnauit vno die, ut Seneca *lib. de consolat. ad Albinam cap. 9.* id est, ducentis 50. scutatorum millibus. Mulus vnus quinque sestertiis à P. Octauius emptus est apud eundem *epist. 96.* id est, 125. aureis nostratibus. Asinius Celer 8. millibus nummum, id est, 200. scutatis mulum mercatus est apud Plinium *lib. 9. cap. 17.* Tres mulos 30. millibus nummum venisse, id est, scutatis 1300. grauer Tibertius conuestus est apud Suetonium. Ætate Lucilij singula ostrea mille nummis empta. Lucilius: His itidem in cœna ostrea mille nummis empta. Persicis pomis singulis triceni nummi pretium fuere, id est, nouem denarij apud Plinium *lib. 15. cap. 12.* Poma Romæ in sacra via auro contra venibant. Varro vocat poma conditiua *lib. 1. de re rust. cap. 59.* asseruabantur in oporothecis ruri vel domi. Antonij expensæ in cœnam solitæ conferti, sola vnionis à Cleopatra vxore consumpti, æstimatione superatæ sunt. Nam cum Antonius quicquid

quicquid mari, aut terra, aut etiam cœlo gigneret ad satiandam ingluuiem suam natum existimans faucibus ac dentibus suis subderet, eaque receptus, de Romano imperio facere vellet Ægyptium regnum, Cleopatra vxori quæ vinci ab Romanis nec luxuria dignaretur, sponsione prouocauit insumere posse in vnâ cœnam H s. centies. Id Antonio mirum visum. Nec moratus sponsione contendit digna sculna Munatij Planci, qui tam honesti certaminis arbiter electus esset, ait Macrobius *lib. 3. cap. 17. Saturn.* Apud Gellium *lib. 20. cap. 20.* Sculna dicitur quasi seculna, id est, sequester, quod eius fidem vtraque pars quæ sponsiones fecisset sequeretur. Apud Athenæum *lib. 14.* Cleopatra in Cilicia obuiam facta Antonio regium conuiuium apparauit in quo vasa omnia aurea, & gemmata fuerunt singulari artificio elaborata, purpureisque, & auro intextis aulæis testi parietes, triclinia 12. lectis strata, &c. Quarta die rosas emit talento & ad profundam altitudinem sterni rosas pauimentum iussit. Ducibus Antonij singulis lectum in quo accubuerant, & pocula ut in mensas diuisa fuerant dedit, & auferre domum permisit. Digressuris si qui antecederent dignitate lecticas cum lecticariis seruis, plurimis equos argenteis phaleris ornatos, omnibus Æthiopicis pueros qui faces præferrent præbuit. Tertullianus *lib. de Pallio,* mensas, Ciceronianas, & lances pretiosissimas Sullanas notat. Vide Athenæum *lib. 4. & 5.* in conuiuium Antiochi. Stadius *lib. 4. Sylvar.* de cœna Domitiani,

Regia Sidonia conuiuia laudat Elissa

Qui magnum Æneam laurentibus intulit aruis,

Alci

*Alcinoique dapes mansuro carmine monstrat,
Æquore qui lentis reducem consumpsit Phÿssem.*

— *Atedjs vadeor discumbere in astris*

*Cum Ioue, & Iliaca porreclum sumere dextra
Immortale merum.*

*Hic cum Romuleos Proceres, trabeatâque Caesar
Agmina, mille simul iussit discumbere mensis,
Ipsa sinus accincta Ceres, Bacchûsque laborans
Sufficere.*

Cibi quidam fuere, quos Imperatores in deliciis habuerunt. Hadriatius inter cibos vnicè amabat tetrapharmacum, quod erat de phasiano, sumine, perna, & crustulo. In Ælio verò dicitur pentapharmacum, & quinque species nominantur, phasianus, pauc, perna, crustulata, & aprugna. Perna crustulata erat è perna, & crustulo. Apud Plinium, Censoriis legibus interdicta cœnis abdomina, glandia, testiculi, vuluæ, sincipitia verrina. *Lib. 8. cap. 2.* Apud Capitolinum Heliogabalus cœnas Apicij, & Vitellij vicit. Pisces ex viuariis suis bubus traxit. Dulciarios, & lactarios tales habuit, vt quæcumque coqui de diuersis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarij, illi modò de dulciariis, modò de lactariis exhiberent. De croco stigma strauit. Donauit omne argentum conuiujs, quod habuit in conuiuio, & omnem apparatus poculorum. Murenarum lactibus, & luporum in locis mediterraneis rusticos paut; pisces semper cum marina aqua cum colore suo coctos conditura Veneta comedit. Apud Vopiscum, Carinus centum libras auium, centum piscium, mille diuersæ carnis in conuiuio suo frequenter exhibuit, vini plurimum effudit. Antoninus Geta prandia

dia per singulas literas iussit sciencibus seruis, velut in quo erat anter, aprugna, anas, item pullus, perdix, pauus, porcellus, piticis, perna. Petronius in *Satyrico* Neronis conuiuium graphiècè pinxit. Tandem discubuimus, puetis Alexandrinis aquam in manus nitratam infundentibus, aliisque insequentibus ad pedes, ac paronychia cum ingenti subtilitate tollentibus. Allata est rum gustatio valdè lauta. In promulsidario afellus erat Corinthius cum bisaccio positus, qui habebat oliuas in altera parte albas, in altera nigras. Tegebant afellum duæ lanceæ, & ponticuli etiam ferruminati sustinebant glires melle, & papauere sparsos. Fuerunt & tomacula supra craticulam feruentia argenteam posita, infra craticulam Syriaca pruna, cum granis Punici mali. Gustantibus adhuc nobis repositorium allatum est cum corbe, in qua gallina erat lignea, patentibus in orbem alis, quales esse solent quæ incumbunt oua. Accesserè continuè duo serui, & symphonia strepenti seruari paleam cœperunt, erutâque subinde pauonina oua diuisere conuiujs. Hic nescio quid boni debet esse, persequutus putamen manu pinguisimam ficedulam inueni piperato vitello piperatam. Vide, si tanti est, quæ nos olim de conuiujs Imperatorum scripsimus *lib. 2.* de Imperatore Romano.

De varijs Cœnis.

C A P V T X.

RECTA cœna dicta dapsilis Suetonio in *Augusto cap. 70.* Conuiuabatur assiduè, nec vnam

quam nisi recta. *In Vespasiano cap. 19.* Conuiuabatur assidue, ac sapius recte, ac dapsile. Seneca *epist. 123.* Isti, qui recto viuunt. *Epist. 111.* Viuere sine recto apparatu. *Martialis lib. 8. epigr. 50.*

Promissa est nobis sportula, recta data est.

Quia olim clientes à patronis recta cœna excipiebantur, quæ fuit dapsilis, & luculenta, postea in locum rectæ cœnæ successit sportula, quum reliquæ cœnæ sportula in culinam libertis, & seruis alendis deferrentur. Denique loco sportulæ clientibus, & libertis dati centum quadrantes. *Martialis :*

Centum miselli iam valete quadrantes.

Idem *lib. 2. epist. 69.* cœnam rectam commemorat. Domitianus sportulas publicas sustulit, reuocata cœnarum reftarum consuetudine, ait Suetonius *in Domitiano cap. 7.* Cœnæ Serapicæ meminit Tertullianus *in Apologet. cap. 39.* Cœna adipalis dicitur Macrobio *lib. 3. Saturnal. cap. 13.* Cœna aduentoria, seu aduentitia dabatur amicis aduentantibus, apud Suetonium *in Vitellio cap. 13.* eaque fuit adipalis, & lauta, de qua Plautus *in Trucul. act. 1. scena 2.* Cœna adijcialis, Pontificia, auguralis, adipalis eadem fuit apud Varronem *lib. 3. de re rustica, cap. 6.* Plinium *lib. 29. cap. 20. & 41.* Ciceronem *lib. 7. epist. ad famil.* Horatium *lib. 2. Ode 14.*

Mero, Pontificum potiore cœnis.

Cœnæ Apicianæ, *Martiali lib. 3. epigr. 23.* Vitellianæ Suetonio. Centenariæ, in quibus centuffes, id est, centum asses, expendebantur. Tertullianus *in Apologet. cap. 6.* Cereales cœnæ Plauto *in Menach. act. 1. scena 1.* Cœna dubia Terentio *in Phormione.* Ut tu dubites, quid sumas potissimum. *Horatiûs :*

vides

— vides ut pallidus omnis

Cœna desurgat dubia.

Exequialis cœna, feralis, silicernium sine lucernis, *ἑρμῶν ἐπιμῆς.* Nouendialis cœna. Iulius obsequens *lib. 3. de Prodigijs.* Cap. Valerio Maximo, & Herennio Coss. in sacro nouendiali cœna posita. Cœna popularis Plaut. *in Trinummus Act. 2. scena 4.* Polluctum significat cœnam luculentam. Plautus *in Rudente, sub finem,* ni daturus nihil sum, neque sit quidquam pollucti domi. Varro *lib. 4. de ling. Lat.* Pollucere à porriciando. Cùm enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara tunc polluctum. Vnde pollucibiliter cœnare. Vide Plutarch. *in Romaic. Problem. 17.* Plinium *lib. 32. cap. 2.* Liuium *lib. 5.* Macrobi. *lib. 7. cap. 12.* Maiores soliti decumam Herculi vouere, nec decem dies intermittere quin pollucerent populum, id est, viritum aliquid populo largirentur. Plautus *in Mostellaria* pollucibiliter dixit. Apud eundem ancillâ negat se polluctam pago. In Rudente,

Non ego sum pollucta pago.

Catillones dicti qui ad polluctum Herculis vltimi cum venirent Catillos liguriebant, vt ait Macrobius *lib. 7. Saturn. cap. 16.*

De Cœnis parcis.

C A P V T X I.

COENÆ parcæ terrestres dictæ ex oleribus structæ Plauto *in Captiuis.* *ἑρμῶν ἀραιῶν, sine sanguine, & carne.* Seneca *epist. 18.* Timonias cœnas

C c c c

vocat

vocat ἀπόρως, quia nihil igne coctum. Arcadicæ cœnæ apud Athenæum *lib. 4. cap. 8.* ἀτελείς, parca; in qua μίζα tantum, & suilla. Romæ cœna pura est frugalis. Festus: In cœnis puris offa penita dicebatur offa porcina cum cauda. Apuleius *sub finem sui Asclepij*, cœnam puram vocat ἀναιμακτον, ex herbis, & pomis. Ita & Philo Iudæus *lib. de vita contemplat.* cœnas Iudæis ait fuisse puras ab animantibus. Tertullianus *lib. in Marcionem cap. 4.* Obferuatis cœnas puras, & dies magnos. *Lib. de pœnit. cap. 9.* Pastum, & potum pura nosse non ventris, sed animæ causa. Xerophagias intelligit. Clemens *lib. 5. constitut. cap. 19. & 21.* & Augustinus *tractatum 70. in Ioann.* Panis Iudæorum erat azymus, vt ægrè concoqueretur in stomacho. Caninum prandium Varro *in Menippea*, apud Gellium *lib. 13. cap. ult.* sine vino fuit, à quo abhorrent canes. Paulus Ægineta *lib. 6. cap. 2.* ophthalmiam ait curari cœna canina. Apud Plautum, æstiuè viaticari, & leui cibo defungi. Valdè æstiuè viaticati sumus. Diphilus: *δειπνον, ἀλλ' ἐδ' αἶμα ἔχει.* Prandium sine sanguine, Horatius:

— sine sanguine cœna.

De mediocribus Conuiujs.

CAPVT XII.

Mediocria conuiuia voco, quibus modus vel lege, vel consuetudine positus est. Athenæus *lib. 4.* negat moris fuisse in Græcia, vt conuiuij sumptus talentum superaret. Menander rem acu

acu attingit:

αὐλήτειδας, ἢ μῦρον, ἢ ψαλτείας
παύτας, τὸ θάσιον, ἐξέλειπς, πυρὸν, μίλι,
μικρὸν τάλαντον γινεῖ) καὶ λόρον.

Tibicinas & unguentum, & psaltrias istas, vinum Thasiuum, anguillas, caseum, mel; si rationem ponas, talentum, aut paulo minus fiet. Erant (opinor) olim homines valentiores, qui plurimum biberent, comederent. Hodie minus ad conficiendos cibos est virium. Vidi tamen in Italia militem hominem Gallum, qui cum domi viueret, paucis erat contentus, quum alieno sumptu, perdicem, gallinam, lepusculum, vitulum comederet, quadraginta vini cyathos sine noxa biberet, & rebus gerendis superesset. Vrticæ, & scandix, ἀγκλίφιν, mendicorum erant, ἐλαία oleæ pauperum. Plutarchus *de præceptis saniti.* μὴ πρὸ φακῆς λοπάδα αὐξὼν αἰεὶ, μηδὲ πάντως ἐπιβαίνων τὴν καρδαμύδα, ἢ τὴν ἐλαίαν ἐπὶ τὸ θρίον, ἢ τὸ ἰχθυὸν, εἰς τὰς ἐν πλησιονῶν τὸ σῶμα ἢ παραχρῆς ἐμβάλλης ἢ διάρροιαν. Ne patinam ante lentem semper angeas, néve omnino nasturcium, & oleum supergressus, accedensque ad Thrium edulium ex lacte, semidalide, & adipe suillo, in seditionem, fluxum, & turbas corpus ex nimia repletionem iniicias. Chrysippus, μὴ ποτ' ἐλαίαν ἔδτε, ἀγκλίφιν ἔχων χειμῶν ὄρω, Ne unquam oliuam per hyemem comede, si vrticam habes. Conuiujs Græcorum sceminæ ingenuæ sæpe intererant. Athenæus *lib. 8.* Nicocreontis vxor Cypri tyranni Biothea ingressa cum ancilla delicata in conuiuium, καὶ πιδύουκς ἀβρας εἰσέουε εἰς τὸ πόνον. Cornelius tamen Nepos, & Cicero *in Verrem*, more Græco sceminas honestas ad epulum virorum venisse negant. Existimem eos plus comedere, &

minus ex cibo laborare, qui bibendæ aquæ infuerint. Id hodie experimur in Hispanis, Lusitanis, Afris, Numidis, Persis, & aliis gentibus, apud quas vulgò aquæ potus in vsu. In Germania, Flandria plus vini bibunt, minus cibis se onerant. Et reuerà vinum cibi voluptatem, & orexim imminuit. Senecæ Timonia cœna dicitur solitaria. Prandium passerinum Pomponio, *λεπὸν εὐζωνον*. Simplex cœna militaris. Vide Eustathium *ad lib. 2. Iliadis, pag. 185*. Cœna Horatij mediocerrima fuit. *Satyr. 6. lib. 1.*

— — — *domum me*

Ad porri, & ciceris refero, laganique catinum.

Cœna ministratur pueris tribus, & lapis albus

Pocula cum cyatho duo sustinet. Astat echinus

Vilis cum paiera guttus, campana supellex.

De Conuiujs sordidis, aut luculentis.

C A P V T X I I I.

Sordidum conuiuium describit Cicero *in Pisonem*, Torenna nullum (in conuiuio Pisonis) maximi calices (quod non fuit hominis elegantis, & frugi) exstructa mensa non conchylis, aut piscibus, sed multa carne subrancida. Serui sordidati ministrant, nonnulli etiam senes, idem coquus, idem attriensis, pistor domi nullus, nulla cella, panis, & vinum à propola, & de cupa. Græci stipati quasi in lectulis. Vbi galli cantum audiuit, auum suum reuixisse putat, mensam tolli iubet. Theophrastus *in charactere impudentis*, *μυκηλόθ* & *ἀπαρχή* ἐλάχσον τῆ ἀρτέμωδ τῆ σωδειπνωμάτων. ἀνε-
λεδ' ἔρεθ

λεδ' ἔρεθ φίλυ ἔρανον συλλέγοντ' & *πρωεὶδ' ἔρεθ* ἀππο-
χέμελας ἐν τ' ἔδδ' οἰκαδὲ πορδ' ἔρεθ. Pusillanimis paulum aliquid pro primitiis conuiuiarum dicat Dianæ. Illiberalis amico symbolam colligente ad prandium subodoratus ex via deflectens domum abit. Athenæus *lib. 12*. Syrorum *σώδειμα*, conuiuia dicuntur *χαμματεία*, publica cœnacula. Vbi Syri accumbebant, & totum diem tibicine canente ad strepitum hirundinis stridulæ transigebant, *καταυλέμενοι πρὸς χελιδόν* & *πολυκρότη ἴσφον διήμερον*. Lautum prandium commemorat Cicero *5. Tusculana*. Dionysius collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili, magnificis operibus picto, abacòsque complures ornauit argento, auròque cælato, tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nectum illius intuentes diligenter ministrare. Adferant vnguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquistissimis epulis exstruebantur, &c. De eodem Horatius:

Districtus ensis cui super impia

Ceruiçe pendet, non Sicula dapes

Dulcem elaborarint saporem.

De puerorum Cœna.

C A P V T X I V.

Pueris fuere ientacula, prandia, merendæ, cœnæ, sed vt & hodiè que puellis nostris planè æstiuæ, pane sicco, lautioribus cum butyro, & melle, sæpe sine potu. Laconum pueris parca ien-

tacula, nisi fortè aliquid è penu summanarent, vt corpora leui, & frequenti cibo faciliùs adolescerent. Martialis:

Surgite, iam vendit pueris ientacula pistor.

De Christo Domino dictum: Butyrum, & mel comedet. Crustula pueris data, vt libentiùs aliquid condiscerent. Certè mos Laconum, & Romanorum fuit, liberos suos etiam pueros mensæ socios adhibere, sed in sponda, vel in imo subsellio, vt exemplo patrum temperantiam discerent. Plutarchus in *Romaic. cap. 32.* ἐκ ἐδείπνου ἔξα χρεῖς ἦν ἰὼν ἐν πλὴν παιδικῶν ἡλικίαν ἔχοντων. Lycurgus, τὸς παῖδας τοῖς φειδῆσι εἰσήγαγε, induxit pueros in *Phiditia*. Quæ cœnæ virorum fuere. Romæ mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem ætatis nobilibus propria, & parciore mensa sedentes vesci in aspectu propinquorum, ait Tacitus *lib. 3.* Neque Augustus cœnauit cum liberis, nisi in imo lecto assiderent, ait Suetonius *lib. 2. cap. 64.* Claudius adhibebat omni cœnæ liberos suos cum pueris, puellulisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur, narrante Suetonio *lib. 5. cap. 32.*

De Græcorum Conuiujs.

C A P V T X V.

FEst olim plura Græcis fuere, in quibus se genialiter exciperent, Phagesia, Phageposia, quod comederent, & pollucibiliter biberent, ait Athenæus *lib. 7.* Lageniforia dicta est à lagenoforia, in qua

qua singuli quæ intulerint comedunt in accubitis, aut stercis accumbentes ex sua quisque lagena bibebat, τὰ κομιδέντα ἕκαστοι δειπνῶσι κατακλιθέντες ἐπὶ σβάδων, ἢ ἐξ ἰδίας ἕκαστος λαγύνης πίνεσι. Mutatio Gellij dicitur συμπεφορά, quum per vices se conuiuio excipiunt, Galli nostri dicunt, *Donner le bouquet.* συμπεφέρῃς ἀνίστασθαι ἕκαστος, ἢ φιλοσοφίας. *Mutare, vt animum remittas, & gratis sermonibus pascas.* Pandæsia, mensa opipara, omne genus cibis referta, vel ἡ πῶσις αἰδήσειν ἡδονῶν παρέχουσα σωχία. Cœna, qua sensibus omnibus voluptatem præbet. Athenæus *lib. 5. & 12.* φυλεπῶν item in Græcis epulæ, per tribus, vt olim δημοτικῶς δειπνα, popularis epula. Athenis tribuum conuiuatores alij spontanei, alij sorte capti, οἱ φυλῶν ἐστάτορες ἄλλοι ἐδέλον, ἄλλοι δὲ κληρωτοί. Olim Romæ dabatur visceratio populo à viris nobilibus in gentilitio funere, vel ab iis, qui Herculi decumas pollucerent, vel ab editoribus ludorum, vt à Iulio Cæsare, & à Caligula, vel à victoribus in triumphis. Thiasii & ὀργανικὰ δειπνα, conuiuia in orgiis. Propria erant collegiis ad peculiarem Dei alicuius cultum. Diogenistæ, Antipatri, Panætij dicti, qui stato anni die Diogenis, Antipatri, Panætij memoriam celebrabant. Diem Epicuro sacrum agitabant Icadistæ, non Epicurei. Athenis summus Prytanis cum suis collegis moderata, & vrbi salutaria conuiuia quotidie agitabant, συνεδίπνουν ὁσημέραι οἱ περὶ πρυτάνην σάφρονα, ἢ σωθῆια ἢ πόλεων σάδειπνα. *Δαλίαι* sunt conuiuia sacrorum causa fieri solita. Ion, *δαλίαι ἀτάκτων, conuiuia castorum.*

De alijs Græcorum Conuiujs.

CAPVT XVI.

ERant penè vbique gentium natalitia conuiuia, cum infans patri natus esset. Athenis etiam Amphidromia, de quibus Ehippus, Ge-
ryon,

ἔπειτα πῶς;
ἔ σέφανθ, ἑδί' εἰς ἐστ' ἀφ' αὐτοῦ τῆς θυρῶν,
ἔ κνίατα κρέβ' ἔμυθ' ἑσθ' ἀφ' αὐτοῦ,
ἔ ἀμφιδρομίων ὄντων, ἐν οἷς νομίζε(ε)
ἔπλεν τε πύρ' ἑρρόνησθε τίμης,
ἔχλειν τ' ἐλαίω βράφανον ἠγλαισυδύλω,
πίνειν τε παχέων ἀρνίων σιδόνια,
πίλλειν τε φάπας, ἢ κίχλας οἰκῶ ἀπνοῖς,
κοινῇ τε χραύειν τὰ δάσιον σκιδία,
πλεῖν τε πολλὰς πεκτανὰς ἐπιπρεφῶς,
πνεῖν τε πολλὰς κύλικας ἀζωρεσερῶς.

Deinde quid hoc rei est? Ne vna quidem corona est pro foribus, non nidor pulsat narium summum verticem, cum sint Amphidromia, in quibus moris segmenta casei Cherstonitæ torrere, & coquere cum oleo raphanum splendentem, & pectuscula agnorum pinguium suffocare, & vellicare palumbes turdos, ac spinos, & deglutire communiter teuthidas cum sepiis, & densare multos cirros conuersos, & bibere plures calices meraciores. Etymologicum: Amphidromia festum erat Athenis, quo ἐκρυφίη ἀρτε ὀπλομένη ἐπὶ τ' ἐγίας ἐπιπρεφῶς. τὸ δ' αὐτὸ ποῖσαι ἢ μὲν ἀφ' αὐτοῦ εἰς τὰ βρέθη, ἢ τῶν ἐγίας ἐπιπρεφῶς. *Pane Encryphia iusto in foco, per domum*

domum discurrunt cum multo apparatu erga infantes, quos circa focum circumferunt. Vide Hesychium. Iason Pheræus apud Polyænum lib. 6. Quum sibi filius natus esset, & nomen indendum puero, Thessalos præcipuæ nobilitatis vocauit, & fratrem conuiuio præposuit, παιδὶς ἡμετέροις ἀυτῶ μέλλοντι ὄνομα πέναι, πὲς ἀρίστους τῆς θεσσαλῶν καλέουσι, ἀφ' ἐνέλασαν τ' ἀδελφὸν πρεσβῆναι τ' ἑσθ' ἀφ' αὐτοῦ. Athenienses Anthesterijs se splendide excipiebant. Anthesterionem vulgò Nouembrem mensē esse volunt, ἀπὸ τ' ἐπιπρεφῶς ἀνιδίων, Philostratus vernum mensē, quo dolia aperiebantur, dicebatúrque πεδουρία vndecimo die mensis, vt ait Plutarchus *sympof.* 3. Duodecimo die χῆες erant, decimotertio Chytri, toto illo triduo pergræcabantur. Plutarchus *sympof.* 9. scribit Chæronenses vinum nouum non degustare solitos, nisi exacta hyeme mense Anthesterione Pythægijs Dionysij festo, qui & ἀγαθὸς δαίμων, bonus Dæmon. Proclus ad Hesiodum lib. 1. Pythægijs ἐτ' οἰκέτω, ἔπε μιδωτῶν εἶργειν τ' ἀποκαύσεως τ' οἶνε θεμυτῶν ἦν, ἀλλὰ θύσαντας πᾶσι μεταδιδόναι τ' δῶρε τ' διονύσου. *Nefas fuit, seruum, aut mercenarium prohibere potu vini, sed re diuina facta omnibus Bacchi dona communicantur.* Pueri trimi floribus coronati ad crateras statuebantur, ait Philostratus in *Aiace Telamomio*. Scholiastes Aristophanis ad *Acharman*. monet per festum Choum, singulis conuiujs seorsim appositum choa, vnde quisque biberet. Qui mos ortus sit à Pandione, cum Orestem matricidam epulo excepisset, ne contactu eius macularentur. Vide Athenæum lib. 10. & 12. & 7. *Eo festo præmium positum ei, qui plus alijs bibisset, ait Ælianus lib. 2. var. cap. 41.*

Aristophanes Acharnan.

ἀκούετε λέω καὶ τὰ πάτρια τοῖς ῥόοις
 πίνειν ἕως τῆς σάλπηγγος. ἔς δ' αὖ ἐκείνη
 πρὸς τὴν ἀσπὸν κτισσομένην (λαίλαψ).

Audite populi, ait præco, more patrio congius
 ebibendus est ad tubæ sonum, quem qui primus
 ebiberit, Ctesiphontis vrem accipiet, cui insistens
 bibit, & corona ex foliis texta coronabitur, vt
 Scholiastes Aristophanis *ibi*, & Suidas in *Vocabu-*
lario, ἐν τῇ χοαῖς. Chytris verò ollam ponebant omni
 feminum genere refertam, qui ex diluio eua-
 fissent, neque ex ea quicquam gustabant, vt Scho-
 liastes Aristophanis ait. Penè ludis omnibus Athe-
 nis publicè epulabantur, vnde prima dies Apatu-
 riorum dicta *δρπία*, & coniuialis. Suidas in voce
Apaturia, οἱ φράτορες ὁμίας σιωλεύοντες ἄνωχουτο, *Tri-*
bules vespere conueniebant ad cœnam. Sed & tribu-
 libus nuptura epulum dabat. Harpocratio, πῶ
 γαμπλίαν τοῖς φράτοροι ἐπὶ γαμοῖς διδομένην. Hefychius,
 γαμπλία φέρνῃ εἰς γάμον, ἄρα πῶν καὶ δειπνον ὁ τοῖς
 φράτοροι ἐποίη ὁ γαμβλῆ. Dies, qua id factum, dicta
 Cureotis, κερῶπις. Fuit & apud Argiuos celebritas,
 in qua publicè epulabantur. Parthenius Erorico
 13. καὶ πνὸς ἑορτῆς παρ' ἀργείοις τελευτῶν, ἐν ἣ δη-
 μοσίᾳ πάντες ἄνωχουτο. Viri principes natalitiis
 suis epulum dabant. Plato in *Alcibiade I.* scribit,
 nato filio Regi Persarum, qui hæres regni futurus
 sit, totam Asiam δύνει, καὶ ἑορτάζειν. Iulianus in *Miso-*
rogone, καὶ θύβλια μὲν πρὸ ἐστῶν, ἱκανῶς ἄρα σκευάζει
 δειπνον, καὶ αἰσον, ἐπὶ πολυτελεῖ τράπεζαν τοῖς φίλοις
 ἀγαλαμβάνων. *Natalitia quis epulo celebrans abunde*
preparat ientaculum, & prandium, mensa lauta exci-
piens amicos. θύβλια, conuiuia fiebant in honorem
 mortui.

mortui. θύβλια in honorem viui, vt Ammonius
lib. de differ. voc. Theodoretus *lib. 7.* *θεραπεία*. Cum
 festis, & celebritatibus δημοδοσίας, & publicas epu-
 las coniungit, de Diis loquens, τῶτοις καὶ ἑορτῆς καὶ
 πωτηγῆς καὶ δημοδοσίας ὀπιτελεῖν. Pausanias in *Messe-*
niacis, Quum Lacones festum Dioscuris agerent,
 καὶ ἦδη πρὸς πότον καὶ παιδίας τετραμμένον, ἔτι iam ad
 conuiuia, ἔτι ἴσχυον se conuerterent. Apud Argiuos He-
 catombæa lunoni celebrata, quibus ἑκατὸν βῆς
 δύνει τῇ θεᾷ, ait Scholiastes Pindari *ad Olymp. 7.*
 Nunquam ἐθνήκεια, & victoriæ celebritatem sine
 visceratione agitabant. Polyænus *lib. 5.* Carthagi-
 nensibus victis δύνει ἐθνήκεια, τὸς ἑκατόμβης ἐπὶ πῶ
 ἐστὶν ἐκάλειον. ἢν μὲν δὲ μεγαλοφροπέως ἢ ἔσθ' κληθέντων
 ἐστία. Demosthenes dixit, τὰ ἐθνήκεια ἐστία, *victoria*
coniuuium celebrare. Ermæa festa sacra Mercurio,
 quibus epulis, & libidini operabantur, quod Græ-
 cis exprobrat Diogenes Cynicus, ἐν τῇ γυμνασίῳ
 ἔταν ἢ τὰ καλέμενα ἔρμαια ἐδίετε, πίνετε, μεθύετε,
 σιωλοῖς περαίνετε. In omnibus peruigiliis come-
 fationes, epulæ, stupra, vt Diogenes Laërtius in
Xenocrate, & passim Comici. Cretæ per Hermæa
 domini ministrabant seruis epulantibus, vt Athe-
 næus *lib. 14.* Sacrificia rarè, aut nunquam cele-
 brabantur sine epulo, ad quod victimarum carnes
 adhibebantur. Polyænus *lib. 2.* ἔδυσον ἀσθγῆλια δέ-
 πεμψε τοῖς φίλοις τὰς μερίδας ἀπὸ ἑστῆς ἑρπιάσθ. *Ob*
faustum nunciium victimas cecidit, è quibus partes misit
ad amicos. Aristophanes *Equitibus*:

ἐπὶ συμφοραῖς ἀγαθὰ σιν ἐσηγγελμέναις

ἀσθγῆλια δύνει ἑκατὸν βῆς τῇ θεῷ.

Centum boues cædere Deæ ob fausta nunciata.
 Xenophon *lib. 1.* ἀναξ. Agefilæus ἔδνε τὰ ἀσθγῆ-
 λια,

λια, & τοῖς στρατιώταις παρήγγειλε δειπνοποιεῖν. *Sacrificauit ob bonum nuncium, & milites iussit epulari.* Achilles Tattius *lib. 6.* ἦν δ' ἴ' ἀρτεμιδῶ ἱερομάνια, & μεθύοντων πάντα μεσά. ὡς ἐκ δ' ἄλλης νυκτὸς πῶ ἀρρῶν ἀπασιν κατεῖχε πῆθ' ἀνθρώπων. *Erat festum Dianæ Ephesiæ, & ebris omnia plena. Quare in foro plerique pernoctarunt. Athenis Panathenæis minoribus equestri Lampadario, Gymnico, & Musico certaminibus victores epulam sodalibus suis exhibebant, vt Athenæus lib. 4.* Phocus victor erat φιλοπότις, & bibax, Phocion pater eius εἰς τὰς ἐτάμους, λαμπαρὰ μὲν ἦν ᾠδασκίη, & τοῖς εἰσῆσι περὶ φέροντο ποδοπιπῆρες οἷος δ' ἀρωμάτων. *Epulo socios excipiebat, splendidus erat apparatus, & inuuantibus offerebantur pelues vino aromatico plena lauandis pedibus.* Ad sacra, quæ tum facta, omnes vrbes Atticæ, & coloniæ boues mittebant. Ibi pocula vsitata, magna illa, quæ congios binos, aut amplius caperent. Athenæus *lib. 11.* ἦσαν δ' ἐκ δούχων οἴφοι, καὶ σωδέσεις τῶν μίχραι δικούλων, καὶ παραδωαικὰ μέγιστα, τὰ μὲν ἄρρα, τὰ δ' καὶ μέζονα. *Aristophanes in Nubibus:*

ἦδη ζῶμὲ παραδωαικὸς ἐμπροθεῖς,

Iusculo iam in Panathenæis repletus.

De Thargeliis Partheniensis *Erotio 9.* τοῖς μιλησίοις ἰορτὴ μὲν τεῖτιών ἡμέραν θαργῆλια ἐποίει, ἐν δ' ἡ πολυῶτε ἀκρατον εἰσφορῶνται, καὶ τὰ πλείους ἄξια καταναλίσκουσι. *Milesijs celebratas post tertiam diem venit, in qua mulio vino madent, & magnos sumptus faciunt.* Thermia festum Ætolorum fuit apud Thermos vrbem Ætolix, vbi conuentus, mercatum, festa, conuiuia, comitia celebrabant magnifico apparatu. *Polybius lib. 5.* ἕκαστοι πρὸς τοῖς ἑσπεράσι, καὶ εἰς ταῦτα

ᾠδασκίαν τὰ πολυτελέστατα ἦν ἐν τοῖς βίοις ἑσπεράωντων εἰς τὸτον ἀπεπιδεῖτο δ' τόπον. *Hilaris maris Deum, & ludis Apollinaribus, & Iouis epulo, & Saturnalibus, & huiusmodi festis diebus Alexander Seuerus genio indulgebat, apud Larnpridium. Sed de his talibus plus iusto diximus, ad institutum redeamus.*

De legibus sumptuarijs.

CAPVT XVII.

ROmani per initia frugi fuere, & parcimonix studiosi, quam legibus sanxerunt. Megalensibus Principes ciuitatis iurare soliti, cum mutitarent apud Consules, conceptis verbis, non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm centenos, vicensque æris, præter olus, & far, & vinum, neque vino alienigena, sed patrio vsuros, apud Gellium *lib. 2. cap. 24.* Prima lex sumptuaria Orchia, secunda Fannia centussis, vt Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 17.* Tertullianus in *Apologet.* Leges sumptum comprimentes centum æra nõ amplius in cœnam subscribi iubebant. Nequid volucrum præter vnã gallinã, quæ non esset altilis, apponeretur, vt patentibus ianuis pranfaretur, & cœnietur, nève singulis diebus præterquam Saturnalibus, & Romanis, vel plebeiis ludis plures denis assibus impenderentur. Festus centenarias cœnas vocat. *Plinius lib. 10. cap. 50.* Athenæus *lib. 6. sub finem.* Tertia lex Didia, quarta Licinia, quinta Cornelia, sexta Lepidi, septima Antia.

Antia. Vide Gellium *lib. 2. cap. 24.* Plinium *lib. 14. cap. 14. lib. 8. cap. 17.* Portunianus leges sumptuarias vocat valuifragas, valuipatas. Cicero *lib. 7. epist. ad Gallum*: Lex sumptuaria, quæ λιτότητα attulit, mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, heluellos, herbas omnes ita condiunt, vt nihil esse possit suauius in cœna augurali. *Lib. 9. ad familiar.* Domum si habebo, in denos, dies singulos sumptuariæ legis conferam. Valerius Maximus *lib. 2. cap. 1.* In publico viri maximi prandere, & cœnare soliti.

De Conuiuio instruendo.

CAPVT XVIII.

Latini dixere conuiuari, conuiuium instruere, parare, exornare, cœnulas facere, instaurare epulas, prandium accurarier, conuiuium agitare. Ennius *Satyr. lib. 1.* Magno hercle suo malo conuiuat sine modo. Epulari splendide. Homerus, δαῖτα πένεαδ, τ δ' ἔχραδ, ὄρρα πόνεαδ, κοσμεῖν, ἐν τω ἑαδ. Vt epulum instrueretur, opus erat obsonatoribus, macellariis, cœquis, τραπέζοκόμοις, mensæ præfectis, architriclinis, structoribus, scissoribus, & aliis, de quibus infrâ agemus. Pollux dixit συναχαρῆν συμπόσιον, conuocare conuiuium, συστῆσαι, πληρῶσαι, συσκευῆσαι, συναδρῶσαι, συγκαλέσαι, ποιεῖν ὄρχω, ὀπτελεῖν ἑσοδῶ, ἄρισον ὀπχανδῶν, conflare prandium, δαῖτα ἑσοπιζῆν. Publicæ epulæ dicuntur viscerationes, ἐστίασις, δαλεία, παιδασία, δημοδογία, σπῆσις, σῶ-
δειπνα,

δειπνα, σοσῆτια Laconum, φιλίτια, φειδίτια Cretum. Stratocles Atheniensis dedit κρεοδοσίαν, viscerationem, ob faustum nuncium. Romæ cùm decumas Herculi Sylla polluceret, dedit viscerationem. Vet. Gloss. Visceratio, ἀρτόκρεας, ἐσφαρσία. Satyricus:
— panem, artocreasque popello.

De Conuiatore.

CAPVT XIX.

Valis debeat esse conuiator, vide Varro-
nem apud Gellium *lib. 13. cap. 11.* Conuiator Latinis dicitur dominus conuiuij, qui amicos, aut hospites conuiuio excipit. Græcis dicitur ὁ σῶσις συμπόσιον, qui extruit conuiuium, ἐστίασις, qui dat epulum, συμποσίῳ ἄρχων, συμποσιάρχης, ἐστία-
χῶ, qui domo, & mensa excipit, οἰκοδέμων apud Pollucem, vel fortè οἰκονόμων, ὁ δ' σῶσις ἡγεμῶν, qui coëgit cœtum, conuiuij dux, & auctor. Conuiator ab Horatio *lib. 2. Satyr. 8.* dicitur parochus, & herus:

— vertere pallor

Tum parochi faciem nil sic metuentis, ut acres
Potores.

— Sub hoc herus, hac grauida, inquit,
Capta est murena.

Dicitur magister conuiuij, *ibidem.* Alius fuit architriclinus, alius Modimperator, seu Rex conuiuij, vt infrâ ostendemus. Alius conuiator, & symposiarchus, conditor conuiuij, instructor, qui sæpe conuiujs leges dicebat, nisi Modimperator has sibi partes sumpserat.

De legibus, aut sermonibus conuiuialibus.

CAPVT XX.

Plato *lib. 1. & 2. de legibus*, vt & Aristoteles scripsit quasdam leges conuiuales. Athenæus *lib. 5. συμποτικοί πινες νόμοι ἕσαν ᾗ ἀειστέλης*. Modimperator quas vellet leges, in conuiuio præscribebat. Horatio *Satyr. 8. lib. 2.* Symposiarchus dicitur magister conuiuij, qui Ciceroni est, *orat. post reditum*, dominus, & conditor conuiuij, instructor, & dominus epuli. *συμποσιρχία*, magisterium, Acroni, ἀρχηποσία, ἐστίασις, ἐστίαρχος. Athenæo *lib. 10. cap. 7.* οἰνόπτης, magistratus Athenis, qui ea inspiceret, quæ fiebant in conuiujs. Idem dicitur ὀφθαλμός, οὐλιν. Magistri conuiuij est præpositura, & potestas, ἑπιστάσια πρὸς τὰ συμπόσια, ἢ διακόσμησις, vt loquitur Plutarchus *in Agesilao*. Idem vocat λόγος συμποσιακός, sermones conuiuiales, quos Athenæus *lib. 1. ἑπιπυλικίως λόγος*. Pollux *lib. 6. cap. 18.* ζήτηματα κυλίκεια. Theodectes *μνημόνια*, quasi sermones memoriæ commendandos. Plutarchus *in Casare*, ἐπὶ κύλικι ζήτησις, quaestiones inter vna. Laërtius *in Arcefilao*, ἐπιπυλικίως ἐξηγήσις. Clemens Alexandrinus *lib. 2. cap. 1. Pedagogi*, arguit eos, qui conuiuia vocant ἀγάπιας. ἀγάπλιω πινὲς πολυῶσι καλεῖν δειπνάειά πιας, κνήσις ἢ ζώμῳ ἀποπνέοντα. Idem vocat δοχεῖς, ἢ ἐστίασις.

De

De Conuiujs.

CAPVT XXI.

Conuiuæ apud Aristotelem *in legibus*, Chæronæ vocantur ὀμοσίπυοι. Epimenides Cretensis vocat ὀμοκίπυος, Pythagoras κοινοθίς. Pollux *ξυμπότιας ὀμοσίπυος*, quasi ex vna arca panaria victitantes. ὀμοσίπυος, ἀναίπυος, ὀμοστραπέζης, στυκισιασῆς, διασιωτῆς, δυσιπυος, εἰλαπνασῆς, ἐρανισῆς, κλητῆς, ἑπικλητῆς, στυκλίπυος, πρῶτακλίπυος, ἀνακειμήλιος, τραπέζης, συμβιώπυος, πωλῆπυος, διαπυτῆς, στυκισίπυος, ὀμοσθρῆπυος, δαιταλεῖς, διογήπυος, δωχίπυος, ὀμοσπύπυος, ὀμοχοίπυος, ὀμοδαιπυος, καὶ οἶνω ὄντας, Conuiuiones, compotores, confectores, epulones, epulares Plauto, epuloni, sodales, contubernales, simpulones, simpulatores, concoenæ, σὺ δειπνοί. Horum alij vocati fuere, alij inuocati, muscæ, vmbra, copriæ, parasiti. ἀπληκτοί, ἀσύμβολοι. πρῶτακλίπυος ὁ τῆς ἐστίασις πρῶτακλίπυος, conuiuiarum honoratissimus.

De numero Conuiuiarum.

CAPVT XXII.

Varro apud Gellium *lib. 13. cap. 11.* Conuiuium ex rebus quatuor constat: Si belli homunculi collecti sunt, si locus lectus, tempus lectum, apparatus non neglectus, qui sit βιοφελής. Idem apud Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 7.* Numerus conuiuiarum ne sit minor, quam gratiarum;

D d d d

p e

ne maior, quàm Musarum. *Lib. 2. cap. 13.* Lege Or-
chia præscriptus numerus conuiuiarum. Sualit eam
legem Cato, vt docet Festus in voce *Obsonitanere*.
Aufonius in *Ephemeride*:

*Quinque aduocati, sex enim conuiuium
Cum Rege iustum, si super, conuicium.*

Capitolinus in *Vero* scribit, eum primum fuisse,
in cuius conuiuio duodecim accubuerint, cum
vetus verbum esset: Septem conuiuium, nouem
conuicium. Apud Suetonium tamen in *Augusto*,
δωδεκάδησος cœna fuit in fabulis, in qua duodecim
conuiuæ, duodecim Deorum nomine, & specie.
Apud Macrobius in *Pentificia cœna descriptione*,
in duobus triclinijs decem tantum conuiuæ no-
minantur.

De hora Prandij.

CAPVT XXIII.

NON fuit omnibus olim gentibus eadem hora
prandij. Olim Romæ sero vespere ab agris
redeutes, cœnam, quod idem prandium fuit ca-
piebant. Ætate Ciceronis sub horam nonam, aut
decimam: ætate Aufonij sub horam quintam, vt &
nos hodiè que. Pollux *lib. 6. cap. 8.* τῆ σκια ἢ ἔτεκ-
μαίεσιντο ἢ κριπὸν ἢ ὅτι τὸ δείπνον ὀδύ, ἢ ἢ σοιχεῖον
ἐνάλοιμ, ἢ ἔδη σὺνδειν, εἰ δείπνεν, τὸ σοιχεῖον εἶν. *Um-
bra verò signabant tempus ad cœnam eundi quam σοι-
χεῖον vocabant, & libandum erat, si decem pedum esset
σοιχεῖον.* Hora ientaculi fuit tertia, aut quarta. Ga-
lenus de Telepho Grammatico, ἐν αἷς δ' ἡμέραις

Lib. I. Cap. XXIII. 51

ἐκ εὐάετο, σὲι τειτῶ ὄραν ἠλείφίτο μὲ βραχέας ἀνα-
τείφεις, εἶτα χόνδρον ἠμάλιον ἐν ὕδατι μέλι κωνὸς ὠμὸν
ὅπι κάλισον ἡδύ, ἢ τῶ ἡρκα μόνον αὐτὰ πῶ γε ἀρσι-
πῶ. αἰετα ἢ ἢ ὕτως ἐσθῆμς ὄρας ἢ βραχὶ π ἔπῆον.

*Quibus diebus non lauabatur, tertia hora ungebatur,
& leuiter terebatur, tergebaturque, deinde postea alicam
in aqua coctam crudo melle pulcherrimo admisto edebat,
quod ei tum satis erat. Ita & prandebat hora septi-
ma, aut aliquanto citius. Prandium pane sicco, &
sine mensa, hora nona peragebatur ait Seneca,
largiùs cœnabant. Recentiores Græci prandium
γεῦμα vocarunt. Ita enim Nicetas: Eustathius
δῆλον ἢ καὶ ὅτι δείπνον μὲ οἱ πολλοὶ τὸ πρῶτόν φασι
ἐμβρωμα μετ' ὃ πόνε δει. αἰεσον ἢ τὸ κοινὸς λεγόμενον
γεῦμα, ἢ πρῶτ' ἢ ἄρῶ, ἀλλὰ πρῶτ' τὸ αἰετὸς ἔχειν κατ'
ἔξοχῶ. δόρπον ἢ εἰδεις ὅς ἀμφέβαλο μὴ ἀπρονεμένως τῆ
ἑσπέρα. Clarum est vulgo deipnon dici matutinum ci-
bum, quo sumpto ad laborem iur. Ariston quod vul-
go vocatur gustatio non dicitur à Marie; sed quod
optimè habeat per excellentiam. Dorpon nemo dabitur
tribui vespera. Deipnon igitur matutinus cibus,
gustatio meridianus, dorpon cœna. Græci hodiè-
que πρῶτ' δμα ientaculum vocant, γεῦμα meridia-
num prandium. δειπνησιμὸς ientaculum, Hesy chius
ἀπρονεσιμῶσαι ἐπὶ βρωσῶν ἐλδεῖν ientare. Glossæ ἐνά-
λοισμα, vel ἐνάλοισμα ientaculum. ἐνάλοισμα propriè li-
bamentum Diis Manibus. Igitur ientaculum su-
mi solitum olim sub horam tertiam, prandium
sub nonam. Martialis,*

Imperat exstruictos frangere nona toros.

Nunciat octauam Pharia sua turba iuuenca.

*Temperat hac thermas. Nimios prior hora vapores
Halas.*

Octaua balneas petebant, nona prandebant. Seneca *epist.* 123. Octauam prohibent. Iuuenalis,

Exul ab octaua Maris bibit.

Veteres Romani olim non nisi sub vesperam ab opere rustico redeuntes comederunt. Athenæus *lib.* 4. scribit Iudæos ante ortum stellæ non comedisse. ὡς περ νηστειῶν ἀργυρῶν καὶ περιμένοντες τὸ ἀνατέλλον ἄστρον ἔ φασι μὴ φαίνεσθαι οἱ πρὸ χειρῶν ταύτης φιλοσοφίαν ἔχοντες νόμιμον ἢ μηδενὸς γάλατος. Hieronym. *lib.* 2. in *Iovin.* Petrus Apostolus non expectans stellam more Iudaico, sed hora sexta in solarium pransurus ascendit. Stellam Vesperuginem intelligit. Idem *lib.* 7. ait vtilius esse noctu cœnare, quàm interdiu, quia Lunæ sydus concoctioni aptius sit, quod vim habeat putrefaciendi, καὶ γὰρ σήψις ἢ πύψις. Alia tamen est σήψις putrefactio, alia coctio, quia putrefactio, & putrefactum περιπρωμα ἢ πορδένον, est excrementum cocti, vt Aristot. 4. *Meteor.* Gloss. temporius ἐσωρότερον. Athenæus *lib.* 4. Cleomenes Rex Spartæ cum multi legati ad se venirent ἐδὲ ποτε ἐνωείσθων ἢ κεντησιμένω σωήρη χειρῶν, id est, μάλλον ἐν ὥρᾳ. Theocrit. *Idyl.* 22. δειπνεῦτες ἐν ὥρᾳ, maturè, vt Cicero in Verrem, maturè veniunt, discumbitur. Aristophan. in *Concion.* τοσῶτον χεῖμα ὄχλος ἔσως ἐν ὥρᾳ ἐσωελεγει. Hirtius *de bello Hispan.* ipse de tempore cœnauit. Plaut. in *Captiujs*, venias tempori. Aufonij ætate, vt hodiè que sub quintam prandebatur. Aufonius in *Ephemeride*,

Sofia prandendum est, quartam iam totus in horam Sol cales, ad quintam flectitur hora notam.

Item, Quod cum per horas quatuor inclinaret ad meridiem, Sidonius *lib.* 2. *epist.* 9. Ecce & ab archimagiro

magiro aduentans, qui tempus instate curandi corpora moneret, quem quidem nuntium per spatia clepsydræ horarum momenta seruantem probabat competenter ingressum quinta digrediens. Festus: Merendam antiqui dicebant pro prandio, quod scilicet medio die caperetur. Isidorus *lib.* 20. *cap.* 2. Meridiare. Græci cum ad prandium inuitarent vmbrae modum definiebant, cum esset 12. pedum aut 11. aut 10. Scholiastes Aristophanis in *Concionantibus*, τὸ παλαιὸν καλοῦντες ἐπὶ δειπνον περισημαίνοντο τὴν σκιάν, καὶ ἔτας οἱ μὲν ἐμῶν τὰς κλιθῶντας, οἱ δὲ ἀπίσσω ἐπὶ τὰς ἐσιάσεις. Aristophanes, σὺ δὲ μελήσει ὅταν ἢ δεκάπωμ σοιχείον λιπαρῶς χορεύῃ ἐπὶ δειπνον. Pollux, τῆ σκιᾷ δὲ ἑτεκμαίροντο ἢ κειρὸν δὲ ἐπὶ τὸ δειπνον ὁδὸς, καὶ καὶ σοιχείον ἐκάλοισιν. Signabant tempus itinertis ad prandium per vmbraam, quam & elementum vocabant, seu Stoecheon: καὶ ἔσως σπένδειν εἰ δεκάπωμ τὸ σοιχείον εἶν, oportuit libare si elementum decem pedum esset. Plinius in *Panegyrico Traiani*, Num ante medium diem distentus solitaria cœna spectator, annotatorque conuiujs tuis immittes? Domitianus ante meridiem cibis se explebat, vt eos annotaret, quos ad prandium vocarat, cum interim cibis abstinens appositis comedentes spectaret. Procopius 2. *lib.* de bello Persico, scribit Persas cibum capere vesperi, Romanos milites circa meridiem. Gellius *lib.* 17. *cap.* 8. Athenis vespera tempus est cœnæ. Hefychius *δωδεκάλογ.* supple σοιχείον, ἢ σκιάς. ἔτω γὰρ σωπεπῆστο ἐπὶ δειπνον ἡξεν ὡς νυκτὸς πρὸς ὥρας φασι. Idem δεκάπωμ σοιχείον, οἱ ἐπὶ δειπνον κλιθῶντες τὰς ὥρας ἔτας ἐξελάμβανον πρὸς ἢ σκιάν ἀλάμψωτες. Vide Hefychium. Obrinuit hoc cum sol luceret. Sed si nube conditus lateret, quid

facto opus. Qui tempore prandio non aderant dicti κωνοιδεπνοι, ἢ ζοφοδρπίδαι. Plutarchus lib. 8. *sympos. quest.* 7. In eos iacitur hæc parœmia, ὅστις ἐπὶ δείπνον ὄψε κληθεὶς ἔρχῃ ἢ χυλὸς ὄσῃ, ἢ ἔδιδου συμβολάς. Qui vocatus ad conuiuium tardè venit, aut claudus est, aut non vult dare symbolam. Quod hora fuit Latinis, hoc in gnomone scioterico fuit σοιχεῖον, ἢ σημεῖον.

De Conuiujs tempestiujs, & intempestiujs.

C A P V T X X I V.

Conuiuia alia fuere tempestiua, alia intempestiua, vt Lipsius putat. Tempestiua, quæ ante tempus inciperent, per festos maximè dies, cùm plerique summo manè lauarent, & toto die helluarentur, aut etiam cœnam in multam noctem protraherent. Cicero *de Senectute*, Caronem dicentem inducit: Ego propter sermonis delectationem tempestiujs conuiujs delector. Conuiuium ad multam noctem quàm maximè possumus, vario sermone producimus. Idem 2. *in Catilinam*, Antelucanas cœnas vocat. Seneca lib. 2. *de ira*, Tempestiua filij conuiuia pater deterior arguit. Suetonius *de Domitiano*, Lauabat de die, & conuiuabatur frequenter, ac largè, sed non vltra Solis occasum. Q. Curtius lib. 5. De die conuiuia inire. Salmasius vir doctissimus negat vlla vquam fuisse intempestiua conuiuia, aut ita dici potuisse. Contrà putarim commodè dici potuisse intem-

intempestiua, quæ de nocte fierent; quemadmodum tempestiua, quæ de die, & ad noctem vsque, non vltra, producerentur, quia non suo tempore fierent. Deinde durum est interpolare veteres Auctores, qui intempestiua conuiuia commemorant. Certè tempestiua dici non potuerunt, quæ post decimam horam, aut vndecimam inciperent, & totam noctem ad initium sequentis diei extraherentur. Tardiùs enim, quàm oportuit, non temporiùs inita erant. Si tempestiuum est, quod fit ante legitimum tempus, quod fit post tempus legitimum, intempestiuum est. Non nescio Alexandrum Magnum tres totos dies, noctesque pergræcatum esse, apud Plutarchum. Ægyptios totas noctes perpotando traduxisse, qui, ne somnus obreperet, Dacnades aues coronis alligatas sibi admouebant, quæ vellicando, morsicando, canturiendo somnum prohiberent, ait Festus. Q. Curtius lib. 6. Conuiuia intempestiua, & perpotandi, peruigilandique insana libido. Suetonius *in Caligula*, Senaturn, populùmque obiurgauit edicto, quòd Cæsare preliante, intempestiua conuiuia, circum, & theatra, & amœnos secessus celebrarent. Putem tamen eo loco meliùs legi, tempestiua conuiuia, quæ de die fierent, vt spectacula, quàm intempestiua, quæ de nocte. Certè tempore non fiebant ea, de quibus Propertius:

*Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
Iniciat radios in mea vina dies.*

Non nescio tamen conuiuia tempestiua sæpiùs occurrere apud veteres Auctores, rarenter intempestiua. *Att.* 3. *in Verrem*, Cicero: Lollius in illo tempestiuo gladiatorum conuiuio. *Pro Archia:*

Quantum alij tribuunt conuiujs tempestiuis. *Epist. 1. lib. 9. ad Attic.* In tempestiuis conuiujs probari. *Epist. 11.* Quali cœnas quàm lautas, & tempestiuas. *Pro Murana:* Tempestiui conuiujs, amœni loci. Tacitus *lib. 11.* Claudius tempestiuis conuiujs delinitus. *Lib. 2. Histor.* Tempestiuis conuiujs gaudent. Apuleius 2. *Apologet.* Nuptiæ illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an tempestiuum conuiuium. Q. Curtius *lib. 8.* Solemni, & tempestiuo adhibetur conuiuio. Tempestiua illa conuiuia damnabantur. Silius *lib. 11.*

— mediog³ dierum

Regales epula, atque ortu conuiuia Solis Deprensa.

Horatius *Satyr. vlt. lib. 2.*

— De medio potare die.

Intempestiua conuiuia rarè legas, eo tamen significatu, quem posui, Latine dici posse non dubito. Homines negotiosi post decimam sæpe cœnabant. Martialis *lib. 10. epigr. 70.*

Balnea post decimam lasso, centumque petuntur Quadrantes.

Qui dati clientibus pro cœna recta. *Lib. 7. epist. 1.*
Hunc licet à decima, neque enim satis ante vacabit, Sollicites, capiet cœnula parua duos.

Apud Ciceronem in *Somnio*, cœna Massinissæ in multam noctem cum Scipione protrahitur. Martialis *lib. 3. epigr. 36.*

Lassus ut in thermas decima, vel serius hora,

Te sequar Agrippa, cum lauer ipse, Titi.

Seruius ad hæc verba *lib. 4. Encid.*

Atque eadem labente die conuiuia querit.

Veteres prandiorum vsum ignorasse ait, & ad vesperam

vesperam cœnasse, sub horam scilicet decimam. Statius:

*Ac moriente die rapuit me cœna beati
V indicis.*

Tempestiuum conuiuium ventilat Seneca *epist. 122.* Qui ieiuni bibunt, & ad cibum ebrij transcunt, qui nunquam Solem occidentem, aut orientem vident, in ipso balnei limine inter nudos, circa lucem discurrunt pueri, vocantur cellarij, tumultuantur coqui, à balneo exiit, mulsam, & alicam poscit; quod factitarunt & fœminæ. Iuuenalis:

— Tandem illa venit rubicundula totum
O Enophorum sitiens.

Quidam vt vomerent saturi, balneas petierunt. Iuuenalis:

Et crudum pavonem in balnea portas.

Terentius in *Adelphis*, Apparare de die conuiuium. Quintilianus *Declamat. 9.* Tempestiua conuiuia, & peruigiles ludos, aduocata sodalium turba. Locus vbi helluarentur, in *Γυμνασιον* dictus, ab adolescentibus eò confluentibus. Qui ante nonam, aut decimam comederent, dicti frangere diem. Dies solidus, cum ad decimam horam, quod cœnæ tempus fuit, cibo abstinerent. Horatius *Ode 1. lib. 1.*

Nec partem solido demere de die.

Catullus:

Vos conuiuia sumptuosa lauti

De die facitis, mei sodales

Querunt in trinijs uocationes.

Iocus est Papyrij Pæti apud Ciceronem *lib. 9. epist. ad familiar.* dicentis cœnam se de manè querere,

cum rideret Philosophum rogantem, si quis quid de se quæreret. Per dies festos temporius cibum fumpserunt. Horatius *lib. 3. Ode 28.*

Festo quid potius die

Neptuni faciam, prout reconditum

Lyde strenua Cacubum

Inclinare meridiem sentis.

Hora diei quinta erat conuiuium tempestiuum, quia præmaturum, quod in noctem sæpe protrahatur. Athenæus *lib. 13.* ἄπρωάπην ἢ ἰσπών, *producere cœnam ad diluculum.* Ita Nasidieni cœna tempestiua fuit. *Lib. 2. Satyr. 8.* Horatius:

Vi Nasidieni iuuat te cœna beari?

Nam mihi quærenti conuiuiam dictus here illic.

Propertius:

— de medio potare die.

In primis Lucanus aper leni fuit austro

Captus, ut aiebat cœna pater, acria circum

Rapula, lactuce, radices.

Græci pergræcabantur, & totas noctes helluabantur. Pollux *lib. 6. cap. 10.* τοῖς διαπανυχίσοι ἄθλα ἐὺ σποαμίς, ἢ πυραμῖς ἢ πῆμαστα, ἢ ἢ λύχρον ἢ τοῖς τοῖς κραιβήνον πίνυγχον, νυκτὸς πρὸς ἄλλον ᾧδραπέμλαι (ἐλεον) *Qui noctem peruigilem bibendo duxissent, iis premia erant, placenta sesamo sparsa, & bellaria, dicebant autem lucernam, quæ tota nocte illis alluxisset, noctem transmississe ad Solem.*

De Vocationibus.

C A P V T X X V.

Qui ad cœnas ventitabant, alij fuere vocati alij inuocati. Plato *in symposio Agathonis* scribit

scribit multos non vocatos venisse comessatores ad fores, qui aliquo exeunte ianuis apertis ingressi accumbebant, & immodicè ad dextram bibebant. Alij conuiuæ exhibant, alij perseuerabant bibentes ad Solem vsque ortum. ἢ πῆγεν ἐκ φιάλης μερίσῃς ὀπιδέξια. Apud Athenæum, ἐλεάδοι, δειπνοκλήτορες, vocatores Eleatri vocantur. Qui recusant, dicuntur ἐκ ὑπακῶν. Attici ἰπυγῆν. Xenophon ἰπυγῆν πῶ κλήσιν. ἢ συμπεφίεσμαι. συμπεφίεσμαι consentio. κελῶς ἔχει, vox recusantium Athenæo *lib. 14.* Seneca *in Suasorijs.* Ad prandium promississem, ad cœnam renunciaissem. Renunciare, nuncium remittere, negare, vt Martialis. Clearchus, λάβε ὕδωρ καὶ χεῖρας ἢ μινδακῶς, κελῶς ἔχει. *Sume aquam in manus: nequaquam bene habet.* ἐλεάδοι οἱ ἐς πῶ βασιλικῶ κελουῶτες τρέπεζαν, ᾧδρα ἢ ἔλεον. *Qui ad regiam mensam vocant.* à voce ἐλεῶ, quæ mensa est. Vocatores dicti, quibus à patre cœnæ id muneris datum esset, vt vocarent. Seneca *lib. 1. de ira,* Minus honorato loco positus irasci cœpisti conuiuatori, vocatori, ipsi, qui tibi præponebatur. Demens! quid interest, quam lecti partem premas? Honestiorem te, aut turpiorem potest facere puluinum? Vocationes appellat Catullus:

Querunt in trinijs vocationes.

Plautus *in Stichis,* Negare nulli soleo, si quis me vocat. Græci κελῶν etiam dicunt. Hesiodus *lib. 2. Operum,*

ἢ ὃ μάλιστα κελῶν ὕστερ σέθεν ἔγγυδι γαίῃ.

Dicti & inuitatores, *l. ult. C. de diuersis officijs.* Suetonius *in Caligula cap. 39.* Prouincialem locupletem ducenta hs. numeralis vocatoribus, vt ad cœnam Caligulæ vocaretur. Martialis:

Iam dicet mihi, vapulet vocator.

Plinius *lib. 35. cap. 10.* Ptolemæo vocatores suos ostendenti. Idem videntur fuisse nomenclatores. Ammianus Marcellinus *lib. 14.* Nomenclatores affueti venditare talia, mercede accepta, cœnis quosdam, & prandiis inferunt subdititios. Dicere soliti erant, cùm inuitarent ex inopinato, Vni locum video. Plautus *in Stichō, Ædopol,* tibi etiam opinor vni locum conspicio, vbi accubes. Glossæ, ἰδέασθ' ἀπειροκλήτως διαφέρει τῷ ἰδέασθαι τῷ ἀπειροκλήτως. Qui inuitat ad cœnam, dicit, Δωάσαι καὶ σὺ μεθ' ἡμεῶν σήμερον θυέσθαι, ait Laërtius *in Aristippo.* Ποῖες εἶτε ἡodie nobiscum esse. Aristophanes *in Anibui,* ὅπως παρίση μοι καὶ σὺ, καὶ τὰ παιδία. *Vt mihi ad cœnam præsto sis εἶτε tu, εἶτε filij.* Pittacus dictus Ζοφοδρόπιδες, quod ad cœnam vocatus nunquam nisi serò veniret. Obseruatum, vt conuiuæ temporì adessent. Theocritus,

ἢ μὲν δαῖτα κλητὸς ἐπιγέαι.

Ad cœnam vocatus propera. Vbi scholiastes : οἱ δὲ δωρίαν κεκλημένοι σπείδουσι. *Qui ad cœnam vocati sunt, properant.* Apud Plutarchum Policharmus dixit populo : ἰδέ ποτε κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ἕσθαι ἀφικόμην. *Nunquam ad conuiuium vocatus vltimus adfui.* Terentius : Hodie apud me sis volo. Iuuenalis, Vnà simus, ait. *Qui renuunt, dicunt : καλλίστα, ἐπιπνῶ, πίνυ καλῶς.* Apud Aristophanem, Benignè respondent : Gratia est, facio gratiam. *Qui autem inuocati conuiuio aderant, dicti sunt vmbrae.* Horatius :

Quos Mæcenæ adduxerat vmbrae.

Suidas, ὅτι τῶν δούλων κληθεὶς οἷον ἐφοκίδα ἀκλήτως ἐπέγει ἀσκόντων παιδίων. *Ad conuiuium vocatus, quasi socium*

socium inuocatum inducit Ascanium Padianum. ἔξω δὲ καὶ ἀπικλήτως, οἷον εἰ σιδὰς ἑαυτοῖς παρακαλεῖν πνας. *Licebat enim vocatis aliquos quasi vmbrae sibi aduocare.* Apud Antiphanem parasitus ait : θύρας μολοῦσθαι σισυμῶς, εἰσπνῶν ἀκρίσ, δεῖπνῶν ἀκλήτως μῦα, μὴ ἐξελθεῖν φρέαρ. *Vt moueam quasi veste fores, sum terra motus ; vt insiliam, locusta ; vt cœnem inuocatus, sum musca ; vt non exeam, puteus.* Plautus *in Pœnolo,* A muscis si mihi hospitium quærerem, (Liberum) huc irem in carcerem recta via. Clémens *lib. 2. Pedagogi,* οἱ δὲ δωρίστοι μῦα. Plautus *in Captiuis,* Iuuentus ridiculos Plagipatidas abs se abfregat. *Lib. 1. Antholog.*

ὦ γαστήρ κωμόμα, δι' ἡν κολακίαι δωρίστοι
ζωμῶ πωλῶσι δεσπῶν ἐκδιδέσθαι.

O venter, musca impudens, propter quem aduatores parasiti in sculo vendunt legem libertatis.

De loco conuiuij.

C A P V T X X V I.

Locus vbi conuiuium agitur Latinis dicitur cœnatio, cœnaculum, triclinium, à numero lectorum qui vulgo adhibebantur, Diæta apud Plinium *lib. 2. & 5. Epistolarum.* Græcis apud Pollucem *lib. 5. cap. 1.* dicitur Symposion, à bibendo, quia Græci bibaces, vnde & Pergæari, Andron quia fœminæ non ventitabant ad conuiuia virorum, vt M. Tullius docet libris in Verrem, Syssition à conuictu, οἶκος τεῖκλιον domus tribus lectis excipiendis, πνευτάκλιον, δεκάκλιον pro numero

mero lectorum *συναγωγίον* à conuentu conuiu-
rum, *παισις*, ἀπὸ τῆς *παιδείας* quod est comedere, quasi
comedendi locum dicas.

De Cœnationibus, & Triclinijs.

CAPVT XXVII.

Conuiuia publica aut priuata fuere. Publica
Romæ in septis, in Nymphæis, & aliis locis
publicis pro frequentia hominum habita sunt.
Priuata in cœnationibus, & triclinijs. Seneca
epist. 91. Versatilia cœnationum laquearia, ita co-
agmentata, vt subinde alia facies, atque alia suc-
cedat, & toties tecta, quoties ferula mutantur.
Sueton. in *Nerone*, Cœnationes laqueatæ, tabulis
versatilibus eburneis, vt flores fistulatim, & vn-
guenta desuper spargerentur. Præcipua cœnatio-
num rotunda, quæ perpetuò diebus ac noctibus
vice mundi circumagerentur. Seneca *epist.* 90. scri-
bit olim tecta cœnationi epulum recepturæ pa-
rari non solita. De diatis Plinius *lib.* 2. *epist.* 17.
Cingitur diætis duabus à tergo quarum fenestris
subiacet vestibulum villæ, & hortus. De Triclinio
Vitruu. *lib.* 6. *cap.* 5. Tricliniorum quanta latitudo
fuerit, bis tanta longitudo fieri debet. Vnde ap-
paret falli Seruium ad *lib.* 1. *Æneid.* qui negat tri-
clinium pro cœnatione accipi, quum apud Pro-
copium *lib. belli Vandal.* Carthagine triclinium lo-
cus fuerit, aut potius cœnatio magnifico opere
extructa vbi reges Vandalorum conuiuia agita-
rent. Viri opulenti habuere cœnationes æstiuas,

&

& hibernas, triclinia hiberna, verna, æstiuia, au-
tumnalia. Cicero ad Qu. Fratrem *lib.* 3. *epist.* 1. Cœ-
nationes æstiuas, & hibernas commemorat. Plu-
tarchus in *Lucullo*, *τρικλινιον χειμερινὸν ἔχει δὲ θερινόν.* Vi-
truuus *lib.* 6. Triclinia ponit æstiuia & hiberna.
Sidonius,

Mos erat hic dominis hibernum stigma locare.

Pollux vocat *οἶκον πνυτάκλινον.* Consule Vitru-
uium *lib.* 7. *cap.* 6. Athenæus etiam argentea vasa
escaria hiberna, & æstiuia laudat, *ἀργυράματα.* Ser-
uius ad *lib.* 1. *Æneid.* *versum* 701. negat triclinium
esse basilicam ipsam, vel cœnationem. pessimè.
Quintilianus enim *lib.* 11. Vix eo limen egresso
triclinium illud supra conuiuas corruit. De Scopas
loquitur, postea enim subdit, hoc interim spatio
conclauè illud vbi epularetur Scopas concidisse.
Valerius Max. de eodem, Eo momento temporis
triclinium in quo Scopas epulabatur collapsum
est. Verba Seruij sunt, antiqui stibadia non habe-
bant, sed stratis tribus lectis epulabantur, vnde &
triclinium sterni dicitur. Cicero, sterni triclinia
& in foro iubebat. Vnde apparet errare eos qui
dicunt triclinium esse basilicam ipsam, vel cœna-
tionem. Propriè triclinium de tribus lectis dici-
tur in priuato vel publico. Iuuenalis *Satyr.* 2.

Tertia cum vacua cessaret culcita lecto.

Cœnacula dicta sunt à cœnis, partes ædium su-
periores in quibus plebeij cœnitabant. Iuuenalis
Satyr. 10.

— lateranorum obsidet ades

Tota cohors, rarus venit in cœnacula miles.
Martialis cœnacula sibi attribuit *lib.* 1.

At mea Vipsanas spectant cœnacula laurus.

Donatus

Donatus ad Terentij Adelphos, Veteres ganeum meretricum tabernam esse dixerunt ἀπό τῆ γᾶς, à terra, quod ipsa sit in terra, non vt cœnaculum superius. Melius ganeum à γάνυμαι oblector, γάνυ voluptas, γὰν Siculis mulier. Horat. lib. 1. epist. 1.

Mutat cœnacula, lectos, Balnea, tonfores.

Varro lib. 4. L. L. Vbi cubabant cubiculum, vbi cœnabant cœnaculum vocitabant. Vitruuius lib. 2. cap. 8. Ad auxilium altitudinis ædificiorum res ipsa cœgit deuenire. Itaque pilis lapideis, structuris restaceis, parietibus cœmentitiis, & altitudines exstructæ contignationibus crebris coaxatæ, & cœnaculorum summas vtilitates perficiunt, & deſpectationes. Cœnacula erant pauperiorum, quia per ætatem vento aut æstu, per hyemem frigore infestabantur. Ennius cœnacula maxima cœli dixit apud Tertullian. lib. aduersus Valentinianos, Pergulis superstructis. τριεζον dicitur Act. 20. ἐπιση ἀπό τῆ τριεζον, cecidit è tertio cœnaculo. Cœnacula pauperum erant & scalis ascendebantur. Martial. lib. 1.

Et scalis habito tribus, sed altis.

Iuuenalis Satyr. 7.

Rumpe miser tensum iecur, vt tibi lasso

Figantur virides scalarum gloria palma.

Festus: Cœnacula dicuntur ad quæ scalis ascenduntur. Cœnationes diuitum erant in inferiore ædium parte, quia & hyeme & ætate commodiores. Interdum tamen & in superiori loco diuitibus erant. Sidonius carm. 2. 2.

Alta volubilibus patet hinc cœnatio valuis.

Item,

Vndosa inueniunt nantes cœnacula pisces,

Comm

Comminus erigitur vel prima vel extrema turris.
Cœnaculum illud assitum piscinæ fuit, ideoque in imis ædibus.

De Triclinio Philonis Iudæi.

C A P V T X X V I I I.

NVlla triclinij descriptio iucundior esse potest, quàm illa Philonis lib. de vita contemplat. ἵσως δ' ἄν τις ἀποδέξαστο πλεῖν ἐπιπολάζουσαν νυκτὶ παντὰ χεῖρ' ἑστ' συμποσίων διάθεσιν, καὶ πόδων τ' ἰταλικῆς πολυτελείας καὶ τρυφῆς, ἣν ἐξήλωσαν Ἕλληνας τε καὶ Βάρβαροι. pag. 614. typis Adriani Turnebi. Sed fortassis recipiat aliquis, & probet dispositionem epularum hodie vbique vulgatam, ex studio Italicæ magnificentiæ, & deliciarum, quam imitati sunt Græci, & Barbari, magis ad ostentationem, quàm ad conuiuij vsum apparatus facientes. Triclinia, & lectorum spondas περικλίνα facta è testudine, aut ebore, & materia pretiosiori, quorum plurima gemmis ornata, & lapillis, lecti purpurei intexto auro, & florido tincti alij omnis coloris ad oculos capiendos, poculorum copiam expositorum secundum species. Præsto sunt enim scyphi, calices, phialæ, thericles, toreumata clarorum artificum. ῥυτὰ γὰρ καὶ φιάλαι, &c. καὶ πορείαις ἐπισημονικῶν ἀνδρῶν ἠκριωμένα, ministri formosuli astantes, non tam vt ministrent, quàm vt oblectent aspicientes. Horum alij pueri vinum affundant in pocula, grandiores loti, & volsi aquam ferunt, vultus fuco obliti, & picti, coma cincinnatula, capillati, aut ornamento non tonsi, aut

à fronte tantum, vt à summo exæquentur antiæ, aut specie lineæ circularis accuratè tonfi, tunicas tenuissimas ἀραχνούφεις, & candidas præcincti, anteriori parte ad genua demissas, posteriori ad poplites, vtrinq̃ue mollibus tæniis astricti commissuras tunicæ, propendentibus ad latera sinibus, sic ornati astant nutus obseruantes, quid quisque postulet. Adstant & alij adolēscētes prima lanugine malas vestiti, qui paulò antè turpes amantium deliciae fuerant, curiosè edocti grauioris operæ ministeria, mera ostentatio magnæ opulentia, vt conuiuæ splendore stupefacti faciliè intelligant, &c. Huc accedunt variæ bellariorum, obsoniorum, condimentorum species elaboratæ à pistoriis, & cupediariis, quorum est cura non tantum gustui satisfacere, sed etiam oculos exhilarare munditiis. Sic fit, vt etiam septem, vel plures mensæ inferantur plenæ omnium, quæ terra, mare, annes, aërque ferunt, selectis suauissimis carnibus terrestrium, aquaticorum, & volucrum, paratura simul, ac conditura variantibus. Ac ne quid prætermittatur Naturæ munerum, tandem apponuntur poma, nucésque dapiliter, seruatis aliis eiusdem generis ad commensationes, quas inebant. Deinde aliæ patinæ efferuntur exinanitæ, & exhaustæ, à conuiujs voracibus more fulicarum expletibus se in tantum, vt etiam ossa arrodant. Subijcio de aliis tricliniis, & cœnationibus. Cœnationes diuitum erant, cœnacula pauperum, vt & grabati, & scimpodia, apud Senecam *epist.* 78. & 90. Cœnationes in ædium parte inferiore, cœnacula in superiore, quæ diuites pauperibus locabant, vt Plutarchus in *Sylla*. Festus: Cœnacula

ad quæ scalis ascenditur. Trebellius in *Gallieno*, Concubinae in eius tricliniis sæpe accubuerunt. Triclinium interdum locum significat, interdum mensam tribus lectis cinctam. Suetonius in *Iulio*, Conuiuatum assidue per prouincias duobus tricliniis; vno, quo sagati, palliatique; altero, quo rogati cum illustrioribus prouinciarum discumberent. Pollux *sub finem lib.* 8. ἢ δολοῦ ἢ ἢ τω δειπνωῦ ἐπέσης ἡμέρας οἱ πεντήκοντα ἢ ἢ πέντηκόντων βελῆς. Athenis tholus, in quo cœnabant simul quotidie quinquaginta ex consilio quingentorum. Tholum vocat cœnationem fornicatam. Athenæus οἶκος τεκλίνας, ἐπακλίνας ponit. Phrynicus ἐπάκλινον ἢ κελὸς οἶκον, εἶτ' ἐνεάκλινον ἔτισσι, ἢ πέντε κλίνας σκελιναί, λέγε ἄλλοτε, σκελίνας πρὸς σκεφάλαια πέντε. Domus septem lectis, aut nouem idonea, & quinque lecti Siculi, & puluini Siculi. Plato Comicus, ἐν κλίνας ἐλεφαντόποσι ἢ σρώμασι πορφυρεβάταις, ἢ φοινικῆσι σαρδανικῆσι κοσμηθεῖσιν ἐκτάκεται. In lectis eburneo pede, & stragulis purpureis, sardiniacis ornatis iacet. Philo de *vita Theoret.* ἰταλικὴν πολυτέλειαν ἐξήλωσαν Ἕλληνας τε ἢ βάρβαροι, τεκλιναί τε, ἢ σκελίνας χελώνης, ἢ ἐλεφαντῶν ἐπιδαρθεῖνα. *Italicam magnificentiam imitati Græci, & Barbari, & triclinia ex testudine, aut ebore ornata. σκελίνας vocat spondas lectorum tricliniarium, aut ornamenta, quibus ambirentur.*

De Lectis.

CAPVT XXIX.

LECTI alij fuere cubiculares, alij lutubratorij, quidam tricliniæ, seu discubitorij. Cubiculares

lares alij erant humiles, de quibus Suetonius *lib. 2. de Augusto*. Nec toro quidem cubuisse aiunt, nisi humili. In eos lectos scansione simplici, & scamno ascendebant; alij altiores erant, in quos subfelliis conscendere oportebat, in alios gradibus ascendebatur. In lectis erant tori pluma farti, aut paleis. Senecæ culcita humi iacebat, ipse in culcita. Veterum lecti non erant pannis oppansis clausi. Idèd apud Suetonium Augustus, cum meridianum somnum caperet ætate, apertis cubiculi foribus, atque etiam ventilante aliquo cubabat. Lectuli lucubratorij erant breues, in quibus legerent, & commentarentur. Persius:

— non quidquid denique lectis

Scribitur in citreis.

Ouidius:

*Non hac in nostris, ut quondam, scribimus hortis,
Nec consue meum lectule corpus habes.*

Tricliniæ omnes erant pares, humiles, paulò inferiores mensa, quam cingerent, ut assurgerent, & in cubitum conuiuæ niterentur, cum cibum appeterent. In omnibus fuere puluilli, & tapetia, seu stromata, & toralia. Horatius:

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

De lectis cubicularibus agitur in colloquijs quotidianis, *σπῶσον τὴν κλινῶν. ἐσπῶσάμεν, ἐξεπνῶξάμεν, καὶ ποροκεφάλαιον ἡμαρῶν ἔλαβον. Sterne lectum. Stranitus, exouissimus, & puluillum molliuimus.* Storeas, in quibus dormiebant, vocabant *χαμδνίας, humicubationes*, aut *cubas, τὰς ἐλοικμπερίας ψιάθους*. Isidorus *lib. 20. cap. 11.* stoream dici vult, quòd sit in terra strata. Optimè, à *σὸρῆννυμ, sterno*. Camam breuem esse ait, & circa terram, Græci enim Cami breue dicunt. Pessimè.

Pessimè. *χαμδνῶν, & χαμδνῶν, & Chama dicitur à χαμαί, humi, quasi humi cubatio*. Olim dormiebant in pellibus, vnde vox dormire facta, quia *ἄρμα* pellem significat. Epicharmus apud Athenæum *lib. 6. ἐπεὶ δ' ἦγον οἰκτὰ εἰς τὰς διφθέρους ἀργαῖα ἐυδία*, *Postquam domum veni, super stratas pelles illasus dormio*. Spartianus in *Ælio Vero*, meminit lecti cubicularis magnifici operis. Nam lectum eminentibus quatuor anaclinterijs fecerat minuto reticulo vndique inclusum. Per hyemem lectos eum putem pannis oppansis inclusisse, si per ætatem reticulo inclusit. Amphicephalus lectus cubicularis fuit, de quo Etymologicum, *ἀμφικεφάλαιον κλίνης εἶδος ὅπου τὸ ἐκ τέρωθεν ἀνάκλιον ἔχει, καὶ ποροκεφάλαιον. Amphicephalus species lecti, qui vtrinq̄ue habebat puluillum reclinando capiti*. Pollux *lib. 6. cap. 1.* Anaclinterion, anaclintron, epiclinton, in quo reponerent, & sustentarent caput, clinterion vocari ait. *ἐνὶ κλίματι* sunt spondæ, id est, ut vult Isidorus *lib. 20. cap. 11.* exterior pars lecti, pluteus interior, prope parietem, eminenti pluteo munitus, sed non tam alto, quàm ille, qui ad lecti caput. Artemidorus, *πρὸ ἐνὶ κλίματι τὸ πρὸ ἑσῶ ἰδῶς τὴν χαμῶν, τὸ δ' ἐξ ἑσῶ ἄνδρα ἐκδύχεται*. Sponda interior femina, exterior virum excipit. Martialis:

Exciduntque senem sponda qui parte iacebat.

Namque puer pluteo vindice lectus erat.

Pluteum vocat spondam interiozem. Ita & Dola-bella vocauit Cæsarem spondam interiozem regis lecticæ.

De Lectis tricliniaribus, & Accubitis.

CAPVT XXX.

Lectos Apuleius *Miles.* 2. vocat ebore nitentes, aureis vestibus intectos, opipares cibos, amplos calices. *Basilii orat. ad divi. ελεφαντίνος σιβάδος, σιβαδία εburnea, ελεφαντίνος δίφρος, εburneas sellas.* Varro in *Quinquatribus*, Cùm eborato lecto, ac purpurei operis toro cubare videam. Plato *Comicus* apud Athenæum *lib. 2. cap. 6.*

κατα ἐν κλίνας ελεφαντόποσι, & σβάμασι πορφυρέβηλοι καὶ φαινίσι σαρδινιακῆσι κοιμησάμενοι κατὰ κεινῶ. In lectis, deinde pedibus eburneis, & stragulis purpura intectis, & chlamydidibus sardiniacis dormituri cubant. *Plautus in Stich.*

lectos eboratos, auratos,

Accubabo regiè.

Ipsi lecti, funebres eburneis pedibus erant. *Propertius lib. 2. eleg. 13.*

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno,

Nec sit in Attalico mors mea mixta toro.

Diximus fuisse hiberna, & æstiva triclinia. *Sidonius Carm. 22.*

Mos erat hic dominis hibernum stigma locare.

In *Pandectis l. 5. tit. Commodati*, de triclinio sternerendo: Si me petisses, ut triclinium tibi sternerem, & argentum, ac ministerium præberem, & fecero. *l. 20. in Pandect. de opt. legat.* Vestimenta quæ volet tricliniaria sumito. Sunt stragulæ vestes, tapetia, toralia. Ornabantur triclinia trophæis gentilitiis. *Petronius in Postibus*, Triclinij faeces erant

erant cum securibus fixi, quorum imam partem quasi embolum navis æneum finiebat. Sed & in tricliniis varia librorum supellex erat instar bibliothecæ. *Seneca lib. de tranquill. cap. 9.* Plærisque ignaris etiam feruiliū literarum libri, non studiorum instrumenta, sed cœnationum ornamenta sunt. *Martialis lib. 3. epigr. 50.*

ingens

Inter lactucas, oxygarumque liber.

Legebantur enim sæpe libri inter cœnandum. Sed de lectis *Lucianus in Asino κλίνα ἢν μεγάλη ἀπὸ ξελώνης ἰνδιῆς. Lectus erat magnus ex Indica testudine.* *Philo de vita contemplat. τεκκλίνα λιδοκόλλητα, triclinia gemmis compacta, vel distincta.* *Plinius lib. 13, cap. 16.* Excogitatae sunt, & ligni bractææ; testudo in hoc secta. Nupérque portentosis ingeniis principatu Neronis inuentum, ut pigmentis perderet se, plurisque veniret imitata lignum. Sic lectis pretia quæruntur, sic terebinthum vinçi iubent, sic eitrum pretiosius fieri, sic acer despici. Modò luxuria fuerat vero contenta ligno, iam lignum etiam à testudine facit. *Dio de Seneca, πεντακοσίους τετρακοσίους κεδρίνα ξύλα ελεφαντόποδος ἴσως, καὶ ὁμοίους εἶχε, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐστῆατο. Quingentos lectos è ligno Cedrino eburneis pedibus aequales, & similes habebat in quibus epulabatur.* Tripus propriè mensam significat. Interdum lectum. *Martial. lib. 12.*

Ibat tripes grabatus, & bipes mensa.

Plinius lib. 33. cap. 11. Cornelius nepos tradit, ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. Triclinia ærata Caius Manlius Asia devicta triumpho suo primus inuexit *lib. 34. cap. 3.* Accumbere autem Græcis dicitur κίβητι apud

Athenæum lib. 1. apud quem Vlpianus dictus κεί-
 ται, quia nihil appositorum comederet, ὅτι
 ἐπείν κείται, ἢ ἐ κείται. κείται ὅσα τὰ δεινὰ, *accumbit*
apud illum. Athenæus lib. 13. ostendit accubita
 fuisse paulo infra mensam, ita vt assurgere cogē-
 rentur cūm cibos sumere, aut repetere vellent.
 ἀνιστάμενοι πολλὰς εἰς διασπόδας, cūm assurgerent
 sæpe vt ad leporem qui mensæ erat appositus ma-
 nus peruenire posset. Plautus in *Milite*, sed pro-
 cumbunt, & se percellunt dimidiati dum appet-
 unt. Item & si loqui vellent, vt ab omnibus au-
 direntur, in cubitum se attollebant, stragula in cu-
 mulum aggerebant. Apuleius 2. *Milesia* effultus
 in cubitum, subrectūque in torum sic infit ag-
 geratis in cumulum stragulis. Balsamon ad *can.* 74.
Synod. VI. ἀκέστον λέγει πᾶν ὀπίθετον σρωμῆς κατα-
 σκιάσσια, *accubitum est omnis lecti apparatus.* Malc.
 Glossæ, ὄγμα *tabula.* Fuit tabula lunata seu lectus
 semicircularis habens duo cornua. Martial.

Accipe lunata scriptum testudine sigma.

Iuuençus,

Cornibus in summis deuisset ponere membra.

Rursum de Lectis tricliniaribus.

C A P V T X X X I.

Pollux lib. 6. cap. 1. ἐφ' ὧν δ' ἐστὶ κατακλιθεὶς καλοῖν
 αὐτὸ κλίνης, κλινίδας, κλινίδια, σκίμποδας, ἀσκάντας,
 σιβάδας, ἡμικύκλια, κλινήσια, χαμδόνια, χαμδόνια, vo-
 ces, lectos, toros scamna, accubita, cubas, fe-
 gestria, semicirculos, in quibus accumbunt. Cle-
 mens

mens Alexandr. lib. 2. cap. 3. κέδρος τε ἀκράτοιο, καὶ
 δύνε, καὶ ἐβένε, καὶ ἐλέφαντ' ὅ, κλινάτε ἀργυρόποδες, καὶ ἐλε-
 φαντοκόλλητοι, καὶ χελώνης πεποικιλῆσαι κοίται, καὶ κλι-
 σάδες, Lecti ex cedro bene scissa, & thui arbore odorifi-
 fera, & ebore & ebore, tori pedibus argenteis ebore
 compacti, & testudine distincta cubilia, & valua. Pol-
 lux κοίτων εἶσε vult vas in quo stragulæ vestes po-
 nuntur. Significat lectum, quomodo & hîc accipi
 potest siue cubicularis, siue tricliniaris sit. Pollux
 lib. 1. ἀνάκλινδρον, δῆκλινδρον, ἐνάλατον, κλινθήσιον, φυ-
 λάδες, πτελεῖδες, πόλπινα, πύλα, κνήφαλα, πρῶσιφάλαια,
 ποτήριον ὑψηρόσιον, ὑψηρόσιον, pars lecti ad quam
 puluinus sustinendo capiti ponitur, sponda, torus spa-
 tiotius, cernicalia, puluinus, puluinar, puluillus. Ἐμφι-
 τήπιτες οἱ ἐξ ἑκατέρων διασῆς, Amphitapetia utrinque
 villosa, ὑψηρόσιον, puluilli subalares, πρῶσι-
 φάλαια, ὑψηρόσιον, ἐπὶ κλίματα, strata, cubitalia, strag-
 gula, toralia, lodices. Erant stragulæ quæ substerne-
 rentur, erant quæ circumponerentur, erant & qui-
 bus accumbentes operirentur. ἐφεστίδες, χλαίνας,
 ἀμφιεστίδες, ἐπιβόλαια, δαῖτες, φιλοδάιδες, ξυστίδες
 χυσοσπίτοι, sagula tapetia rafa, vestimenta auro in-
 texta. τὰ ἢ ἀγρεῖον ἐν ᾧ σρώματα ἐνὶ δύνῃ καὶ κοίτων,
 τὰ ἢ εἰς κοίτων σρώματα ἐνναῖα λέγουσι. Locus cui
 strata incumbunt cubile, aut lectus dicitur, quæ
 autem lectum operiunt stragulæ torales, καὶ πύ-
 λαις τὰ κνήφαλα ἐφίπικου, καὶ πρῶτα, καὶ πλωτὰ πρῶσι-
 φάλαια ὀνομάζουσι. Et plumis puluinos referciebant,
 & pennata, & constricta, seu coactilia puluinaria
 dixerunt. κωνάκας πινὰς πορφύρας δῆ σρωμάτων. Cau-
 nacarum quarumdam purpurearum Menander de
 stratis loquens meminit. Seruius ad 2. *Aeneid.*
 Antiqui stibadia non habebant, sed stratis tribus
 E e e e 5 lectis

lectis epulabantur, vnde & triclinium sterni dicitur. Virgil.

Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto.

Olim sedentes cœnitabant, vt Isidorus *lib. 20. origin. cap. 11*. Postea viri accubere, mulieribus, & pueris in sponda sedentibus narrante Valer. Max. *lib. 2. cap. 1*. & Tacito *lib. 13*. Tandem fœminæ accubere. Sueton. *lib. 4*. Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenôque conuiuio singulas infra se vicissim collocabat, vxorê suprâ cubante. Lecti tricliniari, & discubitorij dicti qui à cedro, terebintho, citro, lectis testudinum laminis, ebore, argento, auro vestiti, vel etiam solidi, auctore Plinio *lib. 16. cap. 43. lib. 9. cap. 11*. Testudinum putamina secare in laminas, lectosque, & repositoria iis vestiri Caruilius Pollio instituit. Quo die Lentulus Flamen Martialis inauguratus est, triclinia lectis cburneis strata sunt scribente Macrobio *lib. 3. Saturn. cap. 13*. Lampridius Heliogabalum solidos argento habuisse lectos ait: Lectos verò mulierum iampridem toto operiri argento, & triclinia quædam quibus argentum addidisse primus traditur Carbilius eques Rom. non vt operiret, aut Deliacæ specie faceret, sed Punicana, teste Plinio *lib. 33. cap. 11*. Dein & aureos fecit, nec multo post argentei Deliacos imitati sunt. Pompeius in tertio triumpho quem de piratis Asia & Ponto duxit, lectos tricliniari tres ex auro transtulit, *lib. 37. cap. 11*. Lectorum pedes posuit Virgil. 6. *Aeneid.*

— *lucent genialibus altis*

Aurea fulcra toris, mensæq; ante ora parata.

Plinius *lib. 34. cap. 3*. & 10. Ligneos, æreos, aureos lecto

lectorum pedes fuisse ostendit. Græcis fuere Scimpodia εὐτελέη κλινίδια μονόκορτα, Lectuli viles quæ enim caperent. Varro *lib. 4. ling. Lat.* Nemo facit triclinij lectos nisi pares, & materia, & altitudine & figura. Punicani lecti parui & humiles Carthagine aduecti. Sponda exterior, pluteus interior. Scamna sunt quæ altioribus lectis apponuntur dicta à scandendo.

De Accubitione.

CAPVT XXXII.

Accubitionis forma non eadem semper fuit. Græcis superior locus in lecto fuit honoratissimus, medius Regis. Etate Sidonij honoratiora signatis cornu dextrum obsidebant. Gregorius Turonensis *lib. 1. de mirac. cap. 80*. Discumbentibus autem ad conuiuium vir ille cum Presbytero dextræ partis cornu occupat, Catholicum ad sinistrum statuens. Iuuenus *lib. 3. de cornu signatis, seu lecti luxati*:

Si vos quisque vocat, cœna conuiuia ponat,

Cornibus in summis deuicet ponere membra,

Quisq; tunc sapit. Veniat forsân si nobilis alter,

Turpiter eximio cogetur cedere cornu.

Sidonius *lib. 1. epist. 11*. Primus iacebat cornu sinistro Consul ordinarius Seuerianus. Admonui veteres Romanos adsedisse mensis, non accubuisse, vt docet Isidorus *lib. 20. cap. 11*. Apud veteres, inquit, non erat vsus accumbendi, vnde & considerare dicebantur. Postea, vt Varro ait, *de vita populi*

populi Romani, viri discumbere cœperunt, mulieres sedere, quia turpis visus est in muliere accubitus. Idem monet Valerius Maximus *lib. 2. cap. 1.* Accubuerunt Romani post Antiochum à Lucio Scipione victum, in triclinio si tres essent lecti, in biclinio si duo. Biclinium Plautus commemorat. Sigma Lipsius cum biclinio confundit. Malè, quia in sigmate fuit tantum lectus vnus perpetuus, in quo sex, septem accumberent. Manibus lotis, veste cœnatoria sumpta, demptis soleis, ne lectum conspurcarent, accumbebant. Terni, aut in publicis epulis etiam quaterni vnum lectum occupabant, interdum duo tantum, nonnunquam vnus lectum vnum occupabat. Accumbebant reclinata supera parte corporis in cubitum sinistrum, infera in longum iacente, ac porrecta, capite leuiter porrecto, dorso à puluillis modicè suffulto. Quod si plures vno lecto decumberent, primus accumbebat ad caput lecti, cuius pedes porrigebantur pone dorsum secundi, secundus verò occipit obuertebat ad vmbilicum primi, puluillo interiecto, pedes porrecti erant ad tergum tertij, & sic deinceps tertius, sic quartus. Si tres conuiuæ in vno lecto, medius dignissimus, proximus honore summus. Si quatuor, Lipsius medium censerit putat proximum à summo. Si duo tantum vnum lectum occupabant, dignissimus summus fuit. Discumbentes quamdiu vescerentur, & potarent, eo corporis situ manebant; vbi cibum capere desierant, tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum composita, reposuisse, & caput in ceruical reclinasse, nonnunquam sedentis habitu erexisse videntur. Ita Lambinus *ad Satyr. 4. lib. 2.*

Hora

Horatius, quem Lipsius, & Mercurialis sequuti. Hunc accubitionis ritum sæpe mutasse docebimus. Acto *ad Oden 27. lib. 1.* ait accumbere Deorum esse, discumbere hominum. Virgilius *lib. 1.*

— tu das epulis accumbere Divum,

*Iam pater Aeneas, & iam Troiana iuuentus
Conueniunt strabòque super discumbitur auro.*

— toris iussi discumbere pictis.

Recumbere ferarum est, ait Acto. *Lib. 8. Æneid.*

— te ianitor Orci

Offa super recubans antro semesa cruento.

Cicero tamen 3. in *Verrem*, negauit moris esse Græcorum, vt in conuiuio virorum accumberent mulieres. Liuius *lib. 28.* Eodem etiam lecto Scipio, atque Hasdrubal, quia ita cordi Regi, accubuerunt. Columella *lib. 11. cap. 1.* Nec nisi sacris diebus accubans cœnet. Sedulius in *Præfatione*:

Paschales quicumque dapes conuiuia requiris,

Dignatus nostris accubitare toris.

Non modò discumbere, accumbere, accubare, accubitare de viris, & fœminis dicitur, verum & recumbere. Plinius *lib. 4. epist. 22.* Cœnabat Nerua cum paucis, atque etiam in sinu recumbebat. Romæ per initia fœminæ assidebant, post etiam in sinu virorum accubuerunt. Auctor *de vita excell. Imper.* siue is Cornelius Nepos, siue Æmilius Probus, in *Præfatione*, Quem Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium, aut cuius materfamilias non primum tenet ædium locum, atque in celebritate versatur? Quod multo fit aliter in Græcia. Nam neque in conuiuium adhibetur nisi propinquorum, neque sedet nisi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur; quò nemo accedit,

accedit, nisi propinqua cognatione coniunctus. Vide Ciceronem 1. in Verrem, Romæ vxores in sinu virorum accubuisse lippis, & tonforibus notum est. Iuuenalis Satyr. 2.

Signata tabula, dictum feliciter, ingens

Cœna sedet, gremio iacuit noua nuptia mariti.

Quidam legunt, Cœna, sed in gremio. Nihil mouendum. Martialis perstringit petulantem conuiuiam, lib. 3. epigr. 8.

Cubitisque trudit hinc & illinc conuiuas,

Effultus ostro, sericisque puluillis.

Sed ut redeamus ad accumbendi morem, olim cum tres lecti essent, medius lectus dignissimus. Si tres in eodem lecto accumberent, in medio erat dignissimus. Si duo tantum lecti, superior erat dignior. Si duo in eodem lecto, superior erat dignissimus. De medio loco Salustius in bello Iugurth. Sed Hiempsal dextra Adherbalem adhæsit, medius è tribus ne Iugurtha foret, quod & apud Numidas honori ducitur. Valerius Flaccus lib. 2.

Argonant.

In medio Æsonides iam se Regina locauit,

Post alij proceres.

Lib. 4.

Instituere toros, mediisque tapetibus ipsum

Accipiunt.

In sigmate dextrum cornu, locus fuit dignior.

De Accubitione, & lectis.

CAPVT XXXIII.

TRiclinia olim fuere, quibus successere accubita, & stibadia circulari figura, vnde sigmata dicta.

dicta. Isidorus lib. 20. cap. 1. Staphadium à stipitibus dictum, quasi stipadium. Sic enim prius ceptum est. Pessimè stibadium à *στέβα* calco, *stipo*. Accubitum à cubito vocatum, quasi ad cubitum epularum. Pessimè, dicitur enim ab accumbendo.

— — *toris iussi discumbere pictis.*

ait Virgilius. Olim tres lecti, tria tantum mensæ latera ambibant, per quartum latus, quod erat vacuum, fercula inferebantur. Sic & sigmata semper vnum latus vacuum cibis inferendis habuere. Sigma vnus perpetuus lectus fuit semitotundus, quod accubitum dicitur. Triclinium omnibus mensis poterat conuenire maioribus, & minoribus, quia tribus lectis constabat paribus materia, figura, & altitudine, vt ait Varro lib. 4. de lingua Latina. Sigma minus non poterat maiori mensæ admoueri, nec maius minori quadrare. Itaque secundum mensarum magnitudinem quærebantur stibadia, quæ erant vel octaclina, vel exaclina, vel enneaclina, id est, quæ octo, vel sex, vel nouem capiebant. Sidonius vocat sigma nitentem stibadij circulum, quod nunquam ponitur pro cœnatione, sed pro stibadio tantum semicirculari. Apuleius semitotundum suggestum dixit *Milesia* 5. Visoque statim proximo semitotundo suggestu propter instrumentum cœnatorium, ratus refectui suo commodum libens accumbit. Sauaro putat sigma fuisse mensam semicircularem. Malè. Martialis enim in epigrammate, cui lemma Stibadium:

Accipe lunata scriptum testudine sigma,

Octo capit: veniat quisquis amicus erit.

Non diffiteor tamen quasdam mensas fuisse semicirculares. Ditmarus lib. 4. *Chronic.* Solus ad mensam

sam quasi semicirculum factam loco cæteris eminentiore sedebat. Sigma verò est accubitum, seu stibadion, & lectus semicircularis. Lampridius in *Heliogabalo*, Primus inuenit sigma in terra sternere, non in lectulis. Petrus Rauennas *serm.* 29. Discumbebat Deus plus in Matthæi mente, quàm in sigmate. Vides accumbi in sigmate. *Serm.* 83. Et soli Discipuli, alto sigmate, toro vno, toto otio deliciis securè epulantur. Sigma est torus vnus. *Serm.* 93. Dum Pharissæus veste clarus primus in sigmate. Martialis lib. 10.

Septem sigma capit, sex sumus, adde lupum.

Lampridius in *Heliogabalo*, Habuit hanc consuetudinem, vt octo caluis rogaret ad cœnam, octo luscos, &c. cùm capi non possent omnes vno sigmate, vt de his omnibus risus citaretur. Omnia semitrotunda dici potuere sigmata. Sidonius enim lib. 2. *epist.* 2. Solij sigma vocat, folium cellæ caldarix, quod idem solij hemicyclium appellat. Apud Zozimum lib. 3. Porticus Constantinopolitana Iuliani dicitur sigma, quia semicircularis. In descriptione vrbs Constantinopolitanæ, regione tertia, porticus semitrotunda ex similitudine fabricæ sigma Græco vocabulo nuncupatur. Propriè tamen sigma esse accubitum ostendit Paulinus lib. 3. *de vita S. Martini*,

Hos inter medius, qua sigma flectitur orbe,

Presbyter accubuit.

Item, in stibadiis accubuisse veteres docet Plinius lib. 5. *epistol.* In capite stibadium candido marmore vite protegitur, è stibadio aqua velut expressa cubantium pondere siphunculis effluit. In his talibus stibadiis si sex discumberent, dicebantur exaclina si septem,

si septem, eptaclina. Martialis lib. 9. *epigr.* 60.

Et restudineum mensus quater exaclinon,

Ingemuit cirro non satis esse suo.

At οἷον τεκλιον, vel δευκλιον dicitur à numero lectorum, vel sigmatum. Scholiastes Iuuenalis: Apud veteres accubitorum vsus non erat, sed in lectulis discumbentes manducabant. Accubita fuere ætate Martialis, vt & sigmata. Non igitur ea primus reperit Heliogabalus, quæ interdum fuisse maioris operæ ostendit Lampridius de *Heliogabalo*, Non cubuit in accubitis facillè nisi iis, quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culcitas mutans, vilioribus amicis folles pro accubitis sternebat, eosque reflabat prandentibus illis, ita vt plærumque sub mensis inuenirentur. Primus inuenit sigma in terra sternere, non in lectulis, vt à pedibus (vtrium) vtres per pueros ad reflandum spiritum soluerentur. Accubitum igitur erat lectus perpetuus lunatus, septem, aut octo capiens, in quo fuere anaclinteria, id est, lecti partes, in quibus puluillus sustinendo capiti.

De Triclinio.

C A P V T X X X I V.

A Pud Græcos superior in lecto locus erat honoratior. Plutarchus in *Arato*, Antigonus Aratum ἐπάνω τεκλιον ἐαυτῷ, supra se collocauit. Idem *sympos.* 1. cap. 3. locus Persis μεσοίτηλ medius Regis est, apud Græcos primus, Rōmanis

ffff

ὁ μέσος

ὁ μέσος κλίνης τελευτῶν ὃν ἰσαπικὸν περιεχομένον,
 ultimus medij lecti quem consularem vocant, vt consul
 se demittere infra ceteros videretur. Tertij lecti
 primus locus est ἐπιών, conuiuatoris, sub ipso est
 vxor, aut filij, supra ipsum in medio lecto consul.
 cap. 4. ἡ δὲ ἄτερης κλίνης τῆς ὑψηλῆς σωμαπύσης ἢ γωνία
 διάλεγμα ποίσει τῆς χαμηλῆς διδοῦσι φίλας σώματι
 ὑψάτω, ἢ χαμηλαί περισελεῖν. Secundi lecti qui primo
 iunctus angulus interuallo facto dat custodi corporis
 consulis, & scribe accessum. Imò inter alios lectos
 relinquebatur aliquid spatij ministris, qui dice-
 bantur ad pedes. Martial. lib. 3.

At ipse retroflexus ad pedum turbam.

Idem lib. 7.

Misto lagœnam replet ad pedes vino.

Sidonius lib. 1. retrorsumque conuersus tanquam
 manibus aquam postularer, tantumque remora-
 tus, quantum stibadij circulum celerantia mini-
 stria percurrunt, cubitum toro reddidit. Seneca
 lib. 3. de benefic. Seruus qui cœnanti ad pedes stete-
 rat. Sueton. in Caligula cap. 36. Quosdam summis
 honoribus functos, &c. cœnanti modò ad plu-
 teum, ad pedes stare succinctos passus est. Cicero
 lib. 9. ad familiares. Supra me Atticus, infra Ver-
 rius, accubueram medio hora nona. Infra Eutra-
 pelum Cytheris accubuit. Medius locus Romæ
 honoratissimus. Vxores, aut sponsa, vel amica in
 sinu viri accumbebant. Zonaras de Heliogabalo,
 ἢ ἐν τοῖς κόλπτοις αὐτῆς ὡς ἐρωμένη εἰδείπνεσε, in sinu eius
 vt amica cœnauit. Macrobius lib. 3. cap. 13. Duobus
 triclinijs Pontifices cubuerunt nouem, in tertio
 triclinio quatuor virgines Vestales, & Publicia
 Flaminica, & Sempronia socrus Metelli. Valer.

Maxim.

Maxim. Iouis epulo Iupiter in lectulum, Iuno &
 Minerua in sellas ad cœnam inuitantur. Sidonius
 lib. 1. epist. Primum iacebat cornu sinistro consul,
 iuxta eum Magnus. Non seruatur in accubitis ea-
 dem ratio quæ olim in lectis tricliniaribus, vt ex
 iis quæ supra posuimus recognosces. Is qui primus
 & ad caput lecti decumbebat summus dicebatur,
 qui ad pedes imus. Seruius ad hæc,

Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto,

Locus summus Pontificalis. Medius locus Regis,

— *Aulæ iam se regina superbis*

Aurea composuit sponda, mediâque locauit.

Salustius lib. 3. histor. Igitur discubere Sertorius
 inferior in medio, super eum Tuscius Fabius Hi-
 spaniensis, in summo Antonius, & infra scriba Ser-
 torij Verius, & alter scriba Mæcenas in imo. Me-
 dius inter Tarquitiu, & Quinum Perperna. Plau-
 tus in Stichus, Haud postulo equidem medio in
 lecto accumbere, scis tu med esse imi subsellij
 virum. Iosephus lib. 12. cap. 4. Hyrcanus ad men-
 sam Ptolemæi ὑποκατακλίνας πάντων καταφραγθεὶς
 ὡς πῆξ ἐπὶ πῶ ἠλικίαν ὑπὸ ἑβ' τὸς πόπυς χ' πῶ ἠλι-
 κίαν θανατιόντων. Conuiuæ σαρδόντες ὅσα ἔμπεσθεν
 ἢ ἕρκυν ὡς πηρῶσαι πῶ ἔραμεθῆν ἡντὶ τράπεζαν,
 infimus omnium accumbere iubetur neglectus ob aetatem
 puerilem ab ijs qui loca ex aetate assignabant. Conuiuia
 cumulantes ossa ante Hyrcanum, ita vt impleuerint men-
 sam quæ ei apposita erat. Igitur sua cuique mensa ap-
 posita. Lucianus de iis qui mercede docent. ἔ-
 πῶ ἀπρωτάτω γωνίαν ἐξῶδεις κατάκεισαι, in angulum
 vilissimum pulsus accumbe. Moris autem fuit vt eum
 cœna incaluisset pallio tegerentur. Plutarch. in
 Arato, quem Antiochus supra se accumbere iussit,

& post paulo. cum petiisset *πειθολοιον pallium*, iussit Aratum proxime se accedere, & pueri, cum tapes allatus esset, ambos simul eodem inuolucro texerunt, *ἢ δάπτει καμυδίσσης ἀμφοτέρους ὁμῶς πείθειλον οἱ παῖδες*. Theophrastus *in Conuiuio*, *κόλαξ ἔρωτᾷ μὴ ῥῖσι, ἢ ὀπιθελέως βέλε*, *ἢ ἐπὶ πείθειλῃ αὐτὸν*. Adulator rogat an rigeat frigore, & vult amicitia pallio, & eum eodem regit. Athenæus *lib. 1.* Tyrreni cœnant cum vxoribus *ἀπέκείωντο ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ, accumbentes sub eodem pallio*. Iuniores Romæ inuitati ad cœnam quærebant quinam ei conuiuio interfuturi essent, ne senioris aduentum discubitu præcurrerent, sublatâque mensa priores confurgere, & abire patiebantur, ait Valerius Max. *lib. 2. cap. 1.* Amicos in sinu amantis accubuisse indicat Scipio Æmilianus apud Gellium *lib. 7. cap. 12.* Qui vnguentatus aduersus speculum ornetur, qui barba volsa, feminibus subuolsis ambulet, qui in conuiujs adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica inferiùs accubuerit. Iuuenalis,

— gremio iacuit noua nupta mariti.

Apuleius *Miles. 6.* Maritus Psychen gremio suo complexus. Catullus dixit intus accubare.

Cernis ut intus accubans,

Prætextate, puellula.

Ouidius *lib. 1. Amorum eleg. 4.* de viro amicæ suæ,

Ne premat ille suis finito tua colla lacertis,

Mitte nec in rigido pectore pone caput.

Apud Ammianum Persæ in conuiujs sedebant ensibus cincti, quem veterum Græcorum morem primi Athenienses abiecerunt. Apud Platonem in Symposio Heroës sedebant. Item Macedones omnes. Ipse Alexander 40. duces in sedilibus argenteis

teis sedere iussit, apud Athenæum *lib. 1.* Homerus,

δαιτύμονες δ' ἀνὰ δάματα ἀκούσῃ ἀοιδῷ ἱέθροι ἐξείης.

Coniua domi audient Poëtam canentem, ordine sedentes. Catullus, in nuptiis Pelei,

Qui postquam niueos flexerunt sedibus artus.

Plautus *in Stichis*, potius in subfello cynicè accipiemur, quàm in lectis. Nomenclatoris erat cuique suum locum assignare. Athenæus *μὲν πάντα ἀναστάντες ἀνεκλίνθησαν ὡς ἕκαστος ἦδελε ἐπεμείνωντες ἀνοικλιτότα ἢ δὲ δειπῶν ταξίειρον*, postea surgentes accubuit ut quisque voluit, non expectato nomenclatore cœnarum ordinatore. E lecto coniuæ procumbebant in mensam vt cibum caperent, aut in cubitum se reclinabant. Plautus *in Milite*, sed procumbunt, & se percillant dimidiati dum appetunt. Horatius,

Languidus in cubitum sese coniuua reponit.

Dimidiatos Plautus vocat, qui mediam corporis partem è lecto in mensam protraherent. Denique triclinium tres erant lecti diuisi qui mensæ appositi quadratam figuram efficiebant, neque enim totum mensæ orbem cingebant ab omni parte, sed ex quatuor mensæ lateribus vnum semper vacuum relinquebatur qua cibi inferrentur. (quod & in accubitis tenuit, vbi vnus tantùm lectus perpetuus fuit.) Qua medij lecti pluteus infimo & summo iungebatur in anguli flexura interuallum relictum erat, vt supra docuimus ex Plutarchi *symposio 1. cap. 3.* Apud Lampridium Heliogabalus solido argento factos habuit lectos & tricliniarios, & cubiculares, primus omnium priuatorum toros

aureis toralibus textit. In apparatu lectorum erant *ὑποβλήματα*, quæ accumbentibus supponerentur, *ὑπεβλήματα* quæ toris, vel accumbentibus ipsis iniicerentur, *πεβλήματα* quæ circumponerentur. Torale est *πεβλημα*, *πεβελανον* quod circa torum ponebatur. Horatius *Satyr. 4. lib. 2.*

Ten Tyrias dare circum illota toralia vestes.

Puluillos Lucianus in Gallo vocat *ὑποβέλεια*. Varro *lib. 3. ling. Lat.* Torale quod ante torum est. Idem tamen *lib. 1. de vita P. R.* apud Nonium, quod frontem lecticæ struebant ex herba torta torum, vnde id quod iniicitur toral dictum. Lænius Torrentius vir doctus existimat per toral intelligi stramentum lecto iniectum, inuolutumque, quod in quotidiano vsu erat ac manebat, cui solemnioribus conuiujs pretiosa illa stragula pro tempore circumdabantur. Ouidius,

--- In medio torus est de mollibus vluis,

*Vestibus hunc velant quas non nisi tempore festo
Sterneve consuerant.*

Sed Horatius dixit illota toralia dari circum Tyrias vestes, stragulas, vnde *πεβλημα* significari manifestum, & *ὑπεβέλεια*. Fortasse & eo *πεβέλεια* referri potest, quanquam vulgo de stragula veste exaudiuntur. Horat. *Satyr. 3. lib. 2.*

Cui stragula vestis, Blattarum ac tinearum epule.

Philo Iudæus *lib. de Iosepho*, negat accubitionem epularem calcis illis in vsu fuisse, *μήπω ἤν' ἀνθρώπων ἐν ταῖς συμποτικαῖς σιωταῖς κατακλίσει χρώμενον*. Contrâ Iosephus *lib. 2. origin.* Iosephus, inquit, fratres *ἐπὶ δειπνον παραλαμβάνει, καὶ κατακλίνοντες ἕως ὥς καὶ ἄρα πρὸ πηκτεῖ, ad prandium assumit, & ita accumbunt ut soluti erant apud patrem*. Ipſi Essenii vitæ

vitæ austerioris homines accubere apud Philonem *pag. 616. τιβάδες εἰσὶν εἰκαστότερος ὕλης, ἀφ' ὧν ἀτελεῖ πᾶν χαμαιστρατα πατρὸς ἢ ἐξελεί μίτρον ὑπεβέλεια καὶ τὰς ἀκόντας ἵνα ἐκπεριδιδυτο*, *Subidia sunt vilioris materie, ex quibus simplices valde & humiles culcitas papyro loci illius faciunt paulum eminentes ad cubitos ut fulciamur*. Apuleius *Miles. 1.* aggeratis in cumulum stragulis, & effultus in cubitum, suberectusque in torum sic inſit. Erigebantur enim cum loqui vellent.

De Veste discubitoria.

C A P V T X X X V.

HAbuere veteres discubitorias vestes, molles, & floridas, qualis fuit Trimalcionis, apud Petronium: Pallio coccino adrasum incluserat caput, circaque oneratas veste ceruices laticlauriam immiserat mappam fimbriis hinc atque illinc pendentibus. Ibidem vocantur vestimenta cubitoria. Martiali cœnatoria.

Pugnorum reus, ebriaque noctis

Cœnatoria mittat aduocato.

Item:

Iacet occupato galbanatus in lecto

Suffusus ostro, sericisque puluillis.

Xiphilinus de Nerone, *χατάνιον π' ἐπιδεδυκὸς ἀνδρον, καὶ σινδύιον περὶ τὸ ἀνχένα ἔχων*. *Tunica indiuus florida, & sudarium circa collum habens*. Mutuatus est id Dio à Suetonio, cuius hæc verba sunt sub finem libri 6.

Vt plærumque synthesin indutus ligato circa col-

lum sudario prodierit in publicum sine cinctu, & discalceatus. Synthesis propriè compositionem significat vestium, aut loculamentum, in quo vestes eiusdem coloris, facturæ, materiæ reponantur. *L. 38. D. de auro, & argenio mundo*: quam doctissimus Dalmasius ita restituit, Quæro, an ex vniuersa veste, an ex synthesisi singulas tunicas, & palliolum Sempronia eligere possit. Septem tunicæ subsericæ coloris synthesisin vnam constituabant. Ita Martialis de vasis paribus fictilibus dixit:

Septenaria synthesis Sagunti.

Et quia vestes tantum auratæ, purpureæ, sericæ in synthesisi reponantur, ideo synthesis pro veste pretiosa ponitur. Martialis:

Et macat innumeris arcula synthesisibus.

Tertullianus *de pallio*: Endromidis Solocem aliqua multicia synthesisi extrusit. Eadem dicuntur catacleista Apuleio: Ornatus niuea, & catacleista veste. & Tertulliano *lib. de pallio*. Martialis *lib. 4. epigram. 1. & lib. 5. epigr. 121.*

Synthesisibus dum rara roga est.

Dicuntur & tricliniaria vestimenta, *D. de opt. legata*. Petronius: Cœnatoria repetimus, & in proximam cellam ducti sumus, in qua tres lecti strati erant. Soleas demebant, cum accumbere vellent. Plautus *Trucul.* Deme soleas, cedo vinum. Martialis:

Deposui soleas, affertur protinus ingens

Inter lactucas, oxycarumque liber.

Horatius *lib. 2. Satyr.* de Nasidieno inter vina surgente,

Et soleas poscit.

Plato in *Politico*, Velamenta corporis in duo genera

nera diuidit, in περιόσματα, seu περιβολὸν, & περιελάματα, seu περιβολί. Hypobolen vocat culcitam, & quidquid insternendi, aut incubandi causa paratur, tapetes, tegetes, storeas, erones. Peribolen, quod iniijciendi causa paratur, vt loquitur Vlpianus, vt pallium, lænam. Sardinia nobilis tinctura. βάμμα σαρδινιακόν. Varro, Cubo in Sardinianis tapetibus. Plato Comicus, καὶ φοινικίσι σαρδινιακῆσι κοιμισθῆνοι κατὰ κόνιν. Tapetes aibus intextis, περιβωτὰ ἐλίγματα, ζωτὰ, belluata, ἵνα κόσμον ἔχη ἢ φράσις, ἢ εὐάφειαν, vt lectus & eleganter insterneretur, & molliter. ἐμπιτάσματα πυργωτὰ, vel περιελάματα, quæ turres pictura, vel textura representant. ζωτὰ περιελάματα, belluata. Hæc autem omnia ornamento fuere lectis tricliniaribus, & cubicularibus. φρωματόδεσμη est inuolucrum ipsum stragulæ vestis. Augustinus *lib. 20. de Cimit. Dei*, Colligatum inuolucrum. Vestem stragulam pellibus inuoluebant, & loris constringebant, vt docetur in Pandectis *tit. de supellect. legata*. Appianus *lib. 3. Cimit.* Ἄντρον ἢ ζωὴ φρωματοδέσμη κατείλησε, ἢ ἐπίδηκε τοῖς μισθῶ φέρουσι. Antiqua mulier inuoluit inuolucro, & imposuit baulis mercenariis. φρωματός, & φρωματόδεσμη idem, vario colore distinctus fuit. Vnde libri varietate sparsi dicuntur φρωματεῖς à Clemente Alexandrino. Piscis φρωματός Athenæo *lib. 7.* qui coloris aurei virgis toto corpore insignitus erat. Idem *lib. 1.* τὰ ἀπὸ φρωματοδέσμων χρέμματα, varietate lata.

De Mappis, & Linteis.

CAPVT XXXVI.

AD cenam quisque mappam suam afferebat.
Catullus:

*Marrucine Asini manu sinistra
Non bellè veris in ioco, atque vino,
Tollis lintea negligentiorum,
Nam sudaria Setaba ex Iberis, &c.*

Mantela linteum est, quo manus extergitur, & mantelum, mantele. Vopiscus in Aureliano, Mantelia Cypria. Pollux, λάσεια ἢ ἐμάλωμα τὰ κἀλλίς ἐχόντα χειρόμακτρα ὡς ἀπὸ τῆ δουρτηθ. ὡς ἐδὲν κωλύει τὰς ὀνομαζομένας μαντέλιας ἔτι καλεῖν. Virgilius:

— torisisque ferunt mantilia villis.

Seruius: Mantelia, quibus manus terguntur. Dicuntur & mappæ. Glossæ: Mappa χειρόμακτρον. Plinius lib. 7. cap. 2. Anthropophagos cutibus capitum cum capillo pro mantelibus ante pectora uti, id est, mappis, & linteis. Sed & linteis mensæ tectæ. Martialis de gansapa, seu mameli,

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum.

Quidam palliis ex lana tergebantur. Petronius: Iam Trimalcio vnguento perfusus tergebatur, non linteis, sed palliis ex mollissima lana factis. Martialis de mappa, seu mantili,

*Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit vnquã,
A cœna semper rettulit Hermogenes.*

Item:

*Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantele è mensa surripit. Hermogenes.*

Item:

Item:

Et vana triplices, breuësque mappa.

Mantele sape pro mensæ integumento. Lampridius de Heliogabalo, Tot picta mantelia in mensam mittebat. Idem de Alexandro, Ita tamen, vt pura mantilia mitterentur, scilicet in mensam. Apud Trebellium: Gallienus mantilibus aureis semper strauit. Isidorus: Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt, quæ, vt nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus præbebantur. Martialis:

Sed mappa cum iam mille rumpitur furtis.

Lucianus in Lapithis, τὴν ὀδόντων ἀεισπῶν ἐπιχειρῆ, βὺ ὁ μῖς ἐχέει ζυωθῆμεθ ἡμεῖν ἔσαν πρωτοδικτῶν κρεῶν.

*Mappam per vim tollere conabatur, quam plenam
carnibus omnis generis puer Zenothemidis habebat.*
Apud Lampridium, Heliogabalus linteamen lotum nunquam attigit, mendicos dicens, qui linteis lotis vterentur. Sidonius lib. 9. epigr. 13. de ornatu cœnae,

*Niue pulciora lina Gerat orbis, atque lauris,
Hederisque, pampinisque Viridantibus tegatur,
Cytisos, crocos, amellos, Casias, ligustra, calthas,
Calathi ferant capaces, Redolentibusque fectis
Abacũ, thorsque pingant, Manus vncta succo amomi
Domet hispidos capillos.*

Varro lib. 8. de lingua Latina, Quis facit mappas tricliniaries inter se non similes? Apud Lampridium, Alexander Seuerus cocco clauatis mantilibus mensas sternebat, non auratis, vt Heliogabalus, id est, auro clauatis, χρυσοσήμοις. Amimianus Marcellinus: Cũ ad lautum conuiuium, & mundum venisset, qualia sunt in Aquitanis plurima, cũ vidisset linteorum toralium par, duos clauos

ita

ita latissimos, vt sibi cohærerent. Alexander Seuerus dicebat, si lintea ideo sunt, vt nihil habeant asperum, quid opus est purpura? Q. Curtius *lib. 9.* Centum aurei lecti modicis interuallis positi erant. Lectos circumdederant aulæ, purpura, auróque fulgentia. *Lib. Esther cap. 1.* In conuiuio Asfueri κλίμα. χρυσῶν, καὶ ἀργυρῶν ἐν αὐλῇ κεκοσμημένη βουσίνοις, καὶ καρπασίνοις τεταμένοις. Lecti aurei, & argentei in aula ornata byssinis, & carbasinis extensis. Themistius in *Epitaphio*, κατὰ κλίνας δὲ ἐπὶ σιλῶν ἐστρωμένους, τάπησι, καὶ πορφύρα, καὶ τριπέλας ὄψιδος ἀντικαλιῶν. *Accumbis in stibadio tapetibus, & purpura strato, & posita mensa Sicula.*

De Mensis.

CAPVT XXXVI.

Mensæ aliæ fuere quadratæ, quædam lunatæ, nonnullæ rotundæ. Varro *lib. 4. de lingua Latina*, Mensa escaria dicitur cibilla à cibis. Ea erat quadrata, vt etiam nunc in castris, pòst rotunda facta. De lunatis diximus suprà ex Ditmaro. Rotundos vocat orbes. Martialis *lib. 9. epigr. 60.* Statius *lib. 1. Thebaid.* teretes mensas vocat. Iuuenal. *Sat. 1 1.*

— magnos nisi sustinet orbes

Grande ebur, & vasto sublimis pardus hiatu.

Martialis :

Orbibus in nostris circulus esse potest.

Circulum vocat incitegam, in qua vasa reponerentur, ne mensa inficeretur. Idem meminit aureæ mensæ *lib. 3. epigr. 3 1.*

Susten

Sustentatque tuas aurea mensa dapes.

Stabant mensæ illæ pedibus argenteis, aut eburneis. Iuuenalis *Satyr. 1 1.*

— nam pes argenteus illis.

Martialis *lib. 9. epigr. 29.*

Vt Mauri Libycis centum stent dentibus orbes.

Petronius :

— ecce Afris eruta terris

Citrea mensa greges seruorum, ostrumque renidens
Ponitur, ac maculis mutatur vilibus aurum.

Lucanus *lib. 10.*

Dentibus hic niseis sectos Atlantide sylvæ
Imposuere orbes.

In colloquiis cottidianis mensas verrunt, deinde bibunt. ἴδτε ὕδωρ εἰς χεῖρας, κατὰ μᾶζον τῶν τριπέλων. Seneca *lib. 7. de benefic. cap. 9.* Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, & fœdissimum, pigerrimorumque animalium testas ingentibus pretiis emptas, in quibus ipsa illa, quæ placet varietas subditis medicamentis in similitudinem veri coloratur. Video istic mensas, & æstimatum lignum Senatoris censu, eo pretiosius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torsit. Tertullianus *lib. de pallio.* M. Tullius quingentis millibus nummum orbem citri emit. Bis tantum Asinius Gallus numerat. Seneca *lib. 3. de ira.* Qui mensam nisi crebris distinctam notis. Repositoria dicuntur ea, in quibus reponerentur mensæ, τραπεζοφόρα. Plinius *lib. 33. cap. 1 1.* Iam verò & mensas repositoriis imponimus, & ad sustinenda obsonia interrاديمus latera; nec interest, quantum lima perdidit. Repositoriis argentum addi sua memoria cœptum Fenestella dicit. Sed & testudinatum

tum in vsum venisse. Ante se autem paulò lignea rotunda solida, nec multo maiora, quàm mensas fuisse. Se quidem puero quadrata, & compacta, aut acere operta, aut citro cepisse, mox additum argentum in angulos, lineasque per commissuras. Homerus solas mensas quadratas, quas vocat *ξῆσις* agnoscit. Latini cibillam, aut cillibam, *κίβιλλαν*.

ἡ ξῆσιν ἐτάσσασε πᾶσιζαν.

Aliæ orbiculatæ, quia mundus orbiculatus, vt Athenæus *lib. 9.* *πῶ τρέπεζαν κυκλοειδῆ κατεσθιάσαντο οἱ παλαιοὶ περὶ δούλων ἢ κόσμον ἐβήσμενοιδῆ.* Strabo *lib. 17.* *μονοζύλις τρέπεζας ποικίλας ἢ μεγάλας.* Romæ ex vno ligno fieri ait petito è Mauritania. Erant monopodia, mensæ bipedes, & tripedes, vt Plinius *lib. 34. cap. 3.* Martialis *lib. 12.*

Ibat tripes grabatus, & bipes mensa.

Horatius *lib. 1. Serm.*

— modo sic mihi mensa tripes, &

Concha salis puri.

Cratino dicitur *πρωκελής*. Erant & quadripedes, quæ tamen tripodes dicerentur. Vnde & *τρέπεζα*, quasi *τεσσαράπεζα*. Epicharmus, *ἔκ ἐστὶ πείπυς ἀλλ' οἶμαι τετράπυς, ἐστὶ δ' ὄνομα αὐτῆ πείπυς.* Varroni *lib. 4. de lingua Latina*, Mensa vinaria cylibantum, altera mensam vinaria lapidea quadrata oblonga, vna columella dicta cartibulum. Hæc in ædibus ad compluuium apud multos me puero ponebatur & tina, & cum ea ænea vasa. Apuleius *Miles. 2.* abacum pro escaria mensa posuit: Abacum, inquit, ad pascua iurulenta.

Rursum

Rursum de Mensis.

CAPVT XXXVIII.

Mensæ villaticis, & agricolis ferè erant cæspititiæ. Tibullus *lib. 2. eleg. 6.*

At sibi quisque dapes, & festas exstruet aliè

Cæspitibus mensas, cæspitibusque toros.

Valerius Flaccus *lib. 1. Argonaut.*

Viridique torus de fronde, dapésque.

Tori quidam farciebantur vluis palustribus, sed ex vluis mensæ non fiebant, quod voluere quidam. Ouidius *lib. 5. Fastor.*

Tunc dabat exiguum fluminis vnda torum.

Lautiorum fuere mensæ acernæ. Martialis *lib. 14.* de mensa acerna:

Non sum crispa quidem, nec silua filia Maura,

Sed norunt lantæ & mea ligna dapes.

Apud Virgiliū *lib. 8. Æneid.* Latinus Rex Æneam folio inuitat acerno. Postcæ luxu cum opibus auge mensæ cedrinæ, citræ, eburnæ, testudineæ, argenteæ, aureæ fuere. Plinius *lib. 13. cap. 15.* Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & mensarum infania. Petronius:

Citrea mensa greges seruorum, ostrimque recludens

Positur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Plinius *lib. 16. cap. 43.* Excogitatæ sunt & ligni bractæ, nec satis, cœpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumque ebore distingui, mox operiri. Iuuenalis *Satyr. 11. de testudine:*

Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,

Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum:

Sed

Sed nudo latere, & paruis frons area lectis.

Vile coronati caput ostendebat aselli,

Ad quod lasciuu ludebant ruris alumni.

Papinianus l.9. *Digest. de supellectili legata*, Mensas argenteas, vel argento inclusas commemorat, id est, laminis argenteis tectas. Martialis lib. 8. *epigramm.* 33.

Et crepet in nostris aurea lamina toris.

Per initia mensæ quadratæ fuere, teste Plinio lib. 33. *cap.* 11. & Varrone lib. 4. *de lingua Latina*, qui à cibo cibillas vocat. Pessimè quidam illud Virgilij lib. 7. *Aeneid.*

Patulis nec parcere quadris.

de mensis quadratis intelligunt, quod de quadris panum accipiendum, vt & illud Iuuenalis *Satyr.* 5.

Vi bona summa putes aliena viuere quadra.

Etymologicum bene, α ἴσῃ παραίων τετραγώναι, *Veterum mensa quadrangula.* Deinde mensæ fuere rotundæ, quædam etiam semicirculares. Dampsterus hæc verba Pollucis lib. 6. *cap.* 1. *ἰσάων*, ἰσάδες, ἡμικύκλια, κλιπτεία, χαμδνία, χαμδνῆ, de mensis semicircularibus accipienda putat, & ex illis verbis probat mensas quasdam fuisse semicirculares. Pessimè. Verba enim Pollucis sunt exaudienda de stibadiis, accubitis, & lectis semicircularibus humilibus, quæ dicuntur sigmata. Petrus Rauennas *serm.* 29. & 83. & 93. non loquitur de mensa semicirculari, sed de lecto semicirculari, qui dicitur sigma, vt alibi ostendimus. Id euincit S. Paulinus de vita S. Martini.

Hos inter medius qua sigma fleclitur orbe,

Presbyter accubuit.

Ita & Martialis intelligendus lib. 14. *epigr.* 87.

Accipe

Accipe lunata scriptum testudine sigma,

Octo capit, veniat quisquis amicis erit.

Triclinium ostendi contra Seruium dici cœnationem interdum, & conclauē vbi cœnitabant. Curopalates lib. *de officiis Const.* ἐπεὶ δὲ βασιλεὺς πεντάκις ἔτος πρῶτοι ἐν τῷ τεικλιῶ πάντων πεισιμαθῶν ἀρχόντων. Quia autem Imperator quinquies anno comedit in triclinio, astantibus omnibus magistratibus. Ibidem disertius, καὶ πῶτο τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῷ τεικλιῶ τὸ λεγόμενον δωματίῳ, πρὸς τὸ αὐτοῦ ἀφ' ὧν ἀφ' ὧν ἀφ' ὧν. Postea igitur ascendit triclinium Thomaites, quod ad augustale spectat. Id triclinium conflagrauit sub Irene. Petronius: Iam ad triclinium veneramus, in cuius parte prima procurator rationes accipiebat. Sed ad mensas redeamus. Mensas gausape tergebant. Lucillius:

Purpureo tersit tunc letas gausape mensas.

Horatius *Satyr.* vlt. lib. 2.

— puer aliè cinctus acernam,

*Gausape purpureo mensam pertexsit, & alter
Sublegit, quodcumque iaceret inutile, quòdque
Posset cœnantes offendere.*

Quum enim antecœnium sublatum esset, mensæ tergebantur gausapa. Veteres foris cœnitasse, nec mensam omnino sustulisse, sed semper aliquid super mensa reliquisse docent Plutarchus in *question. Rom.* & in *Symposiacis.* & Macrobius, *lib.* 1. π.

De Mensis tricliniaribus.

C A P V T XXXIX.

Mensæ quædam, vt diximus, fuere orbiculatæ. Dicuntur à metiendo quasi dimensæ, quia

quia iusta fuit eis mensura. Dicuntur orbes. Martialis lib. 9.

Inde satur mensas, & apertos exiit orbes,

Expositumque altè pingue poposcit ebur.

Mensas teretes vocat Statius lib. 3. Thebaid.

Pars auro tenues, ostròque sonantes

Emunire toros, altòscq; inferre tapetes,

Pars teretes leuare manu, ac disponere mensas.

Martialis lib. 2.

Tu Libycos Indis suspēdis dentibus orbes.

Petrus Faber lib. 3. semest. cap. 25. orbes mensarum esse vult proiecturas quasdam, siue supercilia, oris, marginibus, ac limbis mensarum, siue pediculorum, cum ipsis, commissuræ, atque iuncturæ obtegendæ gratia orbiculatim adhiberi solita, sed quæ sint exemptilia, cum sine ipsis mensæ consistere possint. Eo refert in mensa panum propositio- nis *κυμάτια σρεπά*, Exodi 25. *κικλω* quæ S. Hieronymus exponit coronam per circuitum. Malim esse labium mensæ undulatum in ambitum. Idem Faber ad hoc carmen Iuuenal.

Qui Lacedæmonium pitysmate lubricat orbem.

Orbem eiusmodi proiecturam, & supercilium esse putat, & cum Mureto legit *petteumate*. Malè. Omnino Iuuenalis eo loci orbem vocat sectile paui- mentum marmoreum orbiculatum. Vetus Scho- liastes Iuuenalis, orbicularem Tænarij marmoris crustam interpretatur. Itaque legendum Pitysmate à voce Græca *πίψω*, id est, *spuo*, quia cum pi- tiffarent, & gustarent, experirenturque vina, ex- spuebant deinde in pauimenta sectilia, de quibus Vitruuius lib. 7. cap. 1. Si tesserae structum erit, vt omnes angulos habeant æquales, nullibique à fri- catura

catura extantes. Earum enim vsus retinebant tum modicæ fortunæ viri, deinde quadris, seu scutulis, adiecere scutulas & orbes, seu specula, & *δελτωὰ*, id est, *segmenta triquetra*, & fauos, id est sexan- gula. Apuleius, pauimenta ipsa lapide pretioso cæsim deminuto in varia picturæ genera discrim- inantur. Cicero pro domo sua dixit porticum suam fuisse pauimentatam. Eustathius *Odyss. l. 10.* *λιδοσρωτων*, quia *λίθo* de lapide pretioso dicitur. scutulæ illæ & tesserae dicuntur abaci, vt alibi ostendimus. Athenæus lib. 5. *ταῦτα δὲ πάντα ἀπέ- στον ἔχον ἐν ἀεακίοις συβείδημον ἐκ πεντοήων λίθων.* *Ἰστὰ ὅμνια σὺν ἔσσην ἐκ ὅμνι γενε- ρε λάπιλλορυν.* Eustathius *ἔ μόνον δὲ πινίσι δὲ ὁ ἀεαξ, ἀεακίον, ἀλλὰ ἰδὲ καὶ δὲ λίθων ὀμοιορρημόνων ἐκλίνου ἀεαξ.* Abacis non tantum dicitur in tabularis, sed vt in lapidibus sectis forma ligneorum abacorum. Sed vt ad pitysina redeamus, per pitysina cottabisimum intelligit Iosephus Scaliger. Athenæus lib. 11. *ἀεὶς δὲ τῶτοις οἰκοὶ κετελεύδαζοντο κεκλοτερεῖς, ἵνα πάν- τες ἐς τὸ μέσον τῶ κοπέδου πινίσι δὲ ἐξ ἀποδήματι δὲ (ἀποσήματι δὲ malim) ἴση δὲ τὸ πὼν ὀμοίον ἀγωνίζοντο περὶ νίκης.* Ad hæc cœnationes instruebantur orbiculatae, vt omnes cottabo posito in medio ex equali intervallo, & locis similibus certarent de victoria. Archædicus in Thesaurò,

Διαπνύσει εἶνον δὲ τῶτον χέμαι.

Exspuent in pauimentum huius vinum hoc. Διαπνύσειν πινίσι. Glossæ ad Terentium, Pitiffando, ex- pressis labris exprimendo, dum saporem vini probat. Etymolog. *πίψω* *πίνω* τὸ πίνω, *πινίσι* *πίνω* *πινίσι* *πίνω*. Vitruuius lib. 7. cap. 4. Quod poculis & pitysmatis effunditur. Iam verò

de mensis bene Plutarchus lib. 7. *sympos.* μίμημα ἢ
 γῆς τῶν τετραπέζων. ὡς γὰρ τὸ τρέφειν ἡμᾶς καὶ τεργύλλη,
 καὶ μόνιμός ἐστι, καὶ καλῶς ἡ ἐπιάν ἐστὶ καλεῖται. *Imi-*
tamentum terræ mensam esse. Nam præterquam quod
nos alit, rotunda est, & firma, & bene à quibusdam di-
citur Vesta. Ita & Clemens Alexandr. lib. 6. *Stromat.*
 γῆς ἢ οἴμου εἰκόνα ἢ τετραπέζα θηλοὶ τέσσαροι ἐπεριδοιοῦν
 ποῖ, *mensa imaginem exhibet terræ quatuor pedibus in-*
fidens, unde & τετραπέζα quasi τετραπέζα, à quatuor
 pedibus. Athenæus lib. 11. Veteres persuasi mun-
 dum esse orbiculatum ex forma Solis & Lunæ
 mensam circularem expresserunt, & tripodas diis
 sacros habentes trochiscos, seu rotundulas, &
 astra, τείποδας πῶς τοῖς θεοῖς καθαρῶς φέρουσιν κω-
 κλοπερεῖς, καὶ ἀστέρας ἔχοντες. In verbis Homeri,

ὅππῃσιν ἔλε τετραπέζαν,
 καλῶν, κωνόπεζαν, εὐξοον.

Composuit mensam pulcram Syaneis pedibus bene ra-
 sam. Audio Eustathium, Ἰηλοὶ ἢ ἐ μόνον τῶν ἀπὸ
 κωνῶν ἔχουσιν πόδας, ἀλλὰ καὶ ἢ ἔχουσι κωνίαν ἢ πέ-
 ζαν, ἢ ἐστὶ, ἢ ἔξω κύκλον, significat autem non tantum
 habentem pedes nigros, sed & nigellam oram, seu circu-
 lum extrinsecum. Sed circulus ille extrinsecus orbi-
 cularis mensæ limbus, & coronamentum fuit.
 Fuerunt & mensæ rotundæ non ex pluribus lignis
 coagmentatis, & apte vinctis, sed ex vno, & solido
 circulo quas μονοκύκλος vocant. Pollux lib. 10.
Onomast. cap. 23. ἐν ἢ τοῖς δημοσίοις καὶ τετραπέζα τις
 μονοκύκλος πέσος, καὶ μὴν καὶ τὰ ὀππιδέματα τοῖς τεί-
 ποσι, τετραπέζαι καλῶν, καὶ μαγίδες. In publica autem
 auctione etiam mensa quadam unico circulo constans
 vendita est. Verum tamen etiam ea quæ tripodibus im-
 ponuntur mense vocantur, & magides. Idem ἐπιδημα

ἢ τείποδος κύκλον καὶ ὄλμον vocat, mensam circu-
 larem tribus pedibus infidentem, vocat circulum,
 & olmum. Ita tripodis Delphici operculum cui
 infidet vates olmon, circulum, mensam circula-
 rem vocari ait. Mensa describitur lib. 4. *Græcorum*
epigramm. cap. 32. epigr. 10. habens 12. signa quale
 est repolitorium Petronij,

ἀργύρεος πόλῳ ἔτος ὅππῃ φαίδοντα σελεύη
 δέρνε, ἀντιτύπων πιμπλαμένη φαίων,
 ἀπλανέες δὲ ἐκάτερθε καὶ ἀντιθέοντες ἀλήται
 ἀνδρομάνης θυσίας πᾶσων ἀγχοσι πύχλω.

Argentium hic cælum est, ubi Solem Luna intuetur ple-
 na lumine radiorum Solis oppositi. Vtrinque fixæ stellæ
 & erroneæ contra currentes humani generis omnem for-
 tunam ducunt. Titulus est eis μυσώθειον ἔχον τὰ δώ-
 δνα ζώδια, in mensulam habentem 12. signa. E testu-
 dinibus mensas & lectos fecere. Martialis lib. 9.

Et testudineum mensus quater exaclinon

Ingemuit citro non satis esse suo.

Lucianus in *Asino*, κλίνη βῆ μεγάλη ἀπὸ χελώνης ἰνδι-
 κῆς. *Lectus magnus è testudine Indica.* Clemens Ale-
 xand. χελώναις πεποικιλμένας κίτας. *Lectos factos è*
testudinibus. Philo de *vita contemplat.* τεκλινα λι-
 δοκόλλητα, *triclinia è lapillis coagmentata.* Plinius
 lib. 13. cap. 16. Excogitatæ sunt & ligni bractææ,
 testudo in hoc secta, nupérque portentosis inge-
 niis principatu Neronis inuentum vt pigmentis
 perderet se, plurisque veniret imitata lignum. Sic
 lectis pretia quærentur, sic terebinthum vinci iu-
 bent, sic citrum pretiosius fieri, sic acer despici.
 Lucianus de sellis & accubitis in *Lexiphane*, κα-
 πειθὶ κειρὸς βῆ ἐν ἀξίων ἰδειπνῶν, ἔπειτο δὲ ὄκλα-
 θαι καὶ ἀσκάδ, atque ubi iam tempus erat in cubitos

inclinati cœnabamus. Erant autem sella & accubita semitrotunda.

De Rege Conuiuij.

C A P V T X L.

Rex conuiuij vnus aliquis forte solitus eligi, aut corona imposta, qui modum bibendi poneret. Horatius:

Quem Venus arbitrum dicit bibendi.

Item:

Nec regna vini sortiere talis.

Lucianus *in Sacerdote*, & *Chrono*: ἐπὶ καὶ βασιλεία μόνον ἐφ' ἀπάντων ἡγεῖται πρὸ ἀσφαλείου κρατήσαντα ὡς μήτε ἐπιταχθεὶς γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάξῃν ἔξει. *Adhuc eum Regem supra omnes esse, qui iactet tali uicisset, ut non tibi aliquid ridiculi impereur, sed alijs imperes.* πρὸ δὲ αἰσχρὸν πρὸς αὐτῷ ἀναβοῦναι, πρὸ δὲ γυμνῶν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμῳ πρὸς αὐτῷ περὶ τοῦ πρὸ οἰκίαν περὶ εὐδύν. *Alteri, ut turpe aliquid de seipso proclamet; alteri, ut nudus saltet, & sumens tibiaenam ter domum circumueat.* Immò & fortes iaciebantur de loco, in quo quisque accumberet, & de genere cœnæ pro literarum uarietate, quæ cuique obrigissent, Suida auctore. Interdum sine sorte Conuiuij Rex à conuiuatore dicebatur. Varro *lib. 2. rerum humanar.* In conuiujs, qui sunt instituti, potandi Modimperatores magistri. Iidem oxygarum ordinabant. Sidonius Regem conuiuij uocat *ep. 1. 3. lib. 2.* Idem *lib. 9. ep. 1. 3.* Dum Rex conuiuij circa ordinandum moras necit. Sed ea vox latiùs patet, quàm Modimperatoris.

ratoris. Laërtius *in Empedocle*, uocat Symposiarchum: Minister, inquit, Senatus fuit Rex conuiuij à conuiuatore constitutus, qui accusatus est ab Empedocle tyrannidis, cum eum iussisset bibere, aut ni biberet, uinum in eius caput effundi. ἐβουλήθη συμποσίαρχος ἢ κεκληκός κατασιανλός, ὃς καταχράσαστο τυραννίδος ἀρχῆς. ἐβούλετο δὲ πίνειν, ἢ καταχεῖν ἢ κεραιῆς. Interdum ij, quibus corona imposta esset, Reges fiebant. Plutarchus *sympos. 1. cap. 4.* σερανηφροσύνης (ἐπιούρητος) συμποσίαρχου. Apud Ciceronem Cato maior ait, Magisteria me delectant à maioribus instituta; & is sermo, qui more maiorum à summo adhibetur in poculis, & pocula minuta, atque rorantia, hyme Sol hibernus, aut ignis. Modimperator Romæ lege Posthumia institui solitus. Catullus:

Ingere mi calices amariores,

Ut lex Posthumie iubet magistra.

Ausonius *in Ephemeride*, Sex conuiuium cum Rege iustum. Macrobius *lib. 1. Saturn. cap. 7. lib. 2. cap. 1.* Regem conuiuij Regem mensæ appellat. Alij fuerunt apud Platonem Mnemonones, qui conuiuas, ne se nimio uino proluerent, legis symposiæ admodnerent. Iidem dicti & ὀφθαλμοί, oculi, quia inspicerent bibentes. *Ecclesiastici 3. 2.* Conuiuij uini fit mentio, sed non aperte conuiuij Rex commemoratur. LXX. ita uertunt, ἐν συμποσίῳ οἶνον μὴ ἐλέγξῃς ἢ πησίον, καὶ μὴ ἐξεδενήσῃς αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοῦ. λόγον ἀνειδισμῶς μὴ εἴπῃς αὐτῷ, καὶ μὴ αὐτὸν ἐλίψῃς. ἐν ἀπατησίῳ αὐτοῦ. ἡ γέμῳ σὲ καταέσησαν, μὴ ἐπιπύρ. γίνῃ ἐν αὐτοῖς ὡς εἰς ἐξ αὐτοῦ. *In conuiuio uini ne arguas proximum, & ne eum uilipendas in latitia, ne probrum ei dixeris, ne eum premas in occurso eius; in Rectorem te*

constituerunt, ne extollaris, esto in ipsis ut unus eorum. Vulgata versio habet, Rectorem te posuerunt, noli extolli, esto in illis quasi unus ex ipsis, curam illorum habe, & sic considera, & omni cura tua explicita recumbe, ut lateris propter illos, ut ornamentum gratie accipias, & dignationem consequaris corrogationis. LXX. Interpretes, ἡνὰ δ' ἄφραθῆς εἰ' αὐτῶν, ἢ δ' ἀκοσμίᾳ χεῖν λάβης σέ φωνον. Omnino Rectorem conuiuij intelligit, cui & in Iudæis imposta corona, & corrogatio illa significat ἔρανον, vt morem illum constituendi Regis in conuiujs latissimè pertinuisse intelligas. Themistius *serm. ult. τῶτον βασιλεία ἐχ' αἰρῶντες ἀνθρώποι ἐν συμποσίῳ ἐκ μέθης ἢ πησιμονῆς ἀπέχουσι, ἀπὸ δὲ πένοντι τινὰ βασιλεία, ἢ ἐκ εἰς μακρὸν οἰμωξόμενον μὲν πῶν κραιπάλῳ, ὅσας ἐν χρόνιοις.* Hunc igitur Regem homines cum in conuiuio per ebrietatem, & crapulam simpliciter elegerint, Regem quemdam conuiuij, qui breui poenas erat daturus post crapulam, vt in Saturnalibus. Quia per Saturnalia serui de more conuiuij Regem vnum aliquem ex suis eligebant, qui postea, si quid temere egisset, castigabatur à domino. Cicero in *Verrem*, Iste enim Prætor seuerus, ac diligens, qui populi Romani legibus nunquam paruisset, illis diligenter legibus, quæ in poculis ponbantur, obtemperabat. Plinius *lib. 14.* legem Posthumiæ Regis Numæ commemorat, quæ est hæc, Vino rogum ne respergito. Quidam verba illa Lampridij de Heliogabalo ad magistrum conuiuij referunt. Præfectum vrbicum sæpe post cœnam ad potandum vocabat, adhibitis Præfectis prætorio; ita vt si recularent, magistri eos cogerent. Malè. Magistri officiorum intelligendi sunt, quorum mentio fit à Spartiano in *Pescennino*. Neque enim plures

plures magistri conuiuij in vno conuiuio fiebant. Deinde non erat conuiuium Heliogabali, sed commissatio post cœnam. Tapulla dicitur arbiter, & magister conuiuij. Festus Tapullam legem coniuualem, quia tapulo, seu mentæ præesset. Lucillius:

Tapullam vident legem congeræ opimi.

Vcl, vt alij, congeræ, alij congeræ. Quidam Tapullam legem à Tapulla auctore dictam augurantur. Alij taplum, & tapulum, à tabula. Nam & Glossæ signa tabulam interpretantur. Cicero *lib. 3. in Verrem*, Erâtque lex lata, vt aut biberent, aut discederent. *Tusculan. 5.* Mihi quidem in vita seruanda illa lex, quæ in Græcorum conuiujs obtinetur, Aut bibat, inquit, aut abeat. Delendum fortè (inquit.) Bibit Verres Græco more, quem exponit Asconius *ad lib. 3. in Verrem*, Græco more bibere est cum cyathis mero plenis saltare, & primò Deos, deinde amicos suos nominantes toties merum bibere, quoties Deum, & caros nominatim vocant. Acron *ad Oden 19. lib. 3.* Horatij: Hoc modo veteres festiuitatem conuiuiorum celebrare consueuerant, vt singulos vini cyathos sub singulorum Deorum, aut carissimorum hominum nomine in poculis apponi iuberent. Alia lex poni solita, vt de summo biberent. Plautus in *Asinaria*, Da puere ab summo, id est, vt omnes à summo ad imum, ordine, & tantumdem biberent. Poculum erat siccandum, ne quid in fundo maneret. Petronius, Quòd amica se non dimisisset, nisi tribus portionibus è lege siccatis. Iuuenalis *Satyr. 5.*

Siccabat calicem nasorum quattuor.

Bibebant autem amicorum memores, quibus multos annos precati. Ouidius *lib. 3. Fastor.*

Sole tamen, vinòque calent, annòsque precantur,

Quo sumunt cyathos, ad numerumque bibunt.

Inuenies illic qui Nestoris ebibat annos,

Quæ sit per calices facta Sibylla suos.

Horatius lib. 3. Ode 19.

Da Luna properè noua,

Da noctis mediæ, da puer auguris

Murena.

Martialis lib. 8. epigr. 51.

Det numerum cyathis instantis littera Rusæ.

Horatius lib. 4. Ode 5.

Tè mensis adhibet Deum,

Tè multa prece, te prosequitur mero

Defuso pateris.

Martialis lib. 1. epigr. 72.

Nenia sex cyathis septem Iustina bibatur,

Quinque Lycas, Lyde quatuor, Ida tribus.

Omnis ab infuso numeretur amica Falerno.

Sed redeamus ad magistrum bibendi, qui Plauto

dicitur Dictator, ἑρανόρχης, στρατηγός, συμποσίαρχος.

In Stricho, Strategum te facio huic conuiuio. Plu-

tarchus in Carone, docet fortem iaci solitam, de

partibus cœnæ, ἐν ᾗ τοῖς δείπνοις ἐκληρῖτο αἰεὶ ἤβ

μειδῶν. εἰ δ' ἀπολάχοι, αἰετον αἰρεῖν ἤβ φίλων κε-

λεύοντων ἔλεγε μὴ κελῶς ἔχειν, ἀκούσθαι δ' ἀφροδίτης.

In cœnis fortiebatur de partibus. Quòd si ei fors non

obrigisset, primùm eligere amicis iubentibus, dicebat non

bene habere, inuito Veneris iactu. μειδῶς, illæ partes,

erant ciborum partes, quarum aliæ vnctiores, aliæ

minus vnctæ. Interdum imposta corona Rex

creabatur. Plautus Persa,

Do hanc tibi florentem florenti, tu hîc eris

Dictatrix nobis.

Varro lib. 4. de lingua Latina, Præterea in poculis erant pateræ, eo quòd pateant latius, ita dictæ. Hisce etiam nunc in publico conuiuio antiquitatis retinendæ causa, cum magistri fiunt, portio circumfertur, & in sacrificando hoc poculo magistratus dat Deo vinum. Laërtius ἐρανόρχη vocat in epulo per symbolas.

De lauandis Manibus.

C A P V T X L I.

MORIS fuit, vt conuiuæ, antequam accumberent, lauarent. Ad singulos missus lauabant, & post cœnam. Lotio ante cœnam propriè dicitur ὕδωρ καὶ χεῖρός. Athenæus lib. 9. τὸ μὲν αἰετὸν αἰρεῖν, καὶ δείπνου λέγουσιν καὶ χεῖρός, τὸ δ' ἢ καὶ ταῦτα ἀπονομάζουσι. Vide eundem lib. 6. Aristophanes tamen dixit in Vespiis, ὕδωρ καὶ χεῖρός καὶ πικρῆς εἰσπέρεν. Caper Grammaticus, In manus aquam poscimus. Scholiastes Aristophanis in Vespiis, Post cibum sumptum dicunt, ἀπονομάζουσι δὲ ὡς πᾶσι. (lege δει) Post cœnam lauabant, deinde vnguenta exhibebantur, quod Plato vocat πικρῆς ἰδίον, πικρῆς μῶρον. Athenæus lib. 9. λίπεν Attici, alij νίπεν. Causaubonus legendum putat νίπεν, vel λείον, quia νίπαις propriè de lotionè post epulas. Ante cœnam lauandis manibus potuit nitrum adhiberi, non post cœnam. Immodò, vt magdaliæ, ita & nitrum post cœnam. Athenæus lib. 4. cap. 1. & Lampridius in Heliogabalo, ad singulos missus lauasse aiunt. Vnde lautia Festo, magnificentia epularum.

Sidonius lib. 1. ep. 11. Retrosúmque conuersus
tamquam manibus aquam poscerem. Paulinus lib.

4. de S. Martino, Imperatrix Maximi vxor,

Apponit mensam, sellam locat, ingerit vltro
Linteæ siccandis manibus, lymphásque lauandis,
Esca perspicuis proferat deferre canistris:
Et quamquam officijs nunquam defessa vacasset,
Supplebat ingem standi virtute laborem.

Eustathius, ἀπομαγδαλία, ἢ ἀπομάγδαλις, ἡ ὡμὸς,
ἢ σπῆς δι' ἢ μὲν δαίπνον ἐξέμαλλον ἢ ἤρ' χειρῶν ῥύπον, ἢ
ἔρριπτον τοῖς κνίστ', ἔθεν ἀπὸ μαγδαλιάς στείδαζ λέγοντ'
οἱ ῥυπερῶς βίοντες. Pag. 1857. 1887. Græci χέρνικα,
χείρνικα, χερνίβια, χειρόνιπρον vocant. Athenæus lib. 9.
ἔχραντο ἢ εἰς τὰς χεῖρας ἀποπλῶνοντες αὐτὰς ἢ σμῶγ-
ματι ἀπορρύψας χεῖν. Δάδου τὰς χεῖρας κατεχρίοντο
τὰς ἀπομαγδαλιάς τοῖς ἀπιδύοντες, ἃς οἱ λακεδα-
μόνιοι λέγουσι κινάδας. *Utebantur autem smygmate ma-
nus abluentes, ut sordes purgarent. Rebus odoratis ma-
nus inungebant, segmenta magdalia negligentes, quas
Lacænes vocant cynadas, id est, canium offus.* Apud
Athenæum λίτρων, seu νίτρων retineam libenter,
quia nihil efficacius nitro ad manus, & ipsum
corpus purgandum. In sacris literis: Si laueris
te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith,
Hieremia cap. 2. Athanasius *serm. de uirginit.* ὅταν
νίψῃς τὸ πρῶτον σε, νίψῃς ἢ δύο χεῖρσι, ἔδὲ μὴ ἐκ-
τείψῃς τὰ μῦλα ἢ ὄψαός σε, ἔδὲ μὴ βάλλῃς ποῦαν, ἔδὲ
νίτρων. *Cum lauabis faciem tuam, lauare duabus ma-
nibus, neque trineris malis uultus tui, neque herbam,
aut nitrum inieceris.* Athenæus lib. 9. ἀπονίπρωσι τὸ
ἀπονίπρωμα ἢ χερῶν, καὶ ἢ ποδῶν, χειρόμακρον, ἀμώ-
λοι. *Aponiprimum aqua lauandis manibus, & pedibus,
mantile, linteum.* Hesychius, μετάνιπρωσις, μετάνιπρωσις,

ἢ μὲν τὸ δαίπνον, ἐπὶ νίψοντ' ἰδομένη κλύξ. *Meta-
nipris poculum, quod datur post cœnam, cum lauerint.*
Archestratus,

χέρνικα δ' αἶψα δύραζε φέρεσι, στεφανώματα δ' εἶσω
ἐυειδὸς ραδιῆς χερσὶ λάκινα κόρη.

*Aquam, qua lauerint manus, ferat foras, & coronamen-
ta intῶ pulcra lacena, puella teneris manibus.* Homerus
Odyss. 1.

χέρνικα δ' ἀμφίπολθ' ἀεχρῶ ἐπέχθε φέρουσα
καλῇ χυστῆι ὡς ἀργυροῖο λίθειθ'.

*Aquam manibus ancilla gutturnio infundebat pulcro,
aureo, super leberem argenteum.* Iliad. a.

— ἢ ἢ παρῆσι

χέρνικον ἀμφίπολθ', ἀεχρῶν δ' ἀμὰ χερσὶν ἔχουσα.
χέρνικον, χερνόνιπρον, λίβης est pollubrum, ἀεχρῶθ' gut-
turnium. χέρνικον ἢ ipsam manuum abluitionem signifi-
cat, apud Thucydidem lib. 4. νίψαδζ in principio
cœnæ, ἀπονίψαδζ in fine. Homerus,

χέρνικα δ' ἀμφίπολθ' ἀεχρῶ κατέχθε φέρουσα
νίψαδζ.

Lacænes, qui apomagdalia vsi, seu buccella ter-
gendis manibus, eam domum referebant ob no-
cturnos in biuiis metus, κινάδα vocantes, & ca-
nibus dabant reuersi. Homerus eam intellexit, &
significauit his versibus:

ὡς δ' ὅταν ἀμφὶ ἀνακτα κύνες δαίτηδεν ἰόντα
σύνωσ' αἰεὶ γ' ἢ τὴν φέρῃ μέλιγματα θυμῷ.

*Ut cum canes domino adulantur redeunti è conuiuio,
semper enim fert aliquid, quod deliniat animum.* Ci-
tat hæc Plutarchus in *Lycurgo*, Eustathius putat
magdalian dictam ἀπὸ ἢ μάλισιν, & esse zymoma
quoddam, in quod absterfis ciborum fordibus
pinguioribus, inde canibus pararetur cibus. Nardo
puluerem

puluerem vento impactum laudat Dioscorides ad
chironiptron, id est, malluias, seu manuum
ablutionem. Dicitur & aponiptrum, & ἀπονίμμα.
Athenis tamen ἀπονίματα vocant, cum lauant
manus à funere, aut in sceleratorum purgatione.

Diximus veteres vsos tergendis manibus

smegmate, à σμήχω, ριγγο, quæ Galenus

vocat Trachomatica, &

ρύματα, seu

ρύποντα.

DE

DE CONVIVIIS

LIBER SECVNDVS.

PROLVSI O.

PAVLVS Æmilius eiusdem Imperatoris esse dicebat, & pulcrè instruere aciem aduersùs inimicos, & conuiuium aduersùs amicos, cum id temporis Romæ cœnæ centuffes essent. Postea deliciæ Romam influxere, de quibus Lucanus lib. 10.

*Insudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq; dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quasiuit in orbe,
Non mandante fame, multas volucresque, ferâsque
Ægypti posuere Deos, manibusque ministrat,
Niliacas crystallus aquas, gemmâque capace
Excepere merum, sed non Mareotidos vna
Nobile, sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare falernum.*

Fuit luxus Ægyptius in vitio, moderatio Persica in laude. Xenophon lib. 5. *Pad. ἐπ' ἕδειν γὰρ βράματα, ἕδὲ πόματα, πέρονς ἀνὴρ σφὶ πεποιδὸν ἀμείνων ἔτ' ὀμμασιν αὐτὸ ἐκπεπληγμένῳ καταφανὴς ἤγνοιτο, ἔτ' ὀρπαγῆν, ἔτε νόον, μὴ ἔχ' ὡσενοεῖν ἄπερ αὐτὸ καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὄν, καὶ ὡσπερ οἱ ἱπποκοὶ διὰ τὸ μὴ ταράσσεσθαι ἐπὶ σφὶ ἵππων διωαῖν) αἶμα ἱππῶντωντες καὶ ὄρεν, καὶ ἀκείν, καὶ λέγειν τὸ δέον, ἔτο*

ἔγω δὲ ἐμῆνοι ἐν τῷ σίτῳ οἶον) δὲν φρόνιμοι, φαίδιμοι, ἔχ' ἄπειροι φαίνεσθ'. In cibo, & potu cuiuscumque generis Persa bene institutus, neque oculis externatus videbitur, neque studio rapiendi, neque manu, neque mente ita commotus, ut ea non provideat, quæ circa cibum prospiceret; & ut equites, quia non turbantur in equis, possunt equitantes simul & videre, & audire, & dicere quod convenit: ita & illi inter vina prudentes, elegantes, & moderatos se præbent. Sidonius epist. 2. lib. 1. In conuiuio Theodorici, cibi arte, non pretio placent; fercula ratione, non pondere, scyphorum, paterarum raras oblationes, facilius est, ut accuset sitis, quàm rea sit ebrietas. Lib. 2. epist. 6. Vidcas ibi elegantiam Græcam, abundantiam Gallicanam, celeritatem Italiam, publicam pompam, priuatam diligentiam, regiam disciplinam. Plinius de se: Eadem omnibus pono, ad cœnam enim, non ad notam inuito. Si gulæ temperas, non est onerosum, quo utaris, communicare cum pluribus; illa ergo reprimenda, illa quasi in ordinem reducenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquanto rectiùs tua continentia, quàm aliena contumelia consulas. Ibidem Plinius quemdam incusat, qui sibi, & paucis opima, cæteris vilia, & minuta ponebat, vinum etiam parvulis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne eius esset reculandi. Horatius Satyr. 2. lib. 2.

— non in caro nidore voluptas

Summa, sed in teipso est, tu pulmentaria quære
Sudando.

Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,
Sperne cibum vilem.

Ieiunium

Ieiunus raro stomachus vulgaria tenuit,

Mala copia quando agrum sollicitat stomachum.

Disruptum ganea stomachum, ait Sidonius, nulla sarcire res meliùs, quàm parcimonia solet: ided veterum cibus tenuis, Arcades glande, Argiui pyris, Athenienses ficibus, Tirythij pyris sylvestribus, quas vocant ἀχράδους, Indi calamis, Carmani dactylis, Sauroinata milio, Persæ terebintho, & nasturcio victitarent, Lacones iure illo nigro, maxima hominum pars ἀκροδρύοις, castaneis, & glande, auctore Aliano lib. 3. varia Histor. Lycurgus cibum præscripsit Laconibus, ut neque onerarentur, neque inanes mensa excederent. Ius nigrum caput cœnæ esse voluit, non glandia, fumen, aut offam penitam. Helluones postea fuere, qui cibus, iisque feruentibus se onerarent. Ideo Philoxenus manus, & os calidis aquis sæpe laubabat, ut calidos cibos deglutiret. Item Pithyllus Tentes dictus, qui linguæ crustam ceu loricam inducebat, ut cibos quàm feruentissima lingua voraret. Suidas περιελαυδρῆν τῶν γλῶττων, loricare linguam dixit, vnde & περιελαυδρῆς. Seneca epist. 95. Quid illa, & quæ tantum non ab ipso igne in os transferuntur, iudicas sine noxa in ipsis visceribus exstinguunt? Ided foculi reperti. Epist. 85. Circa cœnationem eius tumultus coquorum est, ipsos cum obsoniis focos transferentium. Hoc enim iam luxuria commenta est, ne quid palato iam calloso parum ferueat, cœnam culina prosequitur. Plautinus ille liguritor in Trinummo dicebat, Verecundari neminem apud mensam decet. Nam ibi de diuinis, & humanis cernitur. Cœna hæc an non est sine sacris hæreditas, edim, atque ambabus
H h h h malis

malis expletis vorem. Honesti conuiuæ conuiuatore[m] nimia[m] magnificentia[m] vulgò incusant. Idem in *Militie glorioso*: Nam ij solent, quando accubere, vbi cœna apposta est, dicere: Quid opus fuit hoc, hospes, sumptu tanto, nostra gratia? Sed iidem homines nunquam dicunt, quamquam appositum est ampliter, iube illud denuò tolli, hanc pacinam remoue, pernam nihil motor, aufer illam offam penitam, sed percellunt se, & procumbunt, dimidiatim dum appetunt. Moris autem fuit, vt conuiuatori accumbenti ab architriclino charula daretur, in qua quid cibi coquus illaturus esset in mensam, sciretur. Suidas, ἐστὶ ποιεῖ κατακλινομένη ἐν τοῖς δείπνοις ἐθῶς ἢ περιδιδόξ, χαυμαπίδιον πὲρ ἑρέχου ἀναγραφὴν ἢ περὶ σκευασμένων, ἐφ' ᾧ εἰδέναι ἔστι μέλλοι ὄψον φέρειν ὁ μώλερ. Vide Athenæum *sub finem lib. 14.* Sidonius *lib. 2. epist. 9.* Prandebamus breuiter copiosè, Senatorium ad morem, quo institum, institutumque multas epulas paucis paropsidibus apponi, quamuis conuiuium per edulija, nunc assa, nunc iurulenta varietur.

De Mensis, & Ferculis.

C A P V T I.

DE mensis tricliniaribus egimus. Inquiramus iam, an sua cuique mensa sit apposta, cum in sigmate, aut lectis accumberent. Non videtur id Romæ factum, vbi tribus lectis mensa vna cingebatur, vel certè vno sigmate, qui lectus vnus perpetuus fuit, quo quinque, sex, pluresve caperentur.

rentur. Scholiastes tamen Homeri ad hæc verba *lib. 1. Odyss.*

τῷ ξεσθὶ παρετέθη τράπεζα.

Hinc apposta est expolita mensa. ἐκείνη ἦν δαυμόνων κατ' ἀνδρα πῶς κείδης τράπεζαν. Moris fuit, vt cuique conuiuia sua mensa apponeretur. Item, παρ' ὄλιον συσσίτια παρεκέντο αἱ τράπεζαι πῆρες. In omni conuiuio assue erant mensa plena. Sed Heroës Homeri æuo, & paulò antè, affidebant mensis, non acëumbebant: ideo sua cuique mensa quadrata potuit apponi. Item, πῆρ πῶς κείδης κέρον, ἢ τράπεζα, ἢ δέπας πῆρ ὅτε δουὸς ἀνάγει. Vnicuique apponitur canister, mensa, & poculum, vt bibat arbitrarij suo. Seruius *lib. 1. Æneid.* Olim ipsas mensas apponebant pro discis. Idem ad hæc verba,

— & mensa gratia secunda.

Duas mensas habebant, vnam carnis, aliam pomorum. Idem alteram mensam epularum fuisse ait, alteram poculorum. Virgilius:

Postquam prima quies epulis, mensæque remota,
Crateras magnos statuunt, & vina coronant.

Vbi Seruius Romanorù morem exsequitur, apud quos duæ mensæ erant, vna epularum, altera poculorum, quæ antiqui coronabant.

Magnum cratera corona induit.

Idque in secundis mensis, ait Seruius. Nam primò bibebant minoribus poculis, mox maioribus. Tibullus:

Coronatus stabit & ipse calix.

Quidam per mensas intelligunt fercula, aut lances. Cum mensa exissent, famulæ cibum, mensas, pocula tollebant, mensas tergebant. Homerus *lib. 4. Odyss.* facit δειπνῶντας, ὀμιλῶντας, εἴτα ἀπονοστήσαντας

ποιοὶ πάλιν δειπνῶντας. Prandemes, colloquentes, deinde lauantes, & iterum prandentes. Virgilius:

Postquam exempta fames epulis, mensaq̄ remota.

Plures ergo mensæ fuere. Sed lib. 7. cum mensas comedisse dicuntur, lances è crusta panis exaudiendæ sunt. Ferculum mensæ genus fuit. Mensa cum ferculo coniungitur apud Plinium lib. 28. cap. 1. Sternutamento reuocari ferculum, mensamve. Saresberienfis lib. 8. cap. 7. Polycrat. ferculum ἑστιασίου, mensam vnam. Videntur in triclinijs vbi tres lecti etiam plures mensæ fuisse. Apud Iosephum lib. 12. cap. 4. Cum Hyrcanus Iudæus ad mensam Ptolemæi accumberet, & vt erat adolescens penè puer, à designatoribus & locariis infra omnes accumbere iussus esset, id est, vt interpretor, in imo lecto, & imo loco, ceteri coniuæ ossa iecerunt ante eum, ita vt impleuerint mensam quæ ei apposita erat. Verba Græca alio loco pono. Apud Macrobius & Athenæum quot missus inferebantur tot mensæ mutabantur, & cum cibis, onustæ mensæ illatæ, cum iisdemque denuo sublata. Seruius ad lib. 1. *Æneid.* Apud Romanos etiam cœna edita, sublatiisque mensis primis silentium fieri solebat. Fercula vocant ἐπιτραπέζια. Sæpe septem aut etiam plures mensæ refertæ omni ciborum genere inferebantur. Philo lib. de vita contemplat. ἐπὶ τῶν γούν ἡ πλείους ἐσχομίζονται τράπεζαι πλείους ἀπάντων ὅσα γὰρ τε καὶ διάλαττα καὶ ποταμοὶ καὶ ἀῖρες φέρονται. Septem igitur & plures mensæ inferuntur plena omnibus qua terra, mare, fluiuij, aër gignant. At septem erant coniuæ, ergo singulis sua mensa. Partes ciborum singulis coniuuis æquales dabant ij ministri qui dicti diribitores. Clemens lib. 3. *Padag.* ὁμοποίων,

ἁποποιῶν, ἡ τροπελοποιῶν ἡ τῆν ἐντέχως εἰς μοίρας κατατεμνόντων τὰ κρέα ἢ πολλῶν συνωνύμοι οἱ ἄλλοι. μεμείρισται δ' αὐτοῖς ἡ ἀπείρα πολυχρόδος. ἡ οἱ ἴσ' ἑπὶ τῶν γαστριμαργίαν αὐτῶν πονῶσι, δαΐζει τε ἡ καρυκδοταὶ ἡ οἱ τῆν περιμάτων, καὶ οἱ τῆν μελιπύκτων, καὶ οἱ τῆν ῥοφημάτων συσπιδασαί τε καὶ δημηργοί, &c. οἰνοχῶν τε ἑμμελῶ ἀσκαίται παρ' αὐτοῖς, καὶ μερακίων ἀραιῶν ἀγλαὶ καδάπιες δρεμιάτων, παρ' ὧν ἀμέλγη τὸ κέλλω, &c. κυρεφὺς μαγειρίας, πεισέσας. *Mercurii multitudinem cognorum, structorum, mensis prepositorum, scissorum qui peritè in partes secant. Diuiduntur enim ministri multifariam, & alij quidem gula eorum seruiunt, carprores, ciborum conditores, qui bellaria, placentas mellitas & sorbitiunculas apparent. Pocillatorum turbam exercent, & elegantium forma adolescentium greges vt pecudum à quibus pulcritudinem mulgent. Habent unguentarias, ciborum conditrices, panifices,*

De Partibus.

CAPVT II.

MORIS olim fuit vt partes coniuuis singulis æquales apponerentur. Interdum tamen fortes mittebant vt is prior eligeret, cui Venus adidisset, vnde apud Plutarchum, Cato maior cum ei à cæteris ius eligendi daretur, deprecari solitus erat, cum diceret, id sibi integrum non esse inuita Venere. Athenæus lib. 14. scribit Simonidem, quum ei vt ceteris lepusculus in mensam non appositus esset, sed postea Hieron ei dedisset, ex tempore dixisse, ἡ περιηθέντι αὐτῷ ἐπὶ τῶν κρέατων ἡ δάπιες

κατάπερ ἢ τοῖς ἄλλοις λαγαῶν, ἀλλ' ὕστερον μεταδιδοῖν
 ἢ ἱερῶν, ἀπερχοῦσιν. Monet autem Eustathius
 pag. 55. ὃ 1401. *Odyss.* δῶτα ἔϊστω dictam ab Ho-
 mero conuiuium æquale, quod in conuiujs sin-
 gulis portio æqualis daretur, διὰ τὴν ἑπιπέδου οὐρανῶν
 ἐν τοῖς συμπότοις ἰσομοίραν. Ait enim Homerus,
 μεχορήμεθα δαιτὸς ἔϊστω.

Vnde & δαίς dicta à diuidendo. δαίην diuidere.
 Idem docet ἀταδάλιν dictam ab ἀτῆ & δαλίαις,
 cum iniuria fieret in conuiujs, & cibi per vim à
 fortioribus diuiderentur. Idem, δαιδὲς ὁ τὰ κρέα
 μερίζων τοῖς δεινυμένοις, ὅθεν δαΐδην πένιν ἢ μεμειομένον.
Daius qui carnes ex equo diuidebat conuiujs. Vnde
 bibere æqualiter vinum diuisum. Zenodotus δῶτα
 ἔϊστω exponit bonam, ἐλῶ. εἰς enim & εὖς vox an-
 tiqua quæ significat bonum. Alij ἔϊστω ab εἶμι να-
 δο, quia primi illi homines impetu facto cibum
 rapiebant, ἀδρόων ἐπ' αὐτὴν ἰόντες βία ἠεπαζον. Inde
 ἀταδάλια dicta quasi ἀτῆ δαλίαις apud Athenæum
 lib. 1. Homerus,

οἱ δ' ἦδη μοίρας ἔνεμον, κερβαντό τ' οἶνον.

Illi partes diuidebant, & miscebant vinum. De Eu-
 μαῶ,

ἢ τὰ μὲν ἔπαιξα πάντα διαιροῦντο δαίρων,
 πλὴν μὲν ἰαν νύμφησιν, καὶ ἑρμῆν μαϊάδ' ἢ
 Σῦκεν ἐπέδ' ἔαμιν, τὸς δ' ἄλλας νύμφην ἐπέσθη.

Lamblichus de vita Pythagoræ, τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνί-
 κῶς πάτριες ὅτι ἐναι ἄρτον σωῖεσαι οἱ φίλοι, olim bar-
 barico more amici omnes ad unum panem concurrerant,
 vnde Atrasthalia dicta. Eumæus scindens apposita
 in septem partes diuisit, quæcum vnam Nymphis,
 & Mercurio dedit Maia genito, precatum cum vo-
 τα, alias singulis dedit. Plutarchus *serm. conuiual.*

lib. 2. cap. 10. ἐπέσθη μερίδ' ἀποκλιρυβύνης, cum vni-
 cuique pars sortituro data esset, quia iactu talbrum
 partes fortiebantur. Vnde prouerbum vetus, με-
 ρίς ἔπιζει, pars non stranguat. Apuleius *Miles.* 7.
 Partes surreptas, & prægustatas portionēs offere-
 bat. Apud Sueton. Caligula, Equiti Romano aui-
 dius vescenti partes suas misit. Olim vnus tantum
 missus fuit, vnum ferculum, quod ex æquo in sin-
 gulos conuiuas diuideretur. Postquam plura fer-
 cula illata sunt ea dicta ἐπιπορήματα, vt scribit Dio-
 nysius Trypho. Ita *Genes.* 43. A Iosepho partes fra-
 tribus data. 1. *Reg.* 9. à Samuele Sauli data pars
 optima. Partes enim digniores dignioribus appo-
 ni solitas ostendit Homerus in Achillis prandio,
 quo Vlysses, & Nestorem excepit. Lautiores au-
 tem viri conuiuis suis voce clara potestatem fa-
 cere soliti, maximè si rectæ cœnæ darentur, vt
 poscerent quæ vellent. Petronius, iam Trimalciō
 eadem omnia lusu intermisso poposcerat, fecerat-
 que potestatem clara voce si quis nostrum iterum
 vellent, mulsam sumere. Singulis conuiujs qua-
 dram panis, & partem suam flagitare ius erat, &
 mappam madente condere. Martialis,

Nil est miserius, nec gulosius Santra,

Rectam vocatus cum recurrit ad cœnam

Ter poscit apri glandulas, quater lumbum,

Nec erubescit preterare de turdo.

Moris item fuit apud Persas, & Romanos Imper-
 vt amicis suis, aut famulis de cœna sua mitterent
 partes, natrante Athenæo lib. 4. Rex Persarum non
 modò amicis, ducibus, stipatoribus particulas ἔ
 prandio suo mittebat, sed etiã in mensa sua ser-
 uorum, canumque prandium constitui voluit, vt

Xenophon *lib. 1. & lib. 8. Padiæ*. Sed & sponsi in Græcia ex nuptiis partes ad absentes mittebant. Aristophanes in *Acharnan*. ἐπεμψέ τις σοι νόμοι τῶν κρέα ἐκ τῆς γάμων, *Misit quidam sponsus ad te carnes ex nuptiis*. Apud Plutarchum in *Arato*, Antigonus Rex Corinthi sacra faciens misit Arato μέρηδας partes. Dominus autem conuiuij, & alij conuiuæ dabant partes ciborum, quos ipsi sibi sumebant, quibus volebant. Athenæus *lib. 1. ἐδρασεῦτο ὃ ἔχ' ἀπὸ τῆς αἰσῆς κούρας οἷς ἐβόλοντο*. Vlysses autem ἀπορροσταμῶν ἔ' αὐτῶν παρέδεντο, ait Homerus, *Ipse scindens ex eo, quod sibi appositum erat*. Lampridius de *Alexandro Seuero*, Semper de manu sua ministris & panem, & partes olerum, aut carnis dabat. Particulas carniū vocabant Ideas, ἰδέα τὸ ἰδεῖν. Prima carniū portio dicebatur ἑρμῆ κλήρῳ, *Mercurij fors*, apud Athenæum. Partem quisque suam vel seruo donare, vel domum mittere poterant, vt Suetonius in *Galba cap. 2. Martialis lib. 3. epigr. 23.*

Omnia quum retrò pueris obsonia tradas,

Cur non mensa tibi ponitur à pedibus.

Igitur accipiebat quisque partem suam, quam domum ad vxorem, aut filios referre posset. Petronius in *Satyr*. Dum hæc fabula inter amantes luditur, diuersitor cum parte coenulæ interuenit. Apud Aristænetum *lib. 1. epist. 5.* mulier fraudulenta ait, ὅμως ἂν πῶπιόν λαβρά, ἔ' βραχέα τῆ ὄσον ἐπιδύσῃς αὐτὸν ἕξαπατήσω. *Si vestem illam clanculum, & pauculas è conuiuio partes ad me miseris, cum decipiam*. Sciffiores, & diribitores scindebant carnes, & suam cuique partem apponebant. Mercurij fors, pars illa carniū, quæ prima Mercurio consecrata seponebatur, apud Pollucem *lib. 6. cap. 9.*

Di

De Cœnæ partibus.

CAPVT III.

TRes olim cœnæ partes fuere, promulsis, seu antecœna, & antecœnium, deinde caput cœnæ, quod propriè δειπνον dicitur, tum verò bellaria, quæ dicitur secunda mensa. Cicero *lib. 5. Epistolar. ad familiar.* In lacinia te seruantem ex mensa secunda semina. Promulsis propriè dicitur de omnibus cibus ante primum haustum, quem ex mulso ducunt. Melle temperant vinum lenius. Horatius:

Aufidium fortis miscbat vina Falerno,

Mendosè, quoniam vacuis committere venis

Nil nisi dulce iuuat.

Ostendam infrà Aufidium in eo non peccasse. Dabatur enim mulsum ex vino maximè generoso, teste Plinio, quia cum melle facilè concorporatur, non item lene. Plinius *lib. 1. Epistol.* Paratæ erant lactucæ singulæ, cochleæ ternæ, oua bina, alica cum mulso, quod à diuitibus tantùm dari moris. Martialis:

Nos alicam, mulsum poterit tibi mittere diuoc.

Horatius lene mulsum requirit,

—— leni præcordia mulso

Prolueris.

De promulside diximus, de antecœnio dicamus. Apuleius *Miles. 2.* Gladiatoricæ Veneris antecœnia dixit. Saresberiensis *lib. 7.* Infamem fecit cœnam, & antecœnium. Portunianus antecœnium, & paracœnium vocat. Apuleius *Miles. 9.* gustatum. Nobis, inquit, gallina gustatum comparat. Apud

H h h h

5

Athe

Athenæum *lib. 2.* *πρωσιον* non est potio, sed antecœna. *Ἐνεσθαρία* Tertulliani est panis siccus sine potu. Ferula non pertinent ad antecœnium, vt bellaria, sed ad cœnæ caput, missus appellant. *Martialis lib. 3. epigr. 50.*

*Alter perlegitur, dum ferula prima morantur,
Tertius est, nec adhuc mensa secunda venit.*

Video tamen quosdam senis, alios quaternis, aut ternis ferculis cœnam præbuisse. Suetonius: Augustus cœnam trinis ferculis, aut cum abundantissimè senis, cœnam præbebat. Fulgentius ferculum interpretatur missum carniū. Eginghartus in *Carolo Magno*: Cœnæ eius quotidiana quaternis tantum ferculis præbebat, præter assam, quam venatores veribus inferre solebant. Petronius in *Satyr.* Postquam ferculum allatum est, quum subito symphonia signum datum, & gustatoria pariter à choro cantante rapiuntur. Verba Horatii

— ille salubres

*Estates peraget, qui ingris prandia moris
Finier:*

de gustatione, seu gustu, & antecœna videntur accipienda, non de mensa pomorum. Interdum in gustatione vinum, & mel separatim apponebant, vt quisque arbitratur suo id temperans, mulsū sibi conficeret. Athenæus scribit moris fuisse, vt domino conuiuij, simul ac decubisset, scheda daretur, quæ descripta ordine obsonia omnia haberet, vt iam tum sciri posset quid primum, quid postremum coquus missurus esset. Athenæus *lib. 2.* antecœnium *πρωσιον* vocat, *πρωσιον τὸ πρὸ τῆς δειπνῆς ἀεικίρητο καὶ δὲ εἰδὼς τὸ πρῶτον, ἢ ἢ τῆς ἐν τοῖς πρῶτοις ἐξ ἀποδοχῆς λαμβάνων ἢ μαλάκην.* Antecœnium

nium circumferebatur ex more, inter ea quæ antecœnij fuerunt, malua erant. Quidquid ante primum mulsū haustum sumitur, vocatur promulsus. Frigidæ mensæ propriè de echinis, ostreis, spondylis in antecœna, & peloridibus accipiuntur apud Macrobiū. Gordianus frigidarum erat percupidus, teste Capitolino: *ἀπορῶ- Ἐσθὴ ἢ δὲ ὀπώρας, ἢ λαχάνων.* Propoia olim potio omnium prima, & ante omnem cibum hausta. Nata vox sub Claudio Cæsare, aut potiùs mos, vt Plinius *lib. 14. cap. 22.* Athenæus *lib. 4.* scribit Cleomenem Lacedæmonium vini cyathum ante cœnam cuique porrexisse. Medici hoc significatu *πρωσιον* vsurpant. Plutarchus in *Symposijs* tria ponit in cœna *πρωσιονατα*, deinde *λεπτὰ, ἢ τοιὰ, ἢ ὄξια*, echinos scilicet, & cruda olera, tum caput cœnæ. Postea *πρωσιονατα* pro antecœnio positum est, vt significet *τὰς εἰσπίννας πρῶτον ἐπιδεδυγμένους ἀεικίρητος*, vt loquitur Athenæus *lib. 3.* Macrobius *Saturn. lib. 3. de cœna Metelli*: Cœna hæc fuit, ante cœnam, echinos, ostreas crudas, quantum vellent, peloridas, spondylos, turdum, asparagos, subtus gallinam altilem, patinam ostrearum, peloridum, balanos nigros, balanos albos, iterum spondylos, glycymeridas, (ostreorum genus est) vriticam, ficedulas, lumbos aprugnos, altilia ex farina inuoluta, murices, & purpuras. *Martialis* in antecœnio ponit lactucam, pori fila, cordyla, quæ cum rutæ frondibus, oua tegunt, massam Velabrensem, oliuas è Piceno. *Isidorus lib. 18.* Contra venenum nuceas, lupini, citrium, apium profunt, &c. Vnde apud veteres ante alias cœnas hæc solebant mensis apponere, ostrea, tubera maris, dicta *Matroni Parodo*, *ὄσπεά τ' ἠνελεον δέπιδος ἠρηίδος ὕδνα.* Asparagos

ragos vocarunt omnes cauliculos, qui ex herbis vere pleno efflorescunt, ἔξανθῆσιν. Asparagum è brassica vocant ὄρινον, quòd erumpat, & germinet. Acrocolia sunt in antecœnio pedes mactatarum victimarum, aut partes extremæ, quibus vescuntur, vt aures, rostra, quæ Galenus vocat τὰ ἄκρα μύσεια. ὅσ' περὶ ζώων, quia carne carent. ἀκροκόλια, ἐπίδια, vel ἐμπαρόδια. Plutarchus negat suo æuo cœnomeli, vuluam, cerebrum, sicyopeponem, piper, malum Medicum in vsu fuisse. σικκὸς cucumis dicitur à σάειος, progredi, imitari, & κίειν, ire. Eustathius notat debuisse scribi σικκὸς, quia in ventrem crescant cucumeres. Epicharmus παντοδαπὰ κογχύλια, λεπτάς ἀσπέντας multas, τραβίλους (dicuntur & Altrabeli) κηκιδάνας, πηλυάκια, ξιφύδεια, & σικφύδεια, gladioli, sunt ista omnia κογχύλια, & conchyliia. μακρογύγυλοι σωλῆνες, longi & teretes, κόγχαι ἀμαδίπιδες ἀσθμιοί, conchæ sabulosæ malè audiunt. In antecœnio ista fuerunt. Attici dicunt νάπτω, alij σίναπι, ἢ σίνηπι. ῥάφανος apud Atticos brassica fuit antecœnij, & primæ mensæ caput cœnæ aper, nullus. Horatius in conuiuio Nasidieni ait circa apram fuisse

— Acria circum

Rapula, lactucas, radices.

Martialis de Mullo,

— Mullus tibi quatuor emptus

Librarum, cœna pompa caputque fuit.

Laconibus ius nigrum caput cœnæ fuit. Cicero Tuscul. 5. Dionysius negauit se iure illo nigro quod cœnæ caput fuit delectatum. Alexis βοτρυόδιον η̄ χρεῖον ἐν ποτηρίῳ ἐπιπύρεται, καρὰ δὲ δέπνυ γίνεται, Racemulus quidam in poculo velut in choro ludis, & est cœna caput.

De

De Antecœnio.

CAPVT IV.

IN Antecœnio ἀνασπομώστωρ χάειν adhibebantur herbæ acres, vt appetitus excitaretur.

Rapula, lactuca, radices, qualia lassum

Peruellunt stomachum, sifer, alec, facula Coa.

Vt Horat. lib. 2. Satyr. 8. Sifer est ἄχρειον σέλινον, agreste apium, vt ait Sosipater Charisius lib. 1. vel, vt Plinius, genus pastinacæ quæ mulso in cibis temperata etiam in gratiam vertitur. Fæcula Coa est condimentum è vino Coo. Quum antecœnium sublatum esset mensæ gauisape tergebantur, vt Horat. ibidem. In antecœnio quoque fuere oua forbilis, ἔξροτὰ, quæ in aqua calida coquuntur. Sorbilis penè cruda fumebant, quæ Dioscorides vocat ὀμα, ἀκροχλάρα, alia fuere η̄μύτομα. Martialis,

Seeta coronabant rutatos oua lacertos.

Alia erant oua piscium, aut carnum liquamine condita, τρεισυρά, Ἐρομτὰ, τηανισὰ, πικτὰ, fricta, trementia. Oua longa laudantur. Horat. lib. 2. Satyr. 4.

Longa quibus facies ouis erit, illa memento

Ut succi melioris, & vt magis alba rotundis

Ponere, namque marem cohibent callosa vitellum.

In Anticœnio mulsum fuisse diximus, quod cœnomeli dictum, ex melle hymettio, & falerno. Horat. Satyr. 2. lib. 2.

— nisi hymettia mella falerno

Ne hiberis diluta.

Virgil. 4. Georg.

Dulcia

*Dulcia mella premes, nec tantum dulcia quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.*

In primo missu crambe data. Musurus: κράμβη, κω-
ράμβη πρὸ κέρου ἀντιβαίνουσα, ὅθεν ἔχει τὴν ἐν τοῖς
συμπόσις διδοθῆ. Crambe satietatem arcet, quasi co-
rambe diela, quare prima conuiujs apponitur. Plu-
tarchus in Sympof. αἰ ᾗ κἀκέρουμ ἴσχυαι πρῶτα
πρῶτες ἐχθρῶν, ὄφρων, ἀμῆδ λαχάνων, ὡσπερ ἐλαφρῶν
ὀπιτῆς ἀπ' ἐρῆς ὅτι σῶμα μεταδίδουσι πλὴν πρῶτω ἀντὶ
ἐρῆς τῶν ἐχθρῶν. *Quæ enim dicuntur frigida mensa
ex ostreis, echinis, cleribus crudis compositæ, quasi leuis
armatura militibus à cauda translata ad os primum pro
ultimo tenent ordinem.* Ferculum est ἑστῆς, mensa
vna. Propriè ferculum est feretrum, id est, vas am-
plum, & capax, quo in triumphis manubiæ, aut
victarum gentium simulacra ferebantur. His simi-
lia erant mensarum fercula. Non enim lances
mensis imponebant elegantiores, sed machinulis
quibusdam venusto artificio elaboratis partim
imponebant, partim appendebant. Apud Petro-
nium in promulsidari, id est, gustatoria mensa
afellus erat Corinthius cum bifaccio positus, qui
habebat oliuas in altera parte albas, in altera ni-
gras. Tegebant asellum duæ lances, in quarum
marginibus nomen Trimalcionis inscriptum erat,
& argenti pondus. Ponticuli etiam ferruminati
sustinebant glires, melle, & papauere sparsi. Fue-
runt & tomacula feruentia posita supra craticu-
lam argenteam. Infra craticulam Syriaca pruna
cum granis Punici mali. Deinde remota gustato-
ria sequitur ferculum, quod ita exhibetur. Repo-
sitorium rotundum duodecim habebat signa in
orbem disposita, super quæ proprium, conuenien-
témque

témque materiæ structor imposuerat cibum. Super
arietem cicer arietinum. Omnino describit deli-
cias mensæ Neronis, nec enim priuata ista mensa
fuit, & vulgaris. Idem: Discubuimus, & gustatione
mitifica initiati, vino etiam Falerno inundaba-
mur. Martialis mensa frugalior.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo

Vitilis, & poris fila ressecta suis.

Et quæ Picenum senserunt frigus oliuæ,

Hæc satis in gustu, cætera nosse cupis.

Mentiar, ut venias: Pisces, conchilia, sumen.

Lactucæ igitur in anticæno, & mora. Horatius:

— ille salubres

Æstates peraget, qui nigris prandia moris

Finiet.

Principium dicitur promulsis. Varro *lib. 3. de re
rustica*, Fauus venit in altaria, & mel ad principia,
& in secundam mensam administratur, ob mul-
sum, & promulsidem. Genera potionum apud
Lampridium in *Hellogabato*, mastigatum, puleia-
tum, rosatum, *μασιχῆς, ροδῆς, γλαυκωνίτης*. Trallia-
nus *lib. II.* ἢ ὁ ἀποπομπῶν ἀεὶσὶν ὄχι τὸ κοινόν,
ἔχ τὸ ἀπάτον. *Conditum, & Appiatum optima potiones
in antecæna.* Iulius Cæsar domum ciuilem tribus
solemnibus pulmentis, siue ferculis statuit esse
contentam, dum tamen bellaria parænetica primis
mensis licuerit immiscere, ait Portunianus. Solemnia
pulmenta sunt, quæ in omnes transeunt,
id est, catholica. Macrobius *lib. 2. Saturnal. cap. 8.*
Vina Liberi bellaria vocat. Ferculum erat genus
mensæ. Plinius *lib. 28. cap. 1.* Sternutamento reuo-
cari ferculum, mensamve, si non postea gustetur
aliquid, inter cetera habetur. Alius mos sub Sidonio
fuit,

fuit, qui *lib. 1. epistol.* ait, Senatorio conuiuio institutum est, institutumque multas epulas paucis paropfidibus apponi, quamuis conuiuium per edulia nunc assa, nunc iurulenta varietur. Vide Plinium *lib. 10. cap. 20. lib. 28. cap. 1.* Cibus etiam è manu prolapsus reddebatur utique per mensas, vetabantque munditiarum causa id deflare. Oxygarum, & lactucæ ad antecœnam, seu gustationem pertinere, ut & moretum, *μωπτόν*, & ouum. Cicero *lib. 9. epistol. ad famil.* Integram famem ad ouum affero, atque ita ad assum vitulinum perducitur. Item ofella, de qua Martial. *lib. 14.*

Parua tibi curua craticula sudet ofella,

Spumens in longa cuspide fumet aper.

Assum vitulinum, & aper ad caput conuiuij pertinent. Apicius *lib. 1. cap. 6.* Oxygarum quod sonagarum, siue liquamen acetosum. Ver. Gloss. Oxygarum acerarium, quod in primo missu apponebatur. Sidonius *lib. 9. epistol. 13.* Dum Rex conuiuij circa ordinandum oxygarum moras neccit. Martial. *lib. 3. epigr. 50.*

Deposui soleas, affertur protinus ingens

Inter lactucas oxygarumque liber.

Conditum erat potio melle, vel aliis rebus condita. Symphosius in *Enigmat.* de condito,

Tres olim fuimus qui nomine iungimur uno,

Ex tribus est vnus qui commiscetur in vno,

Quisque bonus per se, melior qui continet omnes.

Edesta fagica Poëma fuit Ennij. Græci apud Athenarum scripsere *ἠὲ ἐδῆτων*. Apule. in *Apologia.* Ennius edestis, aut fagicis. Vide Philonem *ἠὲ μέδης pag. 183.* Ad primam mensam apud Nonium pertinent asparagi, menæ, acipenser, mariscæ. Con-

sule

sule Nonium *pag. 550.* ad caput cœnæ Tuceta, quas Fulgentius escas regias vocat.

Ambrosio redolent tuceta sapore.

Virgil. 7. *Aeneid.*

Instituuntque dapes, & adorca liba per herbam

Subiiciunt epulis.

Vbi Seruius liba sunt placentæ de farre, mellè, & oleo sacris aptæ. Boëthius *lib. 1. scholar. cap. 5.* Ne artocopi mucore anxio narium anhelitum infirmet, & vini insipidi acor cordis secreta confundat. Ad caput item cœnæ pertinet apud Apuleium *Miles. 8.* Femur in protrimentis sapidissimè decoctum, & cerebrum Iouis, quod Ennius dixit de piscibus. Hesychius, *δῖος ἐκέφαλον* ἢ ἐκίφον ἢ ἐκίφον δειών. Plaut. in *Milite glor.* Vino, scitamentis, opiparisque obsoniis. Vide Eustathium *pag. 1342. 1432. 1791. 1833. & 757.* vbi *δῖος ἐκέφαλον βρώμα* ἢ λέγει ὁμοίον τῷ διὰ θρίων ἢ ἐκκεφάλων σιδαζομένῳ παρ' ἀθῆναιῶν, Cerebrum Iouis cibum esse ait apud Athenienses, similem ei qui ex cerebellis conficitur. θρίων est membrana cerebri, similis folio ficulneo. Est item genus edulij ex lacte, & adipe suillo, & semidalide quod in fici folijs coquebatur. Aristoph. in *Acharn.* θρίων περιχῆς σαρφῆ. Thrion ex falsamento putrido, vel ex pisce putri. Duobus ferculis olim epulabantur, vno iurulentarum carnium in catinis, altero assarum in lancibus, ut Seruius *lib. 1. Aeneid.* ex Catone. Sidon. *lib. 2. epistol. 9.* Quamuis conuiuium per edulia nunc iurulenta, nunc assa varietur. Saresberienfis *lib. 8. cap. 7.* Polycrat. Ferculum *ἠὲ γ' ἑστίον*, mensam vnam. Corippus *lib. 3. Iustini,*

Aurea purpureis apponunt fercula mensis.

Aliud esse ostendit ferculum à mensa, quia ferculum in mensa apponebatur. Gustus est antecœna vt diximus. Martialis,

*Gustu protinus has ades in ipso,
Has prima feret, alteraue mensa.*

Isidorus in Glossis gustum vocat pransorium, promulsidarium. In gustatione oua posuimus. Horatius,

— si collibuissest ab onno

Vsq̄ue ad mala citaret iò Bacche.

Item lactucas. Martialis,

*Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostrar̄ inchoat illa dapes.*

Catius apud Horatium cœnarum artem editurus primum de ouis loquutus.

Longa quibus facies ouis erit.

Varro in *Endymione*, Discumbimus mustati, Dominus mature ouis cœnam committit. Apuleius *Miles*. 9. Oua gustulum vocat. Varro *lib. 1. de re rust. cap. 2.* Nam non modò ouum illud sublatum est, quod ludis Circensibus nouissimi curriculi finem facit quadrigis, sed ne illud quidem ouum vidimus quod in cereali pompa solet esse primum. Athenæus, οἱ μὴ τοὶ ἀρχαῖοι πάντες πρὸς τὴν δεῖπνῆν ἢ παρίφερον ἕτε μῆτρας, ἕτε θρίδακας, ἕτε ἄλλο π ἢ ταύτων ὡσπερ νῦν. Olim ante cœnam non yuluas, aut lactucas, aut alia eiusmodi apponebant, quæ nunc solent.

De

De Capite cœna.

CAPVT V.

IN capite cœnæ summa summarum posita est, quam Macrobius notat *lib. 3. cap. 18. Saturnalium*, In cœna sumina, synciput aprugnum, patinam piscium, patinam suminis, anates querquedulas elixas, lepores, altilia assa, amyllum, panes Picentes. Pauones primus Q. Hortensius augurali adijeci cœna dicitur posuisse. Oua eorū denariis veniunt quinis, ipsi facillè quinquagenis. Porcum Troianum mensis inferebant, quem illi idè sic vocabant, quasi aliis inclusis animalibus grauidum. Lepores saginabant, quum exceptos è leporario quidam in caueis, & loco clauso facerent pingues. Sed & cochleas saginabant. Vide Macrobiū *lib. 3. cap. 15. de Murænis, de Auratis*, piscinis refertissimis L. Philippi, & Hortensij. Cato Vticensis pisces de piscina L. Philippi quadraginta millibus vendidit, cū hæres eius testamento relictus esset. Murænæ à Siculo freto arcessebantur, & anguillæ, quæ vtræque *μῶπι*, flutæ vocantur, quod in summo supernatantes Sole torrefactæ curuare se posse, & in mare mergere desinunt. Cæsar dictator quum triumphales cœnas populo daret, sex millia murænarum à C. Hirrio ad pondus accepit, ait Plinius *lib. 9. cap. 17.* & Varro *lib. 3. de re rustica, cap. 17.* Acipenser piscis ætate Scipionis magno in pretio fuit, ætate Traiani nullo, ait Plinius. Sub Alexandro Seuero in honore fuit, quippe qui cū interfuit conuiuio sacro, ani-

maduerto hunc piscem à coronatis ministris cum tibicine introferri ait Sammonicus Serenus. De Mullo, Scaro, Lupo Tyberino consule ibidem Macrobius, maximè eo lupo, qui inter duos pontes captus esset, quem Catillonem vocabant, quasi liguritorem, qui proximè ripas sterco infectaretur. Lucillius:

Hinc pontes Tyberinos duo inter captus catillo.

Auicenna lib. 1. *Canonis* scribit veteres solitos manè tantum carnibus vesci, in cœna solo pane vsos. Fortè id fecere Arabes, non aliæ gentes. Crambalea dicitur Athenæo tosta caro. Heroës vsi carnibus maximè assis, vnde & ὀπλιτικά, interdum elixis apud Athenæum. Varro ait assam primùm cœpisse, tum elixam, demùm è iure, vel iusculo. Phryges, ac Pontici xylophagiis oblectantur, quia vermes albos, obesosque capite nigro, qui è cariosis promuntur materiis, inter delicias habent. Orienti, & Libyæ grata locusta, ait S. Hieronymus. Aphri lacertos virentes esitant. Leuitici 11. locusta in mensam admittitur. Sarmatæ, & Vandali vulpes edunt. Romæ sub Imperatoribus quum luxus inualuisset, cibos interdum per singulas literas disponebant, quod apud Spartianum Geta Commodi frater fecit. Iuuenalis *Satyr.* 8. dixit,

Qui ferula dôtè disponit.

& *Satyr.* 11.

*Interea gustus elementa per omnia querunt,
Nunquam animo pretiis obstantibus.*

Elementa per omnia gustus quæri ait, quia erant cibi in aqua, in aëte, & in terra conquisiti. Sæpe è longinquis prouinciis petebantur. Suetonius in *Vnello* cap. 13. famosissima super cæteras fuit ei cœna

cœna data aduentitia à fratre, in qua duo millia lectissimorum piscium, septem auium apposita traduntur. Hanc quoque exsuperauit dedicatione patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Mineræ αἰγίδα πολιέχου dictitabat. In hac squarorum iecinora, fasianorum, & paionum cerebella, linguas phœnicopterum, murænarum lactes Carpathio vsque, fretoque Hispaniæ per nauarchos, ac triremes commiscuit. Apud Suidam Apicius Traiano apud Parthos agenti, multorumque dierum itinere à mari distanti ostrea recentia folleter asseruata misit. Claudianus lib. 2. in *Eutrop.*

— traduntque palato

Sidereas lunonis aues, & si qua loquendi

Gnara, coloratis viridis deseritur ab Indis,

Quæ sitis trans regna cibis, quorumque profundam

Ingluuiem, non Ægeus, non alta Propontis,

Non mare longinquis Mæotide piscibus explent.

Petronius:

Ales phasiacis petita Colchis,

Atque Afræ volucres placent palato,

Quod non sint faciles. Vltimis ab oris

Attractus scarus, atque arata Syrtis,

Si quid naufragio dedit, probatur.

Cœnæ reliquæ à promo condo seruabantur, ad quas aduolabant copriæ, & parasiti. Plautus in *Persa*. Nunc huc introibo visum hesternas reliquias, quicuerint rectè, necne. Sæpe septem, aut plures mensæ ordine in triclinium inferebantur, omni carniū genere refertæ. Philo *de vita theoretica*, ἐπὶ τῶν καὶ πλείους εἰσιπομίζον τραπεζαίᾳ πάντες ἀπάντων ὅσα γὰρ τε καὶ δάλασσα καὶ ποταμοὶ καὶ ἀπὸ φέρονται, ἔχοντα πάντα καὶ εἰς οὐρα, χερσαίων, ἐπιδρωγῶν, ἀεθρῶν,

πόρων, ὧν ἐκείνη διαλλάσσει καὶ τῆ παρομοιωθεῖσιν καὶ τῆ παραπτώσειν. Septem, & plures mense inferuntur plena omnium, quæ aër, terra, mare, fluuij ferunt, omnia eximia adipata terrestrium, piscium, volucrum genera diuerso apparatu condita. De his ordine agamus, & primùm quidem de carnibus.

De Carnibus, & de Attagena.

C A P V T V I.

CIbi trium maximè generum fuere. Nam aut carnes, aut pisces, aut olera in mensam inferbantur. Carnes autem ex animantibus domesticis, aut syluaticis, aut ex volucris, quibus adiungas licet quæ ab animantibus istis petuntur, lac, oua, & cætera id genus. Olera interpretor, quæ terra ex se fundit, triticum, è quo panes, poma, cannas ebofias, & si quid eiusmodi vsquam reperitur. Carnes autem vulgò fuere ex animalibus domesticis. Inter animalia domestica primo loco sunt oues, boues, arietès, hœdi, vituli, verueces, porci, maiales, apud aliquas gentes cameli, equi, asini, gallinæ, Numidicæ, pauus. Aues autem aliæ indigenæ, aliæ peregrinæ fuere. Varro in *Satyr.* περὶ ἐδεσμάτων, Pauus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hœdus ex Ambracia. Horatius *lib. Epod. Ode 2.*

Non Afra auis descendat in ventrem meum,

Non attagen Ionicus incundior.

Afram auem Numidicam vocat. Attagen vulgò dicitur *Francolin.* Plinius *lib. 10. cap. 46.* Attagen maximè

maximè Ionius celebratur, vocalis aliàs, captus obmutescens, quondam existimatus inter raras aues. Aristoteles *lib. 9. δὲ ἀπὸ τῶν κοινιστικῶν ὄρνιθων* τῆ δὲ ἐπιπέδων ὄσσι τῆ μὴ πτητικῶν ἀλλ' ἐπιπέδων κοινιστικοῖ. *Attagen auis est in puluere volutabilis. Aues enim omnes, quæ non sunt altiuola, sed terrestres, sunt in puluere volutabiles.* Martialis:

Inter sapes fertur alitum primus

Ionicarum gustus attagenarum.

Gellius *lib. 7. cap. 16.* Attagena Phrygia præstantissima. Athenæus *lib. 9.* Est perdice paulò maior, cuius dorsum versicoloribus notis distinctum colore ficitilium magis subrubefcente. Capitur à venatoribus, ob corporis grauitatem, & breuitatem alarum. ὅλθ' κατάχραθ' τὰ περὶ τὸ νῶτον, κερμῆς πῶν χέλιων, κοπιπέδων μάλλον. In Polonia frequens est. Aristophanes in *Ciconijs*, ἀπὸ τῶν ἡδίστων ἔχειν ἐν ἐπιπέδων χρεῖς. *Attagen suauissima caro, vt cognatur in triumpho epulis.* Apud Pollucem *lib. 6. εἰρηθ' ἐκ μύλων*, hœdus ex Mylo insula commendatur. Apud Senecam *epist. 110.* Miliarij apri, linguæ phœnicopterorum. Miliarios apros interpretatur Muretus mille librarum. Malim, qui milio pasti sint. Aprum pomis cingebant, vt ostenderent eum pomorum stragem edere solitum. Idem *lib. de promidentia*, Si ingenti pomorum strue cingeret, primæ formæ feras captas multa cæde venantium. In cœna, sumina, caput aprugnum edebant, apud Macrobius *lib. 3. Saturnal. cap. 13.* ἡπῆτα σπουδαγμένα, ἡπῆτα εὐῶν σπουδαγμένων ἢ χλωείων ἡπῆτων. Pollux *lib. 6.* Iecur anseris, & medullam anseris ob tenebritudinem laudat Catullus. Glandia, glires, cerebella in delicijs fuere. Plinius *lib. 3. cap. 1.* Glandia

in cœnis, & glires apponi vetant censoriæ leges. Apud Lampridium, Heliogabalus sexcentorum struthionum capita vna cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Apud Pollucem *lib. 6.* Pernæ costæ, armi cocti, seu affati, latera, costæ, porci lactantes, hædi, leporinæ carnes, tibiæ, aut crura suum, turdi, turtures, pau, attagenæ, aues vitium amantes, fāsiani, sumina, abdomen porci, intestina farta, boum, aut suum intestina, pernæ salitæ, crura cum tota tibia, ἡνυσρον, omasum, aut postreticulum, ventriculus conditus, pastilli ex adipē conciso minutim cum sale, & aromatiz. Ius nigrum Laconum ex sanguine dicitur æmatia. κωλιῶες ἐφθῶι, ἀκροκάλια διεφθῶι, πῶδρια, πῶδραϊ, δελφάκια, ἔειφοι, λαγωκρία, λαγῶα, ἕ, σκελίδες, πτυρόνες, ταῖ, ἀπαραῖ, ἀμπελίδες, ἕ, ἀμπελιῶνες, ὄρνιθες φασσανικοί, ὑπογαστρια, ἕδατα, ἡπειαιὸν δέλφαιον, φύσκα, ἀλλαντες, χόλιξ, & χολικεῖα ὕεια, κωλῆνες τεταειχόμενοι, σκελίδες ὀλόκημαι, πτέρραι, ἡνυσρον, γαστρίδιον ἡδιστάμιον, τάκωνες. ὁ μέλας κελύδρον ζωμός, λακωνικὸν ἕδεσμα, λέγα) εἰματῖα. Carnes saepe minutatim incidebantur, & infecabantur, à quibus dicta inficia apud Varronem *lib. 4. de lingua Latina*: Inficiis, & minutalibus ex carne farciebantur anserum, & gallinatum ventriculi. Vetus Poëta de Efeciatis:

*Amisit proprias vacuato corpore carnes,
Accepitque nouas, dedit, ac tulit, & graue lucrum
Perdendo acquiri, damnnum bene creuit in illa.*

Inficia τὰ ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακλιζόμενα, ἕ, μετ' πεπεριδῶν συμπαιπόμενα. Carnes minutatim infectæ, & pipere conditæ. Item:

*Eminet impletus pullorum carnibus anser,
Et varias mensæ torridius ambit opes.*

Ingu

*Inguibus nam portat olius, ventrisque soluti
Truditur è medio eficiata nitens.*

Græci σιτδισιμα vocant ventriculos ouium fartos. Palladas:

ἀλλ' ἐμὸς αἰολῶ) ἔτ) ἔχων ἀνεμόλιον ἕτερον,
ὄρνιθον ἐκπεμπῶ) τῆ) ἀνέμων γερμῶας.

*Sed meus iste Aëolus habens inane intestinum auem
emittit implens ventis.* Alludit ad Aëolum, qui Vlyssi ventos in vtre in clauserat. Heliogabalus comedit sapiūs ad imitationem Apicij calcaneæ camelorum, & cristas viuus gallinaceis demptas, linguas paounum, & lusciniarum; quod qui ederet, ab epilepsia tutus esse diceretur. Exhibuit & palatinis ingentes dapes exitis mulorum refertas, & cerebellis phœnicopterum, & perdicum, ouis, & cerebellis turdorum, & capitibus plitacorum, & fāsianorum, & paounum. Idem canes iecinoribus anserum paut. Exhibuit & sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie cum suis bulbis. Bulbæ sunt vuluæ. Versus Mæuij apud Macrobius:

Alteris inanem bulbam madidantem dari.

Stratocamelos exhibuit in cœnis aliquoties, ait Lampridius. Apud Pollucem *lib. 6. cap. 7.* ἡμερα κρέα, σῦια, χίρεια, ὄρνιθια, πολυπόδια, περιδικια, λαγῶα, σκελίδες, λαγῶων, τεμμάχη κρέων. Carnes cicures suilla, porcina, altiles, polypodum, perdicum, pulpamenta leporum, carniūm frusta. Herodianus *lib. 4.* αἱ κημιλοὶ μάλισα ἔχουσιν ἀπαρὰ τὰ πέλαστα. Cameli habent calcaneæ tenerissima, qua comedit Heliogabalus, & Arabes. Athenæo *lib. 8.* γαστρίον ἀνδουλόμενον, ventriculus fartus. Hippocrates *lib. πῶι πῶδων*, κρέα σῦλαιον ἐφθῶι, carnes catulorum costas certis morbis præscribit. Romani, & Græci esitauere catulinam. E Bœotia petabantur

tebantur anates, palumbes, trochili. Aristophanes in *Pace*, κ' ἀνθρωπότης γε φέροντας ἰδεῖν χῆνας, νήπιος, Ἐχθλους. Idem in *Acharnan.* à Bocotis afferre se ait anates, gracculos, attagenas, Phalaridas, trochilos, colymbos, νόστας, κολοῖτες, ἀπιαγας, φαλαρίδας, Ἐχθλους, κολύμβους. Adipem anseris salitum adamarunt, gallinas, vitulos, χῆνας ἀλιστάς, λίπτι, ὄρνιθα, ἢ μέγιστα. Hippocrates opponit τὰ γαλακτικὰ κρέα τοῖς ἰσχυροτέροις, ἢ τελείοις, lacteas carnes robustioribus cibis, & perfectis. Idem iunctim nominat νέφρον, νεφες, ἢ ψῆν, & λιμβος, νεφρομήτρως, νεφρομήτορας ψῆος, quæ dicuntur ψῆς, τὸ ψῆν, διὰ τὸ ῥαδίως ἀποψῆσθαι, quia facile caduntur. ἕδωρ ἢ πρὸς περὶ βῆτων, utar mamma ouium. ἢ ζῶν τὸ κτ' τὸς μαστῆς, edules mammae, sumen. ἕδωπτερον, ἕδωπτερον, de bipedibus, quadripedibus, atque adeò de piscibus. Leporinæ carnes Hippocrati λεγῶν κρέα, λέγειν. Quidam lepores hirundines vocantur, quia hirundinis sunt colore sursum nigri, deorsum albi, χελιδόνια λεγροῖ, οἱ ἄνω μέλανες, τὰ δὲ κατωὶ ὑπόλευκοι. Athenæus lib. 9. Industriam coqui cuiusdam laudat, qui porcellum in mensam intulit, ab altera parte ὀπταλέον, καὶ κρεμβαλέον, assatum, & probè tostum, ab altera parte iurulentum, & elixum, ὡς αὐτὸ ἐξ ὑδατὸς ἐψημένον πιπερῶς. Aliud in illo porcello miraculum fuit, quod erat ἕσφαλλον, nullo vestigio vulneris, tamen erat exenteratus, & fartus. Si olla, in qua torrendo carnes corruptæ fuerint, immittatur bene calida in peluim aceto frigido plenam, carnes retorridæ nimia coctura corriguntur, ait Athenæus, qui carnes roris instar teneras vocat κρέα διὰ δροσῶν τῶν ἡέσων. Iecur anseris fertilibus in magnam amplitudinem crescit, exemptum quoque lacte, & mulso augetur. Apud eundem

eundem, δόρειον ἐπάγω χῆνα τῶ φυσήματι, *Doricum tumore anserem infero.* Aquila item expressa coqui arte, quæ album anserem ferret, ἀστὸς ἀργῶν χῆνας φέρον. Dicebantur σιδασταί, σιδάζεν. σιδάξῃ νεοπτόν ἀπλῶς καὶ τόνδε, apparat pullum hunc simpliciter. Carnes, quæ feruendo in cacabo coctæ sunt, dicuntur κρέα ἀναεραστὰ, ξεστὰ, ἐψημένα. Scholiasti Aristophanis in *Acharnan.* ἀναεράπτετε, ἐξοπλάτε, σέπιετα, ἀφίπτετε τὰ λεγῶνα. *Feruefacite, assate, vertite, abstrahite leporinas carnes.* Comedebant & coleos, quos renes vocarunt, Latini polimenta, Græci ὄρνιθες, νεφρες, ἕδωπτερος, hodièque Italis cibo gratissimus. Condimentum quoddam fuit è pingui, & aceto, quod dictum oxyliparon. Attagen, de quo suprâ egimus, vulgò dicitur ἀπαγῶ, Atticis ἀπαγῶς, Latinis attagena, & attagen. Hieronymus *epist. ad Asellam*, Tu attagenem ructas, & de comeso acipensere gloriaris.

De Pauo & alijs auibus.

CAPVT VII.

HOratius *Satyr. 2. lib. 2.* Paui saporem præferri gallinæ putat.

Vix tamen eripiam posito pauone, velis quin

Hoc potius quam gallina tergere palatum,

Corruptus vanis rerum quia vaneat auro

Rara auis. Tamen utriusque idem sapor

Carne tamen quamuis distat nihil hæc magis illa.

Idem,

— at simul assis

Miscueris

Miscueris elixa conchyliis turdas,

Dulcia se in bilem vertent.

De Luscinii Satyr. 3.

Quinti progenies Arri par nobile fratrum

Luscinias soliti impenso prandere coemptas.

Satyr. vlt. lib. 2.

— deinde sequuntur

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes

Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre.

Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,

Et leporum amulsos, ut multo suauius, armos.

Quam si cum lumbis quis edit, tum pectore adusto

Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes.

Mazonomus est lanx prægrandis.

De Ficedula.

CAPVT VIII.

Ficedulæ pipere aspergebantur. Martial. lib. 13.

Cereæ quæ patulo lucet ficedula lumbo

Quum tibi forte datur, si sapias adde piper.

Ceream vocat ob pinguitudinem toto corpore flauescentem. Petron. Hic nescio quid boni debet esse, persequutus putamen manu, pinguisssimam ficedulam inueni piperato vitello piperatam. Martialis,

Quum me ficus alat, quum pascat dulcibus uuis,

Cur potius nomen non dedit uua mihi.

συγγαλις apud Varr. lib. de L. L. Ficum esu pinguis fit. Athenæus lib. 2. Gellius lib. 15. cap. 8. Suetonius item ait à Tiberio Cæsare Asellio Sabino Η s. du-centa

centa donata, quòd in dialogo quodam instituerit certamen inter boletos, ficedulas, ostreas, & turdos.

De Turdo, & Anate.

CAPVT IX.

Turdi quasi tardi, quod serò ad calida se referunt apud Isidorum. Aristoteli *τετάρδοις*. Aristophanis Scholiastes turdum cæteris auibus sapidiorem putat. Horat. lib. 1. ep. 1. Nil melius turdo. Martialis,

Inter aues turdus si quis me iudice certet,

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Idem,

Illic coronam pinguibus grauem turdis videres.

Lib. 13.

At mihi de turdis facta corona placet.

Auicenna autem alas, ventrem, & hepar in anate commendat, *νῆατα νῆατα κατοιμίδι*, anas domesticus nihili est, fluuiaticus laudatur. Martialis,

Tota quidem ponatur anas, sed pectore tantum,

Et ceruice sapit, cætera redde coquo.

Vide Athenæum lib. 9.

De Turture, & Columba.

CAPVT X.

Isidorus lib. 12. cap. 7. Turtur pudica auis gemitum pro cantu edit. Virgil.

Nec

Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
 τούτ' ἔργον. Martial. lib. 13.

Dum pinguis tibi turtur erit, lactuca valebis.
 Hyeme implumis in caua arbore latet, Autumno pinguis est. Martial. lib. 3.

Sed tendit auidis rete subdolum turdis.

Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur, id est, pinguis. Ouidius in Philom.

Et castus turtur, atque columba gemunt.

Columba τῆρων πέλινα, πελιὰς, πῆλερα. Ouidius,

Aspices ut veniant ad candida lecta columbae,

Accipiat nullas sordida turris aues.

Isidorus lib. 12. columbas dici vult, quòd earum colla ad singulas conuersiones colores mutant. Veneri sacrae sunt. Martialis lib. 3.

Sonantq; turres plausibus columbarum.

Paphias columbas Martialis lib. 8. vocat. lib. 13.

Ne violes teneras præduro dente columbas.

Lampridius pullos columbae vocat pipiones, πειπεῖδες, eos maxime qui palmulis pedum sunt penaris. Columbinus Martiali dicitur.

De Perdice, & Gallina.

CAPVT XI.

Perdicem vnam Aristippus 50. drachmis emit. Martialis,

Ponitur Ausonijs auis hæc rarissima mensis,

Hanc in lautorum mandere sæpe soles.

Athenæus lib. 14. Plinius lib. 10. cap. 33. De gallina autili Columella. Qui volunt non solum opimas, sed

sed teneras aues efficere, tribus aquæ partibus vnam bonam vini miscent, madefactoque triticeo pane obefant auem. Quæ prima Luna saginari cœpta, vigesima pergliscit. Plinius lib. 10. cap. 50. Gallinas saginare omnium primi cœpere Deliaci. Martialis:

Pascitur & dulci facilis gallina farina,

Pascitur & tenebris, ingeniosa gula est.

Varro lib. 3. cap. 9. de re rustica, Gallinas villaticas includunt in locum tepidum, angustum, & tenebrosum, quòd motus earum, & lux pinguedini inimica. Columella: Locus sit calidus, & minimi luminis, vt faginentur.

De Galbula, Catta, & Pauo.

CAPVT XII.

Galbula, seu Galgala, Græcis dicta ἰκτεροφάρον, siccedulæ non absimilem. Vide Oppianum, & Epiphanium cap. 23. de Animalib. & Ælianum, est ὀλόδρα. Plinius lib. 30. cap. 2. Icterus, & galgulum vocat. Martialis,

Galbula decipitur calamis, & retibus ales,

Turget adhuc viridi cum rudis oua mero.

Catta Pannonica quæ sit ignoratur, de quæ Martialis lib. 13.

Pannonicas nobis nunquam dedit Umbria cattus.

De pauone alibi diximus. Macrobius lib. 3. Saturn. Ecce non admiranda solum, sed & pudenda, vt oua pauonum quinque denariis vaneant. S. Augustinus

nus lib. de ciuit. Dei, scribit eius carnem per totum annum à putredine & carie illæsam seruari. τὰς Græcis. Martialis,

Miraris quoties gemmantes explicat alas,

Et potes hunc sano reddere dure coquo.

Iuuenalis,

— & crudum pauonem in balnea portas.

Apud Martialem lib. 13. epigr. 72. & 73. Cygnus, & Porphyrio, inter cibos numerantur. Porphyrio in Narbonensi prouincia frequens, rostro & cruribus purpura sparfis, cæruleus toto corpore color.

De Phœnicoptero.

C A P V T X I I I.

PHœnicopterus Soli facer alis puniceis, ciconia paulò maior, sed ei forma non absimilis, si colorem, & rostrum extimum excipias, palustris Nili accola, vt prodit Kiranides ca. 7. de quo Martialis lib. 13. epigr. 66.

Dat mihi penna rubens nomen, sed lingua gulosis

Nostra sapit.

Idem lib. 3.

Nomenq; debet, quod rubentibus pennis.

Suetonius in Caligula, Phœnicopterus auis circa lacus, & paludes vicitrat, colore decora purpureo. Iuuenalis phœnicopterum ingentem vocat. Heliogabalus linguas phœnicopterorum expetiit.

De

De Phasiano, & Numidicis.

C A P V T X I V.

Martialis lib. 13.

Argiua primum sum transportata carina,

Antè mihi notum nil nisi phasis erat.

Eustathius Agatharcides de Phasi fluuio, πῦθθ & ἀργίδων ἢ χαλεπιδίων φασανῶν φοιτᾶ Ἐφῆς χάειν. οὐδὲς ἰμβολὰς ἢ σωματων. Petronius: Iam Phasidos vnda orbata est auibus. Apud Lampridium, Heliogabalus vna die nonnisi de phasianis edit. De phasiano alibi egimus. Petronius:

Ales phasiacis petina Colchis,

Atque Afræ volucres.

Statius lib. 4.

Si Libyca nobis volucres, & Phasides essent.

Gallinæ autem Afræ, seu Numidicæ dicuntur Meleagrides Varroni. Horatius:

Non Afræ auis, aut attagen Ionicus.

Statius lib. 1. syl. vlt.

Inter que subito cadunt volatu

Immensa volucrum per astra nubes,

Quas Nilus facer, horridusque Phasis,

Quas vdo Numida legunt sub antro.

Martialis lib. 3. epigr. 44. de gallinis Numidicis:

Arguius anser, gemmeique pauones,

Nomenque debet, que rubentibus pennis,

Et picta perdix, Numidicaque guttata,

Et impiorum phasiana Colchorum.

Afræ guttatæ dicuntur maculosæ, & guttis distinctæ.

Kkkk

De

De Anserē.

CAPVT XV.

Anserem laudat Catullus saporis suauitate, meo animo iniuria. Totum illud anserinum genus præ ficedula, perdice, attagene insipidum est. Catullus:

Cinade Thalle mollior cuniculi capillo,

Vel anseris medullula, vel imula oricella. alij, hinnula.

Petronio dicitur albus anser, & pictis anas pen-
nis. *In Catalectis*: Quidam, mollior anseris me-
dulla.

De Rustica perdice.

CAPVT XVI.

EA vocatur Græcis *ουλοπαξ*, quia rostrum habet oblongum instar pali. Nemesius:

Præda est facilis, & amœna scolopax,

Corpore non auibus Paphijs maiore videbis.

De Hædo & Porcello.

CAPVT XVII.

Avibus subijciam hædulum, de quo Mar-
tialis *lib. 13.*

Lascium pecus, & viridi non vile Baccho,

Dat pœnas, nocuit iam tener ille Deo.

Quia

Quia capri dens viti nocet. Ouid. *lib. 1. Fast.*

Rode caper vitem.

De Porcello Martialis *lib. 13.*

Lacte mero pastum, pigra mihi matris alumnum

Ponat, & Atolo de sue diues edat.

De Glire.

CAPVT XVIII.

Glires comedebantur, vt Apicius *lib. 8. cap. 9.*
Petronius, Ponticuli etiam ferruminati sus-
tinebant glires melle, & papauere sparsos. Plinius
lib. 8. cap. 5 2. Sicut glires quos censoriæ leges, prin-
cêpsque M. Scaurus in consulatu non alio modo
cœnis ademere, quàm conchyliâ. Martialis,

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo

Tempore sum quo me nil nisi somnus alit.

De Iecore anseris.

CAPVT XIX.

Plinius: In omni iocinorum genere præstat an-
serinum, tanquam tenerius, humidius, & sua-
uius. Fertilibus in magnam amplitudinem crescit.
Horatius,

Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi.

Lib. 2. Satyr. 8. Iuuenal. Satyr. 5.

Anseris ante ipsum magni iecur anseribus par.

Inuentum M. Apieij, ficu carica saginatis, ac satie-
rate necatis repente mulso dato. Exemplum iecur
lacte mulso augerur, ait Plinius.

De Apro & Lepore.

CAPVT XX.

APri alij aliis esui commodiores. Horat. Sa-
tyr. 4. lib. 2.

*Umber, & insigna nutritus glande rotundas
Curuat aper lances carnem uisantis inertem,
Nam laurens malus est, uluis, & arundine pinguis,
Vineta summitus capreas non semper edules,
Fœcundis leporis sapiens sectabitur armos.*

Virgil. lib. 2. Georg. scribit vros, & capreas viti no-
xias esse,

*Cui super indignas hyemes, solèmq̃ potentem
Syluestres vri assidue, capreaq̃ sequaces
Illudunt.*

Hillis, & intestinis tenuissimis fartis veteres vsi
ως ἀνασώματα. Ibidem Horat.

— Perna magis, ac magis hillis

Flagitat immorsus refici.

Immorsus, id est, ieiunus apud Isidorum in Glossis.
Idem Satyr. 2. lib. 2.

Rancidum aprum antiqui laudabant.

De Lalisione.

CAPVT XXI.

Lepores Martialis cæteris herbaricis animalibus anteponit, Damas prædam esse canibus, & hominibus dolet. Oryx ἀγριόδου. Oppiano vnior

unicornis, & bifidus raro in mensam venit. Cereus est frequentior, Lalisis pullus est onagri. Vox est punica. Plinius lib. 8. cap. 44. Onagri in Phrygia, & Lycæonia præcipui. Pullis eorum ceu præstantibus sapore Africa gloriatur, quos Lalisiones appellant. Martialis,

*Dum tener est onager, solaque Lalisis matre,
Pasitur, hoc infans, sed breue nomen habet.*

De Caprea, Dorcade, & Hinnulo,
vel Hinnuleo.

CAPVT XXII.

Martialis,

*Pendentem summa capream de rupe videbis
Casuram speres, decipit illa canes.*

ἀγρως, δορκας. Horat. lib. 3. cap. 15.

Lasciua similem ludere caprea.

Lib. 1. cap. 3.

Sed prius Appulis iungentur capreae lupis.

Martialis aliam capream à Dorcade facit. lib. 13. quia Dorcas magis accedit ad naturam cerui, dicta quia est oculatissima à δέρομαι. Vetus verbum, μή πως λέοντα δορκας ἀφωμαι μάχης. Hinnuleus & hinnulus est foetus capreolorum, caprearum, damarum. Horat.

Vitas hinnuleo me similis Chloë.

Omnes isti cibi sapidi.

De Lucanica.

CAPVT XXIII.

Lucanica pertinet ad cibos qui è carnibus fiunt. Apicius, vt Lucanicæ fiant intestinum perquam tenuatim productum nucleis farcies, ad fumum suspendes. Item, Lucanica fit ex liquamine, intestino, & albumine porri concisi. Apud Varron. *lib. de ling. Lat.* Lucanicæ fiunt ex aruina, pipere cymino concisis carnibus porci, in Lucanis reperta. Arnobius *lib. 2.* Castellamenta Lucanica, luminatam cum his carnem, & glaciali conditione tuceta. Martial. *lib. 13. epigr. 34.*

Filia Picena venio Lucanica porca,

Pulvis hinc niveis grata corona datur.

Malè nonnulli faciunt eadem Ificia Lucanicis. Item, Copadia, pulpus apud Apicium, Circellum rotundum, gustum versatile, gustum de oleribus. Botellum ex oui vitellis, coctis nucleis farcies, ad fumum suspendes ait Apicius, qui & Duracina tubera, & patellam Lucretianam ponit. E mensa quæ superfuerant in canistris afferuabantur, vt alibi ostendimus. Horat. *lib. 2. Satyr. 6.*

— cum ponit uterque

In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco

Tincta super lectos canderet vestis eburnos,

Multaque de magna superessent fercula cæna,

Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.

Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit
Agrestem.

Gallina vt subito tenera & lapida fieret, viua in
vinum

vinum aqua mistum merfabatur. Horat. *lib. 2.*

Satyr. 4.

Si vesperinus subito te oppresserit hospes
Ne gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vinam misto mersare falerno,
Hoc teneram faciet.

De Carnibus elixis & coctis.

CAPVT XXIV.

Athenæus carnes elixas vocat ἐξ ὑδατων κρέα, ἴφθα ἐν ζωμῆ, quæ minus alunt, quàm carnes assæ. Apud Suetonium in Claudio, Popinæ, in quibus cocta vendebantur, dicuntur Alexandrinis ἴφθοπώλια, Atticis μαζιρέια, & ἀλλαντοπώλεια. Ventres sanguine, & pingui fartos Tertullianus vocat botulos cruore distentos, κοιλίας ἀδευκτάτους Aristophanes in Equiibus. Homerus *Odyss. 6.*

μαζέρες αἱ δ' αἰγῶν κρέατ' ἐν πυρὶ, τὰς δ' ἐπὶ δόρυφω
κετδέμεθα, κνίσσης ἔ, αἰμαλ' ἔ, ἐμπήσαντες.

Ventres caprarum iacebant in igne, quas posuimus in
cæna midore, & sanguine refertas. δέλφαι ἔ, ὀπωεινῆς
ἡπειρία partes intestinorum suis autumnalis adipa-
patæ commendantur. Aristophanes in Thesmophor.
ἔ δὴ γαδύνης, ἔ δ' ἡπειριῶν δέλφαι ἔ. Non sunt fani,
neque intestinum suis. Eiectitia vuluam porcarie
anteponit Plinius, ἐμβολὰς, eiecitia vulua. Athe-
næo, ἐκτομῆς excisa. ἡπατι παρλιωσῆ fricta in sarta-
gine iecinora, lib. 3. Athen. Hippocrates, ἡπαρ βοδὲ
ἐν ἀσπιδὶ ὀπιόν, secur bonis in cinere tostum. Ζωμῶν vo-
cant iusculum, in quo carnes coxerant. Apud Ga-
lenum

lenum *lib. de puero epileptico*, σάρκες ἀπλῶς ἄρτυραὶ δὲ ὑδατῶ ἀνθηδον ἔχοντες, ἡδυσμα, καὶ ψεύσον, ἑλαϊόν τε καὶ ἄλας· σάρκες ἄνδ' κίους ὀπλημέναι ἐν κλιβάνῳ. *Carnes simpliciter paratae in aqua cum anetho, condimento, porro, oleo, sale, carnes sine nidore, & pingui in clibano tosta.* Plutarchus in *sympof.* Ἐσθλῶ ἀκίουςν victum simplicem vocat. ἡδυσμα τὸ ληρα, ἀλάεια, opfonia cum nugis condimenti, Athenæus. Philo in *Allegorijs*, ἐπιτρύματα γίνετ' ὀψαρπηθῆς, καὶ σιτοπόων, λιχθῶν πεπεργία, vt eiectitia vulua, aut foetus suis ex utero exculcarentur. *δαΐδες* apud Athenæum *lib. 5.* acceptos à coquo cibos mensis inferebat, proma conda sublatas de mensa reliquias in penum condebat, & promebat, quoties opus esset. Lucianus in *Lexiphane* ait gallos, qui canere desiffent, comedī, καὶ ὄρνις σῶτ' εσθῶ, καὶ ἀλεκτρίων ἡδὴ ἀποδός. καὶ οἶν ὃ ἄλον ἰπποκῆν εἰχουμν, καὶ βοὸς λεπτογῶμεν καλλιῶ. *Ouem totam in furno assatam, bouisq; iam auro confecti pernam anteriorem.* μῦμα, & μαπύα apud Athenæum *lib. 14.* obsonij genus exquisiti ex cruore, & carne cum alijs condimentis. Cibos, quibus vescimur, vocant τὰ πεπερομένημα, ἐσθμ ψεύσον, edere ψεύσον. Cibos Hippocrates vocat ψεύσονματα. Extantes è corporis truncato partes dicuntur κῶλα, sed in maetatis vicinimis, κωληνες, κωλεοι, κωλεαὶ sunt integra membra. Hefychius, κωληνες sunt ἀκροκάλια, id est, extremæ partes τῆς κάλων, at κωλιῶ est integrum membrum, crus, femur, pedes. Athenæus *lib. 4.* παρεθέντων κωλιῶων, τὸ μπεῖον ὁ κράππος ἐλάμβανε. Cum colenes appositi essent, seu integra membra, fortissimus, & optimus femur accepit. Sal diuitum mensis inferebatur, non merus, & simplex, sed cum thymo confusus, & suaue olens.

Athe

Athenæus, ἄλας ἡδυσμένους ὄρω ἐν ἄλλοις παρῆσι. *Video salem odoribus conditum in alijs lancibus.* Aristophanes in *Acharnan.* ἄλας θυμίτας vocat conditos. Scholiastes, ἄλας θυμιτῶν μὲ θυμῶ τετεμμένοι, sales Thymitide thymo conditi, ἄλας ἀνθηδωτοι, sales insulsi. Hippocrates, ἀκροκάλια ἐσθὰ τακερά, *membra cocta tenera.* Pherecrates, δὲ εσθὰ ἀκροκάλια, *extreme partes cocta.* Athenæus opponit τὰ τακερῶς ἐψημένα τοῖς κραιβαλέοις, quæ teneriter cocta sunt, torridis, & assis, iurulenta assis. κωληνες τακερῶ, saliti, delicati. Itali dicunt, μοριδι, ἄλισοι· ταρίχη ἄλισα κρέα, *salsamenta, carnes salita.* πίποι, pipiones sunt pulli auium volare incipientes. ἀμνη, agnus anniculus. Patopfis interdum dicitur vile obsonium, seu maza, apud Athenæum. Auium cerebella fibris ademptis per collum transmissa in pretio fuere, ἐλεφάλας ὀρνίθων, καὶ χοίρων σφόδρα ἐξινιδέντας ἡδον. ἐξινουῶ, ἐξινῶν est vacuare. Interdum cum ipsis ollis, in quibus coctæ erant, lentes circumferabantur, apud Athenæum. ψευινεθρεισῶν ὀρνίθων τε ὀπῶν, φανῶν τε, καὶ πῶων αὐταῖς χύτραις. Et assæ gallinæ circumlatæ. Faba, & pisum eoctionis causa feritur. Fit enim ex istis ius densum pulaceum, quod Gallicè dicitur *une purée de pois.* πῶων ἐψήσεως ἐνεκα σπείρετ', ἐτυνῶν γὰρ ἐν τῶ πῶων ἐψημα γίνετ' ἐτυνῶ pulcem vocat. Quæ de mensa caderent inter epulandum, mortuis consecrabant, ideò Steneboæ apud Euripidem, Bellerophontis audita morte, quidquid sub mensa caderet, illi dicauit:

ἐπειδὴ νομίζω ἢ βελλεροφόντιω τεθῶάνα
πῶων δὲ νιν λέλθεν ἐδὲν ἐν χερῶς,
ἀλλὰ εὐδὸς αὐδᾶ τῶ κοινῶ ξίνῳ.

Nihil, quod de manu cadat, eam laet, sed statim

K k k k 5 id

id dicat hospiti Corinthio. Ferinas carnes vocant ἀρκεμαῖα, lib. 12. Athenæi, πολλὰ μὲν τῆν ἀρκεμαίων ἔσκει. Cibi mensis impositi dicuntur interdum ὀπτραπέζωματα. Cibi omnes præter panem vocantur τὰ περσάματα. In Atheniensium mutitationibus ciborum περιουρὰν fuisse diximus, cùm circumferrentur cibi, vt quisque caperet quantum vellet. Apud Thessalos singulis conuiujs singulæ patinæ probè instructæ apponuntur. Alexis, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐνὰ ἕκαστον αὐτοῖς παραπέθοντα μεζαλίως, ἢ ἀπικηρῶς, ἢ δ' ἀπικειβωμένως. Sed omnia sanè singulis apposita magnificè. μεζαλίως malim, non Attico, & parco more, neque nimis astricto. κόλον veteres dixere alimentum, vnde ἄκόλος. Athenæus lib. 7. ὄψον ἐστὶ πᾶν τὸ πρὶ κατασκευασθέντων εἰς ἑδάδων, ab ἔφα, quasi ἐφθον, clixum, vel ab ὀπῶ, quasi tostum. Alij ὄψον ab ὄψε, id est, sero. ἐχ' ἑωθεν, ἀλλ' ὄψε τοιαύτης ἕως περσπεύοντο, quia non manè, sed vesperi cibos comedebant, vel quia vsus obsoniorum serò introductus est, cùm primi homines herbis victitarent. Reliquias qui è mensa tollebant, dicebantur ἐκφατνίζειν. Athenæus lib. 4. ἐκφατνίζομένων σαρδωμάτων ἕκαστος ἀπέφερε ὀλομελῆ κρέα, cùm reliquæ ciborum congregatæ de mensa tollerentur, quisque auferebat carnes membris integris constantes. ἐκφαστνίσματα ἄρτων, panis frustula inter analecta mensarum conuerri solita. Lex Fannia carnis salitæ quindecim talenta in annum expendere permiserat, κρέας καπνιστῶ δὲ καὶ πεντὴ τάλαντα σαπυῶν εἰς τὸ ἐν αὐτὸν ἐπιχάρει, carnis fumo duratæ. Talentum vnum centum viginti libras Romanas continet. Salinæ carnes τεταειχθμένα κρέα ἄλισα ὄψον, & περσάματα ἐστὶ περσάμαον, quidquid ad panem adhibetur,

betur, Latini pulmentum, pulmentarium, obsonium vocant. Hesychius, κῶλα, πόδες, σκέλη, ὄσα, μέλη, καρτίδες, καλαβούλαι, ταῦρα, κωλεῶ, μέθ' κρέα, πίνες σκέλ' ὕος ὀπίθιον κωλῶν, κωλεόν. κωλίαν ἰγνύσαν, πῶ γαστροκμήσαν, πῶ κήμιον. Apud Cerretanos Hispaniæ pernae egregiæ componuntur τῆς κενταυρεῖως ἐνάμλληοι περσπον ἢ μικρὸν τοῖς ἀνδράποισ παραχῶσαι. Cantabricis dubiam palmam facientes, vnde magnos reditus reficiunt, vt Strabo lib. 3. apud Athenæum lib. 3. Antiphanes ait, ἀρεκωλέων ὕειον ἀροδίτη γελῶν ἀγνοῖς. Argiui Veneri fues immolant, festum dicitur ὄσθεια. αὐῶ vocant quasi θυῶ à θυῶ, quod à sue pecoris immolandi initium sumptum. ἀσθῶραθ' ὄσθαρος, aper. Ouidius lib. 1. Fastor.

Prima Ceres auida gaussa est sanguine porca.

Galenus porci carnem cæteris anteponit, quia humanæ similior. Chalcidensis hospes Tito Quintio ferinæ carnis omne genus apposuit in solstitio. Miranti dixit: Atqui hospes omnes istiusmodi dapes ex sue domestico fuerunt. Tum Quintius: Talis est Aedepol Antiochi exercitus, cataphracti alij, alij velites, alij hastati, aut legionarij, phalange compositi, verum omnes Syri sunt. Perna, glans, fumen, callus, penita offula ex porco. Ægyptij, & Flamen Dialis porcum non tangunt. In Creta sacra sus, quia Ioui prima mammam præbuit, & grunnitu vagitum eius occultauit. Ægyptius, qui tetigit suem, immundus habetur, donec viuo fluuio lauerit, quia bruta, libidinosa, amica luto. Diogenes aiebat athletas ictus non sentire, quia suillas carnes ederent. Prægnans terræ sus maçtatur, quæ propria ei est hostia, ait Macrobius lib. 1. cap. 12. Saturnal. Iuuenalis Satyr. 2.

Atque bonam tenere placent abdomine porca,
Et magno cratere Deam.

Porci laribus immolantur. Propertius lib. 4.

Parna saginati iustrabunt compita porci.

Horatius 3. lib. 2.

— immolet aquis

Hic porcum Laribus.

Romani cælo porco fœdera feriebant. Virgilius

— & cæsa iungebant fœdera porca.

Idèd porcus in Romanorum vexillis pacis argu-
mento, aut quia nunquam in pascendo retroce-
dit, sed pergit vltra. Porcus sacer Cereri. ἐν τοῖς
μυστηρίοις τῆς Ἀθήνας (τοῖς ἑσπέραις), ait Scholiastes
Aristophanis in *Acharnan*. φωνὴν χοίρειαν μυστηρικῶν
vocem porcorum, qui in mysterijs immolantur.
Iuuenalis lib. 11.

Moris erat quondam festis seruare diebus

Sicci torga suis, rara pendentia crate,

Et natalitium cognatis ponere lardum.

τεμάχῳ, σκελίδες, τόμοι, πέλεις. Perne, segmenta, la-
tera suum, succidia, petasones. Plinius lib. 8. cap. 51.
Fico carica necantur sues satie, repentè multo
dato, neque alio ex animali numerosior materia
ganeæ, quinquaginta propè saporis, cum cæteris
singuli. Censores interdixere sumina, glandia,
abdomina, testiculos, vuluas, aprugnos, callos. Pu-
blius Mimus sumen primus vocauit. Aper in tres
partes diuiditur, media in cœnam dicitur lumbus
aprugnus. Olim dimidiatus aper in cœnam fuit.
Primus Rullus solidum aprum posuit; primus
lumbos aprugnos dixit, & solidum aprum Cice-
roni dedit. Porci non lactentes dicuntur nefren-
des, quia fabam frendere non possint. Varro lib. 2.

de re rustica, cap. 4. Scropha cùm esset quæstor Li-
cinio Neruæ, & hostes impressionem fecissent
in castra, cohortatus milites, vt caperent arma,
atque exirent contrà, dixit, celeriter se illos vt
scrofa porcos disiecturum; id quod fecit, & scrofæ
cognomen inuenit. Patres nostri dixere ignaum,
& sumptuosum esse, qui succidiam in carnario
suspendit, potiùs ab laniario, quàm ex fundo
domestico. E porcis succidias Galli optimas, &
maximas facere consueuerunt. Quotannis è Gal-
lia apportantur Romam pernæ tomacinæ, tænia-
cæ, petasones. Missa offula cum duabus costis, quæ
penderet. Decimo à partu die porci dicuntur sa-
cres, id est, puri, & ad sacrificia idonei. Maiales
verres, qui anniculi, vel semestres. Porci, qui de-
pulsæ sunt à lacte, dicuntur Delici. Castrati magis
crescunt. Porci variis morbis infestantur. Apud
Suidam, τεία πάθη ἔσθ' ὑῶν, βράδην, μέγας πύος ἢ
σώματι, κραιῖρα, πυρετός σὺ κεφαλῆς πόνω, σημεῖνται
ἢ πῶτο τῷ κατεβελήσῃ τὰ ὄτα, ἢ κατῆρῃ ἔθ' τὰ σά-
ματα, ἢ διαρροὴ ἐστὶν ἀδερὰ πάλῃ. κραιῖραν οἱ νομίμῃς
ἐσχματίζουσι. τῆ δ' βράδην πενιτέμνισι τὰ σσηπῶτα ἔσθ'
σαρκίδων. Odyss. lib. 5. ἔδωκεν βάλανον μνηστικῆς, ἢ μέλαν
ὑδωρ πίνουσι, τὰ δ' ἕεσι τρέφει πεδάλῃαν ἀλοιφῆν.
Varro lib. 4. de lingua Latina, Suillam primò assam,
deinde elixam, tum è iure. Succidia à suisbus con-
cidendis. Nam id pecus primùm occidere cœpe-
runt domini, & vt seruaretur, salire. Offula in
sue offa minima. Inficia ab eo, quòd insecta caro.
Festus depubem porcum vocat, qui prohibitus sit
pubes fieri. Dissulcus, cùm in ceruice setas diuidit.
Eustathius, ἔσθ' ὑῶν τὰ μὲ τέλεια, ἢ ἔνοργα κείροισι,
τὰ δ' πύονα σίαιλοι, τὰ δ' διπλῆς σῦες, τὰ δ' κέα δέλφαικες,
τὰ

τά ὃ ἀπαλα, ἢ νέονα χοίρει. Hesychius, ὅς ἐστὶ
 ῥοπέλων δραμῆται, παροιμία, ὅτι ἦν ἑαυτὸς, εἰς ὄλεθρον
 βαλλόντων. Vet. Gloss. perniones χέμετρα, lege, τεμά-
 χια, vel τεμάχη. Diuina-tomacula porci candiduli,
 Iuuenalis Satyr. 10. Festus, Porca bifeta, cuius à
 ceruice fetæ bifariam diuiduntur, cùm iam inci-
 pit maior esse sex mensium. Vet. Gloss. Bifenus
 χοίρης, ἕξαμηνιαίος, lege, bifetus. Herodotus lib. 2.
 Porci in Ægypto μαροί. ἢ πρὸς φαύλην ἀντὶς πεδίων
 ὕδρ' αὐτοῖσι τοῖς ἱμαπτοῖσι ἀπὸν ἕβαλε ἑαυτὸν βας εἰς τὴν
 ποταμὸν. Omnes fugiunt subulcos, οὐβώτες. Varro
 lib. 7. Volutares fue colluuiates, volutares ho-
 mines in tenebris, ac suilla, viuunt. Athenæus
 lib. 9. πεταλίδων οὐών. Vide Clementem Alexan-
 driuum lib. 7. Stromat. Apud Athenæum, σολάχηα
 ὠπῆ), χαῖνον ἦρασαι, κρέας ἐξ ἄλμυς. Viscera τοῦτα
 sunt, fungosum sublatum est, caro ex salsamento de sue.
 Phasianus Solis vaporibus coquebatur. Hierony-
 mus epist. ad Oceanum, Non vt Phasidas aues lentis
 vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & su-
 perficiem carnis non dissoluant, artificii tempe-
 ramento. Cerebella erant in deliciis. Apicius de
 pulvibus Iulianis, Alicam purgatam infundis, cùm
 feruerit oleum, immittit cerebella duo cocta se-
 libram pulpæ. In Prytaneo alebantur bene de Re-
 publica meriti pane, carne, tomaculis. Aristopha-
 nes in Pluto, σφυραλέης σίππος ἀρῆ), κρέας, ἢ τεμάχος.
 Frustum lardi, aut piscis, quia frequens lardi usus fuit.
 Varro lib. 4. de lingua Latina. In fue offa minima.
 ὀπανόσεις αἰσφάρα porci, τεμάχη, τῆμοι, σκελίδες,
 πλάειδες. Plutarchus lib. 2. de sarcopag. εἰς σφαγῶν ὕδρ'
 ὠδοῦσες ὀβίλις διαπόρης, ἵνα τῇ βαφῇ τὴν σιδύρη, πε-
 σθεννύμενον αἶμα, ἢ διαχέμενον, πῶν σάρκα θρύβῃ, ἢ
 μαλαίῃ.

μαλαίῃ. οἱ δ' ἔτσι οὐών ἐπιτόκων ἐναλλόμενοι, ἢ λακπι-
 ζοντες, ἵνα αἶμα, ἢ γάλα, ἢ λύθρον ἐμβρύων ὀμῶ συμ-
 φθαρέντων ἐν ὠδοῖσι ἀναδύσονται φάρωσι τὴν ζάω τὸ
 μάλιστα φλεγμῶνον, ἄλλοι γερῶνων αἱματα, ἢ κύνων
 ἀπὸρράξαντες. In eadem suum ignea verucula impel-
 lentes, vt ferri tinctura sanguis exstinctus, & diffusus
 carnes molliat, & sapidiorem efficiat. Illi autem in vbera
 suum foetarum insilientes, & pedibus calcantes, vt san-
 guinem, & lac, & tabum embryonum simul corruptiorum
 in partu subigentes comedant, id quod in animali maxi-
 me tumet, & exastuat. Alij oculos gruuum, & olorum
 corradentes, fortè ἀπὸρράξαντες, vel ἀπὸρράξαντες. Isicia
 Græci vocant ἰσικα, ἰσικια, vt σάλικα, σάλικια.
 Varro lib. 4. de lingua Latina, Ab infecando infecta
 minutim caro, qua auium, vel piscium ventriculi
 facti. Vuluæ in pretio erant. Iuuenalis Satyr. 11.

Qui meminit calide, sapiat quid vulua culine.

Tertullianus lib. de pallio, cap. 8. Pauum cibi causa
 primus Hortensius Orator occidit. De sumine
 Martialis lib. 13.

Esse putes nondum sumen, sic vbera largo

Effluit, & viuo lacte papilla tumet.

Lucianus in Lexiphane, παρσιδάσο ὃ δὲ χλα ἴεα, ἢ
 σκελίδες ἢ ἡπειῆα, ἢ τογάδος ὕδρ' τὸ ἐμβροδοχὸν ἔντερον,
 ἢ λῆθ) ἐκ ταγῶν, ἢ μωπῶτος, ἢ ἀβυρτάκη, ἢ
 τοιαῦτ' ἢ πρὸς καρυκαῖα, καὶ θρυμματῆδες, καὶ θρία, καὶ
 μελιπῶται. Apparata erant bifida suilla, & laterum
 pulpamenta, & suminis quedam, & suis nuper enixa
 inestinum. Illud, quod foetum recipit, & hepar è sarta-
 gine, & alliatum, seu moretum, & edulium è nasturtio,
 & similia quedam condimenta opipara, & placenta, &
 fricilla ficulis folijs inuoluta, & ex melle dulciaria.
 Apicij pullum Numidam laceratum, vardanum,
 Fronto

Frontonianum, pullus tractogalates (id est, cum tracta, seu placenta ex lacte) vuluæ steriles, callum, libelli forte lumbelli, coticulæ, vngellæ, fumen ficatum, ofellæ, affaturæ, lumbuli, renes, perna, copadia, pulpæ. Lucanica fit ex liquamine, intestino, & albumine porri concisi. Isicia de pauo primum locum habent, secundum de fasianis, tertium de caniculis, pulpa concisa. Botellum ex oui vitellis coctis, nucleis pineis concisis. Vt Lucanica fiant, intestinum perquam tenuatim productum nucleis farcies, ad fumum suspendes. Coactus, & coctus cibus idem est Festo. Liuius lib. 4. Nihil præter arma, & quod coacti ad manum fuit cibi militi ferre licuit. Virgil. in Moreto.

— liquidoque cocto.

Catulina Carthaginenses vesci soliti. Iustinus lib. 19. Canina carne vesci Carthaginenses à Dario prohibiti. Homerus omnibus ὄνια κρέα apponit, tostas carnes non elixas, ἢ μελίπηκτα, καυδύλλω. Achilles γῶτα βοῶς, terga bouis. Philochorus scribit Ἀδωνῆσι ἀπέκτε ἀρνὸς μινάνα γάλαξ, ὀπλιτεύσιν ποτὲ τὸ σφίζων σάτων γυῖστος, neminem gustare agnum qui non tonsus, aut vulsus fuerit, cum aliquando defecissent. Priamus filios suos vocat, ἀρνῶν, ἢ δ' ἐρίφων ἐπιδημίας ἀρπακτῆρας. Apud Tertull. de pallio cap. 8. Ælopus histrio ex omnibus canoris aibus patinam confiscauit. Apud Isidorum lib. 20. cap. 1. & 2. Pulpa caro est sine sanguine, dicta quia palpitet. refilit enim sæpe. Hanc plærique viscum vocant, quia glutinosa sit. Colustrum lac nouum. Arnobius lib. 2. Suminatam carnem, & glaciali conditione tuceta dixit, quæ hodie in Italia frequentia sunt. Idem aues ita torreri ait, vt è pinguetudine fluente botulos

botulos faciant. Verba eius sunt, vt in coquendis alitibus pinguitudinem nossent retinere labâtem, vt spirulas, & botulos facerent, isicia. Lucianus de iis qui docent ὄνι μετῶ, non tibi proponetur ὄρνις παχέα, ἀλλὰ νεοτὸς κίπτου. gallina crassa & pinguis, sed pullus dimidiatus. Peregrinas aues in amoribus fuisse diximus. Mamertinus in Panegy. Iuliani, quum quæsitissimæ dapes non gustu, sed difficultatibus æstimarentur, miracula auium longinqui maris, pisces alieni temporis poma, æstiuæ aues, hibernæ rosa. Philo in Mechanicis, κρέα κρέμασιν ἐν οἴνῳ τετρα εἰδὴν ἀρπύστος, ἢ δ' ἀλὸς περὶ δέον. Carnes suspensa in face vini non egent sale, aut alio condimento. Athenæus lib. 14. ὄρνιθες στροσὶ, δελφύκια, πετοζῶνις, ἢ πέρναι. Aues altilis, porcelli, πέταzones, perna. Catulos lactantes Romani adeo pueros existimabant ad cibum, ait Plinius lib. 29. cap. 4. vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vrentur. Veteres neque ranis, neque cerebri animantium vsu, apud Plutarch. 8. Sympos. Problem. 9. Grues tanti fecere, vt ex Melo iniula Romam deportarentur. Lib. de carnis vsu scribit oues Melicas vocari Medicas. τὸς ἐν μύκῳ ἐρίους vocat Clemens Alexand. lib. 2. Ped. g. cap. 1. Hædos Melicos. Catuli ferarum vocantur ὀμβείνια. Plutarch. Sympos. 2. c. 10. τὰς δ' ὀμβείνας ἐπινας δαΐτας ἢ καὶ μεταφέρειν. Istas cœnas è catulis ferarum non oportet transferre. Seruius ad hæc lib. 1. Æneid. Verubusque tremetia figunt, negat Heroicis temporibus moris fuisse vt carne vescerentur elixa. Conuiuium Aureliani fuit de affaturis, quæ raro fuere sine iure apud Vopisc. Tuceta apud Gallos Cisalpinos bubula dicitur condimentis quibusdam crassis oblita, & macerata,

rata, ait Persij vet. Scholiast. & ideo toto anno durat. Solet etiam porcina eodem iure condita seruari, aut assaturarum iura. Glossæ, Tucça, κητά-
 χημα ζωμῆ· ζωμῆς de assis, ζῆμα de elixis. βλάβον τὸ
 ζῆμα ἀπὸ τῆ βλάβου. νόμας est gallina Numidica, λα-
 γῶον, frustum leporinum quod singulis conuiujs
 apponi solitum. In cœna Carani σύαροι σημῶν
 ἀργυραῖς διαπτερονημένοι περιφέροντο ἐξέσω, apri ve-
 nabulis argenteis confixi circumferebantur singu-
 lis conuiujs, qui 120. erant, vt quisque quantum
 vellet caperet. σημῶα, & σβλιῶα sunt venabula,
 apud Athen. lib. 4. apud eundem lib. 7. Hercules
 fuit amans bubulæ. Eidem παταῖον σαρδέματα sunt
 patinarum struices Plauto. Hesychio νοθαλάματα
 ἢ ναγαλίσματα τὰ κτῆ λεπτὸν ἐστίματα, edulia concisa;
 vulgo, *hachis*. Apud Clementem lib. 2. *Padaç*. Virile
 magis esse dicitur assa carne vesci, quàm elixa.
 κῆν δὲν κρέως ἐπιτῆ μᾶλλον, ἢ ἐφθῆ μεταδοτέον. Lacten-
 tes porcelli Athenæo lib. 4. dicuntur ὀρθαροῖκοι οἱ
 γαλατῶν χεῖροι. Hesychius, ὀρθαροῖκος χοιρίδιον μι-
 κρόν. Βορταροῖσσια χεῖρα κρέα, βορτάκοι Laconibus
 μικροὶ χεῖροι. Theophrastus prodit Thyn Regem Pa-
 phlagoniæ ἐκ τὸν πάντα ὄρεα πᾶσι δειπνῶντα ἐπὶ τῷ
 τρέφειν, cœnantem omnia centena apposuisse,
 centum apros, centum boues, &c. ἐπὶένιον opus cu-
 linarium, ὀπταροῖσματα βρώματα ἐπιπρόμα τῆ πρῶ-
 τῆ. Athen. sub *σινετ* lib. 4. Cibi qui inferuntur in
 mensam. Cibi autem qui è mensa sublati in penu
 afferuantur dicuntur præsentes. Eustathius, παρέον-
 τα βρώματα λέγει τὰ ἐν πῶ ταμίῳ ἀπόδετα, ἵτοι ἑω-
 λα τὰ τῶ πρῶστα οὐ δούεις ὄρεα πᾶσι. Recentia enim
 coquus apponit. Raro veteres vitulorum carnibus
 vsi. Hieronym. contra Iouinianum lib. 2. *de lege*

Valentis Augusti, Ne quis vitulorum carnibus ves-
 ceretur. De boue item aratore vetitum. ἱερεῖα au-
 tem dicta non tantum sacrificia, sed carnes victi-
 mæ quibus vescerentur. Iuuenalis,

Accidente noua si quam dabat hostia carne.

Xenophon in ascensu Cyri, ἐπιπῶδα πάντα ἐπιπῶδα
 ὅσα ἔστιν ἀγαθὰ ἱερεῖα, σίτον. Ibi omnia esui bona, vi-
 ctimæ, triticum. lib. 5. ἱερεῖα ἐπὶ ὅλων ἡμῶν, κῆ ἄλλα ἂν
 εἶχον, id est, *carnes vendebant nobis, & alia quæ habue-
 runt*, quia olim impius habitus qui ἄδυνα come-
 deret. Apud Homerum Scholiastes, ἐν ἱερίῳ, ἐν
 βοείῳ, interpretatur θρῆμμα, & quicquid vsui esse
 ὄρεα τῶν πῶ ἱερίων, id est, *mittere lanam*. Ionibus
 πεσοῖρεα, comedere, apud Hippocratem πεσοῖματα
 cibi. Athenæus lib. 8. ἄργα συμπικτον ὠνυδαμένον,
agnum conferuesactum, vel coctum conditum. Hesy-
 chius ὄνδον condimenti genus esse vult. συμπήκω,
cogo, coalescere facio. κίχλαι ἐλαοφιλοῦρα ἰσῆρι οἰνῆς
auisid vescuntur. Sturnos olim non esitarunt quia
 putarunt esse ὀρνίθια ἀγροῖα, *auiculas agrestes*. Anti-
 phanes tamen ἱάρας ἐν τοῖς βρώμασι καταλέγει, *stur-
 nos in cibis numerat*. συκάλις *ficedula*. Vocatur à qui-
 buldam ἱλαῖος, ait Alexander Aphrodis. ab alijs
 περίας, eadem ficedula quum vigent ficus, ὅταν ἀκ-
 μάζῃ σῆκε. Veteres Cerebella non gustarunt, quod
 omnes prope sensus insunt in cerebro, ait Athe-
 næus. Sophocles cerebrum λεικῶ μῦελον, *albam
 medullam*. Galenus μῦελον ἐγκεφαλίτιον, vocat. Pro-
 uerbiū de homine nequam apud Eustath. ἐν
 ἐστῆ ἀν ἐγκεφάλων γ' ἔδων λίποι, *qui cerebrum come-
 dens nihil relinquit*. Falsum est veteres non no-
 minasse cerebrum, Homerus & Euripides no-
 minant.

De Piscibus esculentis.

CAPVT XXV.

DE carnibus esculentis egimus, & multa omisimus, ne copia nos perderet, vt ciborum copia sæpe conuiujs exitio est. De piscibus esculentis iam agamus. Græcis penè omnibus pisces in delicijs fuere, opinor quia magna Græciæ pars maritima est. Rhodij certè homines elegantes, & lautos eos esse existimarunt, qui piscibus vescerentur, alios omnes insulsos, & comedones, apud Ælianum *lib. 1. var. cap. 28.* Scarus, lagois piscis, ostrea, sapore inter alia commendantur. Horatius *Satyr. 2. lib. 2.*

Non in færo nidore voluptas summa,

Pinguem vitius, albumque, nec ostrea,

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.

Lepusculus est marinus. Apud Varronem in *Satyra de cibis* laudatur pelamis Chalcedonia, muræna Tartessia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentina, pectunculus Chius, ellops Rhodius, scavi Cilices, nuces Thasiæ, palma Ægyptia, glans Iberica. Acipenserem γαλέον, aut ἑλωπι esse aiunt, quidam silurum, omnino est ὄνισκος. Dorionis apud Athenæum, seu galaxias Galeni *lib. 5. de alimentis*, Gallicè *Etourgeon*. Sturio apud Pollucem *lib. 6.* commendatur. μύρανα ἐν πύρρῳ, μύρανα ταρτησία, θυάπιαι, κερπὶς ἐν σκιδῶνι, κόλραι πελοεινῶν, τῦτλον ἐξ ἄσκου, μύρανα ἐν λιπάρας. *Murana ex freto, murana Tartessia, thynnus Tyrius, mugil ex Sciatho, concha Peltori, murana ex Lipara, beta ex Asora.* Seneca *epist. 95.*

Quid

Quid tu illa ostrea inertissimam carnem, cœno saginatam? &c. quid illud sociorum garum, pretiosam malorum piscium saniam? Memini fuisse quondam Æsopi nobilem patinam, in quam quidquid apud lautos solet diem ducere properans in damnum suum popina congesserat, venetiæ, spondylique & ostrea eatenus circumcisa quæ eduntur, interuenientibus distinguebantur echinis, forti, distracti sine ossibus nulli constrauerant. Testas excerpere, atque ossa & dentium opera coquum fungi. Vide Plinium *lib. 10. cap. 51.* Vt aprum pomis, sic squillas cingebant asparagis. Iuuenalis:

Que fertur domino Squilla, & quibus undique cincta Asparagis.

Macrobius *lib. 3. cap. 13. Saturnal.* Antè cœnam echinos, ostreas. Pollux *lib. 6. de piscibus salitis*, ταρτησιον ποτηριον, φρύγισα, αἰγύπτια, σαρδῶνα, γαδικεῖα, ὠρεῖα τιμάρι σκομβρων κερπινων, ὠσον θυάδιων, ἰχθῦς ἐν τερτυλιῶν, ἰχθῦς ἐξ ἄλμῶν. Salsamenta Pontica, Phrygia, Ægyptiaca, Sardonia, Gadica. Salsamenta æstiuæ, scobrorum, mugilum, cuborum, thynnidum. Thynni, colix, saperdæ Lesbix, mylli. Piscis ex sartagine, piscis ex salo, ἕτα δὲ ἐκάλου + ἡ ἰχθῦων ζῳόν. sic enim piscium ius vocarunt. ἡ κερπινων πῶς νήσεις ἐπὶ πῆου. Mugiles ieiunos laudabant. Vide *cap. 9. sectione 2. & 3.* Heliogabalus primus fecit de piscibus isicia, apud Lampridium. Sybariticam mensam semper exhibuit ex oleo, & garo, quam quo anno Sybaritæ reppererunt, perierunt. Barbas sanè mullorum tantas iubeat exhiberi, vt pro nasturtiis, apiastris, & faselaribus, & scœno Græco exhiberet plenis fabatariis, & discis. Faselares sunt faseli qui sumebantur cum garo & aceto apud

Galen. *de virtut. aliment.* Fabatarium est vas in quo fabatum, id est, granum fabæ reponitur. Idem pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura Veneta (id est, colore maris) comedit. De muræna Sicula Martialis:

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo

Non potest exustam mergere Sole cuium.

ὠνδυλαμένα τῶνδ' αὖτις apud Athenæum lib. 1. farta, σακκή. ὠνδυλεύειν indere fartum. Apud Hesychium ὠνδυλαμένοι ἄστυμα, τὸ διασαυγμένον, condimentum fartum, alij legunt διασαυγμένον, ἀ σαζω στίλλο, quasi olei guttis irroratum. Tithæ conchulæ apud Pollucem lib. 6. ostrea, purpuræ, coryphes, carabus, astacus, χῆμι, hiatulæ, conchæ, κτένες pectines, loligines, flagella polypodum, sepix, sepidaria, echini marini, μήτσει, bulbæ, τίμμαχι, fassamenta piscium. Athenæus lib. 7. πείγλαι αἱ τὸ ἥμιον ἔχουσαι ἠδιονές εἰσι μᾶλλον ἢ ἄλλων, nulli barbati gratiores, & suauiores imberbibus sunt. Lupos interpontanos Lucillius vocat catiliones,

Hic pontes Tiberinos inter captus catillo.

ποταμῖα μύρανα ἀπύρλω, fluuiatilis muræna exofis dicitur lampetra, seu mustela exormistos, quia fundum maris deserit, vt in summum enatet. Seneca lib. 3. *natur. quest. cap. 18.* Nihil est mulo moriente formosius. In garo pisces natant. Da mihi vas vitreum in quo piscis exultet, vbi trepidet. Sub mensa erant plærumque piscinæ. Apud Catonem lib. *de re rust. cap. 58.* Pulmentum fit rusticis ex halece, vel olea caduca, & aceto. Apud Lampriidum Heliogabalus cœnas Apicij, & Vitellij vicit, pisces ex viuariis suis bubus traxit, nunquam minus centum millibus ns. cœnauit. ἑραῖον & ὠραῖον genus

genus fassamenti apud Athenæum lib. 3. l. 1. εἰς ὃ τὸ ἐν τοῖς ἑφήτοις ὠραῖον, cum in paropside pisciculis minutis plena inferretur oræum fassamentum. Lucianus in *Lexiphane*, ἦν ὃ κωδρυχῶν τὰ τελέγχα πολλὰ ἔχουσα ἐράμνα τὸ δέρμα ἔχουσα τεμάχη πομπῆς ἦν ἐν σαργάνῃ, ἔχουσα κωπίδες, ex natatilibus autem & marinis cartilaginea multa, & quæcumque ostreaceis teguntur, & offa Pontica ex iis quæ nassis excipiuntur, & anguilla copedes, ἔχουσα ἰχθὺς ἅς παράσι & ἡλακτιώες sunt similes colo qua mulieres nent. πύεχρα, & fassamenta penè omnia fiebant è piscibus, pretiosissima è scombris quos macarellus vulgò vocant. Tria autem liquaminum genera fuere, primum quod è scombro garum indigetant, alterum ex thynno pisce muriam vocant: tertium quod ex quouis minuto pisce halece deterrimum, vt vult Isidorus, quod alec dicitur. Horat. lib. 2. *Sar. 4.*

Ego facem primus, & alec inueni.

Plautus in *Aulular.* Qui mihi olera cruda, & aledanunt. Muria optima fiebat ex thynno Antipolitano. Antipolis vrbs prouinciæ Narbonensis, vnde thynni laudatissimi, vt Plinius lib. 3. *cap. 9.* & lib. 3. l. c. 9. & Gellius. De muria Columella lib. 1. 2. *cap. 7.* & 25. Deinde fassago piscium. Pisces enim in liquamine, seu fassamento soluti humorem liquant, quem fassugineum, seu muriam appellat. Oxygarum ex garo & aceto fit. Martial.

Inter lactucas, oxygarumque liber.

Oui recentis vitellum imbuebant liquore scombri piscis, qui in aqua sulphureum induit colorem, extra communem ait Plinius lib. 3. l. *cap. 8.* Nec liquor vllus penè præter vnguenta maior in pretio esse cœpit. Scombrum Latini lacertum vo-

cant, Gallicè *maquereau*. Maior scombrus Græcis dicitur *σχομβρίς*, minor corias qui ætate tantum differt à priore. Martialis,

Candida si croceos circumfluit vnda vitellos

Hesperius scombri temperet oua liquor.

Id est, si vitellus oui est cum suo albumine lacteo, & recenti, eum temperato garo è scombro Hispano. Apud Plinium scombrus Mauritania, Bætica, & Carteia capit *lib. 31. cap. 7.* Garum plerique ex garo pisce fieri volunt. De garo sociorum, vide Colum. *lib. 12. cap. vlt.* & de Hydrogaro. Martialis *lib. 6. ep. 97.*

Amphora corrupto nec vitata garo.

Lib. 13. ep. 97.

Exspirantis adhuc scombri de sanguine primo

Accipe fastosum munera prima garum.

Sociorum garum intelligit quod *ταερχιδόν* vocat Comicus. Manilius *lib. 5.*

Hinc sanies pretiosa fluit, florèmq; cruoris

Euenit, & misto gustum sale temperat oris.

De cœnogaro. Martial. *lib. 7. ep. 24.*

Sed coquus ingentem piperis consumet acernum,

Addet & arcano mixta falerna mero.

Horat. *Satyr. 4. lib. 2.*

— *Ego facem primus & alec* (ait Catus)

Primus & inuenior piper album cum sale nigro

Incretum puris circumposuisse catillis.

Seneca garum pretiosam sanie præcordia rodentem vocat. Plinius *lib. 31. cap. 7.* Muria aqua est sale mista. Columella *lib. 12. cap. 7. & 25.* Pisces in liquamine soluti muriam liquant. Martial. *lib. 13.*

Antipoliani fateor sum filia thunni,

Essem si scombri non tibi missa forem.

Halec

Halec est infra muriam ex halece pisce. Horatius *Satyr. 4. lib. 2.* Ius simplex esse ait è solo oliuo, duplex ex oleo & muria.

— *simplex è dulci constat oliuo,*

Quod pingui miscere mero, muriaque decebit,

Non alia quam qua byzantia putruit orca.

Hoc ubi confusum scelis inferuit herbis

Coryciòque croco sparsum steit insuper addes

Pressa venafiana quod bacca remisit oliua.

De Mullo.

CAPVT XXVI.

Fenestella mullos à colore mulleorum calceorum dici vult apud Plin. *lib. 9. cap. 17.* Rubro colore est, sed moriens varios induit colores, ait Seneca. Mullus 8. librarum in mari rubro captus *lib. 9. cap. 18.* Mullus vnicus 80. millibus nummum ab Afinio Celere emptus. Alius apud Senecam 10. millibus nummum, id est, ducenis quinquagenis philippeis. Dicitur *τεγλη* quòd ter in anno pariat. Dioscorides *lib. 2. cap. 24.* *τεγλη συνεχῆς ἐπιπορῆν ἀμβλωπίας κατὰ οὐδαστῆν*, mullus assidue comestus hebetat oculorum aciem. De eo Martialis,

Spirat in aduecto, sed iam piger, aquare mullus

Languescit, viuuum da mare, fortis erit.

Vide Macrobius *lib. 7. cap. 11.*

De Rhombo & Scaro.

CAPVT XXVII.

Rhombus vulgo turbot, piscis lautus & latus.
Iuuenalis,

Incidit Hadriaci spatium admirabile Rhombi.

Martialis lib. 13. epigr. 76.

Quamuis lata gerat patella Rhombum,

Rhombus latior est tamen patella.

Horat. Satyr. 2. lib. 2.

— grandes Rhombi, patinaq̄,

Grande ferunt una cum damno dedecus.

Scari autem dicuntur à σκαίρειν, vel ἀσκαίρειν, quòd
nassa inclusi caudæ ictibus crebris laxent fores,
atque ita retrorsum erumpant. Plinius lib. 32. cap.

ult. Scarus qui hodie principalis est. Petronius,

Ingeniosa gula est Siculo scarus aquore mersus

Ad mensam viuus perducitur.

Vide Macrobiū lib. 2. Saturn. Martial. lib. 13. ep. 79.

Hic scarus aquoreis qui uenit obesus ab undis

V'isceribus bonus est, cætera vile sapit.

De Coracino.

CAPVT XXVIII.

Coracinus, Aufonio coruus, Alexandriae inter
cibos est princeps, in Græcia vilis. Amphis,

ὅστις κορακῖνον ἐστὶ θαλάσιον

γαλῶν περιόντιον, ὅτι ἐν ἔχει φρένας.

Mar

Martialis,

Princeps Niliacis raperis coracine macellis,

Pellea prior est gloria nulla gula.

De Acipensere.

CAPVT XXIX.

Dicitur & Acipensis, vulgo *Esturgeon*, sturio,
vel ellops, quem primus Gallonius Roma-
nus præco intulit mensis. Lucillius,

O Publi Gurgis Galloni es homo miser, inquit,

Cænasti in vita nunquam bene, cum omnia in ista

Consumis squilla, atque acipensere cum in decumano.

Horat. serm. 2. Satyr. 2.

— haud ita pridem

Galloni praconis erat acipensere mensa

Infamis.

Apud Athenæum lib. 7. Arcestratus acipenserem

putat esse γαλεόν Rhodium, qui Romæ cum tibiis

& coronis ad cœnas cum pompa circumfertur,

μετ' αὐλῶν ἢ σφάγιον εἰς τὰ δειπνα περιφερῶν ἐπι-

φανομένων ἢ ἢ φερόντων. Gellius lib. 7. cap. 6.

ἑλλοπι ρόδιον inter cibos lautos & opiparos numerat.

Cic. de fato in fragmentis. Pontius Scipioni plures

inuitanti, acipenser iste paucorum est hominum.

Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 12. Ouidius in *Hælicent.*

Tūque peregrinis acipenser nobilis undis.

Oppianus vocat eum γαλεόν γλαυκόν. Martialis,

Ad Palatinas acipensem mittite mensas.

Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 16. Acipenser à coronatis

ministris cum tibicine in mensam inferabatur.

De

De Lupo, Muræna, & alijs.

CAPVT XXX.

DE lupo interpontano diximus alibi. Edimus turdum pinguem, bonumque piscem lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit ait Macrob. lib. 3. Sat. cap. 16. Horat. Sat. ult. lib. 2.

Afferitur squillas inter muræna natantes

In patina porrecta. Sub hoc herus, hæc grauida, inquit,

Capta est, deterior post partum carne futura.

His mistum ius est oleo quod prima venasfri

Pressit cella, gæro de succis piscis Iberi.

Scombrum intelligit vt Strabo lib. 3. Geograph. Vnde garum optimum. De Venafro Martialis lib. 13.

Hoc tibi campani sudauit bacca venasfri.

Horat. ibidem,

— illutos Curtillus echinos,

Vt melius muria, quàm testa marina remittit.

Curtillus malebat echinos integros non liquefactos, quàm muriam ex iis factam. Mulli interdum trilibres reperti, rari qui tres libras superarent. Horat. Sat. 2. lib. 2.

— trilibrem

Mullum in singula quem minus pulmenta.

Pisces saxatiles, & interpontanos in delicijs fuisse ostendimus. Item oratas, & murænās à quibus Romani nobiles nomina mutuati. Macrob. lib. 3. cap. 16. Sat. Lupus inter duos pontes captus, acipenser, naulus qui duas libras excedat. Cassiodor. lib. 12. epist. Exormiston inter pisces regium genus, com-
par

par murænis, colore distans, naribus setosis, colostrea delicatitudine præditum. Ennius de lithostreis, & muribus marinis,

Mures sunt Eni, ast aspra ostrea plurima Abydi.

Lampridius in Heliogabalo lithostrea vocat locustas, cammaros, ὀρακοδέρμις, λιδορρίνους. Empedocles apud Plutarch.

τῶτο ἔ' ἐν κρήσει θαλασσανόμοις, βαρνώτοις,

ναί μιν κρήσων τε λιδορρίνων, χελώνων τε.

Hoc quidem videre est in conchis marinis graui dorso, & cerycibus faxeo cortice, ac testudinibus. Scarus cerebrum Iouis dictum. Ennius:

Scarum præterij cerebrum Iouis penè supremum.

Vet. Gloss. κήρυκες buccini, aurata χυσοφύς, capito κέφαλο, dentex σιλόφες, rubellius φάγος, locusta κήραλο, turdus κίχλα, tructa πλώλις, sardina θρίασε, filurus glanis, sulmo ἀπλανδής, catelli γαλοί, cōruus κορακίνος, oclata μελόνοσος, mel marinum ἀφύαι apuæ, ὀπλωνδίσσις affaturæ. Festus, Muriatica video in vasis stanneis, bonum naritam, & cammarum, & tagenia. Muriatica πειρητὰ, salsamenta. Plautus Pœnolo, quasi salsa muriatica. Halex, πείραλο, muriatica Plinio lib. 38. cap. 8. Esicia, insicia ex Varone diximus esse insectam minutim carnem qua auium, vel piscium ventriculi facti. Apicius lib. de re culin. Isiciorum varia sunt genera. Marina fiunt de scylla, seu cammaris, & astacis, de loligine, de sepia, locusta, pectine, ostreo. Alibi isicia è piscibus, cammaris, pipere. Initium mensæ apud Græcos bulbus, finis thynnus. Athenæus lib. 1.

ἀρξομαι δ' ἐν βόλοιο, τελεθίσσω δ' ἐπὶ δώνον.

Philoxeno helluoni parua πείραλο ἄρροσιτα, magnâ Dionysio. Apud Tertull. lib. de pallio, cap. 8. Afinius Celer

Celer muli vnus obsonium sex millibus ns. detulit. Filius Æsopi margarita dehaufit. Clemens Alex. lib. 2. *Ped. cap. 1.* Pisces gulæ commodos numerat τὰς ἐν πόρθμῳ τῷ σικελικῷ σμυραϊνάς, τὰς εἰχέλεις τὰς μαιωνδεῖνας, τὰς ἐν μίλῳ ἑρίφους, τὰς ἐν σιάθῳ κασρέας, τὰς πελαρῖδας κόλχας, ἢ τὰ ὄσρεα τὰ ἀβιδωῖα, ἢ τὰς ἐν λιπάρῳ μανίδας, τὴν γογγύλλιν τὴν μαυπνικὴν, τὰ δὲ τοῖς ἀσκραίοις τεύτλα, κτένας μεθυμαίνας ἢ ψήλας ἀπικὰς, ἢ τὰς διαφνεῖνας κίχλας, χελιδόνιας τε ἰχθύδας, ὄρνεις τὰς ἀπὸ φάσιδος, ἀπικὰς αἰγυπτίας, μῦθον ταῖαν, *myrinas que sunt in freto Siculo, Maandri anguillas, & qui in Melo sunt hædos, & qui in Sciatho mugiles, Pelori conchas, & Abydena ostrea, menas que sunt in Lipara, bolum Mantinicum, betas que sunt apud Ascras, peñines Methymneas, lingułacas Atticas, turdos Daphnios, caricas Chelidomias, phasidas aues, attagenas Ægyptias, Medicum rationem.* Hæc condimentis immixtantes ij qui sunt gulæ dediti obsoniis inhiant, quæcumque tellus, & profunda Ponti, immensaque alit altitudo æris. Plæraque ex Pollucis lib. 6. cap. 9. mutuatus est Clemens. Aspera ostrea quæ vocat Ennius Lampridium ostendi vocari λιδοσρεα, ὄσρεακόδεσμα, λιδοδεσμα, λιδορρινα. Aufonius,

Qua testis concreta suis seu saxa coherent.

Neptunus interdum pro piscibus ponitur. Næuius,

Coquus dedit Neptunum, Venerem, Cererem.

id est, pisces, poma, panes. Græci ὄσον vulgo de piscibus accipiunt, ἰνὸ & κρεοπυλαίον de loco vbi pisces vaneunt. Ita in colloquio quotidiano prandium instructuri erunt, εἰς κρεοπυλαίον vbi emunt pisces decem denariis. ἢ σικεφίας, χερίμος τε ἐν τῷ ἡε κρητὸν ἀνάγιον, ἰχθύων πάντων ἄεσθ, ἀνθίας τε χείμαπ.

χείμαπ, Sciphias, & chromicas veris tempore si audiendus est Ananius poeta Epicharmo vetustior, omnium piscium sunt optimi, anthias autem hyeme. Anonymus, ὄσον ἄεσον καρῖς ἐκ συκίας φύλλων, ἢ ἀμία ἐν συκίας φύλλοις, ἢ δειγάνῳ ἢ μαλα πολλῇ, piscium optima squilla ex fici foliis, & amia in fici foliis, & origano mediocri. Qui piscibus inuigilant dicuntur ab Athenæo, οἱ τὰς κητείας παρεδρόντες ἄνδρες, homines qui in cetatis degunt. Pisces autem alij sunt ὄσρεακόδεσμα conchæ, μαλακόσρακοι carabi, cancri. μαλακοὶ ὄσον ἢ σὺρξ ἀπαλιῖ, ἢ χαυνὸς, molles quorum caro mollis. & laxa vt polypi, & sepia, alij ζωοτοκῆσι, ὡς πάντα τὰ σελάχη, τὰ γαλεόδι, οἱ κωϊσκοί, uina pariuunt, vt omnia cartilaginosa, mustela, canes. Sunt & λεπιδωτοὶ, φοιδωτοὶ squamosi, πελάγιοι marini, αἰγαλώδες littorales, βύθιοι qui profundo merguntur, πεσώδες saxatiles, ἀγελαῖοι gregales, σπαραδικοὶ singulares, cete. Vide S. Basilium lib. 7. *Exaem.* Piscium alij limo aluntur, alij alga, & fucis, quidam herbis quæ in aqua nascuntur, quidam se inuicem vorant. ἢ ὄσον βραχίων αὐτοῖς διασολῆ, ἢ ἐπιπυξίς δεχομένη τὸ ὕδωρ, ἢ δνείσα τωπὴ τὴν ἀναπνοὴν κέκτη, branchiarum explicatio & compressio aquam accipiens, & transmittens hanc respirationem habet. Nullus piscis ex parte dentes habet, sed omnes densos habent acutorum dentium ordines, ne diu mandendo alimentum auferatur aquæ impetu. Boa piscis boatum edit, ceteri fetme pisces silent. Apud Pausaniam, Pacilia pisces in fluuio Arcadiæ vocem turdi imitantur. Pisces maris imperium portendunt. Delphis cum Athenienses aquam è puteo hausissent, in qua repertus piscis, respondit aruspex eos maris dominos fore. Polypus olæ ramo capitur, orchestris saltatione

& cantu. Omnes pisces plani dicuntur sacri, quia mare in quo reperiuntur beluosum non est, vt anthias, chrysopterys, ellops, pompilus, delphinus. Piscatores naues coronabant si eos cepissent. Plato in *Phadone* ait mare nihil gignere Ioue dignum. ἡδὲν θαλάσσει γένει διὸς ἄξιον. Contra Rhodij pisces in delicijs habebant si conuiuia obirent. Æthiopes qui piscibus victitant breuis sunt vitæ, ait Diodorus. Nægæ Chartusiani piscibus victitant, & diu viuunt. Ægyptij abstinent piscibus, & piscem pingunt vt prophanum signent. Inepè, quum Nilum colant piscosum. Pisces saxatiles fuere in delicijs. Persæ Arimani pisces dicant, qui malus Deus, volatilia & altilia Oromasdi qui bonus Deus. Apud Ælium lacerra, chromis, aper, pisces grunniunt. Chalcis sibilat. Cocys mulum imitatur. Assyrij piscibus abstinent, & colunt pro aqua pisces, pro aëre columbam. Ægyptij oxyrinchum piscem pro Deo colunt. Ascalone Detecto colitur, quæ à fronte mulier est, ab umbilico piscis. ἰσοφάροι olim dicti qui pisces ederent, lauti habebantur, quia pisces erant in delicijs, sordidi qui boum & ouium carnibus. Iuuenalis,

Atque ita defecit nostrum mare dum gula sauit.

Quidquid conspicuum pulchrumq; ex aquore toto

Res fisci est ubicumque natat.

Apud Homerum piscibus Heroës non vsi, nisi animantia terrestria deficerent. Cato dixisse fertur, quomodo salua esse ciuitas potest, in qua plurius est piscis, quàm bos. In honorem Dianæ Phaselitidis pisces argenteos deferri in templa moris fuit. Plinius *lib. 9. cap. 7.* Pisces carent pulmonibus, sed viscera trahunt aërem, qui aquis inclusus est,

vt

vt in terræ cauis, quia pisces æstate oscitant, anhelant, dormiunt, at sine respiratione somno locus non est. Audiunt, odorantur, quod sine aëre non procedit. Branchiis passis attrahunt aërem, & eiciunt cum aqua, quod Aristoteles negat, quia pulmone carent, & aqua eos per branchias refrigerat. Manilius *lib. 4.* Venerem in piscem se mutasse ait, cum gigantes Diis bellum indixere.

Scilicet in piscem sese Cytherea nouauit

Cum Babyloniacas submersa profugit ad undas,

Inseruitque suos squamosis piscibus ignes.

Inde fieri ait vt qui nascuntur sub signo piscium sint libidinosi. Stephanus scribit quandam Naidem in Norosa insula maris Erythræi eos mutasse in pisces cum quibus concubuerat. Ouidius *lib. 4. Metamorph.*

Nais an vt cantu, nimirumque potentibus herbis

Verterat in tacitos inuenilia corpora pisces

Donec idem passa est.

Murenæ in piscinis Crassi & Luculli ad crepitum digitorum ventitabant. Apud Plautum in *Rudente* instrumenta piscatoria hæc numerantur.

Hic humi, atq; arundines sunt nobis quæstus, & cultus,

Cottidie ex urbe ad mare huc prodimus pabularum,

Pro exercitu gymnastico, & palastrico hoc habemus,

Echinos, lepidas, ostreas, balanos captamus.

N. Saluete fures maritimi, conchita, atque hamiota

Famelica hominum natio.

Sed de piscibus qui vulgo in cœna adhiberentur pluribus supra egimus. Coqui piscibus gratiam ex colore quærebant. Athenæus *lib. 7.* οἷον παρτέ-
δεικε, ἢ παραμακροδιδιον, ἢ δ' ἀνωδον ἐξωδοσιμένον, qualem apposui non fucatum aut colore sursum efflorescentem.

M m m

Coquus

Coquus ait *πειμιάπων* τῆ τοῖς ἀκείωσιν ἀνδρῶν, *colorem illis floridum terendo aspersi*, κατέπιζεν ἐν ἄλμῃ τῶν ἑσπερά, *exstinxi eum in muria florida*. Apud Hippocratem coloris genus est in conditura piscium ὁ *καρυκαειδής*, id est, ὄφραμ. Galenus *lib. de tuenda sanie*. Saxatiles, inquit, pisces in albo iure dabis, sine garo, & sine superuacua conditura, quam *καρυκαίαν* vocant. Glauci caput expetitur inter pisces fuit. Antiphanes, ἀποσαίνω αὐτὸν ποσειδωνίω, ἢ καλλιμέδων γλαυκὴ ποσειτο αὐτὸν κρανίον, *discedam ab inestimo si Callimedon glauci abijciat cranium*. Ἐχελυς marina anguilla dicitur Epicharmo *πεντάνεψις*, quod in patella coquebatur. Arcestratus anguillam solam carere ossibus, & spinis ait, Ἐχελυς ἢ φῖσις ἔστιν ἀπύρλω μόνον ἰχθύς. Antacæum tamen spinis & aristis carere, & ἀνάκανθον ἔχει volunt. Antacæus item Ponticus ἀπύρλω. Anguillas betæ foliis inuolutas comedebant. Aristoph. *in Acham.* ἰχθῆες ἐνδοτλανῶν. Celtis βίνα ἰχθύων ἔσθ. Celtis est cœlum seu scalpellum γλυφίον. Conchulas striatas, & echinorum caliculos appetunt delicati, & pisces disquamari, & exdorsari volunt. Seleucus Solensis solum piscium scarum καθάδεν, ἔστιν ἡδὲ νόκως ποτὲ ἀλῶναι, *quare nec de nocte capi*. Gellius *lib. 7. cap. 16.* scaros Cilices optimos esse ait. Apud Aristot. *lib. 2. hist. anim. cap. 13.* Pisces omnes sunt *καρχαρόδοντες, dentibus ferratis*, excepto scaro, cuius lingua spinosa, & aspera, palato sic adhærescit, vt non appareat. Pisces quosdam esse fossiles docent Aristotel. *lib. de mirabil. audit.* Strabo *lib. 4. & 12.* Athenæus *lib. 8.* Athenæus ex piscibus vocales esse, φθίγγας, solos scarum, & fluuiatilem χίον porcum asseuerat. Forum piscatorum Athenis dictum

dictum ἰχθυες, ἀγορὰ ἰχθυόπωλις, ἢ ἀψόπωλις. Piscium fluuiaticorum optimi sunt qui sequuntur prouum fluuij impetum, aut in rapidissimis fluuijs natant, οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις ἢ ποταμῶν ὄντες, οἱ τ' ἐπὶ ῥῶν ἴοντες. Græci veteres ὄφρον de piscibus non dixerunt nisi adderent θαλάσσιον. Hippocrates omnes pisces etiam fluuiatiles vocat θαλάσσια. *lib. 1. de morb. mulier.* χρίδον ὄφροισι θαλασσίωσι. *Lib. de morbo sacro, ἀπὸ χείρας θαλασσίαν πείγλης, ἰχθῆλυ.* Anguilla etsi mare subit tamen fluuiialis est. Pisciculum glossæ vocant φάριον. Hesychius πρᾶχίλος τὰς πορφύρας καλεῖ, purpuras vocat trachelos seu ceruices. Asperæ conchæ Macedonibus dictæ κάρκοι. *lib. 3.* Athenæus, μῦες musculi ex genere concharum squillam respicientes mali succi, saporis ingrati, *πικιλῶδεις, κερκόχλοιοι, πορὸς τῶν χύσιν ἀπειθείς, elixæ per se ceruices purpurarum iuuant stomachum, ἰχθῆροι τὸ καθ' ἑαυτὸς οἱ πρᾶχλοιοὶ τὸ πορφυρῶν εὐδαιτύει πορὸς τὰς ἢ σωμαχῶν διαδύσει.* Nonnulli vertebrae conchyliorum τὰς σπονδύλους, trachelos purpurarum esse volunt. Ostreum quod ὠτάειον Græci vocant, Ἔολες aurem Veneris vocarunt. Petronius, mox cibus validioribus pastus, id est, bulbis, cochlearumque sine iure ceruicibus. Vrtica marina dicitur ἀκαλύφη, quasi ἀπαλή vel ἀκαλή τῆ ἀφῆ, ἀκαλὸς enim mollis & tener, vnde ἀκαλαρέτης Homero leniter fluens. Apud Athenæum Thynnorum ad Pachynum captorum τὰ ἡπειῶα *ινεστῖνα*, Pollux vocat ἡπειῶα *πεμῶχη*. ἦεν ἢ ἰσογᾶριον *ventriculus*. *πλεκτὴ πωλύποδ* est *πλεκτάνη, cirrus polypodis*. *lib. 1. Lib. 4.* Athen. ἦστον ἢ τέπλιος ἢ καρκώπις ἀνασπομῶσως χείων, *locustas loquaces, & μυίας comedebant, vt prouocarent appetitum. τέπλιος ὄπλοι* Anaxandridæ laudantur. Cleo-

menes epist. ad Alexand. Salsamenta vocat *ἑννία*
παιχρὰ μύρια, quifquillas falsas ciborum. De con-
chylis Horat. lib. 2. Satyr. 8.

Nos inquam cœnamus aues, conchylia, pisces,

Longè dissimilem noto celantia succum.

— *quam passeris atque*

Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.

Passer est piscis planus rhombo similis.

De Ostreis.

CAPVT XXXI.

Isidorus ostrea neutro genere dici vult ab *ὄστρακω*,
ostreas carnes ostreorum. Nonius testam non
distinguit à carnibus, & ostream ac ostreum pro
eodem ponit. Macrobi. lib. 2. Saturn. cap. 11. Hic est
Sergius Aurata, qui primus balneas pensiles, pri-
mus ostrearia in Baiano locauit, primus omnium
saporem ostreis Baianis adiudicauit. Martialis
lib. 13. epigr. 77.

Ebria Baiano veni modo concha Lucrino

Nobile nunc sitio luxuriosa garum.

Petronius,

— *atque Lucrinis*

Eruta litoribus condunt conchilia cœnas

Vt renouent per damna famem.

De Squilla.

CAPVT XXXII.

Cicero lib. 2. de Natura Deor. Pinna duabus
grandibus patula conchis, cum parua squilla
(quam

(quam pinnoterem, pinnophylaca, cancrum vo-
cat Plinius lib. 9. cap. 42.) quasi societatem coit
comparandi cibi. Itaque cum pisciculi parui in
concham hiantem intrauerint, tum admonita à
squilla pinna morfu comprimit conchas, cibum-
que cum socio partitur vt Plinius. In Liri flu-
uio squilletum esse ait Cicero pro lege Agratia.
Martialis,

Ceruleus nos Liris amat quem sylua Marica

Protegit, hinc squilla maxima turba sumus.

E Liri squillæ influunt in mare. Athenæus lib. 3.

De Echino.

CAPVT XXXIII.

Dioscorides lib. 2. cap. 1. *ἔχινος θαλάσσιος ἄσθ-
μαχός, ἀνοίσιος ἑρπητός*. Echinus marinus sto-
macho, ventrique utilis, urinam ciet. Spinis confitus
est. Horatius lib. Epod.

Spinis horret echinus ut marinus asperis.
Martialis,

Ille licet digitos testudine pungat acuta,

Cortice deposito mollis echinus erit.

Aristoteles quod cibo idoneum est oua esse
magna, & esculenta in maiore corpore, & minore.
Isidorus lib. 12. cap. 8. caro eius mollis, & minio
similis.

De Murice.

CAPVT XXXIV.

MVrex concha est latior purpura, simplice concha, utroque latere sese colligit, rostro pedali, quinque digitos crasso, nauium secundo vento volantium cursum sistit, ut & remeligo piscis. De Periandro res nota. Oppianus lib. 1. *Ha- lient.* Laudantur murices Baiani. Horat. Sat. 4. lib. 2. Murice Baiano melior. Martialis.

*Sanguine de nostro tinctus ingrata lacernas
Induis, & non hoc est satis, esca sumus.*

De Gobio.

CAPVT XXXV.

Galenus lib. 3. de aliment. facult. Gobius *κόβριος* (κόβριος, κόβριος) littoralis piscis est ex eorum numero qui parui perpetuo manent, praestantissimus ad voluptatem, coctionem, ac distributionem, & succi bonitatem, si in arenosis littoribus, aut inter saxa viuit. Nam qui in fluminum ostiis, aut stagnis marinis versatur, esui non est commodus. Malè putat Oppianus eum esse virulentum. Martialis,

*In Venetis sint lauta licet conuiuia terris
Principium caena gobius esse solet.*

De Lupo.

CAPVT XXXVI.

LVpus Tiberinus inter duos pontes in deliciis fuit, ut Macrobius lib. 2. *Sat.* Horatius lib. 2. *Sat.* 2.

*Vnde datum sentis lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hier pontes inter iactatus, an amnis
Ostia sub Thufci.*

Græcis dicitur *λάραξ* Latinis lucius, catillo, Gallicè Brochet. Martialis,

*Lanens Euganei lupus excipit ora Timauis,
Equoreo dulces cum sale partus aquas.*

De Aurata.

CAPVT XXXVII.

Xρυσόφρυς dicitur quia in capite auri colorem refert. *πυρίσκος*. Oppianus, *ἀλλοίη χρυσόφρυς ἐπώνυμος*.

Ouidius,

Auri chrysofryus inuiolata decus.

Martialis.

Non omnis laudem pretiumque Aurata meretur,

Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.

Consule Aristotelem lib. 8. de histor. anim. Macro-
bium lib. 2. *Sat.* cap. 11.

De Conchis & Ostreis.

CAPVT XXXVIII.

MYtilus & conchæ molliunt aluum. Horat.
Sat. 4. lib. 2.

— si dura morabitur aluus

*Mytilus & viles pellett obstantia concha,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo
Lubrica nascentes implent conchyliis Luna,
Sed non omne mare est generosa fertile testæ,
Maurice Baiano melior Lucrina peloris,
Ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.*

Mutilus Athenæo lib. 3. dicitur tellina. Martialis,

*Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino,
Sumitur inciso mytilus ore mihi.*

Mytili sunt myes Aristoteli lib. 4. de animalibus, à quibus distinguit tellinas. Peloris ostrei genus chama maius, ideo *πλωεὶς* dicitur quasi portentoſa. Athenæus lib. 3. *πλωεὶδες ἀνομιώδησαν ὄρεθι τὸ πλωεῖον. μίξρον γὰρ ἔστι χύμη, καὶ παραπλαγμένη ἢ πελαγίς. ἢ κτενῶν ἀπαλιώτεροι μὲν εἰσιν οἱ λευκοὶ, ἄβραμοι γὰρ καὶ ἀκοίλιοι, albi pectines teneriores sunt, falsuginem non olent, & facillè digeruntur. Patuli cur dicantur indicat Aristot. lib. 4. de animal. ἢ διδύρων τὰ μὲν ἔστιν ἀνάπλυχα οἶον οἱ κτενὲς καὶ οἱ μύες, κορυμνὴ quæ duabus testis continentur alia sunt patula ut pectines, & musculi. Alij autem pisces ponebantur assi, id est, sine vlllo iure. Nonius, assum vt in obsoniis, sine pigmento saporis alieni, alij conditi, id est, cum suo iure. Horat. *ibidem.**

Nec

Nec satis est cara pisces auertere mensa,
id est, auferre de mensa vbi exponuntur pisces venales.

*Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis,
Languidus in cubitum iam se conuiuia reponet.*

Idem potorem lassum squillarum esu recreandum putat.

*Toſtis marcentem squillis recreabis, & Asra
Potorem cochlea.*

Squillæ *καρίδες* Aristoteli qui omnia cochlearum genera vocat *σπομβόδη*. Iuuenalis Sat. 7. de caustidicis.

*Quod vocis pretium? succus petasunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres Maurorum epimenia bulbi.*

De secundis mensis, seu bellarijs.

CAPVT XXXIX.

INter bellaria, lauri folia comedebant, ne vinum redolerent. Athenæus lib. 4. *ἔθθη ἢν τοῖς πάλαι φύλλα δάφνης παραμιαθῆναι.* Martialis,

Fætere multo Myrtale solet mero,

Sed fallat vt nos, folia denorat lauri.

Fortè quia, vt est lib. 11. *Geopon. δάφνη ὑμῶν ἐργασμῶν, laurus facit sanitatem.* Poma item in bellariis fuerent, & pruna, mala citrea in antecessa, aut certè ante secundas mensas. Laconibus *δξύμλα* dicuntur *κοκκύμλα* pruna *μάδρα*, quasi *μαλόδρα*, pruna. Plutarchus malum citrium suo sæculo vix editum ait, sub Athenæo frequentissimum fuit. Pli-nius de malo assyria, pomum ipsum aliàs non

M m m m 5 man

manditur. Virgilius tamen,

— & olentia Medi

Ora fouent illo, & senibus medicantur anhalis.

Medicam arborem appellat. Secunda mensa dicitur mensa pomorum, & mala. Sub mensæ exitum largius bibebant. Martialis de secundis mensis lib. 2. epist. 74.

Mensa munera si uoles secunda

Marcenes tibi porrigentur uua,

Et nomen pyra que ferunt Syrorum.

Polentæ item caleatæ inter bellaria fuere. Apuleius, offulam grandiore in conuiuas contruncare gestiō. Martialis lib. 14. de pistore dulciario,

Mille tibi dulces operum manus ista figuras

Exstruit, huic omni parca laborat apis.

Varro apud Gellium lib. 13. cap. 11. Bellaria ea maximè sunt mellita, quæ mellita non sunt, πέμμασι enim cum πέψει, bellariis cum coctione societas est infida. Clemens lib. 1. Stromat. ἀρτὸ ἀναλκῶν ὡς τὸ ζῆν, ἀλλὰ ἔ τὰ προσωφῆματα, ἔ τρωμάματα. Panis ad uitam necessarius non tragemata, que dicta τρωμάλια. δείπνῃ δὲ λήγοντ' ἄ γλυκὺ τρωμάλιον, cœna desinente dulcia sunt bellaria. Eustathius, ἐπιδορπίδες, τρωμάματα, ἀρῶα, cupediæ, res bellissimæ Plauto. Apule. Miles. 10. sapidissima intrimenta. Miles. 11. Ingritum melle confectum. Gloss. τηρήτης lucunculus. Miles. 11. Crustula, lucunculos, hamos, lacerulos, & complura scitamenta mellita. Scriblitarius, dulciarius, pistore. Afranius, Pistori nubat, cur non scriblitatio, ut mittat fratris filio lucunculos. Plautus in Pœnulo, Laterculos, sescamum. Eustathius, ἀνάδειπνα λήγοντ' ἰσπευεινὰ ἰδέματα τρωμάματα. τὸ δὲ μὲν κρία ἔ τρωμάτια. Vide Macrobbium lib. 3.

lib. 3. Saturnal. cap. 18. Athenæum lib. 2. Anadipna vespertini cibi sunt bellissimi post carnes & pisces appositi. Dulcia sunt genera pistori operis à sapore dicta, quia melle adspergebantur. Vide Isidor. lib. 20. origin. Apuleius Miles. 4. Dulciolis ventrem saginarc. Gloss. γλυκεροσφάτης, dulciarius, πακωπταίει. Eustathius, ὀπίκλια, ἐπικίλια, (forte ἐπακίλια) ὀπυράματα, τὰ μὲν τὸ δείπνον βρώματα. Statius lib. 1. Sylu. ult.

Iam bellaria adorea pluebant

Quidquid nobile Ponticis nucetis,

Fœcundis cadit aut ingis Idumes,

Quod ramis pia germinat, Damascum,

Et quas præcoquit Ebofia cannas.

Molles caioli, lagunculique,

Et massis Amerina non perustis,

Et mustaceus, & latente palma,

Pregnantes carionides cadebant.

Lucunculi à voce λυκός, quod essent albi, vel potius à voce γλυκός, quia dulces. Nuces in secundis mensis positæ. Horat. Sat. 2. lib. 2.

— Tum pensilis uua secundas

Ornabat mensas, & nux cum duplice ficu.

Secundæ mensæ non semper dabantur. Athenæ. lib. 14. αἱ δευτέραι καλέσθαι τράπεζαι πολλὰκις ἡμῶν διδοῦναι ἢ μόνον τῷ ἑσπέρειον ἡμέραις, secundæ mensa que sape nobis dantur, non tantum per Saturnalia, sed & alijs diebus. Bellaria dicuntur ἐπιδορπίσματα, ἐπιφορήματα, ἐπιτραπέζια, τρωμάλια, ἐπιδορπίδες, quia ut obsonia adiciuntur pani, sic bellaria obsoniis. δείπνῃ δὲ λήγοντ' ἄ γλυκὺ τρωμάλιον, cœna cum finitur, grate sunt cupedia. τρωμάτια. Plato Comicus ἐπάκνωτος, ἀλικάνωτος, ἢ ἀσπασίχως, cœna sine placis.

centis. *σάμμοι πακύντες*, Samiæ, & *Pariæ* placentæ optimæ. *Parium* vrbs ponti, & *πάρον*. *Pherecrates* λιπαρὰ ὀππασά, aut *πασά* vocat, ἔτυθ' ἐλαφίοις μεμυγμένον, *pultem farina hordeacea mixtam*. ἄμμος, & νέονθ' πολύτυρος, *placenta caseata*. *Athenæus* νέονθ', πρὸς πλεικντόδης, *caseus in placentam inditus cum oleo*, διὰ τύρου ἢ ἐλαίου σιδεζούρουθ' ἀμπίτσιθ', *placentula*. *Caseus* dicitur & *τροφαλις* τύρου σικελῆ & σικελικῆ, *Euripides*,

πρὸς ὀπίας ὄσι, ἢ διὸς γάλα.

Est caseus coactus succo fici, & Iouis lac. *Cerasa* inter bellaria numerantur, quæ *Lucullus* Romam primus intulit ab oppido *Cerasunte*, à quo *S. Hieronymus*, & apud *Athenæum lib. 2*. *Laurentius*, *cerasa* nomen reperisse volunt. Imò *Cerasus* oppidum à *cerasis* dictum, vt *Myricus* oppidum à *myricis*. *Mora* item ex *rubis* inter bellaria sunt, τὰ δ' βάτε μῶρα, vt *Eustathius*. *Galenus* de *batinis* loquens, καὶ καλῶς ἐμπύων κριν ὀπιχερεῖν ποσφίρεως ἢ καρπὸν τῶτον, ὅπερ ἔχ' ἡμισυ καπὶ ἧβ' συκαμίνων ποιητέον. *Lauantur* antequam mensæ inferuntur. *Ouidius*, μῶρα βατώδη, vocat,

Et in duris herentia mora rubetis.

βάννα, ἢ *βάτων* καρπὸν *Galenus lib. 6. de locis. ἀερωσά*, & *βάππα* *Hesychio* συγκύμνα. *Demetrius Ixion*, *mora* quasi αἰωόρροα, συγκύμνα, σύκων ἀμείνω. *Carya* item secundæ mensæ sunt, qua voce *acrodrya* omnegenus significantur. Propriè κάρυα, *nuces iuglandes*. *Herodianus*, ἀμυγδαλὴ πῶσα τὸ ἐν τῇ καλυφῇ τῇ μὲν τὸ ἔξω χλαρὸν πολλὰς ἀμυγὰς ἔχειν, quia in regmine quod extimo viridi proximum est, multas scarificationes habet instrumentum quo *nuces* franguntur μικρόστατον, *Hesychio* μικρόστας, κάρυα-κατάκτης.

κατάκτης. *Hesychius* λόπμα κάρυα in bellariis, & κάρυος quæ est βλάστησις, *pilulæ* forma in robore, abiete, carice, & φηγοὶ quæ sunt esculi glandes. *Castaneæ* dicuntur ἄμοτα *Athenæo*, μωτὰ *Dioscoridi*. *δρυτεπίς* ἐλαία, non *δρυτεπίς*, *drupæ* aliæ *πλασται* ἐλαία, *Polluci lib. 6. cap. 9*. φάλλη ἐλαία ἢ μικρόκαρπθ'. *Oleæ* *σεμφυλίδες* nigra, vel ἀπύρλωμοι. Inter *tragemata* πύθθ' *colostrum*, ἔτυθ', *ρογγυλίδες*, *ράφανοι*, *δρυτεπίς*, *ἐλαπίτες*, *χόνδρες*, *πνεσί*, *μέλι*. *ὄσρακίδες*, sunt κώνων *πυρλίτες*, *strobilorum* *nuclei*, *ὄσρακίδες* *testulæ*, *πιτίδες*, *nuclei*. ἀκρόδρυα ἀπύρλωμα; *baltheus* in opere *dulciario* dicitur κρηπίς. *Proclus* ἄλιμον ὡς ἐξ ἀσποδέλες, ἢ μαλάχης, ὅτι ἐν αὐτῷ ἄλιμον, ἢ ἀδιψον ἐπίσι. *Alimon* famem, & sitim arcet. *μύκητες* *fungi*, *βολίται* *Galeno* ἀβλαβέστατοι, deinde *Amanitæ*. *Nicanter* scribit, si arboris *fici* truncum *tegas lætamine*, & *aqua riges*, *fungos* nasci *innoxios*, συκῆς ὅποτε σέλεχος βαδὺ κόσρω, κ' ἀκκρύφειν ὑδύτεω τ' ἀεραέεοσι ποπίζοις, φύονθ' πύθμεσι ἀλλειοι. *Fungi* qui *cocti* *appositi* *duriores* sunt, *noxij* sunt, οἱ μὲν τὸ ἐψιδύωαι, ἢ τεθύωαι πησούρωμοι ὕδνα γηγυῖ, ἢ πέζιες, ἢ μύκητες ῥίζαν ἢ ἔχουσ, *tubera* *terra* *nata* *radice* *carent*.

De Olea.

CAPVT XL.

Macrobius *lib. 3. Saturn. cap. ult.* supra *sexdecim* *Molearum* genera numerat. *Virgilius lib. 2. Georg.*

Nec pingues unam in faciem nascuntur oliuæ Orchades, & radijs, & amara pousia bacca.

Colu

Columella *lib. 5. cap. 8.* genera decem ponit, vt & Ifidorus *lib. 17. cap. 7.* Cato *cap. 6. R. R.* ponit octo. Orchades seu orchites dictæ ab ὄρχης, quia rotundæ vt testiculi. Varro *lib. 4. de ling. Lat.* Olea grandis orchitis, quod ea antiquitus orchemora. Gloss. orchæ ἐλαίη ὀρχήεις, oblongæ oleæ. Vide Plinium *lib. 15. cap. 3.* Nicander in Alexiph. eam adhibet aduersus venena. Radij oleæ sunt oblongæ ἀκτινοειδῆς instar radij. Cato *cap. 6. R. R.* oleam conditiuam, radium maiorem, salentinam. Radius minor dicitur radiolus Columellæ *lib. 12. cap. 47.* Orchiten, & radiolum, vel regiam. Ifidorus Radiolæ pro eo quod oblongæ sunt in modum radorum. Pausia verò dicitur à pauiendo, quia tunditur exprimendo oleo vt Cato, quando viridis est. Alij dictam volunt à pausa, & παύομαι, quia non legi soleat nisi præ maturitate nigricans, vt desinat niger ille color augeri. Columella acerbam pausiam mense Septembri, vel Octobri, dum adhuc vindemia est contunde. Oliuæ Ægyptiæ laudatissimæ. Theophrast. de causis plant. *lib. 6. cap. 12. ἐν αἰγύπτῳ ὃ τὸ μὲν ἦν αἰγυπτίαν καλεῖσθαι ἐλαίων ἦν, ἢ πολυσπικρον τε καὶ μεγάλων, ἀνέλαϊόν ἔστι. Ολίνα Ἐgyptiæ nihil reddunt olei cum sint aliæ maiores ex quibus plurimum olei exprimitur.* Varro *lib. 11. Rerum humanarum* commendat Cassinas oleum, frumentum campanum, salernum vinum, Tusculanam ficum, mel Tarentinum, piscem Tiberis. De olearum, ficuum, vuarum generibus vide Macrobius *lib. 3. Saturnal. cap. ultimo.*

De

De Olea.

CAPVT XLI.

Oleæ principem locum inter ea quæ terra fundit tenent, quæ in mensis regum frequentes. Horat. *Sat. 2. lib. 2.*

— necdum omnis abacta

Pauperes epulis regum, nam vilibus ouis,

Nigrisque est oleis hodie locus.

Pollux *lib. 6. δρυπτεῖς ἐλαίαι, ἀλμάδες, νηκτείδες τὰς ὃ κοπνάδες ἐλαίας τραμβήλους ἀνόμασε φερεκράτης. Δρυπα oliua, seu rapa condita, & ηγέτριδες, malim, nectridas quæ natant in sale & aceto.* Oleas oleastris infiras Trambelos nominauit Pherecrates, quæ φαυλίαι & malæ dicuntur. ἀς ὃ οἱ νῦν θλασὰς ταύτης πυρρῶας οἱ κωμικοὶ. Oleas quas nunc confusas, comici pyrenas dixere. φαυλίαι commemorat Lucianus in Lexiphane ἀλλ' ἠδὲ φαυλίαι. Sed de oleis vide Theophrastum, Dioscoridem, Plinium, Horatium, & alios.

De Ficu.

CAPVT XLII.

Atticæ ficus bello Persico causam dēdere, quæ tam gratæ palato fuerunt, vt eas Darius cum gustasset bellum Atheniensibus inferre decreuerit, vt regionem tam suavis cibi feracem sibi acquireret. Apud Dioscoridem *lib. 1.* Ficubus siccis vis est excalescendi, alendi, sed sitim magis stimulant,

mulant, alio sunt vtilis, gutturi, arteriæ, renibus, vesicæ, & iis quos longa valetudo decolorauit, anhelatoribus, epilepticis, hydropicis opportuna. σῦκα ξηρὰ Ἐφέσιμα, Σερμαπτικὰ, διψικώτερα, ἀκοιλία βρόσχω ἢ ἢ ἀρτηρία, ἢ κῦσει, ἢ νεφεῖς εὐδέτα, ἢ τοῖς ἐν μακρονοσίαις κακοχρόσταις, ἢ ἑδωπαπκοῖς, ἢ ἑπιπλητικοῖς, ἢ ὑδρωπκοῖς. Laudantur à Iuliano defertore in epist. ad Serapion. ἢ ἑπιχωρίων ἰχθύων τὴν μακροκέντας ἀεισορᾶν δούκῃ ἢ πλὴν μέλιθου ἢ ἄλλων γλυκύτερον τὴν ἰχθύδας. Aristophanes putat ex indigenis ficibus eas quæ dicuntur macrocentæ vel macrocentræ longiore fortè pediculo rebus omnibus melle excepto aliquid dulcius esse. Herodotus vt ostendat veram solitudinem, dicere contentus est apud quos neque ficus sunt, neque bonum aliud, quasi nullus vsquam ficu fructus melior sit. Homerus soli ficui dulcis cognomentum adstruit, cum mel χλωρόν, & vernum vocet. Hippocrates mel dulce sensui, sed omnino digestionem, amarum esse ait, ficum autem non sapore tantum dulcem, sed digestu meliorem. Ficus est medicamentum omnis cibi noxij vt ait Aristoteles: ideo in conuiuiorum bellariis apponi, vt emendet vitium si quod est ab aliis cibis. Quare ficus sacra Diis, quæ aris imponitur in omni sacrificio, melior omnithure ad suffitum, vt Hierophantæ aiunt. Græcorum epistolæ Damascanas ficus præter cæteras laudant, quæ nusquam alibi proueniunt, & à mercatoribus per totum orbem differuntur, quæ ἐν γαστρίῃ ἢ ἀρτηρίῃ ἑπιπλητικῇ τοῖς κέντραις οἴοντο καλύκων δὲ κελύκων ἐπιπλητικῇ, quæ stimulis vel pediculis longis cuiusque caudicis suspensæ sunt instar calycum. Vide Plinium lib. 15. cap. 18. & Theophrastum de

plantis.

plantis. Cottana ficus Tyrriorum Athenæo lib. 9. κόττανος ἡμεῖς ἢ λιπίδιον τὰ πάτεραι μὲ νόμιμα βρώματα. Plinius lib. 13. cap. 5. Syria, in ficorum genere caricæ, & minores eius generis quæ cottana vocantur.

De alijs cibus hortensibus.

C A P V T X L I I I.

Multi alij fructus hortenses fuere. Aristophanes in Acharnens. ait apud Bœotias nasci bonum origanum, pulegium, storeas, ellychnia, φέρω ὅσ' ἔστι ἀν ἀγαθὰ βοιωτοῖς ἐπιπλάς, ὄριζαν, γλαχά, ψάθος, θρυαλλίδας, γάσας, κολοίαις. Varro in Satyra de edulis, Nuces Thassas, palmas Ægyptias, glandem Ibericam laudat. Heliogabalus exhibuit pisum cum aureis (nummis exaudi) lentem cum ceruiniis, fabam cum electris, & orizam cum albis (id est, margaritis) exhibens albas præterea in vicem piperis piscibus, & tuberibus conspersit. Miscuit gemmas pomis ac floribus. Hydrogarum Romanorum ducum primus publicè exhibuit quum antea militaris mensa esset apud Lampridium.

Lactuca.

C A P V T X L I V.

Nicander lactucam βρήνην vocat, quæ dicitur Hefychio βρήνηξ θριδακίγη κυπρίαις. Eubulus

N n n n

lactu

lactucam *νηκῶν βρώμα*, qua vel ætate Augusti multos ideo abstinuiffe scribit Plinius. *πυρακίνη* Hefychio est syluestris lactuca. Dicitur & lactuca Eunu- chus & Aftytis ob vim *ψυκτικῶν* refrigerantem. In Adonidis festis horti ferebantur in testaceis vas- sis è lactucis, quia Venus mortuum Adonin in lactucis collocauit. Hefychius, *ἐν τοῖς ἀδωνίους ἐδω- λα ἐξάγουσι, ἢ κήπους ἐπ' ὀφθαλμῶν, ἢ παντοδαπῶν ὀφθαλ- μῶν, οἷον ἐν μαράθρων, ἢ θριδακίων περισιδάζουσι αὐτὰς τὰς κήπους ἢ ἢ ἐν θριδακίνας αὐτὸν κατακλινθῶσαι ἐπ' ἀφροδίτῳ φασί.* In Adonijis simulacra efferunt, & hortos in testis, & poma omne genus, veluti ex fœni- culo, & lactucis parant ei hortos. Eam enim à Venere aiunt in lactucis collocatum. Athenæus lib. 2. Calli- machus ait, Venerem Adonim in lactucis occul- tasse, ὅτι κρύψειν. Eubulus, *μὴ ἐξαρτίσει μοι θριδα- κίνας, ὃ γυναι, ὅτι τῶν τράπεζαν, ἢ σεαυτῶν αἰπῶν, ἐν τῷ λαχέων τῆτιν ἢ, ὡς ὁ λόγος ποτὲ τ' ἀδωνιν ἀπο- δυνόντα πρέθικα κῆπους, Ne mihi appone lactucas in mensa, aut te incusabo, quia in olere hoc, ut fama est, olim collocauit Venus Adonim mortuum.* Erant & lac- tuca Cappadoçæ; Plin. lib. 19. cap. 7. item, lac- tuca fessiles, & vulgares de quibus Martialis lib. 3. & lib. 13.

Claudere qua cœnas lactuca solebat anorum

Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes.

Ad lactucam occisus Adonis, quæ ideo ab Eubulo vocatur mortuorum cibus. Ad lactucam pertinent cichorea. Horatius,

Me cichorea, lenesque malua.

De Caule, & fungis, moris.

CAPVT XLV.

Horatius Satyr. 4. lib. 2.

H Caule suburbano qui siccis creuit in agris
Dulcior. Irriguo nihil est eluius horto.

Idem de fungis,

— Pratensibus optima fungis

*Natura est, alijs malè creditur. Ille salubres
Æstates peraget qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem quam legerit arbore solem.*

Ode 2. Epod.

— Lecta de pinguisimis

Oliua ramis arborum,

Aut herba lapathi prata amantis, & graui

Malua salubres corpori.

Lapathum rumicem Latini vocant. Lucillius, ὁ lap-
athe, vt iactere necesse est, cognitum cui sis. Var-
ro, hanc eandem volupratem tacitulus taxim con-
sequi lapathio, & pifana possim. Sat. 4. lib. 2. Horat.

— si dura morabitur aluus

Mitulus, & viles pellem obstantia concha,

Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.

Lapathus à *λαπάειν* exinanire. Rumicem mino-
rem *ὀξύλαπαθον* vocant.

De Ficu.

CAPVT XLVI.

Ficus aded suavis est vt pro quauis re dulci su-
matur. Ita Theocritus,

ἢ ἀπ' αἰγίλων ἰχάδα τρώγεις.

Ex Ægilo quæ vnâ fuit ex tribubus Atticis ficum comedas. Hipponax ficus auro anteponit,

εἴ τις κατεῖρξῃ χυσοῦν ἐν δόμοις πολλὸν
ἢ σῆκε βαυὰ, ἢ δὴο ἢ τρεῖς ἀνδρώπεις,
μὴ ὄσῃ τὰ σῆκα ἢ χυσοῦ κρείσσω.

Si quis aurum domi multum conluserit, & paucas ficus, & duos aut tres seruos, cognosces quanto ficus auro meliores sint. Vnde & φιλέσκουα dicti homines pacis amantes. Apud Pausaniam Ceres Phytalo quia hospitalis erat primam ficum dedit.

ἔνθα δ' ἀναξ ἦρος φύταλος ποτε δέξατο σεμνὴ
δημήτραν, ὅτε αεϋτόν ὀπώρας καρπὸν ἔφλωεν,
ὡ ἱερὰν σὺκῆν θνητῶν χυῖο ἐξονόμαζε,
ἔξ ἧ δὴ πμὰς φυτάλις χυῖο ἔχεν ἀγῆρας.

Plutarch. de cupidit. diuitiar. prodit moris olim fuisse per Dionysia vt ferrent duntaxat vas vini, flagellum vitis, hircum, cofinum ficuum, denique phallum vt ostenderent ficus à Baccho repertas quod Lacones existimarunt. Ficus Callistrutia sapore præstantissima. Athenæus, καλλιστρυτιοῦ σῆκον ὑπερέχον πάντων. Idem Plinius ait ficus cerina à cerebro colore, κέλευον σῆκον. Ficus Liuiana Pompeiana, Liuia Plinio, siccata sole in annum vsus. Caricæ, ficus passæ, ἰχάδες. Ficus matura κάλυξον Athenæo, πρᾶκox κρόδρουμον σῆκον. Ficus duricoria Macrobio id est, ferotina.

De Chia ficu, & Caricis.

CAPVT XLVII.

Caricæ Ægilides laudatæ. Caricæ Tithrasia à Tithrante pago tribus Ægeidis. Procnides caricæ

caricæ Hefychio. Martialis lib. 13.

Chia seni similis Baccho quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Per Setiam, setinum agrum Campaniæ intelligit. De coctanis caricis, seu cotonis, cottanis, coctonis. lib. 7.

Paruâque cum canis venerunt cotona prunis.

Hæc tibi quæ tortâ venerunt condita meta,

Si maiora forent coctana, ficus erat.

Metam vocat vas turbinatum. Plinius lib. 3. cap. 5. Syria in ficorum genere habet caricas minores eius generis quæ cotona vocant, à cotone vrbe.

De Bombyleumate.

CAPVT XLVIII.

Bombyleumata Hefychio dicuntur τὰ μαγειρικὰ ἀρτύματα, curiosius præparata, τὰ μαγειρικὰ ἀρτύματα πειπῶς κατεσκευασμένα. βομβυτελεῖν σὺν τῷ ὄνθω ἀρτύειν condire ontho. Hefychius ὄνθον condimenti genus esse vult. Athenæus lib. 2. νάρκιυ ἀνδουλδμίνω, conditam ontho. Lib. 8. ἀρνα σύμμηκτον ἀνδουλδμίνον, agnum confixum conditum.

De Coloastro & Caseo.

CAPVT XLIX.

Colostrum, Colostra est prima à partu spongiosa densitas lactis, Plinio lib. 28. cap. 9. Colostrati infantes à colostro. Palladius in Nouemb.

Colostræ lac cuius spissior natura agnis ni aufertur nocebit. Aristoteli dicitur *Εσφαλis*, quia maximè alit. Iupiter lacte capræ nutritus. Martialis lib. 13.

Surripuit pastor quæ nondum stantibus hœdis,

De primo matrum lacte colostræ damus.

Caseum lunensem, Vestinum, Velabrensem, seu fumosum, Trebulanum laudat. *ibidem*.

Trebula nos genuit, commendat gratia duplex,

Sive leni flamma, siue domamur aqua.

Caseus Hetrusca signatus imagine Luna.

De Caseis.

C A P V T L.

Casei quia ex lacte animalium fiunt in carnibus reponentur. Heliogabalus dulciarios, & lactarios tales habuit, vt quæcunque coqui de diuersis exhibuissent, vel structores, vel pomarij, illi modò de dulciis, modò de lactariis exhiberent apud Lampridium. Casei fuere secundæ mensæ. Pollux lib. 6. *πρὸς Ἐσφαλis, casei, colostræ, πρὸς χλωρὸς, caseum recens, & ὃ Ἐσφὸν ἰσχυρὸν ἔλεγον, siccum autem maxum vocarunt. ὃ γὰρ ὄξυριος πρὸς σικελικὸν τὸ ἔδεσμα, caseus acris, vel acetosus oxyrias, qui sitim acuit, Siculus cibus est. Eustathio ἐπιὰς πρὸς δριμύς δι' ὅπῃ σικίς πηγυμῶν. Opias caseus acris coagulatus succo fici. Athenæus lib. 14. πρὸς Ἐσμίλιος σικελικός. Tramilius caseus Siculus. Velabrensis Romæ. Martialis,*

Et Velabrensi massa recocta foco.

In macello Romæ multæ fuere caseariæ tabernæ
Plin.

Plin. lib. 11. cap. 42. Apud Polluc. lib. 6. cap. 10. laudatur in primis caseus Cythnius, & Siculus, *πρὸς πῶλαι* qui caseos vendunt lib. 7. cap. 33. Antiphani *πρὸς χλωρὸς* caseus recens dicitur, *Ἐσφὸς* siccus, *Ἐσφὸς* rasilis, *πικτὸς* recentissimus, *κοπλὸς*, *τριμτὸς* sectilis.

De Condito, Amulo, & alijs.

C A P V T LI.

VT conditum fiat mel cum vino coquitur, piper, dactylorum ossa torrida. Rosatum fit è melle, vino, & foliis rosæ ad bibendum. Ita fit & vinum violaceum. Folia citri viridia in sportella palmea in dolium musti missa pro rosato sunt, apud Apicium. Carenum est genus liquoris Apicio. Careni calyx. Amulum infusum, vel orizæ succum, *ἄμυλον*. Vt Apothermum fiat alicam elixam amygdalis depilatis, & lotis ex creta argentaria passo asperges, ait Apicius.

De Alica.

C A P V T LII.

ALica præstantissimum est triticum cuius granum tunditur in pila lignea vt ex ea fiat potio. Plinius lib. 22. cap. 25. negat eam fuisse ætate Pompeij, esse quidem eximie vtilem siue elixa detur ex aqua mulla, siue in sorbitiones decocta, siue in pulcem. Fit ex zea vel spelta. Plinius

lib. 18. cap. 11. Ptisanæ quæ ex hordeo fit laudes omnes in alicam transeunt, quæ tamen pauperiorum fuit. Martial.

Nos alicam, mulsum poterit tibi mittere diues.

De Placentis, & Alica.

CAPVT LIII.

Mulieres vt plurimum liba & placentas fingebant. Theocritus,

εἶδ' ἄρα τὰ πάντα γυναικῆς ὅτι παλαιὰν παντίον
 ἄνδρα μίτρισαι λικῶ παντοῖ' αἰ' ἀλδ' ἄρω
 ὅσα τ' ἀπὸ γλυκερῶ μέλιθ', τὰ τ' ἐν ὑγρῶ ἐλαίῳ
 πάντ' αὐτῶ πετέλινα τὰ δ' ἔρπετα, τῶ δ' ἄρεστ.

Hesychius ἀλετεῖαι τὰ εἰς θυσιὰς πότνει ἀλῶσι, Virgines liba ad sacrificia molunt. Cibi quos mulieres in plathane vase panifico faciunt flores miscentes oranes cum farina alba, & quæ ex dulci melle & in humido oleo omnia volatilia & serpentina ipsi adsunt. Athenæus sub finem lib. 3. πακῆς ἐκ γάλακθ', ἰπειῶν π, καὶ μέλιθ', ὃν Ῥωμαῖοι λίκον καλεῖσι, Placentia ex lacte, & sesamo quæ Romanæ libum vocant. Scholiast. Aristoph. ἰπειῶν, πεπιμάπων λεπτὸν διὰ σήσεμα καὶ μέλιθ' ἡμιόδιον. μελίπικτα placentæ mellitæ. Apud Gellium Varro, bellaria ea maxime sunt mellita quæ mellita non sunt. πέμματα, τραγῆματα ἄραϊα, cupediæ res bellissimæ, vina Liberi, bellaria. χόνδρος, Alica. Nicander Colophonius,

χόνδρα δὲ ἐκπρίψαιας, ἰσοπρώσας δ' ἐν κοίλοις
 ἀγγεῖσιν, εὐάδει δ' ἡμιγῆ αἶμα φύρον ἐλαίῳ,
 ζωμιῶν δ' ἄθρομιῶντα καταπλάσι πύρα δ' πώμα

ἀμφιβά

ἀμφιβαλὼν, φακτὸν δ' ἀροιδάγῃ βαρὺ κρήμων,
 ἥρεμα δ' ἐν χλιῶν κοίλοις ἐκδύναο κύσροισ.

Chondrum tritum in vase cauo sternito, admixtòque oleo fragrante pinsito, addito iusculo quod feruens ac fremens hauseris, tum operculo imposto assum exbalare ne permitte, suffoca, sic hordeum ne transpiret excoctum vehementer intumescit, sensim vero tepidum mystris tu cauis in cibo sumito. Apicius, Alica quomodo fiat, fabatiæ virides, & concisæ, &c. Festus, alicam ab alendo dictam ait: propriè est faris genus, tritico simile, succum certiore habens, siue in aqua coquatur cum mulso, aut vino, siue cum oleo, salèque frixum sumatur, vt Galenus lib. 1. de aliment. & Plin. lib. 28. cap. 7. Tandem alica dicta confectio ex zea, seu hordeo. Plinius lib. 18. c. 11. & Palladius lib. 6. Ad Alicam referri possunt apud Theophrastum, iuscula spissiora, forbilia, ῥοφήματα σωματοδέτερα παχύτερα, lib. de igne. Et apud Hippocratem, ῥοφήματα διδῶναι πρισάνην, ἢ κέβρον, ἢ ἄλκτον ἢ χόνδρον, forbitiunculas dare ptisanam, aut kenbron panico semen simile, aut farinam, aut alicam. Pulces quædam niuæ Martiali lib. 3.

Pulribus hinc niuæ grata corona datur.

Item,

Est pulcem niuæ premens botellus.

Puls candida facta ex tritico.

De Placentis.

CAPVT LIV.

Inter bellaria non postremum locum obtinent opera dulciaria, placentæ, liba, scriblitæ. Quare

Nnnn s

Sami

Sami vicus fuit in quo mulierculæ essent liborum, & operis dulcarij artifices, de quibus Athenæus lib. 12. ἡ σαμίων λαύρα σενή τις ἐὺ ἀμφοδὸς ζωμιῶν δμικρῶν, ἢ ἤδ' ὡς ἀπολαυσί, ἢ ἔχρασίαν πάντων βρομάτων, ὧν ὁ πολυχράτης ἐπέπλησεν τὴν ἑλλάδα. *Vicus Sami angustius, quasi angiportus, in quo muliercula dulciorum panifices, & opium cupediærum, quæ intemperantia seruiunt, quibus Polycrates Samius Graciam replenit.* Alexandria item fuit λαύρα ἐυδαίμων, ἢ ἢ πάντα τὰ ὡς τρυφήν ἐπωλεῖτο, *vicus beatorum in quo omnia quæ ad delicias faciunt, vendebantur, vt Romæ Thufcus vicus, vbi fiebant tracta farinacea solo imposita, sesamo sparsa, quorum pars ima dicitur solum. Vnde tracta fingere, & deplere. Strues dictæ cum tracta porrecta in solo sternerentur. Scriblita, quod sit scripta signis. Globuli, globi, lagana, lucunculi, tractæ in panificio erant pastilli in longum porrecti, & producti, offæ pastilli in rotundum glomerati. Clibanus dicitur testum, baltheus, & baltheum quo cingitur tracta. Sphærita placenta globos habens, qui in solo placentæ componuntur. Sauillum libum à suauitate, Mustacæus cum farina musto subigitur subditis lauri foliis. Panificium Græci vocant ἀρτοποιίδν, ἀρτοκόπκον, aut potiùs officinam vbi fiunt panes, nam propriè ἀρτοποιία est panificium apud Xenoph. ἀπὸ τῆ ἀρτοποιίας κλειδὸς τῶ οἰκίαν πῶσαν διατρέφει ἀρτοκόπος, ἀρτοκοπεῖν, ἀρτοποιεῖν. *Cyribus è panificio totam domum alit. Pistoris est panes pinsere, παραπίνος, ἀπικιδάνας περιελκίδος, Tarantinus Apicianus, perlucidius, Plikius, oruzites, mustacia sesamata ex Chryssippo Thyaneo, sunt genera liborum. Item, Crastianum Siculum, non Crasianum,**

vt vulgò legitur. Crastus est oppidum Siciliae. Crustum Iulianum, Crustarij, crustularij. Crustum Canopicum. ἀγλαα, ἢ γλαυσμένα, vñcta pingui edulia, perlucida. Cappadocium libi genus. Plicium ab implicita figura. γετζάτον, gutzatum aspersum mellis guttis. Tutulatum, Crustum purum, purium vocat Athenæus. Paulianus, subitillum ex alica, sauillum ex farina. Spira fit immixto caseo. Cato cap. 77. Luculli, lucunteres ab albo λακκῶ. Circus, circulus, crustoplacenta, κρουσπλάκας, Catillus ornatus, id est, πινάξ. Ostracites in sigillo testu coquitur. Irneus Catonis in irneum fictilem indi solitus, quæ demittebatur in ollam æneam aqua calidam plenam, & ad ignem coquebatur. Attacitæ sunt Attanitæ. Cato cap. 75. Libum hoc modo facito. Casei pondo duo in mortario bene disterat. Vbi bene distriuerit, farinæ siliginæ libram, aut si voles tenerius esse, selibræ siliginis solum eodem indito, permiscetóque cum caseo bene, ouum vnum addito, & vnà bene permisceto, inde panem facito, folia subdito, in foco calido sub testa coquito leniter. Cap. 77. Spiram sic facito, in solo tracta cum melle oblinito bene, inde tanquam restim tractes facito, ita imposito in solo, dein plicis completo bene arcte coquito. Cap. 76. Placentam sic facito, farinæ siliginæ libras duas, vnde solum facias in tracta farinæ libras 4. & alicæ 1. libras duas. alicam in aquam infundito, vbi bene mollis erit, in mortarium purum indito, siccatósq; bene, dein manibus depresso, vbi bene subactum erit, farinæ libras 4. paulatim addito, id vtrumque tracta facito, in qualo vbi arefcant, componito, vbi arebunt, componito puriter, tum facies in singula tracta.

tracta. Consule Catonem vt pistor, fictorque dulciarius euadas. Te docebit ille insigniter. *πυροκόκκινος* placenta fuit ex caseo per cribum succreto, alius est *πυρόκκινος*. *ἑσποπυρίδες* placentæ sunt ex lacte, melle, farina. *γασπίς* est placenta. Hefychio *γασπίον*, *πέμμασι σπιτιμώδες*, est placenta sesamo sparfa. Pancarpium Alexandrinis placenta quæ fit ex iriis contritis cum melle coctis, quæ vbi coxissent ad instar globulorum fingebant, & tenui biblo adstringebant. *ἴπεια δὲ ἔστι πάντα σπιτεθεμμένα, ἃ μὲν μέλιτος ἐφόρμα, ἢ μὲν τῶν ἴσπων σπαιεῖδον σπιτεθέντα σπιδῆται βύβλω λεπῆ, ἢ νεκρὰ ἢ συμμύειν.* Itrium est libi genus. *ἐπιπέδιον πικρὸν ἐκ γάλακτος, ἴπειον τε ἐκ μέλιτος.* Alcman *παρῆξί πνάνιον τε, πόλτον, χέδροντε λῶκον, κηρίαν τ' ὀπώραν.* Puls *πολλός* ex fabacea farina, Pyanion est *πικασπυρία ἐν γλυκῆ ἐψημύα*, omne genus feminum in musto, aut dulci coctum. Cato *cap. 79.* Globulos sic facito, caseum cum aliqua ad eundem modum misceto, inde quantos volles facere, facito, in ahenum caldum vnguen indito, singulos aut binos coquito, versatōque crebro duabus rudibus, coctos eximito; eos melle vnguito, papauere infriato, ita ponito. Enchytum vt globulos facit, in vnguen caldum fundit, hoc in restim quasi spiram facit, id duabus rudibus versat, perfrigitque, vnguit, colorat, mediocriter cum melle, aut mulso apponit. Ames placenta ἀπὸ ἢ ἔξ αμῶδες αὐτὸν σπιδῆ ὑφ' ἡδονῆς, ὡς μέλιτι καταρδύμενον. Vide Catonem *cap. 87.* de Amylo. Iones ἀμύνα, alij ἄματα, quod multa in vnum coniciant ab ἄμα. Suidas, *Διακόνιον οἱ μὲν τῶν ἢ πικρῶντος κρηπίδα, Διακόνιον alij placenta solum esse volunt; alij ζαμών ποικόν*, quoddam iusculum, quidam mazam, aut

ἄλλα τὰ κυκλότερα πέμματα, liba quædam orbiculata in erefione quam Apollini faciunt. Bastynias placenta barbarica, vel vt alij legunt Basunias. Psammitum, *ψασόν*, libum est. *σπεπλον, ἢ νεύλατα* placentæ, item Deudalides, Attanites, *ἀλλανα, πήνανα*, farragines, *κρηιον*, idest, *κρεῖσδοτον*, placenta carnibus facta. *γλυκώας* placenta, empepra triticeus panis cauus, æqualis solo, vel basibus quibus imponuntur placentæ ex tritico factæ. *ἐμπέπης πυεινός ἄρτος κοίλος σύμμεδος ἢ κρηπίσιν, ἐν αἷς ἐπιπέδον* τὰ δὲ ἢ *πυρὸν σιδῶδες ῥόδινα παλακέντια.* Hefychius *ἐμπέπλανα, σόπινα ἢ ἐμππα*, vel potius *ἐμπέπτα πάλγια τὰ σόπινα εἰς ἃ ἐπιπέδον* τὰ δὲ *πυρὸν, ῥόδοι*, Empepra obliqua triticea in quæ Rhodij imponunt quæ ex caseo fiunt, Hefychius, *Ἰσχυρίδες πέμμα ἐλαίῳ ἐφόρμον, ἢ μελιτόρμον, Encrides bellaria oleo cocta, ἢ melle imbuta*, quidam Amanitas vocant. Idem, *Ἰσχεις γλυκῶς ἐξ ἐλαίου ὕδατος. ὀπκύνκλιος sporta, vel circulus. γῶες, γῶες, πλακῶς, γανψε, κειβάνες, κειβάντες, πλακόντες μασοειδῆς, placenta mammosa, κειμῆσις placenta.* Hiprocates *lib. 4.* *Epidem. ἐχραεπίπτες*, vel potius *ἐχραεπίπτες κρέμεις.* Hefychius, *κειμῆσις πλακόντος εἶδος, κειμῶς ἢ κειδή, hordeum.* Idem *κείδη πυρόν ἢ χαρίσιον σέμμα. ἐπιδῶδον*, quod omnium postremum diuiditur in conuiujs. *νάγος, ἄρτος πλακωντόδης, & νασός* Hefychio, *σακτός* Polluci. *ψόδια* placentæ, *ἀμωρα*, similago cum melle cocta, *ἀμοργῆται* placentæ. Amorgites placenta. *χόεια*, ex melle & lacte. Pæsa, vel passa libum. Passanus qui panem facit, aut vendit, *καλλαβοῖδης σποσιμώδης*; Echinus placenta insularis. *κοπιλόκος placenta* Chœnix tres cotylas continet. Ex tertia parte chœnicis fiunt *χορσίναι ἐκ παφρυγμένων πυρῶν.* Vide *cap. 11.* Pollucis *lib. 6.*

De panum & placentarum generibus. Piget enim hîc verba eius, licet pulcra, eruditâque, exscribere. *Χρόν λδικόν* vocant *ἑφθες πυρὸς*, cocta tritici grana, frictâve. *Χρόν ἑρικτὰ* hæc grana prius frangunt, quàm torreat. *Χρόν ἑρικτὰ ἐκ κελῆς νεας γινόμενα*, sunt *πυρὶ νεοθυσίαι*. Panis, polenta, puls, sæpe accipiuntur pro eodem, quanquam aliquid est discriminis. Galenus scribit Cyprios alphitis, id est, farina è tostis hordei granis pro pane vti. Græci per *ἄλφιτα* polentam intelligunt, vt Galen. *πὲρ ἑρῶν διωάμ. Lenit. 2. ἐὰν ἢ περιπέρις θυσιάν περιτονηνμάτων τῷ κυρτῷ νεα περιεργμένα χρόν ἑρικτὰ. Si obtuleris Deo munus primitiarum frugum tuarum Domino de spiciis adhuc viventibus, torrebis igni, & confringes in morem farris.* *μελικήριδες, μελικήρες, placenta mellita.* Helychius, *μελικαίς, σκιάσμα π βρωτῶν διὰ πυρῶ.* Amyli placenta, ἢ *ζωμοὶ πλακκντώδεις, ἀν νυῖ ἀμύλατόν φασι.* Plato Comicus, *πλακῶς ἐνόρης, ἀμύλα, ἐκύμων, κίχλαι,* placenta coleata, amyulus prægnans & factus, turdi. Copte opus pistinarium. Oua inter bellaria sæpe numerantur. Ephippus, puramus, ames, ouum. de Pistaciis Nicander seu de fistaciis, *πίστακι ἀκρῆμόνεσσιν ἀμυγδαλέεσσιν ὅμοια. σίδας τὰς ρόιας* vocant, mala punica Bœotij. Empedocles,

ἕνεκεν ἐφίτρονί τε σίδαι, ἢ ὑπερφλοία μήλα.

Sida oppidum Bœotijæ Sidis, nomen dedit. Athenæus lib. 14. Pamulæ Nicolai, panes Nicolai fuere. Palladius in vita Abbatis Apollo, panes Nicolaos maximos. Mazæ ad hominum vsus, Anthema, Thridacine, physte, vinosæ, ephieros, dandalis, lolodiaconium, tripta, anemone, cardame. Berrees mazæ sunt, seu molæ ex cribratis farinis subactæ,

actæ, dandalides ex tostis hordeis, præcona, & proconia ex intosti hordei farinis. Placentarum species sunt ama, amula, enthrya, strepta, neilata, pthis, phtida libatoria, thrymantides, crepis ex farina & melle, cui vuz, aut ficus tosta inerant, quibus excis crepida ipsam auium ζωμῶ iufculo intritam comedebant. Placentæ philoxeniæ Leucadij Philoxeni inuentū, placenta Samiæ, Conus erat ex vuis & amygdalis, quæ contrita simul & commista assabantur. Escarites Rhodia, inter panem, & placentam media Tageniæ Polluci sunt encrides, quas apponunt stridentes & tepidas vt mel superfundant. Tageniæ sartagini infusæ cafcus, oleum, mel, & sesama infundebantur. Quædam dicta *πλωία* placentis apponi solita, radiis textoriis similia coloris albi. Præter placentas erant myrthides, caricæ, mespila *μισπιλα ἢ ἢ ὅα κελεῖται*, ait Pollux Alexis, *ἰχάδες τὸ πρῶτον ἔστι ἀθουαίων, ἢ θυμῶ δισμῶ πτες* caricæ insigne Atheniensium, & fasciculi thymi. Phœnicides, bellaria vocat *περπύλαια*, quia in propylæis templorum vānibant. Euripides *πυρὸς ὀπίας ὄσι, ἢ διὸς γάλα. ἀποσπάζημα κείφανόν ὄσι τῆς τραχημάτων, ἢ τρωξίμων κόκκοι ρόας acini mali granati.* Aristophanes, *ἔξοχλυ κείαν τ' ἄρα κοκκίαις ρόαν.* Mali granati grana decerpis. Amygdalæ, nuces persicæ quæ nunc regia, *κέρυα περσικὰ.* Caricæ chelidoniæ Atticæ, quas & chelidones. Pollux, *ἰχάδας πρόκειδας, malim πρόκειδας.* caricæ oxali. Vide Pollucem lib. 6. cap. 11. *σαφυλαί, ἐλασιόμαξις, φοινικοβάλαν, κρηπιη, μελινας, μεθυστός, χαρηνίος.* Item *ἄποι, μήλα, ὄρηαι, ἀρχάδες, ἀσαπίδες,* pyra mala, pyra syluestria, vuz passæ erant, inter bellaria.

De Panibus, Pulte, Alica.

CAPVT LV.

Pollux *lib. 16. cap. 7.* E rebus terra natis fiunt ἄρτοι, ἄλφιστα, μάζα, σπία, panes, farina, massa, frumenta. Frequentior apud Romanos panis vltus, quàm pultis erat, ideoque in sacrificiis mola ex farre & licle constat auctore Valer. Maximo *lib. 2. cap. 5.* Romani tamen pultifagi. Iuuenal. *Sat. 14.*

A scrobo, vel sulco redeuntibus altera cœna

Amplior, & grandes fumabant pultibus olla.

Puls hordeacea in lacte dicitur lactea Hesychio, γαλαξία πούλιου κείδου ἐν γάλακτι. Apicius de pultibus Iulianis, Alicam purgatam infundis, cum feruerit oleum immittis cerebella duo cocta, se- libram pulpæ. Panes ferebant in reticulis quos Aristophanes vocat γυργάθους, Theophrastus ὄρμα- θὺς. Panis κλιβανίτης εὐπέλιου, ἰπιότης, seu κερμινήτης δὴ σαρῆου, in clibano coctus facile concoquitur ac digeritur, in furno coctus ægrè. Athenis panis ἀροραῖου laudatus, Rhodi panis ἐχαρίτης, qui dulcibus ac mollitie mirificè temperatus est, fuit μεθόλιος ἄρτος, ἢ πλακόντος Polluci intermedius inter panem & placentam. Sub finem mensæ panem hunc ex passò edunt. λαβόντα θερμὸς, ἐχαρίτης ἀνε- λιθόντα βάρπην ἐς γλυκίω. Sumens calidos panes in foco coctos euoluens tingit in passum. Pollux *lib. 7. c. 10.* οἱ ἢ διπυρῆι ἄρτοι πνίς εἰσι τρυφώντες, Panes bis ignem passi, vulgo nautici dicti, laganum, apan- thracis, placentæ. Athenæus *lib. 3.* consulendus de tota ratione panum. κόλλαου placenta qua- drata

drata paruula ἐν μεγάλων κολοβωμένη, ex magnis de- minuta & mutilata. Placenta omnis si est πλακὸς εἰς πλάτος ἐκτείνεται, placenta in latitudinem ex- tenditur. Quidam Collabos panes esse aiunt simi- les citharæ verticellis. Apud Athenæum βολεσοφάκη, πολφοφάκη Polluci, Italis *vermicelli*, πολλοὶ μινύ- ματα ἐν σπιτὸς farinæ subactæ, cum adipe, massa in fila deducta, & producta. Placentas mulieres vul- go fingebant. Hesychio γαλὴ δμηκρῶς ἢ ἐν τοῖς γά- μοις πέριματα πέσει. γαλ. δμη. τὰ πέριματα ποῖσαι. Athenæus, τὸς ἢ τὰ πέριματα, ποσέπτει τὸς πλα- κόντας ποῖντας δμηκρῶς. γαμαίκες ἀλετείδες, ποπινο- ποιῶ, μιμέσθωαι τὰς φύσεις, mulieres molitrices quæ placentas faciunt, quæ naturas imitantur, τὰς πλακόντας ὅσα τοῖς θεοῖς ἀνιάσι ζῶα, ἢ φυτὰ, ait Pro- clus ad *lib. 5.* Plato. *de Rep.* quæ fingunt animalia, & plantas Diis sacras.

De Faba & Leguminibus.

CAPVT XLVI.

Conchis faba est cum suo folliculo, aut cor- tice elixa, aut edulium è faba confectum, vt differat à faba fresa, quæ sine cortice coquitur. Martialis *lib. 13.*

Si spumet rubra conchis tibi pallida testa,

Lautorum cœnis saepe negare potes.

Dicitur & concha. Scribonius, ex fabæ quasi con- cha multo cum cumino cocta. Iuuenal. *Sat. 3.*

Cuius conche tumes,

Martialis lib. 5. ep. 40.

Ivo pauperior forem Carine,

Si concham toties meam comesses.

Dioscorides lib. 2. cap. 12. κίωμας ἐλλυμικός πιδιμαπό-
δης, φουώδης, δύσπεπτος. Fabra Græca inflat, ægriè di-
geritur, κίωμας αἰγύπτιος ἢ ποντικὸς, ἔχει φύλλον μέγα,
ὡς πέτασον, καὶ ἄλλον ἢ πηχάϊον, ὡς δὲ κύπελλον τὸ πείχος.
Faba Ægyptia, seu Pontica folium habet petasi
instar magnum, caulem cubitalem. ἐρέεινδης ὁ κίωμας
εὐκαίλιος, ἐρητικός Cicer satium aluo idoneum,
vrinam ciet. Cicer elixum vel frictum plebecula
in delicijs fuit, Martial. lib. 1.

— quod otiosa

Vendit qui madidum cicer corona.

Horatius,

Nec si quid fricti ciceris probat, & nucis emptor.

Plaut. in Bacchidib. *Tam frictum ego illum reddam,
quam frictum est cicer.* In spectaculis cicer frictum
per cuncos vendebant. Lens carior faba. Martialis
lib. 13.

Accipe Niliacam Pelusia munera lentem,

Ulior est alicia, carior illa faba.

Pherecrates, μή μοι φακὸς, μὰ τῆ δία, ἢ γὰ ἠδόμεαι, ἢ
γὰ πρῶγῃ τις τῆ σώματος ὄζει κακόν, ne mihi lentem per
Iouem, non mihi placent, si quis comederit, os ei puti-
dum. Pelusiaca lens laudatur. Virgil.

Nec Pelusiaca curam aspernabere lentis.

De Farre, & Simila.

CAPVT LVII.

FAr significat frumentum adorem, & farinam
ex eo factam, & pultem. Triticum primum lo-
cum

Lib. II. Cap. LVIII. 211

cum tenet inter frumenta, ex quo fit pollen vola-
tile, deinde similago, seu simila, σιμιδάλης, σιμηλῆς,
denique furfures. Martialis,

Non poteris simila dotes numerare, nec vsus,

Pistori toties quum sit & apta coquo.

Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum vsque
bellum annis ab Vrbe condita super 580. Ipsi pa-
nem faciebant Quirites, mulierumque id opus
erat, ait Plinius lib. 18. cap. 11. Dioscorides lib. 2.
cap. 107. πρὸς πρὸς ὑγείας χεῖρον αἰετοί, οὐ πρὸς φαγοί
καὶ τολείας ἠδρικότες τῆ χροῖα μηλίζουσι. Triticum salubre
est quod recens & perfectè aduultum flarescit.

De Hordeo.

CAPVT LVIII.

Dioscorides lib. 2. χρῆθ ἄεισι ἢ λευκῆ, καὶ καθαρά
ἀγρεσφωτέρα πυρῶ. τῆ ἐξ αὐτῆς ἀρίστη ἢ πτωχάση
Ἐσφιμωτέρα, διὰ τὴν ἐν τῇ ἐλῆσει χέλασιν. Hordeum
optimum candidum, purumque minus quam tri-
ticum alit. Ptisana ob cremorem in decoctione
redditum plus alimenti præbet quam polenta ex
hordeo facta. Consule Plinium lib. 18. cap. 7. Pa-
nem ex hordeo antiquis vsitatum vita damnauit,
quadrupedumque tradidit refectibus. Ptisanae in-
de vsus validissimus, saluberrimusque tantopere
probat. Hippocrates vnum laudibus eius di-
cauit volumen. Idem lib. 22. cap. 25. Ptisanae
laudes transfert ad alicam. Romani ptisanam ex
otiza, non ex hordeo fecerunt, vt Plin. lib. 18.
cap. 7.

De Rapis, & Caulibus, seu Colibus.

CAPVT LIX.

Martialis lib. 13.

Hac tibi brumali gaudentia frigore rapa,
Que damus in caelo Romulus esse solet.

De Coliculis,

Ne tibi pallentes moueant fastidia caules,

Nitrata viridis brassica fiat aqua.

Cantes brassicæ pars est interior. De porro se-
ctiuo,

Eila Tarentini grauius redolentia porri.

De porro capitato,

Mittit præcipuus nemoralis Artia porros,

In mæuo virides stipite cerne comas.

Asparagus in totum spina est, nullum folium ha-
bet. Trium librarum asparagum Rauenna ali-
quando produxit vt Plinius lib. 19. c. 8. Martialis,

Mollis in aquorea qua creuit spina Rauenna

Non erat incultus grauior asparagus.

Συγγασ, ἀπὸ τῆς ἑσπ. ἢ δι' ὀπωρῆς ἢ λαχανῶν, ὃ δ' ἕ-
νον ἀπὸ τῆς ἑσπ. ἐκέρχεται, alimentum igne non procu-
rantem pomis & olera, quo vsus Zeno philosophus Stoi-
corum patens. In colloquio quotidiano λαχανοπω-
λέων dicitur vbi olera & herbas emunt, item ὀπωρῆς
mala, σικαμύνα, mora, σύκα, curicas, mala persica, ἀπίς
ρυκία, τεκοκκία, tabores, Plato φιλόσοφος, amans ficum,
Arcefilaus φιλόσοτος, vuarum, Philippus Macedo
φιλόμουσος, malorum amans. Egyptij Papyrophagi.
Aeschylus, βόβλη ἢ κάρπος ἢ κρατεὶ σαχῶν μίγαν, fru-
ctus bybli non capit magnam spicam, panem ē biblo,
seu

seu papyro fecere, imò & potum, vt ex hordeo
zythum. τὰς κείδας ἐς ποτὸν καταλείοντες (malum
καταλείοντες) hordeum in potionem molentes, πίνον-
τας ἐν κείδων μέδῳ, ex hordeo bibentes merum, βόβλον
αἰεὶ ἀλείοντες, Papyrus semper molentes, ὄπως κατ' ἔξο-
χῶν, laser, ἐψήματα vocant cocta olera, aut legumi-
na absque carne. Clemens lib. 2. Ραδάγ. βόβλον, ἐλάαν,
λαχανῶν ἑνια, γάλα, πρὸς τὰ δ' ὄραϊα, ἐψήματ' αὖτε παρ-
τοδοσπεὶ ζωμῶν ἀνδ. Bulbum, oleam, quadam olera, lac,
caseus, bellaria, olera cocta sine carne, κ' ἂν δὲν κρέως
ὀπίθ' μᾶλλον, ἢ ἐφθῆ μεταδοτέον. Galenus lib. 4. ὑμνητῶν,
vocat ἔψημα ζωῶν λαχόν, ius album. Conchos,
Romanis dicitur conchis faba non fræsa, sed inte-
gra cum folliculo, conchen & concham vocat
Martialis,

Quum saxitani ponatur concha lacerni,
Et bene si cœnas conchis inuncta tibi.

Conchis cibus pauperum apud Iuuenal. Sat. 3. &
14. Apud Athenæum lib. 4. Vel cœna pauperum,
vel antecœnium describitur. Alexis, σήσυμα, ἀσπιδα
κεκομμένῳ, sesama, vnam passam contusam, aut conci-
sam, μέραρον fœniculum, anethum, νάπυ, sinapi, κευδὸν
caulem, σιλφιὸν laserpitium, aut caulem laserpitij, κο-
εἰασνον αἶον, coriandrum sicum, ῥέν semen fruticis
coriarij quod cibus aspergitur, cuminum, cappa-
rim, origanum, γάτειον, cepam non capitatum, σοφοδίων
allium, thymum, σαρκὸν saluiam, σίσαον sapam seseli,
φίγανον ruam, σπάσον portum, θρίον ficus folium, σίσαον
defrutum, βόβλον bulbum. Galenus φυλλία vocat ἡδίσ-
ματα κηπάια, hortenses suauitates. Helychio φυλλιάς
ἔστιν ἰσπτεμμά τι ἐν λαχανῶν σκευάζομενον, intritum
quoddam ex oleribus factum. Athenæus lib. 3. fabæ
Egyptiæ triplicem vtilitatem facit, prima est flo-
ris

ris ad coronamenta, altera ciborum maturo fructu ad epulas, tertia radice ad edendum ex iufculo. radix vocatur colocasium. Ciborum proprie est faba Ægyptia ex qua pocula faciunt, quæ Horatius ciboria vocat, non planta quæ fert fabam, ἢς ὁ καρπὸς, ait Stephanus, ἢτε ρίζα πάντως ὀφριάδης θείν, τῷ ποικίλῳ, ἢ κερφαίς. καλοκάσιον μὲν τοὶ καλοῦσι πῶ ρίζαν, τὸ δὲ ὑσπερφυκὸς ὄλῃν ἰδίαν ἔχον, ἐδωδύμης τε τὴς φλέβας παρέχον, cuius plantæ fructus, & radix omnino serpentis instar flexuosa est, varietate & capitibus. Radicem vocant colocasion, quod super enascitur, formam propriam habens, & venas edules præbens, quas vocat Theophrastus διαφύσεις, fibras separatas, Martialis fila, cibus gratus est,

Improba cum morsu fila, manūque trahes.

De Aceto.

CAPVT LX.

INter ea quæ terra edūt numero acetum, quod fit è vite, quodque condimentum suauissimum est. τῷτο μόνον ἢ ἡδυσμέτων ἔδος καλοῦσιν, Hoc solum condimentum Attici vocant voluptatem. Hesyfchius, ἡδος, ἡδονή, ἢ ὄφελος, ἢ ὄζος, Ἐδος, voluptas, utilitas, acetum. Item ἔδος Dinolocho ὄζος· ἔξιδος acetabula. Pharium acetum Iuuenali, Cleonæum Aristophani.

De

De Abyrtaca.

CAPVT LXI.

AByrtace genus condimenti è succo herbarum virentium. Antiphanes σπασαμῆ, νίτρε (vel λίτρε) κυμίνε, ρῆ, μέλιτος, θεράνε, βοτανίων, ὄζος, ἑλαλε, εἰς ἀβυρτάκην χλόης. Sesami, nitri, cumini, seminis fruticis coriarij, seu sumach, mellis, origani, herbuscularum, aceti, olei in abyrtacem graminis, aut herba, ἀβυρτάκη ὑσπερφυκῶν βασιλικῶν κατασκευάζομενον διὰ πρᾶσσοων, ἢ καρδάμων, ἢ ρόσαι κόκκων, θριμύθιλονόπι. Αβυρτάκη intritum barbaricum factum ex porris, nasturtio, granis mali granati, acre scilicet. Theopompus ἡξί ἢ μίθων γαῖαν ἔνθα καρδάμων, παῖστων ποιεῖται ἢ πρᾶσσοων ἀβυρτάκη. Veniet in Mediam ubi Abyrtace fit è multis nasturtiis, & porris. Lucianus in Lexiphane, ἢ μωπιωτὸς, ἢ ἀβυρτάκη, ἢ τοιαῦται πνεῖς καρφυκαῖαι, ἢ θρυμαπίδες, ἢ θρία, ἢ μελιθῶτα. Et moretum, seu alliatum, & abyrtace, & similia quadam condimenta, & thrymatides, & fridilla ficulneis foliis inholuta, & ex melle dulciaria.

Rursum de Aceto.

CAPVT LXII.

Iuuenalis,

Nati sinciput elixi, Phariòque madentis aceto.
Fuisse oportet Ægyptium acetum acerrimum, quo Cleopatra gemmam molis admirabilis liquefecerit.

cerit. Persius Stoicum acri aceto lotum ait. *Martialis lib. 13. epigr. 117.*

*Amphora Niliaci non sit tibi vilis aceti,
Esset cum vini, vilior illa fuit.*

Aristophanes Cleonæum ὄξος commemorat. *Lib. 23. cap. 21.* Plinius. *Dioscorides lib. 5. cap. 21.* ὄξος ψύχει, καὶ σέφει, ἀσθμαχόν τε ὄξει, καὶ δόρεκτον, acetum refrigerat & astringit, stomacho uile est, & appetentiam excitat. Acetum potui fuit *lib. 3. de penni legat. 24.* Militibus erat posca ex aceto & aqua. Acetum dicitur εἶδος.

De alijs terra natis.

C A P V T L X I I.

A Pfistra, faselares, scœnum Græcum irritandæ gulæ fuere pro antecæna. *Galenus lib. 2. de facult. aliment.* περιλαμβάνουσι ραφανίδας, ἐλαίας τε, καὶ πηλεις ἐν γάρρῳ, καὶ μὲν ταῦτα μελέγχας τε καὶ τεύτλας, καὶ ἄλλα ποιωῦτα λάχχανα μετ' ἐλαίης, καὶ γάρρῳ. πηλεις est scœnum Græcum. Apiastrum μελιωσφυλλόν, siue μελίπρινα, vix Apamena hodie Damascenæ dicuntur. Pollux ponit θερμίδας, κοκκύμυλλα, lupina, pruna, repositorum ἤν' ἀποθέτων. συκίμυλα, μόρα ἐν τ' βάτε, mora è sentibus, καρέσια, cerasa, χυθδεος alica, κῶνος, nuclei, μελέγχη malina, σφιδακίμη lactuca, κινάρα, cinaori, seu acanthus, σίκωσ cucumtis, πέπων, περο seu σερμαπίας, μήλα τ' ὄραιον, mala bellariorum, κωδωνία μήλα, cotonea, σῦκα ἤν' χλωρῶν ficus recentes. *Martialis lib. 5. ep. 79.*

*Non deerunt tibi sessiles propinqua,
Viles Cappadocæ, grauesque porri,*

Diuisis

*Diuisis cybium latebit ouis,
Nigra coliculus virens patella,
Et pultræ niueam premens botellus,
Et pallens faba cum rubente lardo.*

Cappadocæ sunt lactucæ *Plinio lib. 19. cap. 7.* Sessiles, item lactucæ vulgares *lib. 3.* *Martial. & utrumque porrum, sessilisque lactucas.* Cybium piscis est *lib. 11.* Et caudam cybij, grauesque mænas. Botellus genus farciminis fuit sine carnibus apud Apicium. Tertullianus tamen in *Apologet.* botulum vocat sanguine distentum. Addit *Martial. lib. 5.*

*Mensa munera si voles secunde,
Marcentes tibi porrigentur vix,
Et nomen pyra qua ferunt Syrorum.*

Colore nigricanti fuere, vt *Plinius lib. 15. cap. 15.* *Martial. lib. 5.*

*Succurrent tibi nobiles oliua,
Piceni modo quas tulere rami,
Et feruens cicer, & repens lupinus.*

De uuis passis, ouis ollaribus consule *Columellam lib. 12. cap. ult.* de porro sectiuo *Iuuen. Sat. 14.*

Filaque sectiui numerata includere porri.

Nero frequens in popinis helluabatur, & interim alios quicquam in popina coctum præter olera & fabam elixam vendere vetabat. *Martialis lib. 5.*

In sellariolis frequens popinis.

Lucianus in Lexiphane, ἀλλ' ἰδερμοστράχει, ὃ ὃ ἡμεῖς πλὴν κῆστιν, ὃ ὃ ἀραιὸς ποίων τῆς ραφανίδας ἐμωσιλατο τ' ἰχθυερῆ ζωμῆ, ὃ ὃ ἑρρόφι ἤν' κριδῶν, aliis calida glutiebat, aliis intestinum ieiunum, seu hilam eiectabat, aliis raphanis in tenues partes concisis absorbebat salsas, ac pisculentas, illas offellas, aliis agrestes oliuas edebat,

edebat, ἡδὴ φῶλιες, alius hordeum sorbebat. Inter ole-
ra numero quod Apicius habet dulcia domestica,
palmulas, vel dactylos, infartiles, bulbos, fungos
fœneos: gustum de præcoquis, duracina, concic-
la Apicianana, concicla Cómodianana. Cibos tenues,
& parabiles ex oleribus describit Tzetzes in He-
siodum, σκίλλης ἢ ὄσπον, ἢ μαλάχης τὴς κλάδες τεμνῶν
ἐν ὄλμῳ συσκεράσας, ἢ μέλι, ἢ πῶν τι βραχὺ πρὸς ἑ-
φλω ἢ τμημάτων, ἐκ αἷ πλοῦντος ἢ λιμῆ τι πρὸς ἄφρον.
Scillas timorem, & malua ranos secans in mortario
miscens cum melle, & extrabe aliquid minutum ad vi-
tium, nihil tibi à fame erit incommodi si diligenter
triuueris. Scilla enim potest perdere eos qui ne-
sciunt commode ea uti, si autem venenum squillæ
extuderis, miscens in ollis sufficenter cum aqua,
postea siccaris ad solem, & secans tenuia, miscens
sesamo, & melle, & lachryma papaueris ex Proclo,
bene erit. Molestias quasdam, difficultatésque ci-
borum, quærere, caricas, piper, nuces, similan,
pistacia, aquam non bibere, nec vesci pane, sed
forbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccha-
rúmque succum non calicem sorbere, stultum est
ait Hieronymus. Apicius, Si laser in dolium vi-
treum miseris, & nucleos pineos, cibósque intu-
leris, miraberis vim saporis. Fiet cocetum κικκῶν,
id est, *pharmacum*. Tertullianus in *Valentinianos*,
Herculis cocetum. Hesychius φλογίδια, καὶ κελχίδες
δὲ ἐλαίῳ σκεδαζόμενα. *Flogidia est milium oleo temper-
ratum*. Propriè flogidium est frustulum carnis assæ.
ἐπίπασα τὰ ἀπασόμματα τὰ ἐν τῷ τὰ ἄλφιστα ἕως ἢ
ἡδῶν ὡτὰ. *Farina aspersa leguminibus*. Eustathius
καὶ δαυλὸν βρώμα πιδὸν πρὸς λύδεις, *Candaules cibum
quidam apud Lydos à Candaule*. Philo in *Mechanicis*,

vt obsidionem toleres, referuare triticum in ma-
nipulis, & cicer, & alia legumina cum equi coa-
cto sanguine, aut lacte, & sesamum, & aracum
legumen accensum, aut mixtum cum olei amur-
ca, vt non putrescat, & iecinora modò ne sint suū,
cum felle salita & siccata in umbra. Sic enim ma-
gis durant, & ista omnia à coquis accepta in vnum
locum conferre, cum decreto ne quis ea occultet:
ἀποκείδης ἢ ἐν τοῖς δράγμασι πυρὸν, καὶ ἱρεβίνθους, καὶ
τέρμεις, καὶ ὄρβεις, καὶ ἰππῆκω, καὶ σήσαμον, καὶ ἀράκεις
πυρωσμένους, ἄλλως ἐν ἀμόργῳ πυρραμένους. ὅτω ἢ ἀσπῆρον
γίνεθ, καὶ ἡπάτα ἐξω ἢ ἕω ἔχοντα τῶν χαλλῶ ἡλισμένα,
καὶ ἐξυρασμένα ἐν σικκῶ. ἀπαδίστερα ἢ ἕως διαμένει, σωά-
γεν ἢ ταῦτα δεῖ πρὸς ἢ μαγείραν ἡψισμά τι πει-
βάλλοντας.

De Malis & Vuis.

CAPVT LXIII.

MAla, & vuæ inter bellaria sunt. Vennucula
vuæ in ollis sernatur, Albana fumo duratur.
Horat. *Sat. 4. lib. 2.*

Picenis cedunt pomis Tiburtia succo,

Nam facie præstant. Vennucula conuenit ollis,

Rectius Albanum famo duraueris vuam.

Vuam Albanam cum malis Catius apud Horatium
catinis imponebat. *Sat. 2. lib. 2.*

— *Tum pensilis vuæ,*

Et nux ornabat mensas cum duplici ficu.

Ficus duplices maiores. Vegetius *lib. 1. art. 2. vsterin.*

Ficus duplices viginti, rutæ fasciculum. Ita Virgi-
lius

lius equo duplicem spiram attribuit. *Sat. 8. lib. 2.*

Post hoc me docuit melimela rubere minorem

Ad lunam deleta.

Melimela sunt mala mellei saporis. De malis & pomis Macrobius *lib. 3. Satur. cap. 19.* Sunt autem genera malorum, Armeniū, Cotonium, Citreum, Coccymelium, condituum, *ἐπιμυλῖς*, musteum, Mattianum, orbiculatum, ogranum præcox, panuceum, Punicum, Persicum, quirianū, prosiuum rubrum, scandrianum sylvestre, struthium, scan-
cianum, Tibur verianum. Citreum Virgilius vocat felix malum,

Felicis mali quo non præstantius ullum.

Homerus citrum arborem *δῶν* vocat. De pyris idem ponit Antianum, Cucurbitinum, Ciritum, Ceruiscam, Calculosum, Crustuminum, Decimanum, Græculum, Lollianum, Lanuvinum, Laureum, Laterusianum, Morapium, Milesum, Myrteum, Næuium orbiculatum, Præcianum, Rubile, Signinum, Tullianum, Titianum, Turrinianum, Timosum, Præcox, Volemium, Mespilium serum, Sextilianum serum, Tarentinum serum, Valerianum serum. Nux verò iuglans, quasi Iouis glans, vel glans iuuaus, *οἷος βάλαν* Theophrasto, quæ dicitur & auellana, & prænestina, & pontica. Ad agrum prænestinum quidam dicti Carsitani populi *ἀπὸ τῆς κερύων* à nucibus. At nuces castaneæ dicuntur Heracleoticae, aliæ sunt Basilicæ iuglandes, & Græcæ nuces, quæ & amygdalæ, & thasiæ. Iam verò nux mollusca est persicum quod cæteris omnibus nucibus mollior sit. Nux Tarentina ita mollis est vt vix attritata frangatur, denique nux pinea. Vide Macro-

bium.

bium. Ista omnia asseruabantur vel in penu, vel in horreis, vel in Apothecis. Quare claudam hunc librum capite de cella & penu, quia alibi egimus de horreis.

De Cella & Penu.

CAPVT LXVI.

Glossæ, cellarium, penu, *κελλάειον*, *penuarius*. Promus condus. Isidorus *lib. 15. cap. 3.* Cella dicta quòd nos occultet & celet. Donatus ad Terent. *Adelp. act. 4. sc. 2.* Cella & cellarium à reponendis celandisque rebus esculentis & poculentis dicitur. Sed & cellæ gladiatorum, seruorum, scortorum, sunt angusta cubicula. Cellæ in diuerforiis cubicula. Petron. Vos me hercule ne cellæ mercedem daretis fugere nocte in publicum voluistis *lib. 41. ff. de legat. 1.* Cellaris locus celandis rebus. *lib. 17. ff. de edilis. edicto.* Fugitiuus in cellam se recepit. Cellariensis cellæ præfectus *l. ultim. Cod. Theodos. de offic. omn. iudic.* Sulpitius Seuer. *lib. 2. Sacra histor.* cellaria pro annonis publicis posuit. Martial. *lib. 11.*

Hinc cellarius experitur artes

Vt condat vario vaser sapore

In ruta folium Capelliana.

Plaut. in *Pseudolo*, Condus promus sum, procurator peni. Cella erat vt videtur pars prima Triclinij. Petronius, iam ad triclinium veneramus, in cuius parte prima procurator rationes accipiebat. Promus condus erat procurator peni qui patrifami

trifamilias quotidie de nocte totius diei expen-
 fas & rationes afferebat. In glossis Isidori & in
 veterib. inscriptionib. dicitur Arcarius, dispensa-
 tor, procurator, Atrienfis. Sueton. *de Galba*, di-
 spensatori breuiarium rationum adferenti paro-
 psidem leguminis pro sedulitate & diligentia por-
 rexisse. Accipiebant igitur patresfamil. rationes
 inter coenandum. Scholiastes Iuuenal. ad *Sat. 6.*
 ratiocinium diurnum accipit in transfuersa charta
 scriptum. Apuleius *Apolog. 2.* neget eam rationi-
 bus villicorum, opilionum, & equisonum
 solertissimè subscripsisse. Vide *l. 40.*

*ff. de statuliber. & l. 41. ff. de
 fideicommiss.*

DE

DE CONVIVIIS

LIBER TERTIVS.

PROLVSI O.

T inter metalla nullum auro nobi-
 lius, inter liquores hominis vitæ
 vtiles, nullus vino commodior, in-
 ter frutices nullus vite opportunior
 est. Plato *lib. 2. de legib.* οἶνον φάρμα-
 κον αἰδῆς, ἢ ψυχῆς κησέως δεδιδῆς, σώματος τ' ὑγείας
 καὶ ἰσχύος: Vinum medicamentum pudoris datum esse,
 quo animus contineatur, & sanitas corporis,
 Ideo Homerus οἶνον ἄνδρα, vinum quod viros bo-
 nos ac valentes faciat, appellat, *Odyss. 4. & Iliad.*
l. 19. Vlysses ait Achilli,

ὅς δέ κ' ἀνὴρ οἶνοιο κορεσάμενος, ἢ ἐδωδῆς,
 ἀνδράσι δυσμετέωσι πανημέριον πολεμίζει,
 παρσαλίον γυοί ἢ τορ ἐνὶ φρεσὶ, ἰδέ τε γυῖα
 πρὶν κέμουσ, πρὶν πίνωντας ἐρωῆσαι πολέμοιο.

*Vir autem qui vino, ciboque satur, cum hostibus toto
 die pugnat, cor ei est audax in pectore, neque mem-
 bra ante laborant, quam omnes proelio excedant. Ati-
 stophanes in Equitibus.*

οἶνον σὺ πολεμῆς εἰς ὀπινόταν λοιδορεῖς
 οἶνον γὰρ εὐρείς εἴ τι παρρηκώτερον
 ἔρας ὅταν πίνωνται ἀνδρωποὶ τότε
 πρῶτον, διαπρῆσαι, νικῶσι δίχως

ἄδαιμονῶσι, ὠφελῆσι τὰς φίλους.

Audes tu vinum inculcare in consilium. An repereris aliquid vino efficacius. Vides homines cum biberint diuites esse, res conficere, lites obtinere, felices esse, iuuare amicos. Horat. lib. 3. Od. 21.

Tu lenè tormentum ingenio admoues

Plerumque duro, tu sapientium

Curas, & arcanum iocoso

Consilium retegis lyæo.

Tu spes reducis mentibus anxijis,

Viresque & addis cornua pauperi.

Narratur & prisca Catonis

Sæpe mero caluisse virtus.

Apud Xenophontem in Symposio Socrates ait, ὁ οἶνος ἀρπάζων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας ὥσπερ ὁ μαυραγρῆς τοὺς ἀνθρώπους κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἑλαίου ἐλάω ἐγείρει, Vinum irrigans animos egritudines sopit, ut mandragoræ succus homines, hilaritatem verò excitat, ut oleum flammam. Tamen ut terra modicè rigata germina erigit, nimium imbuta emaciatur, & sterilescit, ita & nimio vino animi offunduntur. Plato scribit, πόντα τὴν ἀνδρωπων ἰλεω, ἢ πρῶτερον ἡμέρας, ἀγαθῶν τε ἐλπίδων, καὶ δυνάμεως πυρρῶς, καὶ ἀφοβίας. ὅθεν καὶ λακεδαίμονιοι ἀκρατοποτρῆντες ὀπίζοντο, καὶ πέρωσι βυλῶντο, virum bene potum, leniorem, ac tranquiliorem fieri, & bona spe, ac virtute impleri, metumque exuere. Quare & Lacedæmonij cum merum biberint armantur, & Persæ inter vina consultant. Zeno dicebat, legumina amara cum maduerint dulcescere, ita & morfos cum biberint, quantum satis est amceniori esse ingenio: nam plus iusto poti, res non gerunt, sed vina egerunt. Plato, μεθύων κυβερνήτης ἀνατρέπει πάντα, πλοῖον, ἄρμα, στρατόπεδον, πόλιν.

Ebrius

Ebrius gubernator euertit omnia, nauim, curram, exercitum, urbem. Panyasis moderatum vini usum laudat,

ἔ γάρ μοι ζῶειν γὰρ δοκεῖ βεῖτος, ἐδὲ βιῶναι,

ἀνθρώποιο βιον τελασιφρονος, ὅστις ἀπ' οἴνου

δυῶν ἐρητύους πινὴ ποτῶν, ἄλλο νεόφρων.

οἶνος γὰρ πρὸς ἴσον ὀπιχθηνόισι ὄνειρος,

ἰδὼν, ἀλεξίκακον, πάσης λυομένην ἀοιδίης,

οἶνος μὲν ἀναποῖσι θεῶν πέρα δῶκεν αἰετον

πρόμηνος καὶ μέτερον, ὡς μέτερον δὲ χρεῖων.

Non enim mihi homo viuere videtur hominis vitam mala tolerantis, qui stolidus, vino abstinentis, alia portione vititur. Vinum enim non minus mortalibus vile est, quam ignis, bonum est, mala depellens, cantus comes. Vinum a Dijs donum est optimam, moderate sumptum, supra modum deterius est. Aqua temperetur vini ardor. Aufon.

Infantem nymphe Bacchum quo tempore ab igne

Prodiit inuentum sub cinere abluerant.

Ex illo Nymphis cum Baccho gratia multa est,

Sciundius quod sit ignis, & vrat adhuc.

Euripid. in Bacchis,

—— βότρυνος ὑγρὸν πόμα

εὔρε, ὁ παῖς τὸς τελασιφρονος βεῖτος

λύπης, ὅταν πηδῶσιν ἀμπέλα ροῆς,

ὑπὸς τε λήδω τῆς καὶ ἡμέραν κακῶν

δίδωσιν, ἐδὲ ἔστιν ἄλλο φάρμακον πίνων.

Bacchus inuenit viua humidum potum, quod sedat dolores miserorum hominum, cum repleti fuerint vitis liquore, & malorum quotidianorum obliuionem somno (malum ὑπὸς τε) affert, neque aliud est malis remedium. Postea vocat παυσίλυτον ἀμπελον, vitem dolorum sedatricem. De vini variis effectis Isidorus Pelusiota

PPP

lib. 2.

lib.2. epist. 109. οἶνον τὸν μὲν εὐδαίμων ποιεῖ, τὸν δὲ θυμώδεις, καὶ τὸν μὲν φιλικὸς, τὸν δὲ μαχητικὸς, καὶ τὸν ἡμέριος, τὸν δὲ σπείρωδεις. οἷμιν ταῦτα συμβαίνειν ἢ ἀπὸ τῆς ἰσότητος, ἢ ἀπὸ τῆς ἀσπίδος, ἢ ἀπὸ τῆς οἴνου τῆς αἰτίας ἢ τῶν ποσῶν συμπωμαίων, ἢ ἀπὸ τῆς λαοδοντων τὸς πολλὰς τῆς ψυχῆς κινήσεων. *Vinum alios facit mites, alios iracundos, alios ad amandum, quosdam ad pugandum pronos, nonnullos lenes, alios ferinos. Existimo id prouenire aut à dispositione corporis, quo vino causa eiusmodi affectuum augeantur, aut minuantur, aut ab occultis animi motibus. Quia enim vinum ex humidis solum mores facit, miscetur quodammodo moribus utentium. Ad quemcumque enim animi habitum se applicuerit, ostendit eiusmodi affectus non eos efficiens, cum ante non essent, sed occultos in apertum trahens. Simulatos enim mores detegens, nudat, ac demonstrat quod latuerat. Vnde vulgaris adagio, In vino veritas. Vinum aqua miscendum. Diodorus Siculus lib. 4. Inter epulas cum merum affertur dicunt, boni demoniis, post cenam cum datur aqua mixtum exclamant, Iouis seruatoris. καὶ γὰρ ἀκρατον μενώδεις ἀποτελεῖν, merum enim furorem animis iniicit. Veteres vni cyatho vini tres aquæ affundebant. Hesiodus lib.2. operum,*

τὸν ὕδατος προσχεῖν, τὸ δὲ ἕτερον ἰσὺν οἴνου.

Vinum autem letitiam facit. Apud Plutarch. Sympos. 4.

ἡδὺς τε πίνειν οἶνος ἀφροδίτης γάλα.

Iucundum vinum, & suauis potu, lac Veneris. Varro: Vino nihil iucundius quidquam cluet, hoc continet coagulum conuiuia, hoc hilaritatis dulce feminarium, hoc ægritudinem ad medendam inuenerunt.

ὃ πᾶσι τοῖς φρονέσι προσομιλεῖται
διόγουσε, καὶ σωφράτατε, ὡς ἡδὺς τις εἶ,
ὅταν ταπεινὸν, καὶ μέγαν ποιῆς φρονεῖν,
μόνος καὶ ὄφρουσ αἰρούτα συμπείδεις γελᾶν,
τὸν τ' ἀδελφῆν τολμᾶν π, καὶ θεῖον δρασιῦ.

O omnibus sapientibus carissime Dionyse, & sapientissime, quàm suavis es, cum humilem spiritum alie tollere iubear, solus persuades ut seueri supercilia tollentes rideant, imbecilli audeant aliquid, timidi, sint audaces. Sotion scribit, καὶ κλειτορίου κρητὸν εἶναι, ἢς ὅταν πρὸ ὕδατος πίνῃ, καὶ οἶνον τὴν ὁσμὴν ἀφίρει, Apud Clitourios fontem esse, cuius aquam qui biberit, vini odorem non ferat.

φεῦγε δὲ ἐμὴν πηλὴν μυσάμπηλον ἔνθα μελάμπητος
λεσάμπητος λύσας ἀεγίπιδος ἀργαλέης
πάντα καθαριῶν ἐκοψεν ἀποχρυφον.

Fuge meum fontem vini ac vitis osorem, ubi Melampus cum lauisset Procrudas, ac furore difficili soluisset, omnem purgationem absceidit occultam. Gell. lib. 13. cap. ultim. Varro, nouum vinum refrigerare ait, vetus calefacere, medium esse prandium caninum, id est, vinum quod neque nouum, neque vetus sit, non esse vinum, quia canes vinum non bibunt. Prandium item caninum dicitur in quo vini nihil est. Plaut. in Trucul. Ignoscas quod vini vitio fecerim. In mutum culpam confers, quod nequit loqui, nam vinum si fabulari posset, se defenderet.

Non vinum hominibus moderari, sed vino homines solent.

Qui quidem probi sunt, verum qui improbus est Aquam si bibit, siue adeo caret temeto, tamen ab ingenio Improbus est.

Idem ibidem,

Blutea & lutea est mulier, nisi qua sapit in vino ad rem suam.

Si alia membra vino maceant, cor sit saltem sobrium.

Vinum senibus vtile est, pueri, fœminæ, iudices, magistri nauis eo abstineant. Plato lib. 2. de legibus, τὰς παῖδας μέχρι ἑπτὰ δέκα ἢ ὀκτὼ τὸ πλεονεκτήειν οἶνον μὴ γάλακτος, ὡς ἔχει πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχευόμενον εἰς τε τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν, μηδὲ αὐτὴν κωφεύουσαν, μηδὲ διακτάσας ἐπεργάζεσθαι οἶνον γάλακτος, τὸ πλεονεκτήειν, ἐὰν ὅς βαλδυσόμενοι εἰς βελλίαν ἀξίαν πρὸς λόγῳ σωφροσύνης. Pueros ad annum atatis decimum octauum omnino vinum non gustare, quia non oportet ignem igni addere, anima & corporis, neque magistros nauium, neque iudices qui in actu versentur, neque ij qui in consilium maioris alicuius negotij vocantur. Aristoteles lib. 1. œconom. cap. 5. scribit Carthaginenses in bello abstinuissse vino, ἀπέχεσθαι οἶνον ἐπὶ στρατῶν. Alian. lib. 2. varia hist. Lex Massiliæ, & Miletij γυναικῶν μὴ ὀμολογεῖν οἶνον, ne mulieres vinum bibant. Idem Romæ seruatum, vbi iuuenes ad annum 35. abstinebant vino, μηδὲ οὐδὲ ἀγαροτόντων οἱ ἀφ' ἡλικίας μέχρι πέντε, καὶ τετρακόνη ἐπὶ δὲ. Zaleuci lex fuit apud eundem lib. 2. cap. 37. εἰς τοκοῦν νόσων ἔπειν οἶνον ἀκρατῆ μὴ πρὸς ἕλκεσιν ἢ δερματόντων, εἰ καὶ περὶ σῶμα δάνατον ἢ αὐτῶν ἢ ζήμια. Si quis Locrensium ægrotus bibisset vinum aqua non mistum, non imperante medico, licet conualuisset, ut morte mulletaretur. Apud eundem lib. 3. πάντες ἐν οἶνον ζῶσι, καὶ ἔμνον εἰς πόμα καταχθόνιον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ χεῖροματα. Ταυρίοι populi vinunt in vino, & non solum eo viuuntur ut bibant, verum & ut se lauent, & vngant. Βυζάντιοι δεινῶς οἰνοφλυγῆς εἰσι, καὶ ἐν τοῖς

καὶ τῶν

ἡπικλοῖς ἐνοικῶσι, καὶ οὐδὲ γυναικῶν τοῖς ξένοις παραγοῖ, Byzantij vini sitientissimi sunt, & in popinâ habitant, & hospitiibus uxores suas producant. Leonidas popinas in mœnibus posuit, ne in obsidione ea desererent. Thraces, Scythæ, Thebani, Argiui πῖνον οἶνον δεινότεροι, & Illyrij bibacissimi sunt. Adde, si lubet, Flandros, Gallos, Britonas. Homerus Odysf. φ.

οἶνος σε τρώει μελιτῆδης, ὅτε καὶ ἄλλης
βλαπτικῆς, ὅς αὐτὸν μνηστῆρον ἔλη, μὴδ' αἰσῖμα πίνεις
οἶνον καὶ κένταυρον ἀγάλλυτον ἐυρυτίαν
ἄασεν ἐν μέγαρον μεγαθύμου περὶ δόμοιο,
ἔς λαπίδας ἔλθον τ', ὁ δ' ἔπ' ἐφίνας ἄασεν οἶνον
μαίνοντο καὶ ἔρεξε δόμον καὶ περὶ δόμοιο.

Vinum te ledit dulce, quod & alios ledit, qui modicum in bibendo non tenent. Vinum lasit Eurytionem inelytum centaurum in domo magnanimi Pirithoi ad Lapithas profectum, ille postquam vino animum perdidit furens in domo Pirithoi mala fecit. Quid mirum si vinum hominibus immoderate sumptum noceat, cum & bruta leui atacti vini concidant. Alian. lib. 2. var. κόρακας οἶνον πῖνον βοτάνην ὅταν φάγοισι, καὶ οἱ κύνες βακχόμενοι, πίνουσι ἢ καὶ ἐλέφας ἐὰν οἶνον πῖνοι ὁ μὲν ἐλέφας ἢ ἄλλως ἐκλαυδάνει, ἀλώπηξ ἢ κυνέριος, Corni vniuiam herbam vbi comederint, & canes furunt, simius & elephas vino potu, alter roboris, alter solertia obliuiscitur. Vinum loquaces facit. Plaut. Cistellaria. Quia sum onusta nunc mea ex sententia, quæque aded me compleui flore Liberi, tacere nequeo misera quod tacito est mihi, ait lœna. Horatius,

At ne quis modici transfiliat munera Liberi
Centaurea monet cum Lapithis rixa super miter
Debellata, monet Sithoniis non leuis Enim,

*Cum fas atque nefas exiguo sine libidinum
Discernunt auidi. Non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiām.*

ait Horatius. Nō temere igitur Diogenes Cynicus vinum largius datum cū effudisset dixit, ἐν αὐτῶν ἐπιπῶ, ἢ μόνον αὐτὸς ἀπόλλυ, ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅσων ἀπολλοῦσι, *Si poculum hoc bibero, non solum ipsum perit, sed & me ipsum perdit.* Ouidius lib. 4. *Metamorph. de Baccho,*

*Quacunq; ingrederis clamor iuuenilis, & vna
Fœminæ voces, impulsâq; tympana palmis,
Concannaq; æra sonant, longoque foramine bûxus,
Quem circum Tigres, simulacrâq; inania lyncuræ,
Pictarûmq; iacent fera corpora pantherarum.*

Voluit hoc inuolucro significare homines ebrios in feras migrare. Romæ per initia fœminæ abstemiæ. Tertullian. *in Apologet.* Cū mulieres vsque adedò vino abstinerentur, vt matronam ob resignatos cellæ vinariæ loculos sui inedia necarint. Sub Romulo verò quæ vinum attigerat, impune à Menetio marito trucidata est. Idcirco & oscula propinquis offerre necessitas erat, vt spiritu indicarentur. Vinum corporis vires debilitare ostendit Hector lib. 6. *Iliad.*

μή μοι οἶνον ἀεὶ μελίφρονα πότνια μήτηρ,
μή μ' ἀπογνώσῃς, μένος δ' ἀλκίης τε λάθωμαι.

Ne mihi vinum suauè præbe, mater veneranda, ne me debilites, & obliuiscas roboris ac impetus. Apud Læcitiū Anacharsis ait, πῶ ἀμπελον τρεῖς φέρει βότρυς, ἢ ᾠεῖτον ἡδονῆς, ἢ δ' ἄστερον μέθης, ἢ πέττον ἀνδρίας, *Quem ferre tres vinas, primam voluptatis, alteram ebrietatis, tertiam fastidij.* Idem dixit mirari se quomodo Græci in principio conuiuij paruis pocu-

lis,

lis, in fine magnis se inuident. Rogatus an essent inter Scythas tibix, dixit non esse vites, quasi nemo ad tibicinem saltet, nisi ebrius. Modus in omnibus maximè in vino, optimus. Theognis,

ἄρρονος ἀνδρὸς ἕμως, ἢ σῶφρονος οἶνος, ὅταν δὴ σίνεσθ' ἕσπερ τὸ μέθην κέρον ἔδρακε νόον.
ἐν ποτὶ μὲν χερσὸν τε ἢ ἄρρονον ἴδρως ἀνδρὸς γηγάσκασ', ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον.
ἢ μάλα περ πινυτᾶ.

Vinum, viri prudentis, & imprudentis animum leuitate implet, si ultra modum bibatur. In igne aurum & argentum periti viri cognoscunt, vinum autem viri indicat mentem, etiam valde prudentis. De bibacibus Poëta,

οἱ πίνουσι μόνον βατράχων τρέπον ἰδὲν ἔδοντες οἶνος ἢ φρονούντες ἐς ἀρεσπῶν ἀναβάλλη.

Qui ranarum instar nihil edemes bibunt. Vinum ex sapiente facit insipientem. Habet tamen vinum eam vim, vt ægritudines animi detergat, somnum conciliet, dolores sopiat. Homerus *Odyss.* ξ. vbi Vlysses dicit Eumolpo,

οἶνον γὰρ ἀνώγει
ἴλεος ὅς' ἐθέσκε πολυφρονία, περ μάλα ἀείσοι,
καὶ δ' ἀπαλὸν γαλάσαι, καὶ τ' ὄρχησάσθ' ἀνήκεν,
καὶ π' ἔπος ᾠεῖσκεν, ὅπερ τ' ὄρρητον ἀμεινον.

Vinum iubet lene quod sapientem canere compellat, & tenerum ridere, & saltare, & dicere verbum aliquod utique quod melius non dici esset. Quomodo vitis alios erigere, aut sustentare posset, quæ egeat erigente, alioqui humi serperet, cū egeat tibicine quo sustineatur. ἀμπελον πῶς ἢ τείχεος σωδῆσθαι, ἢ κέραμον ἐνέσθαι, εἰ γ' ἰδὲν αὐτὴ πρὸς τὸ ἴσασθ' ἀρκεί, ἀλλὰ δεῖ πολλὴς ἐπικρίαις. ὡσπερ γὰρ οἱ μεθύοντες ἄλλων ἀνέχουσι

ἄνθρωποι, ἢ ἀπορῶσι οἱ θουθῦντες, οἱ δὲ κατέπεσον, ἔγωγε
 ἢ ἀμπελ. ① δέεται ἥδ' ὀρῶσαντων, κλίμακας ὑποκείδω δει
 καὶ χάρακας, διὰ τὸ τῆς ἐαυτῆς ἡμίμαλ. ① δηλοῖ τῆς ῥιπέ
 φύσιν. ἢ τὸ οἶνον ἐργάζεσθαι τὰς πίνοντας, ταῦτα αὐτῇ
 πέπονθεν ὑπὸ τῆς φύσεως. *Vitis quomodo vel parietes col-
 ligare, aut regulam ferre quæat, si ipsa per se stare, &
 erigi non potest, sed multo subsidio eget, ut enim ebrj
 aliorum manu sustentantur & si auxilia abscedant
 ipsi in terram per se defluunt, ita & vitis eget eri-
 gentibus. Scalas, & vallos subijcere oportet: forma enim
 sua ostendit naturam viminis. Quæ enim vitis facit
 bibonibus, ipsa id ipsum à natura patitur.* Tamen
 Anacreon de se canebat,

ἔταν πίνω τῆς οἶνον εὐδῶρον αἰ μέεμνα
 πῆμοι πόνων, πῆμοι γόνων, πῆμοι μέλας μεεμνῶν
 θανεῖν με δεῖ καὶ μὴ θέλω.

*Cum vinum bibo dormiunt cura, quò mihi labores, quò
 gemitus? quò mihi cura? mori me oportet licet nolim.*
 Apud Athenæum οἶνον ἔχουσιν ἐκκαθάρσει ἀφέλημα
 ἔχει. Dioscorides οἱ παλαιοὶ οἶνο πρὸς τραύματα ἔχουσιν
 φλέγοντας ἐπιπέθει σὺν ἑρπιοῖς οἰσμηγῆς ἐπιπέθειν
 καλαυτλῆν) ὠφελίμως πρὸς τὰ θηλάσια ἔλκ. *Vina ve-
 tera ad vulnera, & inflammationes vitilia cum lanis
 succidis & sordidis imposta. Hauriuntur utiliter ad-
 uersus ulcera fera.* Vnde & Pythia iussit Athenien-
 ses πῆμον δόνουσον ὑμῶν, ἔχουσιν. Apud Athenæum
 lib. 2. Medici autem arbitrantur nulla re magis ho-
 mines vitibus, & ipso statu, ac proceritate minui,
 quàm vino. Galli olim cum zytho, & lacte vteren-
 tur valido corpore, & proceri erant, Afri quia
 vino ab incunte ætate vsi, erant pusilli, hodie Afri
 quia zytho, aqua, lacte vtuntur proceri statu
 sunt, Galli quia vino, cottidie aliquid de statura
 deiiciunt.

deiiciunt. Vinum enim genitale semen in parenti-
 bus adurit, & exsiccat, nervos debilitat, ossa
 pueris aridiora efficit, quam vt crescant, & au-
 geantur, tum quia austerius est, stomachum dul-
 cium appetentem cum quo diu luctatur debilitat,
 & vix tandem in stomacho dulce euadit. Omnia
 enim acria, & austera potius medicamenti, quam
 alimenti loco habenda sunt. Ideo Romani melle
 vina emendabant. Horatius,

*Aufidius forti miscebat mella falerno
 Mendose, quoniam vacuis committere venis
 Nil nisi lenè decet, leni præcordia mulso
 Prolueris melius.*

Liuvia Augusta annos 82. quos vixit, vino Pucino
 tenui, & dulci retulit acceptos; alius apud Augu-
 stum mulso.

De Vino.

CAPVT I.

Vino ad excitandas vires si modicè sumitur ni-
 hil opportunius est, ad furorem, & morbos,
 si præter modum, nihil potentius. Eratosthenes,
 οἶνον μὲν πνεῖ ἴσον ἔχει μέλι, εὐτ' ἂν ἐς ἀνδρα ἔλθῃ,
 κυμαίνῃ δ' οἷα λίθουσαι ἄλα βόρρης, ἢ ἐνὸς, τὰ κεκριμ-
 μένα πάντα φαίνεται βουκόθεν, ἐμ δ' ἀνδρῶν πάντ' ἐπίνα-
 ξε νόον. *Vinum igni æqualem vim habet, quando in ho-
 minem venerit, agitatur autem sicuti Boreas mare Liby-
 cum, aut nothus, omnia occulta ostendit funditus, &
 hominibus mentem excutit.* Ideo quæ peccantur in
 vino obliuione sepelienda sunt. Plutarchus πῶ

διονύσω νάρθηκα, & λήθω συλλαπέρωσι, ὡς μὴ δεόντων μνημονεύειν ἢ ἐν οἴνῳ πημιελιδέντων, ἀλλὰ νεφεσίας παιδικῆς θεομύθων. Baccho virgulam, & obliuionem consecrant, quod meminisse eorum non oportet, quia in vino peccata sunt, sed puerili verberare admonere. Modus in vino tenendus est. Xenophon in Symposio, τὰ ἐν τῇ γῆ φύματα, ὅταν μὲν αὐτὰ ὁ θεὸς ἀδρόως πεπίζει, ἐδάτω ὀρθῶς, εἰδὲ ἢ ἀραιῶς διαπνέωσ, ὅταν ὅσω δέεται ποσέτω πίνει, & μάλιστ' ὀρθῶς αὐξέει, & δάλλοντα ἀραιῶται εἰς τὴν καρποροσίαν. Quæ in terra nascuntur si nimio imbri potantur erigi, aut aura perflari nequeunt, si quantum satis est bibunt & erecta augentur, & florent, ut fructus edant. Bacchus dicitur διδύραμει, ait Phornutus, ὅτι οἴνῳ ποιεῖ τὸ σῶμα διδύρον, quia vinum duas fores ori addit. νυκτελίῳ vocatur, quia aperit arcana, μύρου, quia μύρξαι, inquinare solet. Aqua autem vini vis compefcenda est: ideo Bacchus à Nymphis lotus dicitur. Athenæus in fragmentis, Græci τὴν μὲν δεῖπνον κεκραμῆν πρότω ποσέδομένην ποτηρίῳ διασωτήρα ποσολέγει, cum post cenam primum poculum aqua mixtum datur Iouem seruatorem inuocant, quod conuiuio pluuia ingruente relicto cum rediissent, vinum imbri madidum innoxium experti sunt. Fœminæ vino abstineant. Romæ matrona quoddam loculos in quibus essent clauus vinariæ cellæ resignauisset, à suis mori coacta est. Apud Val. Maximum lib. 6. Egnatius Metellus (aliis dicitur Menetius) vxorem quod vinum bibisset è dolio fuste interfecit, & à Romulo absolutus est. Plutarchus lib. de Iside, Sacerdotes Ægyptij vinum non bibunt, quia putant esse αἷμα γιγάντων πολεμιστῶν θεοῖς, Sanguinem gigantum, qui cum dijs bellarunt. Tum quia τὸ μεθύειν ἐκφρονας ποιεῖ, &

παραπλήγας, Ebrietas furiosos & lymphaticos facit. Lacones in Ilotis discabant quàm turpe sit vino madere, ἐν εἰλωσι μεθύειν καθεμάνθανον ὅσον αἰγρόν. Vinum autem spiritus inanes addit, & animos præter rationem auget. Ideo Pausanias pag. 102. Lacones Bacchum ψίλαν, id est, alatum, vocare ait, quia ψιλὰ Dores πέρα dicunt. ἀνδράπων ἢ οἴνῳ ἐπαίρει, & ἀναρπίζει γνώμην. Hominiibus vinum cornua addit, eos attollit, & animum lenem facit. Sed mediocriter sumptum iuuat. Quare qui vini vsum damnant, ipsi damnantur. Clemens lib. 2. cap. 2. Padag. Vino abstinent Encratitæ. S. Gregor. Nazianzen. οἴνῳ πάθος ἔγερσις ἐκλελοιπόσ. ἕλα γὰρ εἰσρέουσα βάννουσι φλόγα. Vinum excitatio est perturbationis deficientis. Materia enim influens, roborat flammam. Zaleucis lex, Ager si vinum biberit sine iussu medici, licet conualuerit moriatur. Carthaginenses magistratus tempore à vino abstinent. Persæ adolescentes etiam natali die vino temperant. Cretenses, Lacedæmonij, Carthaginenses militibus interdunt vino, ait Xenophon. In India mulier quæ temulentum Regem occidit successori nubit. Romani iuuenes antè 35. annum vino abstinent, ait Ælianus lib. 13. cap. 11. varia. Qui rebus sacris operantur vino abstinerere debent. Leuit. 10. Dixit Dominus ad Aaron, Vinum & omne quod inebriare potest non bibes tu, & filij tui, quando intrabis in tabernaculum testimonij, ne moriamini. Numer. 6. Vir siue mulier, cum votum fecerint ut sanctificarentur, & se voluerint Domino consecrare, à vino & omni eo quod inebriare potest se abstineant. S. Epiphan. pag. 17. Panar. Seuerus hæreticus vitem ex eo serpente qui Euam deceperat esse natam aiebat. τὸ σακχλωδὸν, ἀμπελὸς.

παλός ἔστι ὄφρας δίκην, λευκὴ ἀμπέλος ὡς ὕψις, μέλαινα ὡς δράκων. Ἐὶ δὲ ἢ τὰς ῥάγας τὴν ἀμπέλου ὡσπερ τὴν ῥαδάμην, διὰ τὸ κυκλοειδές, τὴν δὲ οἶνον θεοῦ τὴν νοῦν τὴν ἀνδραπόπητος. *Vitis ut serpens inaequalis, & tortuosa est, alba ut anguis, nigra ut draco. Acini sunt quasi veneni guttae ob rotundam formam, vinum polluit hominis mentem.* Ideo Seueriani abstemij. Solonis lex apud Laërtium, ebrium prætorem morte mulctari iubet. Pittacus temulentos si quid deliquissent bis mulctavit, & quia plus æquo biberant, & quia deliquerant. Apud S. Chrysoctomum quemadmodum vrbe capta omnia tumultu fremunt, ita & animus, si vino captus est, omnia tumultu implet. In fidi-bus eæ magis sonoræ sunt, quæ magis rasæ, minus sonant pinguioribus, ita & in hominibus abstemij magis consonant, pingues & luxu perditij semper dissident. Sicuti autem febre sedata, manet imbecillitas, & vestigia febris, ita & vbi quis crapulam edormiit, capitis vertigo, & cruditas manet. Asinus & canis nunquam plus iusto bibunt, ne asino inferior esto. Misce aquam vino, quia, vt docet vetus Poëta,

αἰ νύμφαι τὴν βράχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἠλάθ' ὁ κῆρος,
νύμφαν ἕως πέφρησ ἀρτι κελύβηρον.
τῶνεκ σὺ νύμφαις βρόμιος φίλος, ἢν ὅ νύμν εἶργης
μίσγας, δέξῃ πῦρ ἐπὶ κελύβηρον.

Nympha Bacchum quando ex igne puer exsiliit lauerunt super cinere matris exusta adhuc volutatum. Quare cum Nymphis Bromius gratius est, quod si enim aqua misceri prohibeas, accipies ignem adhuc flagrantem. Non ita terræ vexantur nimia aqua, vt corpus nimio vino. Ebrius viuens mortuus est, quia domi forisque inutilis, aspectu grauis, gestu ridiculus,

lus, dæmon est voluntarius, morbus veniam non habens, ait S. Chrysoctom. *homil. 1. ad populum Antioch.* Androcydes Alexandro dixit, vt eum ab ebrietate abduceret, vino parcendum, quia sit sanguis terræ, γῆς αἷμα ἔδ' ὁ οἶνον. ineptè. Neque enim vinum terræ sanguis est, sed ebrij sæpe terram humano sanguine imbuunt, quod Alexander ipse fecit, Clyto amico interempto. Bene igitur Amphictyon, qui ἑρθεῖ διονύσου βασιμὸν ἱερωσε, recti Dionysij aram instituit, in templo horarum, & primus aquam vino miscuit. Pardales Bacchi nutrices vino efferatas fingunt, vt vinum furorem facere ostendant. Venatores fontem notant vnde pardales bibunt & obstruunt. Vinum infundunt, & pardales ebrias capiunt ac vinculis ligant. Vinum οἶνον dictum volunt, ὅτι τὴν αἰσέσεως τὴν νοῦν ἐμπέμπλα, Quia visis fanaticis animum, & vanis opinionibus implet. Apud Platonem primus crater ὑγιείας sanitatis, secundus amoris ἔρωτος, tertius ὕπνε somni, quartus ὕβρεως contumeliæ, quintus βοῆς clamoris, sextus κόμων comestationum, septimus ἑρωτίων ἰκτuum & contusionum, octauus μανίας furoris. Ruminæ δύνουσι γάλα, sacrificant lac Romæ, ait Plutarchus, quia pueri abstemij esse debent. Vinum, & vites auspicati aliquid habuisse putantur. Vinum album Taciti purpureum factum augurio imperij fuit. Maximini filius vites instituit quæ uas purpureas tulere. Astyages ex utero filię somniavit exortam vitem, quæ totam Asiam inumbraret. Vitis Belisarij ante Libycam expeditionem vim racemorum immensam produxit, vinum è prælo ter exundauit, & toties lacum effecit,

effecit, ait Procopius. Auguria erant imperij & victoriæ. Cùm Preteianes in Æthiopia rex creatur, vitis sicca emittit pampinos, & vvas ipsa hyeme. In Arcadia fons est *μυτιμπελος* odium vini afferens, velim cum esse in Germanis vt vinum oderint! Vinum intus calefacit, foris refrigerat. Primum poculum Gratiis, alterum Veneri, tertium *ἄτη* seu noxiæ sacrum esse aiunt. Agefilaus Rex conuiuij creatus ait Xenophon, si parum vini esset omnibus ex æquo admetiebatur. Si multum, quantum quisque vellet, bibebat. Regius lyricen peccata sua deflens potum suum cinere, & fetu miscbat. An cinerem illum ex sarmento esse putes qui ex vino potus morsum canis sanat, vt Constantinus docet in Geponic? Philippus Macedo spongia Demostheni dictus est quia bibax, vt & Bonosus Imperator Amphora suspensa. Tiberius Nero, Biberius Cadius Nero vocatus. Dionysius Tyrannus ebrio maledico pepercit. Miles qui de Pyrrho inclementer dixerat, causam rogatus, plura, inquit, in te, & inclementiora dixissem, si plus vini fuisset. Areopagitæ popinones puniebant, idque merito, quia quod temporis reipublicæ impendendum fuit, luxui impenderent. Vinum autem nouum refrigerat, vetus calefacit, nigrum virus, album vrinam ciet, *κίρρον*, giluum, *πέλυ* efficit, vt scribit Varro. Athenis erant *οινόπται*, *ὄφθαλμοι*, *μνήμονες*, qui obseruarent quæ inter vina fierent, punirentque. Romæ modimperator, dictator, Rex, qui modum bibendi diceret, de quo Horatius,

Quem Venus arbitrum dicit bibendi.

Nec regna vini sortiere talis.

Catullus

Catullus,

Vt lex Posthumia iubet magistrae.

Olim dictum,

Aut bibat, aut abeat.

In caput Empedoclis, quia bibere detrectabat, vinum fufum est. Ille petulantes reos peregit. Domitius matremfamilias dote multauit, quia plus vini biberat, quàm valetudinis causa. Quid faceret hodie, vbi fœminæ viros bibendo superant. Cicutam bibebant in comotationibus vt cogentur vinum largius obducere, aut oleum, vt vomerent. Vinum aliud erat protropum, quod sponte flueret, aliud tortium, apud Varronem. Massiliæ, Romæ, Miletî fœminæ vino abstinent, iuuenes ad annum vsque tricesimum, ait Ælianus in varia. Elephas, simia, pardalis vino feritatem, & calliditatem ponunt. In Arcadia vites quædam reperiuntur, quæ fœminas fœcundas, viros rabiosos faciunt. Mula vino pota non calcitrat. In epulis poculum primum Mercurio, alterum Gratiis, tertium Ioui seruatori positum aiunt Athenæus, & Eustath. Alij ita definiunt, primum poculum Ioui olympio, alterum Herculi, tertium Ioui *σάθει*. In Azania Arcadiæ regione fons est, cuius aquam qui gustauerit, ne vini quidem fert odorem. Clitorius fluuius odium vini parit. Oua noctuæ Baccho exosa, quia infanti odium vini generant. Vina noua olim non gustabant nisi hyeme exacta, mense *αίδεσηλιών*, Maio, quem diem vocant *ἀγαθὸ δαίμον*, *πρόμα*, & *ἡνυχον* *πριν ἢ πῆν* *ἀποσπίνδοντες*, *ἀβλαβὴ* & *σάθειον* *αὐτοῖς τε φαρμάκη* *χρῆσιν* *ἡνύχ*, *Boni demonis*, & *dolia aperta*, *uonebant* *priusquam biberent libantes, ut vinum ipsis esset innoxium,*

xium,

xiuum, salutare, loco medicamenti, ait Plutarchus, quia putarent, πάντων δεινὸν μὲν ἔστιν οἶνον, Omnium malorum vinum metropolim esse, apud Athenæum. Ideo apud Philostrat. lib. 3. de Apollon. τῷ βρέφει πρὶν γάλακτος οἶνον, Infanti antequam vinum gustet, ouum noctuæ comedendum dabant, quia odium vini conciliat. Vetus verbum est, οἶνον ἐν ἔξει παιδία. Vinum gubernaculo caret. ἀκροπότου, bibaces dicti, βατράχῳ οἶνοῦρετε, rane vinum affundis. Vites quædam nobiles fuere. Vitis aurea in templo Solomonis, quia Deus populum suum vineam Sorec vocat. Vitis aurea Xerxis sub qua Salaminiū proelium spectauit. De nimio vini potu veteres, μελέτη μανίας μέθης, meditatio furoris ebrietatis. Nihilominus Athenis ἀγλαμα Διονύσου πησίον ἀδύνας, quia vino prudentia augetur, simulacrum Dionysij proximè Mineruam erat. Contra vetus Epigram.

πάλλαδος εἰμι φυτὸν, βερεμία τί με θλίβετε κλώνες;
αἶρετε τὸς βότρυνος, παρδένθη εἰ μεθύω.

Palladis sum arbor, cur me premitis Bromij rami. auferre uvas, uirgo cum sim, non inebrior. Athenæus lib. 10. οἶνος γάλα ἀφροδίτης, vinum lac Veneris. Darij sepulchro inscriptum, πολυπότις ἂν ἐν ἐμαδύσαστο. Bibeat plurimum, & non inebriabatur. Ad poëticam vinum facere putarunt. Athenæus lib. 2. Διονύσε Ἐσποῖ αἰ μῦσαι. Musa Bacchi nutrices, quia

Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma profuit dicenda.

Venus Baccho infensa est. Plutarchus in Romaic. veneralium ἑορτῶν νήφοντες ἑορτάζουσι, ἢ πολλῶν οἶνον ἐκχεῖσαι ἐκ τῆς ἑρῆς τῆς ἀφροδίτης, Festum veneralium abstemij celebrant, & multum vinum è templo Veneris effundunt, quia vinum ad Venerem parum commodum

modum, vt minimum aqua vinum temperetur. Athenæus lib. 1. ἢ πέντε πίνειν, ἢ τετα, ἢ μὴ τέτταρα, aut tribus aqua partibus duas vini affunde, aut duabus aqua vnâ vini, aut tribus aqua ne vnâ vini. Quod docti qui in Prytanæo dominantur faciunt. Vini medium optimum esse existimat Plutarchus Sympof. 3. cap. 2. τῆ μὲν οἶνον τὸ μέσον, τῆ ἑλαίης τὸ ἐπιπύον, τῆ μέλιθου τὸ ἕτερον γίνεθαι βέλτιον. Medium vini, summum olei, innum mellis optimum. Ita tamen vt in vino Herculis Scyphus repudietur. Apud Athenæum lib. 11. Hercules Scyphus quem in extrema mensa plenum ebibebant, quo epoto mortuus Alexander. Denique Plato audiendus lib. 2. de legib. τὸς παῖδας μέχρις ἐπὶ ἄκρω, ἢ δέκα τὸ ἑξάτην οἶνον μὴ γάλακτος, διδάσκοντες ὡς ἔχει πῦρ ἐπὶ πῦρ ἐχέει δὲ ἄν, εἰς τε τὸ σῶμα, ἢ τὴν ψυχῆν, πρὶν ἐπὶ τὸς πόδας ἐλθεῖν. Qui monet pueris abstinentium vino ante 18. annum, quia ignem igni addere nefas, ne omnia conflagent, priusquam anima & corpus ad labores obduerint.

De Vino veterano.

C A P V T II.

Vina veterana fuere in pretio. Seneca lib. 4. Nat. quæst. cap. ult. Quoniam non contenti vina fundere veterana, & per sapes atatesque disponere. Apul. Miles. 2. Vinum vocat in atate pretiosum. Seneca cap. 17. lib. de vita Beata. Cur apud te vinum atate tua vetustius bibitur. lib. 3. ff. de legatis 3. Dari volo lagynos vini vetusti 150.

lagunam veteres, lagœnam, λάγνον Græci dixerunt. Vinum vetus amarum. Catullus, *Ingere mi calices amariore*, quia ex Seneca *ep. 64.* In vino nimis veteri ipsa nos amaritudo delectat. Ouid. *lib. 2. Artis.*

Qui properant nona musta bibant, mihi fundat autum

Consulibus priscis condita testa merum.

Lib. 5. *Faſtor.*

*Queque puer primis quondam diffuderit annis
Promit fumoso condita vina cado.*

Statius *lib. 4. Sylva 6.*

Vinaque perpetuis ævo certantia fastis.

Lucan. *lib. 4.*

Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus.

Lib. 10.

— merum non Mareotidos vna

Nobile, sed paucis senium cui contulit annis

Indomitum Meroë cogens spumare falernum.

Vina ut ætatem ferrent in testis picatis, gypsatis asseruabantur. Marcellus *de medicam.* Operculo superposito & clauso, vel gypsato diligenter de argilla. Porphyrio ad *Oden 30. lib. 1.*

Græca quod ego ipse testa conditum tenui,
dicit hoc vinum per semetipsum inueteratum. Leuisse ergo se gypso. Columella *lib. 1. R. R. cap. 6.* Vinum celerius fumo maturefcit; sed, auctore Plinio *lib. 25. cap. 1.* insaluberrimum est. Statius *lib. 4. Sylva 8.*

Albanoque cadum sordentem promere fumo.

Plinius *lib. 14. cap. 14.* Apothecas fuisse & diffundi vina solita anno 633. Urbis apparet in consulatu Opimiani vini argumentum. Deleo in *Consulatu c. 4. Luc.* Opimio cōsule cum Caius Gracchus seditionibus

nibus plebem agitans interemptus, ea cœli temperies fulsit quam cocturam vocant, solis opere, natali Urbis 634. durantque adhuc vina ducentis ferè annis iam in speciem redacta mellis asperi. Etenim hæc natura vinis in vetustate est, nec potari per se queunt, si non peruincat aqua, usque in amaritudinem carie indomita. Ante Opimium diffundebantur si auditur Tuuenalis *Sat. 5.*

Ipse capillato diffusum consule potat.

Martial. *lib. 1.*

Testa sed antiqui felix siccatur Opimi,

Egeris & nigros Massica cella cados.

Plautus *Pœnolo,*

Ibi tu videas literatas fœtiles epistolas

Pice signatas, nomina insunt cubitum longis literis.

Petronius: Allatæ sunt amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ, quarum in ceruicibus Pittaciæ erant affixa cum hoc titulo, Falernum Opimianum annorum centum. Apothecas vini vocabant horrea. Horat. *lib. 4. Od. 12.*

Nardi parvus onyx eliciet cadum,

Qui nunc Sulpitijs accubat horretis.

Vide Columell. *lib. 1. cap. 9.* Amphoræ & testæ plaurumque Samiæ, aut Cumanæ erant. Horat. *lib. 3. Od. 14.*

Spartacum si qua potuit vagantem

Fallere testa.

Aliud autem erat vinum doliare, aliud defusum. Doliare nouum in doliis ligneis, defusum ad vetustatem in testas, serias, amphoras, diotas defundebatur, & fumum bibebat. *lib. 3. Od. 21.*

O nata mecum consule Manlio,

— Pia testa,

Quocunque lectum nomine Massicum

Sernas,

Descende, Cornino iubente,

Promere languidiora vina.

Descendebant ex cellis superioribus cum fumum bibissent. Testæ pice oblinebantur intus, & ipsum foramen quod vnicum in summo fuit pice obstringebatur.

Cornicem astrictum pice demonebo

Amphora fumum bibere instituta.

Terentianus Chremes in seipsum cruciante, omnia releui dolia. *Od. 1. lib. 1.* Massicum vinum laudat Horat.

Est qui nec veteris pocula Massici.

Imò & puteos fodiebant, & quadris lapidibus in imo quasi cortinam rotundam coagmentabant, quo vina defusa conderent, quæ labentibus annis corticem in summo durissimum vt securibus frangi oporteret. Asseruabatur ibi vinum incorruptum, & mirificam vim tempore ac senectute contraherat. Galenus apud Athenæum *lib. 1.* ἀπὸ πέντε ἔξ ἑξήκοντα εἰς οἶνον σπεντήνον ἀρχαῖος ἔστι πικρῶν, ait *Surentinum vinum non esse potabile nisi post 25. annos*, *lib. 1.* de Antidotis, quia ante 20. annum est incoctum & crudum ὡς θεῶν ποτὶ κ. ἔστι ἐπὶ ὄνιν ἀπίπος. Quod vinum λαφάρων, indomitum, intractabile & asperum est, quare à Tiberio generosum acetum, à C. Cæsare nobilis vappa. Aliter dixit Persius:

Indomitum quod desputare falernum.

λαφάρων, id est, friabile, opponitur γλυκῶ, lento & glutinoso Ita vinum Metaphoricè dicitur σκληρὸν durum. Archilochus vocat χαλκίκετον μέθυ, & χάλιν vinum. Hipponax ἐλίγα φρονέον ὁ χάλιν ποπικότες, p̄arum sapiunt.

sapiunt qui vinum bibunt. χαλκίκετον μέθυ Athenienses vocant meracum, temetum ἀκρατον, vino temperatum, οἶνος κεκρασμένος, ἀκρατος in Apocalypsi Ioannis. Vina fumosa vina fumo excocta & durata. Aristot. *lib. 4. Meteor.* scribit in Arcadia vinum in vtribus fumo ita exsiccati vt bibatur abrasum. Tibull. *lib. 2.*

Nunc mihi fumosos veteris proferte falernos

Consulis, & Chio soluite vincla cado.

Cellæ vinariæ, & amphoræ ad hypocausti, seu vaporarij fumum proximè erant. *Ode 28. lib. 3.*

— *promè reconditum,*

Lyde strenua, Cacubum.

Parcis deripere horreo

Cessantem Bibuli consulis amphoram.

Ex Italicis vinis, falernum à decimo anno potabile est ait Athen. *lib. 1.* vsque ad vicesimum annum. Vetusius caput & neruos tentat, κεφαλαλγικός ἐστὶ τῷ νεφρώδεις καὶ ἀπίος. Albani vini duo genera, ὁ μὲ γλυκῶζων, ὁ δὲ ὑμακίος. Vtraque à 15. anno ἀκμαῖος. Reginum vinum Surrentino λιπαρῶτερον, pinguius, & generosius. Priuernas vinum λεπτομερῆτερον Regino, vt & Formianum Priuernate, λεπρωτέρων. Ibi lege de vino trifolino, setino quod leuius est falerno & minus ferit caput, Tiburtino, Lauicano, Angaurano, Prænestino, Cumano, Albano, Nitano, Vicentino, Cæcubo quod generosum est, & aliis. Horatius,

Cacubum, & prælo domitam Caleno

Tu bibes vnam, mea nec falerna

Temperant vites, neque Formiani

Pocula colles.

Vile potabis modicis Sabinum

*Cantharis Græca quod ego ipse cæsta
Conditum leuis.*

Epist. 12. lib. 1. Vinum Sabinum modici pretij fuisse ait *Sat. 3. lib. 2.* Veientanumque rubellum. Athenæus lib. 1. *ἄγχιος ὃ ἐκ τοῦ χαίκελος πικτικὸς, εὐτονος ὁ καλλιῶδες κεφῶς, ἢ φιλέρην ἀσσημαχότερος.* Ode 31. lib. 1. Horat.

*Premant Calena falce quibus dedit
Fortuna vitem.*

Vina vetera percolari solita erant vt defecarentur, Græci σικκίλειν, σικκελίρειν vocant. Plin. lib. 19. cap. 4. Inueterari vina saccis que castrari. l. 21. ff. de auro & arg. legato, colum vinarium commemoratur. Lucillius apud Cicer. lib. 12. de finibus.

Cui nil dempsit nix, & sacculus abstulerit nil.

Martialis lib. 12.

Turbida sollicito transmittore Cacuba sacco.

Sacco tamen debilitari & vapescere putabantur. Horat. *Sat. 4. lib. 2.* de vinis Massicis,

— at illa

Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Poëtæ vinum χάλιν vocant quòd soluat curas, λυσιμελήν Bacchum. Apollonius πίνε χαλίκρατον λαφὸν μέθυ, bibe meracum dulce temetum. Athenæus lib. 1. ἢ οἶνον παλαιὸν παρέρχην ἢ πνεύσ ἀπαράχης, vinum vetus præbere somnos placidos. Dioscorides, ἢ νέον οἶνον δυσονερον, vinum novum somnia molesta facere. Vinum chalybonium in Syria. οἶνος αὐτίτης Rhodi & in Gallia. Galeno ὁ αὐτοπέτης, hornus, ὁ ἐκ ἢ ἐνεσῶτος ἔσας, aliis est, ὁ αὐτὸς γέφυμυθός vinum ibi natum, aliis ὁ ἀφῶδαρχυτῶ, cui nihil aquæ infusum. ἀπαλὸς οἶνος ἰσθαῖς ἐκ οἰνώδης languidum, elumbe. Pollux οἶνος, πόμα, ποτόν, vinum potus, vinum suaue, ἡδύς

ἰπαργῶδες, γλυκὺς, αὐστηρὸς, austerum, amarum, λευκῶδες amarodulce, μελιμῶδες, mellitum, ἀνδοσμίας odoratum, Thasium, Chium, Aristeum optimum, Aristufium, Mendæum, Mendesium, Ismaricum, Lesbium, πεπέριδος, Chalybonium, Pellæum, Pramneum, Maroneum, μερώνειτος. Nondum enim veteres vinum Italicum nouerant accuratè, quod nulli alij posthabuissent. Vinum σσιπύραι, Sileræum è musto coctum, ἐκ γλυκὺς ἐψημένος, γλυκὺς, dulce. Murinum vinum vnguento mixtum, μωρίνης μύρω κεκραμένος. Alij volunt esse melicratum seu cœnomeli. ἔψιμα οἶνος ἐψημένος εἰς γλυκύτητα quod ad dulcedinem coctum, αἰσθητός ὁ παρὶν ἀποδλίθεαθς ἐκρυεῖς, vinum protropon prodromum non calcatum, quod sponte fluxit. ὁ ἢ φαλλῶ οἶνος vinum malum, secundum, ἀδπειας, ἔξερηκός vapidium, ἐκῆστιας sublestum, acetosum ἔξωμης, ἔξωδης, ἀδπειας tortium, πρυγοφανίας fœculentum. Sacias, σικτός ὁ δικλιπμίνῶ, colatum, πέιμμα vinum cum aromatibus. Athenæus lib. 6. Vinum cui farina admista, ἡλφιστωμένῶ. Vina Massica cœlo sereno totam noctem exponebantur ne neruis nocerent, quia colo lineo transmissa vires amittunt. Horat. *Sat. 4. lib. 2.*

*Massica si cœlo supponas vina sereno
Nocturna si quid crassi est tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vaser qui miscet face falerna
Vina columbino limum bene colligit ouo.*

Aliquid fœcis falernæ immiscuisti vino Surrentino vt sit generosius, vis id defæcare, iniicito columbinum ouum, trahet limum deorsum, & vi-

num erit generosius. Martialis *lib. 14.*

Surrentina bibis, nec murrhina p̄icta, nec aurum

Sume, dabunt calices hac tibi uina suos.

Alij ouorum aliquor gallinarum albumina in dolium mittunt, & baculo mouent, vinum defæcat. Tamen Horatius dixit,

Quatenus ima petit voluens aliena uicellus.

Vinum autem dicitur παλαιῶδες inueterari cum diu aſſeruatur, vocaturque κρηνοικίς, vel cum vini veteris qualitatem fumo aſſequutum est. Galenus *lib. 1. de Antidotis.* παλαιῶδες τὸ μεταβάλλειν ἐπίμωος εἰς πῶ τοιαύτω ποιότητῃ ἢ παλαιμῶων, ὁ περιφερόμενος λόγος, πάντα ἄλλα γὰρ τῶ χρόνῳ πῶ οἶνος, *Omnia alia senescunt tempore excepto uino.*

De Murrina potione.

CAPVT III.

MVrrina genus est potionis quæ Græcis dicitur nectar, ait Festus. Hanc mulieres vocabant murcolam. Quidam murratum vinum, quod appellatum volunt ex uæ genere murrinæ nomine. Murrata potione vsi antiqui, nunc ædiles per supplicationes diis addunt ad puluuiaria. 12. Tabulis cautum ne murrata mortuo indatur. Nonius tamen ait Murrinam fuisse loram seu loream ex Varrone *lib. de uita pop. Rom.* Antiquæ mulieres maiores natu bibebant loram aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murrinam quidam Plautum appellare putant. Sapa dicitur mollaceum. Loram dicebant in vindemia cum expressissent acinis

acinis mustum, & folliculos in dolium coniecissent. Plinius *lib. 14. cap. 10.* Lora fit maceratis aqua vinaceis. Pollux, *lib. 4. cap. 10.* ἐστὶ μύρρινον οἶνον μύρω κρηνοικίῳ, erat murrines vinum unguento mixtum. Athenæus *lib. 12.* μύρω οἶνον μύρρινον. Hesy-chius, μύρρινον ἢ ἐπεχέστο μύρον. Theophrastus *lib. de Colorib. 6.* ἢ μύρα οἶνον ἐπιχέοντες. Alij unguenta uino infundentes, μύρον ἡδυνῶσ τὸς οἶνος, Unguentum uina lenit. Plinius *lib. 13. cap. 3.* Quosdam unguenta in potus addere. Glossæ, μύρον unguentum murra uinum confectum ex baccis myrti, myrtites, myrteum, myrrinum, murtatum. Athenæus *lib. 1. c. 29.* μύρρινον ἢ ἢ μύρρινον οἶνος, murrina. Gloss. μύρρινον, μύρρινον, myrra. Suidas myrra ὁ καρπὸς τῆ μύρρινον. Hesy-chius idem docet. Plinius *lib. 14. cap. 13. & c. 16.* Laudatissima apud priscos erant uina myrtæ odore condita. Plaut. *in Persa*, quanquam & in ea calamum addi iubet. Fabius Dorſenus, mittebam uinum pulchrum murrhinum, panem & polentam, uinum, murrinam. Plautus *Pseudolo*, Murrinam, passum, defrutum, mellinam. Aromatites siebat è myrra, è nardo Celtica, calamo, aspalatho, ossis in mustum aut dulce uinum defestis apud Plinium. Cato *lib. de R. R. cap. 124.* Myrram nigram arefacito in umbra, ubi iam erit passa seruato ad vindemiam, in urna musti confundito myrtæ semodium, id oblitito. Vbi defuerit feruere mustum, myrram eximito. Consule Plin. *lib. 15. cap. 19.* Columellam *lib. 4. cap. 8. lib. 13. cap. 21.* Docent Romæ myrrham creuisse, & ad defrutum aliquid myrrhæ additum. Hesy-ch. ποτὸν ἐκκελευσμένον murrinam. Aristoteles ait unguenta propter myrrham expetita. Plutarch. *de Isis Theoph. lib. de odorib.*

Aegyptium vnguentum fieri ait ex cynamomo & myrrha. *Æoles* *σμύρναν, μύρραν, μύραν* vocarunt apud Athen. *lib. 12.* Quia multa vnguenta *διὰ σμύρνης ἐκιδιάζετο, ἢ ἦν σακτὴ καλυμένη* ex sola myrrha facte. Vnde *μεμειωμένα ἐσμειωμένα* vnguento perfusa. *Athenæus in fragmentis μύρριζω* à myrrha. *Athenæus lib. 15. cap. 15.* Staete commoda potui, *ἄπιδειος πότερος πότον.* *Dioscorid. lib. 1. c. 62.* Staete pinguitudo est recentis myrrhæ ad porum maxime idonea. *Psalm. 44. Staete & myrrha à vestimentis tuis.* Staete est gutta seu lachryma liquidior & tenuior myrrhæ. Myrrhatum vinum quod Christo Domino datum est amarum fuit, murrha & thure conditum vt sensum doloris adimeret. *Galenus lib. 1. Simpl. Medicam. cap. 19.* Murrhina si largius bibatur aut dementat, aut necat. *Apule. Miles. 8.* Multimodis se commulcat ictibus myrrhæ præsumptione munitus. *Miles. 10.* Obfirmatus myrrhæ præsumptione nullis verberibus ac ne ipsi quidem succubuit igni. *Hieronym. ad c. 27. Matth.* Usque hodie Iudæi dant Christo vinum murrhatum vt eum consopiant. *Dioscor. lib. 1. cap. 38.* Myrrha facit soporem. *Psalm. 59. Ποταστὶ nos vino ἡσπανάζου, alti soporis.* Vide doctissimum *Gretserum libro de Cruce.*

De Nota vini.

CAPVT IV.

A Scribebant testis notam & titulum vini. *Iuuenal.*

Cuius

— Cuius titulum patriamque senectus

Commendat multa veteris fuligine testa.

Pittacion vocat *Petronius in Satyr.* Notam *Horat. Sat. 10. lib. 1.*

Vt Chio nata si commista falerni.

Ode 3. lib. 2.

Interiore nota Falerni

Te reclinatum bearis.

Vnde *Curius ad Ciceron. lib. 7. ad famil.* *Sulpicij* successori nos de meliore nota commenda. In *Bruto de Opimiano & Aniciano*, quod sub *Opimio & Anicio Cos.* lectum est, atqui ex notæ sunt optimæ. *Horat. lib. 1. epist. 5.*

Vina bibes iterum Tauro diffusa.

Quia vina è doliis in cados & testas diffundebant ad vetustatem. *Sat. 2. lib. 2.*

Et nisi mutatum nescit diffundere vinum.

Proculus de Tritico vino & oleo legatis: Vinum in amphoras & cados hac mente diffundimus, vt in his sit donec vsus causa cõprobetur. In dolia coniiicimus, vt ex his postea vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veneat. Idem, qui vinũ *Surrentinum* in vinalibus habebat diffusum. Dolia erant lignea, vinx fictiles, literatæ, vt patria & annus sciretur. De dolio non hauriebant, vt biberent, sed quandam sequebantur ætatem, ait *Cicero* in *Bruto.* *Ambrosius* bibones sui cui arguit. *lib. de Elia cap. 17.* *Epulis* assistunt pueri coma nitescentes, ex gente barbarica ad hos vsus electi per singularum distincti ætatum vices, cornu in medio vini plenum non epularis, sed præliaris instrumentum buccinæ, primo minoribus poculis veluti velitari pugna præluditur, vt tragœdiarum actorum

actorum primo sensim vocem excitant, donec vino aperiant iter, vbi res calere cœpit postunt maioribus poculis, vbi consummatæ fuerunt epulæ putes iam esse surgendum, tunc de integro potum instaurant suum, ac ne immoderatum hoc arbitraris, mensura proponitur, certatur sub iudice, sub lege decernitur, agonorhetes illic furor est, hîc si quis calicem conuertat vrgetur ad potum.

De varijs vini generibus.

CAPVT V.

Virgil. lib. 2. Georg.

*Non eadem arboribus pendet vindemia nostris
Quam Methymneo carpit de palmitè Lesbos,
Sunt Thasia vires, sunt & Mareotides albæ,
Et passè psythia utilior, tenuisque lageos
Tentatura pedes olim, vincituræque linguam
Purpurea, Pretiaque, & Rhetica.
Sunt & Aminea vires firmissima vina
Argitisque minox, tumidis Bumaste racemis,
Et Rhodia.*

Apud Athen. lib. 1. λεσβία πόματ' ἐκ ἑστὶν ἄλλος οἶνος ἡδον πίνειν. Nullum vinum Lesbio inuandius bibitur. Ouid.

Gargara quot messes, quot habet Methymna racemos. Vrbs Lesbi insulæ. Thasus insula maris Ægæi. Antiphanes, οἶνος τε διάσιος, καὶ μύσων, καὶ σέμματα. Mareotides vineæ sunt in Libya Mareotide prope Ægyptum, vt Strabo lib. 17. Plaut. in Cassina, Nisi hæc meraclo se vsipiam percussit flore Lybico. Athenæ. lib. 1. De vino Mareotico, οἶνος καλλιπὸς, ἀδύκοσε

ἀδύκοσε ὄδ, καὶ ἡδύς, εὐπνός, ευαίαδοτ' & λεπτός, Vinum pulcherrimum, album, suauè, odorum, quod facile in venas diditur, tenuè. Psythia ad vinum passum utilior est. Petitur à Græcis, vt Columella lib. 3. cap. 2. Plinius lib. 14. cap. 9. Psythium, & melampsythium passi genera sunt. Lageos vna Græcanica tenuis & penetrabilis vt vult Seruius. Præciæ dicuntur quasi præcoquæ, quia citò murescunt, vt Columella lib. 3. cap. 2. Plinius lib. 14. cap. 2. & cap. 6. Reticam in Veronenâ agro ponit. Sueton. in August. cap. 77. Augustus maximè delectatus est Rhetico. Silius lib. 7.

Timolus & Ambrosiis Aruisia pocula succis,

Ac Methymna ferax lacubus cessere falernis.

Macrobius lib. 3. Saturn. Amineci fuerunt vbi nunc falernum est. Quint. Serenus, succus Amineæ vitis. Aufonius,

Solus qui Chium miscet, & Amineum.

Seruius Amineum vinum sine initio & rubore. Galenus lib. 6. de locis, σφοδρὰ ἀσχυρὰ ἀμινεία. Acitius interpretatur Amineas τὰς σφοδρὰς astringentes. Plinius lib. 14. cap. 2. Principatus datur Aminæis propter firmitatem. Ouidius de Ponto.

Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos.

Isidorus lib. 17. cap. 5. Argitis Græcula vitis generis albi. Plinius lib. 14. cap. 1. Bumasti tument mammarum modo. Sunt vix ollares de quibus. Columella lib. 12. cap. 43. Aruisium nectar Virgilio vinum Chium. Plinius lib. 14.

Vina nouum fundam calathis Aruisia nectar.

Ecloga 5. Virgil. Mamertinum vinum in Sicilia dicitur Potalintis. Plinius lib. 13. cap. 6. Mamertina vina circa Messanam in Sicilia genita. Ex iis Potalana

tulana ab auctore dicta. Vinum hoc dulce potu esse, ait Athenæus *lib. 1.* Chalybonium vinum ἐν Σαυδοσῶν ἢ αὐρίας, vt Strabo, & Hesychius, nascitur in Syria. Malè apud Suidam legitur χαλιβόνιος. Alexis δάσια & λίσβια vina vocat οἰνεία. Eubulus ψύδιον ἀκρατον laudat. Mendæum vinum generosum cui ἐνερέσσι dij ipsi vt Nectari. Aristophanes in *Thestophorias.* laudat vinum Thasium, μιλοσφαγῶσι δάσιον οἶνον τιμνίον, οἱ δὲ δάσιον ἀναμιχλῶσι λιδοσφάμπικα. Vocant vinum dilutum ἀπαλὸν, ὕδαρες, quod non est οἰνώδες. Vina alba sunt ἐλιγρόρα, multum aquæ habent à natura. καπίας vitis genus est cuius meminit Plinius. Aliud vinum est de quo Horat.

Amphoræ fumum bibere instituta

Consule Tullo.

χίον κεράμιον Athen. *lib. 1.* Vas fictile vino Chio plenum. Chium vinum erat generosum, vt & Thasium. Dio Chrysof. ἢ οἰνόφυλα ἐν δάσιον κατέπλησεν. *Vino deditum quis vini Thasij haustus repleuerit. οἶνος μυρτίτης ἢ μυρρίνης* cui vnguentum infusum vt Hesychius. Myrtites Myrteum vinum μυρτινίτης. Apud S. Marcum, ὁ ἐσφυρτισμένος οἶνος est murcharum vinum, non myrteum. Cnidium vinum non tantum è Cnido insula, sed & ex Ægypto dictum. Olympiodor. in *lib. 1. Meteor.* Aristot. ἐν αἰγύπτῳ τῆ ἕτω θερμότητι ψυχρὸς οἶνος ὁ κνίδιου καλέμενος, διὰ τὴν ἀνησπίεσασιν. Maræoticum vinum ἀπὸ τῆ ἐν ἀλεξανδρείᾳ κρήνης μαρίας, ἢ τῆ παρ' αὐτῆν πόλεως ἰουαννῶν, dicitur Alexandriæ à fonte Mariæ & vrbe propè huc fontem sita, vel à Marone vt Athenæus *lib. 1.* lego, ἐν ἀλεξανδρείᾳ, ἀπὸ τῆ κρήνης μαρίας. Vrbs enim afflita fonti Mariæ dicebatur Mariæ, non Alexandria, aut Alexandria sumitur pro territorio Alexandriæ.

De

De Mulsò.

CAPVT VI.

Mulsum alica pretiosius fuit maximè si è vino vetere fiat, vt Plinius *lib. 22. cap. 24.* Pollio plurimis annis nihil præter mulsum edit, aut bibit, & vitam vltra centesimum annum produxit. Mulsum interdum fit ex aqua, & melle, μελίκρατον, *Mellina.* Martialis *lib. 4.*

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,

Massica Theseis tam bene vina fauis.

Item lib. 13.

Attica neëtareum turbatis mella falernum

Misceri debet hoc à Ganymede merum.

Plinius, Semper mulsum ex vetere vino vtilissimum, facillimèque cum vino cõcorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Horat. *lib. 2. Sat. 4.*

Aufidius fortis miscerat mella falerno,

Mendosè.

Athenæo vinum alterum falernum dulce est, vnde fit mulsum optimum, alterum austerum, de quo Iuuenal. *Sat. 13.*

— densissima ruga

Cogitur in frontem, velut acri ducta falerno.

De Passò.

CAPVT VII.

Passum dictum quia ex vua passia cogitur Nonio. Passum nominabant si in vindemiâ vuam diutius

diutius coactam legerent, eamque à sole aduri passif
essent. Percutitur uua ficior, & decoquitur, inde
fit passum. Plin. lib. 14. cap. 1. A patientia nomen
acinis dicitur passis. Palladius Octob. tit. 19. Colu-
mella lib. 12. cap. 39. Martial. lib. 13.

Gnossia Minoe genuit vindemia Creta

Hoc tibi quod mulsum pauperis esse solet.

Plin. lib. 14. cap. 9. Passum è Cretico, Cilicium, &
Africum. Fieri certum est ex uua, Græci sticham
uocant, nos Apianam. fit item scirpulis in uite fo-
le adustis, aut feruente oleo. Vide.

De Mulso ex Dioscor.

CAPVT VIII.

Oινόμηλι διαφέρει τὸ ἐκ τῆ παλαιῆ οἴνου καὶ ἀσπρῆς, καὶ
μέλιος καλῆ γινόμενον. ἢ πλον γὰ πρῶματι, καὶ τα-
χέως παρῖσι. Oenomeli, ex uetere uino & austero
excellit, quia minus inflat & celeriter in usum venit.
Aqua multa eadsem vires obtinet quas mulsum.
Vt mulsum ad bonitatem proficeret mittebatur in
ollas quæ clusini farris pulte imbutæ essent. Mar-
tialis,

*Imbue plebeias clusinis pultribus ollas
Vt satur in uacuis dulcia mella bibas.*

De Uino Albano.

CAPVT IX.

Athenæus lib. 1. γινεῖται δὲ καὶ ἀπὸ τῆς καμπανίας
κύμω ἀλκανὸς ποπμὸς, καὶ ἀπὸ ἐστὶ πάντε.

Ad.

Ad Campaniæ Cumam urbem uinum est Alba-
num potui commodum, & leue ab annis quin-
que. Plinius lib. 23. cap. 1. Albana neruis utiliora.
Virium plus Surrentino, austeritas Albano. Horat.
lib. 2. Sat. 8.

— procedit fuscus hydaspes

*Cœcuba uina ferens, Alcon. Chium maris expers,
Heic herus, Albanum, Macenas, siue falernum
Te magis appositis delectat, habemus utrumque.*
Martialis de Albano,

Hoc de Casareis mitis vindemia cellis

Misu, lulao quot sibi monte placet, id est, Albano.

De Surrentino, Falerno, & alijs.

CAPVT X.

Surrentinum tenue & salubre ait Plin. lib. 14.
cap. 6. Surrentum in Picentibus iuxta mare
Thyrrenum. Sinuessâ Campaniæ maritima urbs,
falernus ager Campaniæ. Massicos montes à faler-
nis distinguit Plinius lib. 3. cap. 5. Martialis,

De Sinuessanis uenerunt Massica præs.

Setinum uinum in Campania, quo cibos concoqui
iubent. Plinius ibidem. Martialis,

Pendula Pontinos quæ spectat Setia campos

Exigua uetulus misit ab urbe cados.

Athenæus lib. 1. cap. 24. ὁ δὲ σέπινος ἐμφερὴς τῷ φα-
λέρῳ, ἔ πικρὸς, non ferit caput. Plinius Setino,
Pucino, & Statano primas dat, secundas Falerno,
Fauftiano, Gaurano, seu Massico, Tertias Albano,
Surrentino, Fundano, Caleno. Trifolinum Sur-

rentino crassius est. Vide Athenæum *lib. 1.* Plinium *lib. 14. cap. 6.* Martialem *lib. 13. epigram. 108. 109. & sequent.* & Dioscoridem *lib. 5.* Anthosmiam Plutarchus *Sympos. 4.* vocat ἡμερίδων qui flores sapit. ἢ ἄνθοσμίαν ἀπωσάμενος τριτονὶ καὶ ἡμερίδων ἀγριώτερον πίνοντο ἐν πύθι κωνώπων χερῶν πελαδόμενον. *Respiramus lenē & sapidum, ut ex dolio vinum durum & agreste quod culices circumsonant bibamus.*

De varijs uinis.

CAPVT XI.

Vina generosa πολυφορώτατα vocant, quia plurimum aquæ ferant. Aquæ optimæ ἢ οἶνον ὀλίγον φέρειν οἶαί εἰσι, *vinum minimum ferre possunt, id est, minimo vino infuso recipiunt saporem. Quia optima aqua ἀποϊότητος ὄσα. Vetera vina vtiliter ad vulnera adhibentur, ait Dioscorides. Et ad vlcera crudelia, οἱ παλαιοὶ οἶνοι πρὸς τραύματα καὶ φλεγμονὰς ὀπιθήδαιοι σὺν ἑρίοις οἰσπηροῖς, cum lanis succidis admota ὀπιθήδαιοι. καταντλήνῃ ἀφελίμως πρὸς τὰ θυμειώδη ἔλκην. Ideo Pythia vocat διονύσιον ἡγιάτιον apud Athen. *lib. 2.* & διόνυσον ἰατρῶν. Eodem libro Staphylus ait Melampodem πῶς ἢ οἶνε κῆρσιν πρῶτον ἀφρῖν, *vini temperamentum primum inuenisse. Alij Amphitruonem esse volunt qui ante Iliaca tēpora Athenis regnavit vt Athenæus, qui Homerum varia vini temperamenta nouisse scribit lib. 4.* Laudat Homerus vinum τὸ δευτέρημιον ἰκανῶς κῆρσιν, quod multam aquam ferre potest, ait Athen. *lib. 1.* Hipocrates vocat εἰνώδη καὶ πολυφόρον οἶνον, quale est vinum*

vinum vetus, de quo prouerbum apud Galenum, πάντα τ' ἄλλα γρηῶ τῷ χρόνῳ πῶλυ οἶνε, *lib. 1. de Antidotis, καλῶσιν οἱ πρὸς ταῦτα δεινοὶ παλαιῶδες τὸ μεταβάλλειν ἐτοιμὸς εἰς πῶλυ τοιαύτῳ ποίωσιντα ἢ παλαιμένων. Qui vini periti sunt vinum aiunt veterasce-re cū induit saporem vini veteris. Vinum nigrum, ait ibidem Athenæus, multum alit & diu manet in corpore, μέγας ἐν ἢ ἕξεισι ἢ πνόντων πλεῖστον χρόνον, καὶ πλείονα τῷ σώματι δίδωσι ἔσφρω. Athenæus *lib. 1. cap. 23.* Vinum vetus suaue, salubre, coquit cibos, facile diditur per venas, & corpus, sanguinem rubrum generat, παλαιὸς οἶνος ἐπὶ πρὸς ἡδονῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγίαν προσηγορώτερος. πέσει γὰρ μάλλον τὰ σπυρτὰ, καὶ λεπτομερῆς ὂν δυνάδοτος ὄσιν, δυνάμην ἢ τοῖς σώμασι ἑμποιεῖ τὸ αἷμα τε ἐνεργότερον καὶ ἐυανάδοτον κατασιδιάζει, καὶ πρὸς ὑπνὸς ἀπαράχως παρήχει. Vinum suauius si aquam maris infuderis. ἡδῶν ἢ ἢ οἶνον παρελχομένους θαλάσσης. Apud Chios primum fuit vinum nigrum. Oenopion Bacchi filius primus docuit Chios vites instituere. λεπτὸς καὶ ἀδυνῆος οἶνος λευκός. ὁ ἢ κῆρρος πέπρη ἔσφρον ξηραντικώτερος, *vinum giluum, & citrinum exsiccat non coquit cibos. Mitylenæi vinum dulce vocant prodromum, alij protropon. In Icaro insula est Pramneum, alij οἶνον πρὸς πῶλυ προσηγορῆν ὀπιθήδαιοι, omne vinum quod seruari potest Pramneum vocitant. ἀνθοσμίαν πέπων νεκταρισσῆος, uua fragrans ex qua stiller in torculari necat merum. Ermippus apud Athen. *lib. 1. cap. 27.***

— μάρτυρα ἢ μιλιχόδωρον,
καὶ δάσπον τῶν δὴ μύλων ἐπιδέσφρων ὀδμήν,
πῶτον ἐγὼ κρένω πολλὸν πάντων ἢ δέισον
ἢ ἄλλων οἶνων μετ' ἀμύμονα χῶν ἄλυτον

ἔστ δὲ πῆς οἶνον ὃν δι' σαρκίαν καλέουσι
 ὕδατος ἰσῶν, ὅστις ἢ ῥόδιον, ὅστις δὲ ὑακίνθου
 ὁσμὴ διασπασίᾳ.

Vinum Magnesium mellitum, & Thasium quod olet mala, quod meo animo cateris antistat excepto Chio innocenti. Est autem quoddam vinum quod sapria, seu putre dicitur, cuius ex ore cum amphora est aperta spirant viola & rosa, hyacinthi diuinus odor. Carystium vinum in Laconica. Hefychius τείριμα ὁ ἀρωμαπίζων οἶνον vinum Pollium, aut Pollæum Syracusis. Pollux lib. 6. cap. 2. γλυκὺς ἔχει πολλοῦς ἐκ συρακοσῶν Rhodium, & Samagoreum Athenæo lib. 1. ἔρπυς vinum. Samagoreum, Samagonium, Samagiron Athenis. an quia ex Samo allatum? Athenæi lib. 10.

De Vini crasi, seu temperamento.

C A P V T XII.

NVlla Græcis fuit certa vini κρᾶσις, & aquæ temperamentum, vt neque hodie nobis. Quosdam videas poculum implere aqua, & vini post aliquantum infundere, alios meracum bibere. Apud Aristophanem temperamentum optimum, cum duæ vini partes, aquæ tres. Hippocrates sæpe meminit ἢ ἰσῆς ἰσῶν. Hermippus in θεοῖς,

ἔπειθ' ὅταν πνώμαθ' ἢ δλωμένα
 ἀχόμεθ' ὡς τὸ δ' ὁ οἶνον ἀκέρως χύει.

ἔκ τ' ἀπὸ καπύλων γὰρ φέρω παίζων ἄμα
 κ' αὐθις γλήκῃ τὸ πέντε ἔχει δλω.

Deinde cum bibimus, aut sitimus, precamur nobis benignum, & bene temperatum esto, quod de caupona & propola

propola ludens fero, & rursum factum hoc est, quinque & duo. id est, quinque vini, duo aquæ. Anacreon, τὰ μὲν δὲ ἔλχεας ὕδατος, τὰ πέντε δὲ οἶνου, κωδοῖς ὡς αὐτὸ ὑπεριστάσων φέρει δίδυτος βασιταρίσσω. Duas aqua partes infundens, quinque vini, vt cum luxuriantem animum cyathis rigauro furere incipiam. Diocles, πῶς ἢ κεκραμένον πίνειν ἢ οἶνον δεῖ με, τὰ τέσσαρα ἔχει δλω. Quomodo temperatum bibam? quatuor aqua vini duo. Hefychius, τὸ πάλαυ ἐκινῶτο τεῖα ὕδατος, τὸ δὲ τέταρτον οἶνον. Multi fuere abstemij, Glaucō Atheniensium tyrannus ἕδρουπότης, Iulius Cæsar quem Cato dixit vnum ex omnibus ad euertendam Rempub. sobrium accessisse. Theodorus Larissæus ἕδρουπότης. Omnes Iberi aquam bibunt, vide Athenzum lib. 2. cap. 5.

De vsu aqua calida & gelida.

C A P V T XIII.

VEteres aqua gelida & calida in conuiujs vsos, & thermopolia habuisse vbi aquam in miliariis vasis excalefacerent vulgo notum est. Vide Lipsium & Mercurialem. Iuuenal. Sat. 5.

Quando vocatus adest gelida calidaque minister.
 Martial. lib. 8. ep. 67.

Caldam postcis aquam sed nondum frigida venit,
 Frigida non desit non deerit calda perenti.

Plaut. in Trinummō,

— Satin in thermopolio

Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem.

Vino miscebant aquam calidam. Martialis,
Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares Sextiliane merum.

Plaut. in Milite,

— absorbui

Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

Philo de vita Theoretica, οἷον ἐν ἐμαίνας ἤ ἡμέρας
 ἐν εἰσομιζῆσθαι, ἀλλὰ διαγύσασθαι ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν τοῖς
 πολλοῖς, θερμὸν δὲ ἅπασαν ἀποσβυτάτων τοῖς ἀβροδαίτοις,
 Per illos dies vinum non inferitur, sed aqua limpidissima
 multis frigida, senibus delicatis calida. Vnde se-
 quitur calidam fuisse in deliciis. Plinius lib. 19.
 cap. 4. Hi niues, illi glaciem potant, pœnāsque
 montium in gulæ voluptatem vertunt, seruat
 algor æstibus, excogitatūrque vt alienis mensibus
 nix algeat. Itali vt gelu perennet in ætatem, fon-
 tis aquam hyeme in locum cauum deducunt, vbi
 glacie concresecat, rumpunt securibus glaciem,
 eamque in turrim profundam substrata palea sti-
 pant, turrim implent, glaciem palea regunt. Vide
 Plinium lib. 3 1. cap. 3. Pacatus in Panegyrico Theo-
 dof. Nisi æstiuam in gemmis capacibus glaciem
 falerna fregissent. Vide Macrob. lib. 7. c. 12. Plin.
 lib. 1. ep. 15. Alica cum mulso & niue parata. Gel-
 lius lib. 10. cap. 5. Is nos aquam multam ex diluta
 niue bibentes coërcebat. Omnino aqua niuata, aut
 soluta glacies in potu noxia est. Vide Senecam
 epist. 78. lib. de Providentia cap. 3. lib. 2. de ira cap. 25.
 Martial.

Setinum, dominaque niues, densique trientes,
Non potare niuem, sed aquam potare rigentem
De niue, commenta est ingeniosa sitis.

Apud Petronium aquam niuatam pueri Alexan-
 drini

drini in manus infundunt. Seneca lib. 4. quæst. natur.
 cap. vlt. Inuenimus quomodo stiparemus niuem,
 vt ea ætatem euinceret, & contra anni feruorem
 defenderetur loci frigore. Niues colabantur sac-
 co niuario. Martial. lib. 14.

Attenuare niues norunt & linna nostra,
Frigidior colo non salit vnda tuo.

De potu veterum & modo bibendi.

C A P V T X I V.

VARIIS mensuris veteres potarunt sextante,
 deunce, triente. Sextante moderati ac sobrij,
 deunce bibaces. Apud Suetonium Augustus sex-
 tante bibit, cùmque sexies tantum in conuiujs
 publicis ori admouit. Martialis,

Sextantem poto, tu potas, Cinna, deuncem,
Et quæreris quod non Cinna, bibamus idem.

Idem de Lusco Phryge,

Misceri sibi proutinus deunces
Sed crebros iubet.

Deunces fuere bibonum. Triens erat 4. plus mi-
 nus vnciarum aut 5. quo vsi vulgo viri frugi. Pro-
 pertius,

Quum fuerit multis exacta trientibus hora.

Perfius Sat. 3.

Sed tremor inter vina subit calidumque trientem.

Triens sexta pars sextarij. Vulgo sextarium in ce-
 na viri etiam frugi bibebant. Aliis sextarius toto
 die sufficit. Interdum plusculum se inuitabat Mar-
 tialis lib. 11.

Quincunces & sex cyathos, beſſemq; bibamus.

In conuiujs publicis initio minutis poculis bibe-
bant, in fine maioribus vt Alexander Trallianus
lib. 1. Problemat. Vt ſenſim ſtomachus corrobora-
retur vino ferendo. Apuleius 4. *Florido.* Sapien-
tis viri ſuper menſam celebre dictum eſt, prima,
ma, inquit, cratera ad ſitim pertinet, ſecunda ad
hilaritatem, tertia ad voluptatem, quarta ad inſa-
niam. Sæpe bibebant Dei alicuius nomine inuoca-
to. Pindar. *Ode 6. Iſthmion,*

εἴη ἢ τρίτον σωτῆε περιμένοντα δλυμπῶ.

Contingat ieiunium Seruatori propinantes olympio. Diis
ſecundis bibere tum dicebant. Virgilius,

*Non ego te menſis & diis accepta ſecundis
Transferim Rhodia.*

Vltimum poculum Mercurio dicatum ſuprà oſten-
dimus. Homerus *lib. 7. Odyſſ.*

*πίνδοντας δειπέεσι ἑυστόπῳ ἀργεῖφάντῃ,
ἢ πινύτω πένδεσκον. vel οἶ.*

*Libantes poculus Mercurio ſpeculatori cui vltimò liba-
bant.* Corippus *lib. 3. Iuſtin.*

Postquam diuina ſumpſere nouiſſima cœna

Pocula, & excelsè ſiluerunt gaudia menſæ.

In fine conuiuij diſcedentes ſe inuicem ſalutabant
narrante Dione in Commodo. Dicit ſolitum viuas,
ἕστας. Apuleius *Mileſ. 10.* Grandiſſimum illum cali-
cem vno hauſtu perhauſit, & clamor exſurgit
conſona voce cunctorum ſalute me proſequen-
tium, acclamabant enim cùm quis vā grande po-
culum vno hauſtu ſiccaveſſet. Heſiodus tres aquæ
partes, vnam vini affundendam putat,

τρεῖς ὕδαλ' & ποσέων, τὸ δ' ἕτερον ἱμεῖο οἴνου.

Horatius *lib. 3. Od. 21.* Vina diluta languidiora
vocat.

vocat. Feſtus, vinum ſpurcum cui aqua admixta,
& quod ſacris adhiberi non licet. Vinum quando
primum aqua miſtum ſit indicat Athenæus *lib. 11.*
Idem *lib. 10.* ἢ πέντε πίνειν, ἢ μὴ τέτραρα, ad duo
pocula vini quinq; aqua miſcenda, aut tria pocula
aquæ ad vnum vini, ſed non 4. aquæ pocula ad
vnum vini. Apud Suidam cùm aliquis ἀμυρῆ bibere-
ret acclamabant, viuas. τῆτο δὴ τὸ ἐν συμποσίῳ
εἰωθὸς λέγεσθ' ἐξεβόσων ζῆσαι. Vide Suidam in ποσ-
πίνην. συδικὴ πόσις ἀκρατοποσία, ἀποκυνδία Laconibus.
Heſychius, ἀρα οἶσι τρία ἐπι οἴνου ἐλέγετο, ἐπὶ τὸ πάλαι
κυρίωτα τρία ὕδαλ' & λαμβάνων, τὸ ἢ τέταρτον οἴνου.
Ebrietatis remedia vocant μέδης φάρμακα, ἀμυρῆς
συνθέσεις. Cato *de re Ruſtica cap. 156.* Si voles
conuiuio multum bibere, cœnareque libenter,
aut cœnam eſto braſſicam crudam quantum vo-
les ex aceto. Et item vbi cœnaueris comeſto ali-
qua quinq; folia. Reddent te quaſi nihil ederis,
biberiſque. ἐμποτίζειν eſt lente, & cum ſaſtidio bi-
bere quaſi pitiffando. Heſychius, τριάς εἰσχορῆ, ἕδος
ὡδ' πρὸς πῶτον ἀδεῶς, ὡς καὶ τὰ θυμῶ. Hic liber mo-
dum in conuiujs bibendi præſcripſit. Ter bibe-
bant ob tres gratias, aut nouies ob Muſas. Au-
ſonius,

Ter bibe, vel toties ternos, ſic myſtica lex eſt,

Vel tria potant, vel ter tria multiplicanti.

Ideo modimperator dicitur μωσπολὸς τριάδος *lib. 4.*
Anthol. cap. 34. epig. 4. Et ἀρχιερεὺς τριάδος *ibidem.*
inſcripti. vet. Απολλοδώρου ἱερέως ἢ χαρίτων διὰ βίην,
λεῖναι πομπλῆν αὐλῶν, τῶ ἀυτοκράτορι κερῆσαι δὲ πὸ σέβα-
σῶ δὲ ὑῶ. Omnino Apollodorus ille non fuit
modimperator, ſed Sacerdos gratiarum. Hora-
tius,

— tribus aut nouem

Mifcentur cyathis pocula commodis.

De Vini haustibus, seu Crateribus.

CAPVT XV.

IN haustibus vini quos Crateras vocant, veteres non consentiunt. Apud Pollucem primus Crater est Iouis olympij, secundus est Heroum, tertius Iouis seruatoris perfecti, διδς σωτήρης τελείης. Diodorus Siculus lib.4. Inter epulas, inquit, quum merum afferitur, dicunt ἀγαθὸ δαίμονος: post cœnam quum datur mixtum aqua κεκραμένος ὕδατι exclamant Iouis seruatoris, ἢ ἄκρατον μαινώδεις ἀποτελείν, quia meracum in furorem agit. Æschylus,

λοιθὰς διδς μὲ πρῶτον ὄραϊς γαίμῃ
ἦρας τε, πῶ δὲ δέτεραι τε κρᾶσιν ἦρασι νέμω.
εἶτα τέττω διδς σωτήρης ἐκτεταῖαν λίβα.

Libationes primum quidem tempestiuas nuptiis Iouis, & Iunonis, secundum temperamentum Heroibus tribuunt. Tertium votiuam libationem Iouis seruatoris. Eustathius 1471. ἀγαθὸς δαίμων ἐλέγχετο ὃ μετ' ἄρσιν τραπέζων ἔπνον, Bonus daemon, cui sublatis mensis propinabant. Vnde & dicitur boni dæmonis ποτήριον poculum. τῷ δ' ἢ μὲ δειπνον κράματι ζῆδς σωτῆς ἐπιφωρεῖται, Post cœnam temperamento vel potioni Iupiter seruator inuocabatur. pag. 1816. ἀγαθὸ δαίμων, τρεῖς ἀγαθῆς πύχης, Boni demonis, hoc est bona fortuna. Igitur non conuenit inter veteres de tertio poculo post cœnam. Quidam enim illud bono dæmoni, alij Ioui seruatori, nonnulli Mercurio tribuunt. Pollux lib.6.

lib.6. cap.16. πρῶτος κρατῆρ διδς σωτήρης, ἀγαθὸ δαίμονος ὁ μὲ τὰς τραπέζας ἀκρατος. ἐρμῆς ἢ τελευταῖα πόσις, ὕδεν ὄμμερος, τῷ πινάτω ἀπένδεσκον. Primus Crater est Iouis seruatoris, at vinum merum quod bibitur sublatis mensis dicitur boni Dæmonis, vltima potio dicitur Mercurius. Quare Homerus dicit, vltimo libabant. Varia autem vini genera fuere. Vinum myrto, myrrha, id est, vnguento è myrto, myrrha, & aliis rebus mixtum, μωρτίτης οἶνος, μωρρίνης, μωρσινίτης, apud Hesychium, Dioscoridem, Athenæum lib.1. Dioscorides lib.5. cap.34. De vino Rhœete ex punico malo quæ dicitur ρόα, vulgo legitur ροίτης, malum ροίτης, ροδίτης, οἰνάνθιος οἶνος, ῥήνιος, τεραμίνθινος, φοινικίτης, Vide condituram eius ibidem. Hesychius, τάρρανον πόμα ἐκ σεμφύλων. οἶνος τετραγωναμβός. Vinum aqua mixtum dicitur πικρὸς vnde κῶπλος. Athenæus lib.9. Ne, inquit, ex Oenoco patre Tydei feceris Peleum. Id est, ne vinū aqua miscëas. Anthosmias describitur à Xenophane μείλιχος ἢ κεράμοις ἀνθεος ὀσδύμβρος, Suanis in fictilibus flores sapit. Olim aquam cyatho prius infundebant quàm vinum adderent. Xenophanes,

ἔδκεν ἐν κύλικι πρῶτον κεράσει τις οἶνον
εἰλέας, ἀλλ' ὕδαρ ἢ καδύπερδε μέδω.

Ne quis prius in calicem infundat vinum, sed aquam cui superinfundat vinum. Anacreon, φέξ' ὕδαρ, φέξ' οἶνον, ὃ πῦ, ser aquam, ser vinum puer. Hesiodus iubet tres partes aquæ, vnam vini poni, sed aqua sit limpida ex fonte iugi, & fluente.

κρῶνς τ' ἀνάα, ἢ ἀπορρύτω, ἢτ' ἀδῶλωτος
τρεῖς ὕδατος πρῶθεν, τὸ δ' ἴπτατόν τε μὲν οἶνον.

In Athenæi fragmento Cretibus ἀγαφαία ἢ δερμωπόσις.

De modo bibendi.

CAPVT XVI.

QUOD Latini dixerunt à summo, Græci dicunt κύκλω πίνειν, in circulum bibere, quum ordine omnes à summo ad imum bibunt. Eustathius pag. 1525. κύκλω πίνειν, vide Athenæum lib. 10. τὰς ἀρύσεις τὰς ἀπὸ δὲ πύξεως interpretatur. Lucianus in Lexiphane dixit, ἑπινομῶν δ' ἄμωσι, ἢ ἡδὴ ἀνεσθάρκατος ἦν, εἴτα ἐχθόμεθα κακχαρίδι. Bibimus haustum sine respiratione, & iam sumus semimadidi. Deinde uncti sumus caccharide. Bacchus dicitur Mithrophorus, ait Diodorus lib. 4. quia πρὸς τὰς ἐκ τῆς πλεονάζοντος οἴνου κεφαλαλγίας τοῖς πίνεσι γινόμενας διεδείξεν αὐτὸν μίτρα τῷ κεφαλῷ, Ad prohibendum capitis dolorem ex nimio vino mitra caput religabat, unctum natum regum diadema. Græco more maioribus poculis bibitur, vt Cic. lib. 3. in Verrem. Idem lib. 9. ad famil. Promulsidis meminit. Non eum quem tu es solitus promulside conficere. Polyb. pag. 203. scribit eos, qui de die bibunt, ebrios vt plurimum esse, ὃ ὃ γὰρ ἀνεπαύετο μεθῶν ἄς εἰκός ἐστι τὰς ἐφ' ἡμέρας πίνοντας. Moderati viri tribus potionibus contenti erant. Plin. lib. 28. cap. 6. Democritus scripsit librum quaternos cyathos non esse potandos. Petronius, tribus potionibus ex lege siccatis Synodo Nannetenſi can. 4. Tres tantum cyathi porandi. Sueton. de Augusto, Non amplius ter bibere eum solitum super cœnam in castris apud Mutinam Cornelius nepos tradit. Postea, quoties largissimè se inuitaret senos sextantes

Lib. III. Cap. XVII. 269

tantes non excessit, aut si excessisset reiciebat. Athenæus lib. 5. scribit Amphictionem ostendisse πρᾶσιον οἴνου ἢ ὕδατος, unde posuit ἄρθρον διονύσιου ἀγάλμα, reſti Dionysij simulacrum. Volunt eum morem fortè natum, cum sub dio potantes merum biberent, repente pluuia orta in specum refugerunt, deinde regressi pocula vino & aqua pluuia mixta suauiora experti sunt. Ideo & Bacchum vt natus est à nymphis lotum vult Callimachus, vt Athenæus in fragmentis.

De mediocri potu.

CAPVT XVII.

VETRES ter bibisse diximus in cœna. Sextarius vini mensura fuit, quæ sobrio in cœnam sufficeret. Horat. Sat. 1. lib. 2.

Panis ematur, olius, vini sextarius.

Vopiscus de Tacito, fuit vita parcissimus, ita vt sextarium vini tota die nunquam potauerit. Sextarius 12. cyathos habuit, id est, senos sextantes. In sextante duo cyathi fuere. Hemina sex cyathi. Pollux lib. 6. cap. 2. ἐπιήνοιο οἴνον ἢ τεῖα φέροντα, τὸ τεῖπικου ἢ ὕδατος, Vinum commendabant, in quo vna vini, dua essent aqua paries ὅτω πρὸς οἴνον, ἀρύσας, ἀρύσας, quo vinum haustum vrcens hauristoris, haustum, ἑρῆσος, οἰνήρουσις, κατύλη, λέπασσι, οἰνοχόον, cantharus, κλάδος ὅτω διηδαιτύα, quo collatur fiscella, ὕλισσις, ἢ τρύγριπτος, saccus. σίφων ὅτω ἐγδόντο.

De Bibendo.

CAPVT XVIII.

VIta hominis non minus potu quam cibo sustentatur. Sed vterque sit moderatus. Eustathius, κρᾶσις οἴνου λεγομένη τεῖα ποιεῖται ἐν οἴνῳ, καὶ δύο ὕδατι. κρᾶσις πάντε δύο οἴνου καὶ τεῖα ὕδατι. ἢ ἕτεράσαρκα ἢ καὶ ἴσον λεγομένη, καὶ ὕδατος. *Prima mixtio fit ex uno vini duobus aqua, altera ex duobus vini tribus aqua, tertia ex duobus vini duobus aqua.* πάλαι ἐρχόντο κέρατα ἀπὸ ποταμῶν, ὅθεν κέρασα. *Cornu olim vsi pro gmitto, vnde vox κέρασα.* Hercules Scyphus capacissimus, Q. Curtius lib. 10. Nondum Hercules Scypho epoto Alexander ingemuit quasi telo confixus. Capitolinus in *Gordianis*, Fuit vini cupidior, semper tamen vndecunque conditi, nunc rosa, nunc mastiche, nunc absynthio, ceterisque rebus quibus gula maximè delectatur. Apud Lápridium in *Heliogabalo*, Mastigatum, puleiatum, rosatum sunt portiones, non vt vult Casaubonus, pocula, & vasa *μασιχάτης, ροδίτης, γλυκυνίτης.* Solinus, ex his pocula faciunt, id est, portiones, *ποσπόματα.* Trallianus lib. 11. ἤσθ ἕτεροπόματων ἄριστον ἐστὶ τὸ κονδίον, καὶ τὸ ἀπάτον, καὶ τὸ ἀνιάτον, ἢ λιγυστιάτον, ἢ *μασιχάτον, ἢ κισθάτον.* Heliogabalus condito piscinas & folia temperauit, & rosato, atque absinthiato vulgus ad bibendum inuitauit. Græci ἀψινθιάτον. Olim vnguenta vino admiscebantur. *Ælianus lib. 12. varia cap. 31. μύρω οἴνον μηχανῶτες ἔπινον. οἴνον μωρρίνητης* murrhina potio. Hefychius *μωρρίνηλον* vocat vinum cui vnguentum infusum. Vinum

num murthatum in Iudæis myrrha conditum quod cruciariis, doloris sensum adimebat. Conditum penè idem ac mulsum. Cælius Aurelianus lib. 5. cap. 4. Tardarum pas. Diocles probat conditum bibendum quod plærique Latini mulsum vocant. Differunt tria hæc, conditum, melilites, & mulsum, seu cenomeli. Vide Aëtium lib. 3. & Nicolaum Myreps. Sect. 27. Vinum vetustate edentulum dixit Plaut. in *Pœnolo*. Posidippus meminuit vini *μυρτίτης*. Vinum ὕδατος est lora, vinum κεκραμένον est generosum, sed aqua mixtum. Athenæus lib. 10. ἢ οἴνον ὕδατι πωλέντων ἤσθ κρηπίλων ἐν τῷ στρατοπέδῳ, κεκραμένον ὁ λύσανδρος ἐκέλευεν αὐτὸν πωλεῖν, ἢ αὐτὸν ἀκρατέστερον ἀνοῖντο. Vinum cui aliquid sitῶδες admiscetur generosius est, ideo ἠλφιτωμένον οἴνον, farina hordeacea vinum aspersum. πολλοὶ ἀπαφριτίζοντες ἢ οἴνον ἔπινον. Quidam farinæ loco vinum vitello oui aspergebant. πινὺς τοῖς οἴνοις ἀπιτάπτοντας λέκιδον. *κυκλωὺ διασον*, est in orbem per singulos conuiuas poculum ducere. Fœminis Romæ vini potus interdictus, passum bibère. Vt Gell. lib. 10. cap. 24. Glossæ passum, *σαφιδίτης*, non σαφυλίτης sed σαπίτης. Passum fit ἐν τῷ ἀσαφιδίς, ait Athenæus lib. 10. καὶ ἐστὶ πρῶτον οἴνον πινόμενος αἰμυδονεῖα γλυκῆ, καὶ τῷ κρητικῶ, ἢ δὲ ἔχει οἴνου κυεῖαν ἢ γυνή, id est, ἔξοσαν. Mulier Zopyra vocata est οἴνηρον ἀσχεῖον. Alij potores dicti Cotylæ, Chonæ, Choes. *Ælianus lib. 3. Var.* ostendit veteres non tantum bibisse vinum, sed etiam eo se vixisse. ἐ μόνον εἰς πόμα καταχρῶν οἴνον, ἀλλὰ καὶ χεῖρισμάτῳ ἐν αὐτοῖς ὁ οἴνον, ὡσπερ ἄλλοις τὸ ἔλαιον. οἴνον ἀρκεσίγητον, firmans membra vinum. *Isidorus lib. 20. cap. 3.* Conditum quod non sit simplex, sed commixtione pigmento

gmentorum compositum. Mulsam melle mixtum. Melicratum potio ex aqua & melle. Malè. dicitur enim ea potio mellina, sed melicratum œnomeli, aut vt ipse vocat œnomelum. Hydromelum quod fiat ex aqua & malis Matianis. Hydromeli tamen ex aqua & melle. Luria oxymelum ex aceto & melle. Passum quicquid ex vua passa compressum effluerit. Quia percutitur vua siccor, & decoquitur. Defrutum quoddam defrudetur, & quasi fraudem patiat. Malè. Carenum quod feruendo parte careat. Sapa quæ feruendo ad tertiam partem redacta est. Nonius, murrhina potio confecta. Varro *lib. 1. de vita P. R.* Passum nominabant si in vindemia vnam diutius coctam legerent, eamque passim essent in sole aduri. Loram in vindemia dicebant cum expressissent acinis mustum, & folliculos in dolium coniecissent. Passum quidam putant Plautum murrhinam appellare. Defrutum si ex duabus partibus ad tertiam redegerant deferuefaciendo. Sapa mustum est ad mediam partem decoctum. V. Gloss. Menaria dicitur *γασπίς*. Sed vt ex diuerticulo in viam redeamus, Athenæus in *fragmentis*, scribit quia pluuia orta pocula vino plena de repente aqua mixta gratiora visa sunt, οἱ Ἕλληες τῷ μὲν ᾧ δὲ δειπνον ἀκρατῶ προσδιδόμενῳ ἔραθρον ἐπιφρονῶσι δαίμονα, πμῶντες δόνουσον, τῷ δὲ μὲν δειπνον κεκραμῆνῳ ἀσφῆτῶ προσδιδόμενῳ ποτῆρῳ διασωτῆρα ἐπιλεγῶσι, ὁμοῦρον ἀρχαῖον ἐσολαμβάνοντες. Malè igitur cum Eustathio Suidas dixit, ἀραθῆ δαίμονον πίνουσι μὲν τὸ δειπνον. Imo, διὰ σωτῆρες. Iterum vide Suidam in voce ἀκρατος οἶνος ἄσφῆτος κρατῆρας ἔσθῃσιν ἐν τῷ δειπνῷ, ἀσφῆτον ἱρμῆ, δῶτερον χερσίῳ, τεῖτον δὲ σωτῆρι. Tres crateras statuebant in cœna, primum Mercurio,

Mercurio, alterum Charisio, tertium Ioui feruatori. Vide Suidam in voce philothesia. Suprà *νῆπρον* diximus lotionem esse post cœnum, *μετὰ νῆπρον* Athenæus *lib. 12.* potionem vini esse ait, quam finita cœna, cum lauassent manus fumebāt. τῷ μὲν τὸ δειπνον ἐπὶν ἀπορίσῃ μεταδιδόμενῳ κῶλικῷ. Diphilus δὲ τῷ δὲ τῷ μετανῆπρῶν μεσῆν διὰ σωτῆρες ἀραθῆ δαίμονον. Apud Laërtium miratur Anacharxis Græcos minoribus poculis cœnam incipere, maioribus finire, πῶς οἱ Ἕλληες ἀρχαῖοι μὲν ἐν μικροῖς πίνουσι, πινόμεντες δὲ ἐν μεγάλοις. Honoratis viris semper plenum poculum porrigebatur, ait *lib. 5.* Athenæus ex æquo, τοῖς ἐνπιμωτάτοις αἰετῆρες παρῆχον τὸ ποτῆριον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐξ ἴσου. Agamemnon ait Idomenei, σὸν δὲ πλεῖον δέπας ἔσθῃσιν ὡσπερ ἐμοί. *Poculum tibi vt mihi plenum prabetur.* Suidas δὲ ἀσφῆτον κρατῆρα ὀλυμπῶν φασι, δῶτερον ἱρώων, τεῖτον σωτῆρῳ, ὃ δὲ τέλειον, ἢ τὸ σωτῆρι, ἢ ὀλυμπῶ, vt Plato in *Symposio*.

De Præbibendo.

CAPVT XIX.

MORIS olim fuit vt bibentes meminissent Deorum, regum, amicorum honoris causa, vt ait Athenæus ἀντιγόνου τῆ βασιλῆος νίκης κῶλικῶς, causa victoria Antigoni regis bene sit. sup. ἐνεῖα. Item, φέρετε τῆ τεῖτον φίλας ἀφροδίτας, χεῖρετε ἄνδρες συμπότου. *Affer tertium poculum cara Venere. Saluate viri coniuua.* Plutarchus in *Demetrio*, ἡδῶς ἦκεν ἔσθῃσιν ὡσπερ ὡσπερ ὡσπερ ὡσπερ λαμβανόντων, δημοτικῆ βασιλῆος, S s s s σελδίκου

σελιδικε δ' ελεφαντάρχη, *incundè accipiebat eorum qui in conuiuio essent, libationes, & vini fusiones acclamantium, Demetrii regis, & Seleuci elephantarchi.* ἡ δὴ χέρυλον κιάδον ἐν τῷ σωκράτει σωτήρη κελύσει, *Libatum fusumque vinum inter epulas seruatoris vocant.* Apud Laërtium leges Xenocratem χρυσῶ στεφάνω πμυθέντα ἐπ' ἄλλω πολυπόσις τοῖς καταχρῶσι ποτα διονυσίω πυράνῳ θεῶνι ποτὶς ἢ ἰδρυμῶν ἱρμῶ, ἐντα περ πένει ἢ τὸς ἀνδίνος εἰωθεῖ, *Aurea corona honestatum à Dionysio tyranno, quia bibendo vicerat, coronam ad statuam Mercurij suspendisse, vnde corona è floribus suspendebantur.* Hæc verba solemnia fuerunt cum propinarent, *ποτίνω σοι κελύς, λαμβάνα ἀπό σε ἡδέως, præbibo tibi pulcrè, accipio à te hilariter, vt est in colloquijs quotidianis.* Interdum post cottabifimum præbibebant. Cicero *1. Tuscul.* Theramenes cum vinum bibisset, reliquum sic è poculo eiecit vt resonaret, quo sonitu reddito ridens, propino, inquit, hoc pulcro Critiæ. Græci enim in conuiuio solent nominare cui poculum tradituri sunt. Apud Hometum *θεοὶ χρυσέοις διαπέσοι δαδέρχοντο ἀλλήλους. Dij aureis poculis se inuicem excipiebant.* ἐδέξιντο τοῖς δαδέρχαις ποτίνοντες ἑαυτοῖς τῆ δαδέρχαι δίδοντες τὸ ποτίνειον. *Excipiebant dextra sibi inter se propinantes, & dextera poculum dantes.* Vlpianus ad Demosth. *de falsa legat.* ἀπερ φίλῳ ἰγνεαδῶ ἐν τοῖς συμποσίοις τὸ δαδέρχον ἀλλήλους τοῖς ποτρίοις, *Quod fieri solet in conuiujs, vt se pocules excipiant. Sæpe rex ea pocula cum aurea essent dabat bibentibus.* πολλάκις δὲ φασὶ ταῦτα τὰ ποτίνεια χαρίζεσθαι τῷ βασιλείῳ οἷς ποτίνωι χρυσῶ ὄντα ἢ ἴσσο τοῦ ποτίνειν. *ποτίνειν* propriè est præbibere, & alteri calicem porrigere. *ποτίνειν φιλοποσίαν, ἀνποτίνειν ὁμοίᾳ lib. 3. Athen.* In conuiujs acclama-

bant boni omnis causa, ἐν δαιπήσειας, *bene cænes, lib. 4. ibidem.* In Scolio Pindari, ἀγάθωνι ἢ κελῶ κόπιασιν supple, ἐπιτελλῶ, φημίω, *Agathon Cottabum hunc nuncupo.* ἄλκην, σῶν, *bibere, obducere, lib. 11. Telectides, μέλιχρον οἶνον ἔλκην ἐξ ἰδρυμῶν λεπάσις κρατήρῃ ἐξέρρεθδοτο, οἶνε ποτίνωι χαρῆ, Cratera largiter vino impleta est, iam incipiunt conuiuie poculis se inuitare.* Lib. 4. moris fuit vt in quaque mensa poneretur poculum mixtum aqua, ποτίνειον ἐν ἐκείῃ τεταπέζῃ ποταπέζῃ κρεμάμενον ὁδύσας, malo κεκεραμῶν. In Cottabo tamen ærumentum supinum suspendebatur è lacunari, quasi operculum lychni, quod lucernam fert sibi impositam. τὸ κοπιαστέον ἐκρήματο ἀπὸ τῷ ὀρόφῳ, ὅπῃον τε, ἢ λελε χαλκῆ πεποιημένον, ὡσαρ λυχνίῳ τὸ δῆπῆμα ὃ τὸ λύχρον ἐπ' αὐτῷ φέρῃ, ait Pollux. Athenæο κατακτοὶ κόπιασοι. Præmia Cottabodudentium oia, placentæ, πῆμαπα, tragemata, aut pyramuns. incuruabant digito, & in hoc ludo in obliquum torquebant, quod Antiphanes dixit, ἀυλαπικῶς καμινουῦ τὸς δακτύλους, sicut cancer cum se mouet in obliquum. Quod diximus Carorum nomina bibentes appellasse ostendit Poëta *lib. 7. Antholog.*

ἔχει λευσοδίκης κιάθης δέκα, τῷ ποτίνωι
εὐφράντης ἑνα μοι ἦπο δῖδα κιάδον.

Infunde Lirodices decem cyathos, nouem Euphrantes amabilis. Theocritus *Idyl. 6.*

ἢ ποίμαι μαλακῶς μεμνημένῳ ἀγιάκῳ.

Bibo molliter memor Agianactos. Asconius *lib. 3. in Verrem,* Numerum cyathis libabant salutantes primò Deos, deinde amicos suos nominatim. Nam toties merum bibunt, quoties Deos & caros suos nominatim bibunt. Inter bibendum dominam

σελδης δ' ελεφανταρχης, incunde accipiebat eorum qui
 in conuiuio essent, libationes, & vini fusiones acclaman-
 tium, Demetrii regis, & Seleuci elephantarchi. & δει-
 χόμενον κύαδον εν τῷ συμποσίῳ οὐτῆρ' ἑ κελῶσι, Liba-
 tum fusumque vinum inter epulas seruatoris vocant.
 Apud Laërtium leges Xenocratem χρυσῶν σφάνων
 πρηνέντα ἐπ' ἄθλω πολυποσίας τοῖς καταχῶσι φῶτα
 διουσίῳ τράνω δέναι πρὸς τὸ ἰδρυμένων ἱμελῶ, ἔνθα
 περ πέναια ἔχ' τὸς ἀνδρες ἔωθεν, Aurea corona honesta-
 tum à Dionysio tyranno, quia bibendo vicerat, coronam
 ad statuam Mercurij suspendisse, unde corona è floribus
 suspendebantur. Hæc verba solemnia fuerunt cum
 propinarent, πρῶτον σοι κελῶς, λαμβάνω ἀπὸ σε
 ἡδέως, præbibo tibi pulcrè, accipio à te hilariter, vt est
 in colloquijs quotidianis. Interdum post cottabif-
 mum præbibeant. Cicero i. Tuscul. Theramenes
 cum vinum bibisset, reliquum sic è poculo eiecit
 vt resonaret, quo sonitu reddito ridens, propino,
 inquit, hoc pulcro Critiæ. Græci enim in conuiuio
 solent nominare cui poculum tradituri sunt. Apud
 Homerum θεοὶ χρυσόις δαπέεσι δαδύχατο ἀλλήλους.
 Dij aureis poculis se inuicem excipiebant. ἰδεξίεντο ταῖς
 δεξιῶς πρῶτίνοντες ἑαυτοῖς τῆ δεξιᾷ δίδοντες τὸ ποτή-
 ριον. Excipiebant dextra sibi inter se propinantes, &
 dextera poculum dantes. Vlpianus ad Demosth. de
 falsa legat. ἀπὸς φίλῳ γίνεσθαι ἐν τοῖς συμποσίῳις τὸ δα-
 ξιδύχαι ἀλλήλους τοῖς ποτηρίῳις, Quod fieri solet in conui-
 uijs, vt se poculis excipiant. Sæpe rex ea pocula cum au-
 rea essent dabat bibentibus. πολλὰκις δὲ φασὶ ταῦτα τὰ
 ποτήρια χαρίζεσθαι τῷ βασιλεῖα οἷς πρῶτίνοντες χρυσῶν ὄντα
 ἔχ' ἔτο ἢ πρῶτίνοντες. πρῶτίνοντες proprie est præbiberere,
 & alteri calicem porrigere. πρῶτίνοντες φιλοσησίαν, ἀπὸ
 πρῶτίνοντες ὁμοία lib. 3. Athen. In conuiujs acclama-
 bant

bant boni omnis causa, ἐν δαπέεσι, bene comes,
 lib. 4. ibidem. In Scolio Pindari, ἀρῶν δ' ἑ κελῶ
 κόπῃων supple, ἑ κελῶ, φημιζῶ, Agathon Cottabum
 huic nuncupo. ἔλαον, πρῶν, bibere, obducere, lib. 11. Te-
 leclides, μέλιχρον οἶνον ἔλαον ἐξ ἰδρυμένων λεπέεσι. κρα-
 τῆς ἑξῆς ἑκδοτο, οἶνος πρῶτίνοντες χαρῆι, Cratera largiter vi-
 no impleta est, iam incipiunt conuiuia poculis se imitare.
 Lib. 4. moris fuit vt in quaque mensa poneretur
 poculum mixtum aqua, πρῶτον ἐν ἑσθῆι τραπέζῃ
 πρῶτίνοντες κρημῶν ὕδατος, malo κρημῶν. In
 Cottabo tamen aramentum lupinum suspende-
 batur è lacunati, quasi operculum lychni, quod
 lucernam fert sibi impositam. τὸ κρημῶν ἐν ἑσθῆι
 ἀπὸ τῷ ὄραφι, ὕδατος τε, ἔχ' ἑ κελῶ πρῶτίνοντες, ὕδατος
 λυχνίῳ τὸ ὄραμα ὃ τὸ λυχνίον ἐπ' αὐτῷ φέρῃ, ait Pol-
 lux. Athenæο κατακτοὶ κόπῃων. Præmia Cottabo
 ludentium oua, placentæ, πύματι, τραγema, aut
 pyramus. incuruabant digito, & in hoc ludo in
 obliquum torquebant, quod Antiphanes dixit,
 αὐλαπτικῶς κρημῶν τὸς δικτύλῃς, sicut cancer cum
 se mouet in obliquum. Quod diximus Carorum
 nomina bibentes appellasse ostendit Poëta lib. 7.
 Antholog.

ἔχ' ἑ κελῶ κρημῶν δέκα, τὸ ἑ πρῶτίνοντες
 εὐφράντης ἕνα μοι ἦτο δίδου κύαδον.

Infunde Lirodices decem cyathos, nouem Euphrantes
 amabilis. Theocritus Idyl. 6.

ἔχ' ἑ κελῶ μαλακῶς μαρμηρίων ἀγιάκων.
 Bibo molliter memor Agianactos. Asconius lib. 3. in
 Verrem, Numerum cyathis libabant saluantes
 primò Deos, deinde amicos suos nominatim. Nam
 toties merum bibunt, quoties Deos & caros suos
 nominatim bibunt. Inter bibendum dominam

nominare iussi. Horatius,

— dicat Opuntis

Frater Megilla quo beatus

Vulnere, qua pereat sagitta.

Plautus in *Sticho*, Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium. Theocrit. *Idyl.* 14.

ἦδ' ἢ περὶ ὄντι ἔδοξ' ἐπὶ χεῖρας ἀκρατον

ἢ πνθ' ἦδ' ἐλ' ἕκασθ', εἶδει μόνον ὦ πνθ' εἶπ'.

Iam procedente cœna, visum infundi merum quodcumque quisque vellet, oportuit tantum dicere quod vellet.

Martial. *lib.* 9. *epigr.* 95.

Nunc mihi dic quis erit, cui te, Calatise Deorum

Sex iubeo cyathos fundere? Casar erit.

Sutilis aptetur decies rosa crinibus, ut sit

Qui posuit sacra nobile gentis opus.

Id est, Domitianus, qui templo Flauia posuit. Inter pocula igitur amicis, aut regibus bene precabantur. Xiphilinus scribit Commodum in Theatro feras conficientem pulcherrimæ fœminæ manu poculum vini accepisse, & cùm biberet cum Senatu populum acclamasse, τὸ ἐν τοῖς συμποσίοις εἰσδοὺς λέγει, Ζήσεις. Vide Suidam, Ζήσεις ἐν τῷ ἀμυσί. ἐπιδήξια οἰνοχοεῖν, Pindari Scholiastes *Ode* 6. *Olympion*, scitè, commodè, alij ordine cum à dextris incipiatur. Sic ἐπιδήξια ἀναβάλλεθ, *eleganter amiciri*. ἑπαρίσερα πειθεβλήθ, *sinistrè & ineleganter*.

De Cottabo.

C A P V T X X.

Veteres adeò Cottabi fuere studiosi, ait apud Athenæum Hegesander, vt vasa facerent seu calices

calices ad ludum opportunos qui Cottabides dicti, tum verò ædificium rotundum vt cottabo in medio constituto ex æquis spatiis de victoria cuius præmium Cottabion concertarent. Suidas ἢ πάλαιον παρ' Ἀθηναίους τοῖστων. ραβδὸς μακρὰ πηχυμῶν ἐν τῇ γῆ ἢ ἑτέρα ἐπάγει, &c. Lufus talis erat. Defixa erat in terra quædam virga oblonga, & alia supra eam commota vt in statera, habebat autem duas lances suspensas, & duos crateras aquæ sub lancibus, & sub aqua statuam æneam inauratam. Id obtinuit in conuiujs, & omnibus ludentibus exurgebat aliquis phialam habens mero plenam, & à longè stans quod vini ex epota phiala supererat id totum ad stillam vsque vnam mittebat in lancem vt repleta grauis fieret & descendens feriret caput statuæ quæ latebat sub aqua, & sonitum faceret, quique ita iaceret vt ne gutta quidem vna effunderetur vincebat, & canebar quasi ab amica redamaretur, si aliquid in terram cecidisset aut sonitum non fecisset vincebatur. Statua sub aqua latens dicta Manes. Tzetzes *Chiliade* 6. *cap.* 85. In conuiuio, inquit, erat statera & ollulæ ex vtroque latere stateræ sub lancibus. Ollulæ istæ in medio habebant statunculas dictas Manes. Commissatores cùm implessent os suum eo vino, quod dicebatur latax, seu latage, humor & fluxus, id iniiciebant in vnam è lancibus, hoc est, exspuebant & eiiculabantur. Is dictus cottabus. Si igitur ictu vini lanx deorsum vergeret, & sonitum fecisset Manem in caput feriens, lusor vincebat, sin minus risti erat. Paulò aliter Pollux *lib.* 6. *cap.* 19. κοπιδεῖον ἐκρέματο ἀπὸ τ' ἐρόφου ἑπιόν τε ἢ λείη χαλκῆ πεποιημένον, &c. Cottabium

bium à culmine suspendebatur supinum ex aere leni factum, ut candelabri operculum quod candelam sustinet. Erat deinde virga quædam longa quam cottabicam vocabant, & rotunda peluis caua, quam & chalceium & scapham vocarunt, polóque horas indicanti erat persimilis. Sed cottabo à culmine suspenso ludentem sonum quendam edere oportebat qui latax dictus. Aristophanes cottabium catacton vocat, ruptilem cottabum affimilians illud tubæ tintinabulo. Peluis porrò aqua implebatur cui globus innatabat lanx, & Manes statua, tres myrti & tria acetabula, & qui humida manu cottabum contingens aliquod horum adipiscitur laudatur: sed qui plurima eorum quæ innatabant submergit, cottabia pro præmio accipiebat. Pollux latagen esse vult sonum qui editur iniecto vino. Tzetzes & Aristophanis Scholiastes guttam vini quod in poculo remanet. Callimachus,

πολλοὶ δὲ φιλοῦντες ἀκόντιον ἦσαν ἔραζε,
ἀνοσπύτω σικελὰς ἐκ κωλίκων λατάγας.

Multi amantes iaculum emiserunt humi, sed meribibones Siculas ex calicibus guttas mittunt. Athenæus lib. 15. Cottabium est lucernula sublimis habens Manetem ex quo percussam lancem deorsum cadere oportuit. Quod reliquum erat è vino epoto dictum latage, quod manu conuersa ex alto iaciebant in cottabium ludentes, ait Athenæus. Hesy chius, qui cottabos proiiciebant τὴν δεξιὰν χεῖρα ἡδύλου κωκλωῦτες αὐτῷ ὡς ἐνὶν ὑπερδύσατα, dexteram manum inflectebant sinuantes eam perquam decenter. Athenæus lib. 11. Oportebat læuo cubito innixos, & dextra cubitum circulantes κωκλώσαντα molliter ὑγρῶς

ὑγρῶς mittere latagen. Apud Eustathium lib. 2. Iliad. Æschylus vocat cottabos ἀλωκπῶς à flexione cubiti. Præmia inferebantur in conuiuia quæ darentur victoribus & dicerentur Cottabea, erant bellaria, tragemata, placentæ, oua. Cottabi catacti & ruptiles, de quibus supra egimus, sunt lucernæ sursum sublatae & mox delapsæ. Athenæus lib. 15. ἔστι δὲ λυχνία ἀναρόμυρα πάλιν τε συμπιπλοντα. Vide Aristophanis Scholiasten in Pace. Nimius enim in his ludictis sum. Thraces in Cornibus præbibeant. Xenophon pag. 315. ἢ κέρως λαβῶν ὑπερπῶ σοι ἔφη, Cornu accerpio dixit, Præbibo tibi. Athenæus lib. 6. Lacones non habent ὑπερπίσσις, ἢ φιλοπσίσις. Lib. 15. Mos erat vt surgentes à cœna cùm libassent, quod vini meri supererat, puerò qui porrexerat illud darent bibendum. ἔδος ἦν ἀνασῆσι ἢ δειπνῆ δὲ σπεισῆσι, τὸ λοιπὸν ἢ ἀκράτῃ τῶν δίδοντα πωδι ἐμπέειν δίδονα.

Rursum de Cottabo.

C A P V T XXI.

Cottabus dictus cùm bibentes si quid in poculo reliquum erat ita in solum alliderent vt sonitum faceret. Hesy chius, ἀλώλη χεῖρ ἀπὸ κωκλωμένη, ἢ σπεραμμένη εἰς ἀποκοπασιομόν. Cottabi lusus ortus est à Siculis, quibus latage dicitur liquor ex portione reliquus. Cottabus sicem præmium propositum victori in potu. Euripides, πίνκοις δὲ ἔβαλλον βακχεῖν τοῦ δῆμασι γάρα γέροντι, ἢ βάλλοντα δὲ σφῆν

ἐγὼ τετάρτῳ ἀδρα κοπιάων διδύς.

Crebris ictibus bacchi, senis impetebant caput, ego eram constitutus, ut ei qui destinatum locum feriebat imponerem coronam dato in premium cottabo. Elata in summum caput, & inuersa manu, quod ex potione reliquum erat in solum allidebant vt supra docuit Hesychius. Aristophanis Scholiastes in *Pace*, *βαδύς ἢν μακρὰ πεπισμένη ἐν τῇ γῆ, καὶ ἕτερα ἑπάρια αὐτῆς κινημένους ὡς ἐπὶ ζυγῆ.* Vide locum Scholiastis, & Athenæum *lib. 11. c. 15.* Valer. Max. *lib. 3. cap. 2.* Theramenes, quod supererat illis humo clarum edere sonum coëgit, renidensque Critiæ, inquit, propino. Athenæus *lib. 10.* *κοπιάων τοῖς ἐρωμένους πούριον σικελικόν, Cottabus amantibus ludicrum est Siculum.* Horatius,

Absumet hares Cœcuba dignior

Seruata centum clauibus, & mero

Tinget pauimentum superbo

Pontificum potiore cœnis.

Tingebatur per Cottabismum. Plinius *lib. 24. cap. vlt.* Tricongium ait optima fide bibisse, nihilque ad elidendum in pauimento sonum ex vino reliquisse. Cottabus, item vas fuit in quo latagæ ponebantur. Sed & accensos quosdam cottabos nuncupabant, *κατάκτες*, id est, *lucernas quæ suspensa dimittebantur.* Vide Athenæum *lib. 10. 11. c. 15.* Suidam in voce *Cottabus*, & Pollucem *lib. 10.* Etymologicum Cottabus, inquit, in medio discumbentium vas erat positum vino plenum, in quo aliud minoris formæ vasculum fluitabat, in quod oportebat ita reliquum potionis iniicere, vt deprimeretur, idque erat indicium, vel vxori vel liberis qui iniicerat, esse carum.

De

De alijs Potionibus.

CAPVT XXII.

Plinius *lib. 14. cap. 13.* Lautissima fuisse scribit apud prisicos vina murræ, odore condita, de quibus consule Columell. *lib. 12. cap. 20.* Festus, Murrhinam Græci Nectar vocant. Gellius *lib. 10. cap. 23.* Mulieres bibere solitas loram, passum murrhinam, & quæ id genus epotant potu dulcia. Vinum *ἑξερικός, vappa, βάμμα ὄζυπτος, κελίς* Suidæ. Lucillius,

Qui gallam bibere, ac rugas conducere ventri.

Quia gallæ atramentariæ colore refert. Vina crusia, sublesta, fugientia Lucillio. *δινθῶ ἐμφαντίδης, κελπίως.* Olim abeuntes cœna non Ioui perfectæ, sed Mercurio libabant super linguis, quia & Deorum nuntius est, & somni præses. Athenæus, *ἀπὸ τῆς δειπνῶν ἀναλούοντες ἕσπονδον ἐρμῆ, καὶ ἔχ ὡς ὕπερον τελείῃ διτῆ, ἐρμῆς ἢ ὕπνου παρὰ τῆς ἀπένδουσι ἢ ἀπὸ τῆς ἑπὶ γλώσσῃς ἐκ τῆς δειπνῶν ἀπόντες.* Post cœnam philothesia potio fuit pro conseruanda amicitia. Hesychius, *φιλοθῆσια παρὰ τῆς πρὸς τὸ δειπνῶν ἕσπονδον φίλιας.* Idem ait veteres ad tres aquæ partes vnam vini miscuisse. *ἄρῃσι τετα, ἐπεὶ τὸ παλαιὸν τετα ὕδαλθῶ ἐκινῆτο, καὶ τὸ τέταρτον οἶνον.* Athenæus *lib. 1.* Ex eo coniicit Ægyptios bibaces fuisse, quod soli hominum ante omnem cibum olera cocta comederent. *ὅτι ἢ φίλοινοι ἀγῆλοι σμητῶν καὶ τὸ παλαιὸν μόνοις αὐτοῖς ὡς νόμιμον ἐν τοῖς δειπνοῖς παρὰ πάντων ἐδεσμάτων κράμεις ἐδίεν ἐφθῆς, καὶ μέλει τῆς δειπνῆς.* Timæus tamen scribit Sybaritas antequam bibunt olera comedere.

re. Pitiffare est vinum gustare. Terent. in se ipsum cruciante, pitiffando modò, vini quid mihi absumpsit. In Græcia varius bibendi mos, pro ciuitatum varietate, ait Athenæus *lib. 1.* Chius & Thasius incipiunt à magnis poculis ad dexteram, ἐκ μεγάλων κωλικῶν ἐπιπέζια πίνει. Atticus à paruis ad dexteram, vt in veneratione dextrouorsum circumaguntur, sic in conuiuio patera in dextrum circumferunt. Aufonius,

Vt solitum, quoties dextra inuitatio mense

Sollicitat comem leni sermone Lyæum.

Iliad. 1.

— δεοῖς ἐπιπέζια πᾶσιν

ὠνοχόφ γλυκύ νέκταρ.

Pitiffare ἐπιπέζην, ἐπιπίνειν. Subbibere dicebat Nero. βρέχην bibere. Longus *lib. 2. Pastoralium.* καὶ οἶνον δὴ γέροντες ἐπιπέβρεγμύνηι ποσὶς ἀλλήλων πολλὰ ἔλεγον. Thesalus magna pocula propinat ab initio cui vult, ἐκ πρώτατα ποσίνης ὅτω αὐτὸ βέλῃ) μεγάλα. Lacedæmone quisque quod sibi oppositum est, bibit, πῶ παρ' αὐτῶ ἐκαστῶ πίνει, supple κώλικα. Acrothoraces apud Lucianum dicuntur qui vino plusculum incaluerunt in Lexiphane, vt & Aristoteles *in problem. sect. 3. q. 2.* & 16. Clemens tamen *lib. 2. Pedagog. cap. 2.* Acrothoraca dici vult, qui animo & corpore inter vina sibi constat nec penitus afficitur. ὁ ἔχων πῶ μὴ μῆλον καὶ τὸ σῶμα ἀσπίδωτον οἶνω, καὶ ἀκράδαντον. Vide Pollucem *lib. 6.* Initio minutis poculis more Attico bibebant, vbi incaluisent maioribus, quia, vt notat Alexander Aphrodisæus, sensim fuere stomachi, venarumque angustiae laxandæ, non per initia obruendæ. Virgilius *1. Æneid.*

Postquam

Postquam prima quies epulis, mensaque remota, Crateras magnos statuunt.

Lib. 3. in Ferr. Poscunt maioribus poculis. Facta est inuitatio vt Græco more biberetur. *Iliados 9.*

μείζονα δὲ κρητῆρα μέθοιπέ καὶ κἀδύσα,

ζωρότερον δὲ κέραρα.

Fili Menæti maiorem craterem appone, & meracius misce. Philo de Methe, καὶ ἀρχὴν) πρὸ ἀπὸ πρὸ βραχυτέρων κωάδων, ποσίνης δὲ τοῖς μείζονσι οἰνοχοῖσι ἔχῃν ἀσχημάτως. Incipiunt à minutis poculis, longius progressi iubent pocillatores maioribus ministrare. Alex. *Aphrod. lib. 1.* ἀρχαῖοι ἐν μικρῶσι πίνουσι, πληρωθέντες δὲ ἐν μεγάλοις ποτηρίοις. Helychius ἀρυσήρας, ἀρυσήρας, ἀρυσῆς τὸς ἀπινδύσι πόσις vocat. Apud Athenæum *lib. 6.* λαγωφορία, φαρισία festa, vbi laggenas siccant. Vina sublecta olim coquebant. Suidas ἀπυρῶ οἶνον) ὁ μὴ ἰσοδός, καὶ ὁ ἀναδεδυδῆς, quod non coctum est, sed nascitur in assita arbore vinum dicitur apyrum.

ἡδὺς τε πίνειν οἶνον) ἀφροδίτης γάλα.

Veni potui suauis, Veneris lac. Varro, vino nihil iucundius quidquam cluet. Hoc cōtinet coagululum conuiuia, hoc hilaritatis dulce seminarium, hoc ægritudinem ad medendam inuenerunt.

ὡ πᾶσι τοῖς φρονῶσι ποσφιέσατε

δίονουσε, καὶ σοφώτατε, ὡς ἡδὺς τις εἶ,

ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιῆς μόνον,

καὶ τὰς ἐφρῶς αἴεοντα συμπύθης γελῶν,

τὸν τ' ἀδονῆν πολυῶν π, καὶ δειλὸν, θρασυῶν.

Qui à summo ad inum bibunt dicuntur ἐν κώλικῶ πίνειν, in circulo bibere, apud Athenæum. Plaut. in Persa, Age puere à summo septenis cyathis committe hos ludos. Idem in Asinaria, Da puere à summo

summo age tū interibi ab infimo da suauium. Cicero *de Senect.* Is sermo qui more maiorum à summo adhibetur in poculis. Plaut. *in Persa*, Age circumfer mustum à summo. Interdum totam noctem inter pocula ducebant, & si quid in calice superfuerat, illud diis manibus effundebant. *ἑλωκρασία ἢ χρεσινὴ κρῶσις, ὅ ἐστι λείψανον χρεσινὸς κρατῆρος ὃ κειτέχρον ἢ ἀποκομιμῆντων οἱ διαπανυχίσωντες*, ait Eustathius.

De vomitionibus inter uina.

C A P V T X X I I I.

CVM in uino peruigilarent, & pergræarentur, eos uino madentes & meiere, & vomere oportuit, cum ut onere leuantur, tum ut ad crapulam recentes ac noui redirent. Certè Vitellius facile omnibus sufficiebat vomitandi consuetudine, ait Sucton. *cap. 13.* Dio de eodem, *ἀπλήτως ἐμφορέωντο, καὶ συνεχῶς πάντα ἐξέμαθον ὡς μόνη τῇ παρόδῳ ἢ σιτιῶν πείθεσθαι, insatiabiliter in cibos effusis, & assidue omnia euomens, ut solo transitu ciborum aleretur.* Cicero *lib. 13. epist. ad Attium*, ἐμπνηθῆναι agere dixit. Seneca *epist. 88.* Quid liberale habent isti ieiuni vomitores, quorum corpora in sagina, animi in macie, & ueterno sunt. *Epist. 122.* Isti non videntur tibi contra naturam uiuere, qui ieiuni bibunt, qui uinum recipiunt inanibus uenis, & ad cibum ebrij transeunt. Plinius *lib. 23.* Asclepiades damnauit meritò & vomitiones tunc supra modum frequentes. Cicero *pro Deiot.* Cum vomere post

post cœnam uelle te dixisses ô Cæsar, in balneum te ducere ceperunt. Vomebant enim in balneis facturi. Iuuenalis ideo dixit,

Et crudum pauonem in balnea portas.

Seneca *epist. 83.* Quum penes te palma fuerit, & propinationes tuas strati somno, ac vomitantes reculauerint, cum superstes toti conuiuio fueris, &c. & nemo tam uini capax fuerit, uinceris à dolio. Ipsæ fœminæ perpotabant, vomitabant. *Epist. 95.* Non minus peruigilant, non minus potant, & oleo, & mero uires prouocant, atque inuitis ingestis uisceribus per os reddunt, & uinum omne vomitu remetuntur. Plinius *lib. 26. cap. 3.* Asclepiades merito damnauit & vomitiones supra modum frequentes. Iuuenal. *Sat. 6.*

— *Nam sic tanquam alta in dolia longus*

Deciderit serpens vomit, & bibit.

Martial. *lib. 7. epigr. 66.*

Nec cœnat prius, aut recumbit ante

Quam septem uomuit meri deunces.

Lib. 6. ep. 89.

Ille fide summa testa data uina remensus

Reddidit œnophori pondera plena sui.

Alij conuiuæ qui moderatiores uidentur, ait Philo *lib. de uita contemplat.* ὡς περὶ μανδραγόρας ἢ ἀκρατον πόντες ὑποβελήκασιν, καὶ ἢ εὐνομιον ἀσπίνα σερβαλόντες, καὶ ἢ αὐχένα ἐπάρσον ὀπισθέρωντες, ἐπεδρόμοι ἢ κύλιξιν, ὑπὸ βαθεῖ πέλσον) μηδὲν μητὲ ἰδόντες ὡς μίαν μόνον ἔχοντες αἰδοῦσιν τῶ ἀνδραπυδικῶ τῶ γῆσιν, *Quum uinum ut mandragoram biberint, sub mensa eiciunt, & lauo cubito protenso, cervice inflexa & contorta in calices exonerato per vomitum uino alto somno consopimur, auditu & visu priuati, ut qui uinicum*

uicium gustandi sensum qui maxime seruilis est habeant. Vide Celsum cap. 3. lib. 1. cap. 12. lib. 2. Plutarchum lib. de sanitate tuenda. Philo de vita Caij, *δερμολοσίσαι τε ἀκαρεσι, ἢ ἔμετοι ἢ ἀδύς πάλιν οἰνοφυλίαι. Calide lotiones intempestiuae, & vomitiones, & rursum perporationes.* Seneca lib. de prouidentia, Hi quicquid biberunt vomitu remetiuntur. Vitellio in os pinna indebatur vt vomeret. Pompeius apud Plutarchum cuidam quem ditauerat dixit, Feci te ex *παινωπικῷ ἔμεπκόν, ex esuriente vomitorem.* Galenus lib. de usu partium, laudat eos qui quot mensibus vomitione vtuntur. Sed non tantum vomebant, verum & vesicam exonerabant. Athenæus lib. 12. Sibaritæ primi ἐξέβου ἀμίδας ὡς εἰσέφερον εἰς τὰ συμποσία, inuenerunt matulas quas in conuiuia ferebant. Idem lib. 1. scribit in comotationibus fuisse ἀμίδας, matulas. Sophocles in Achaorum conuiuio,

ἀλλ' ἀμφὶ θυμῷ πῶ κακόκοσμον ἑράνβω
ἔρριψεν, ἐδ' ἡμαρτε, πῶ δ' ἔμψ' ἕφρα
κατάγνυ) τὸ τεύχ' & μύρε πῶέον,
ἰδαιματέμω δ' ἔ φίλως δομάς ὕπο.

*Ira fremens grauiter olemem ille matulam
Fecit, nec errauit, meum namque ad caput
Vas rumpitur, fragrantis vnguenti nihil
Spirans, odoris fœditate inhorruit.*

Hermippus *μυρδαίω ἐνορῶσι ἢ τοὶ θεοὶ. Vinum Mendacum tandiu bibunt Dii, donec illud meiere cogantur.* Solebant igitur, ait Athenæus, ἢ τὰς ἀμίδας ἀλλήλοις *παικαταγῆναι, matulas ad capita allisas inter se frangere.* Demosthenes ἐνεβρω τε ἡμῶν, ἢ τὰς ἀμίδας κατέρρηγον, in ea quæ est aduersus Cononem, nos latio perfundebant, & matulas inter se frangebant. Plautus in Captiuis, Nisi qui colaphos perpeti potis parasi

parasitus, frangique aulas in caput. Vnde & parasiliti Plauto dicti, Duricapitones. Æschylus apud Athenæum lib. 1. idem dicit quod Sophocles. Ibidem dicitur Eupolis primus τὸ δ' ἀμίδ' ὄνομα ἡγήσασθ', nomen matulæ induxisse, scilicet in scenam, quam tamen prius in vsu communi esset. Pamphilus Siculus, ἀμίδα δὲ τῶ πς, ἢ πακοῦτῆ πς δὲ τῶ, *Det aliquis matulam, aut placentam.* Romæ sub mensa videntur habuisse confluuium, in quod vrina decideret. Varro apud Nonium. Sed quæ necessitas te iubet aquam effundere domi tuæ? Si vasa habes pertusa plumbum non habes? Ad quam rem nobis est confluuium? ad quam rem vrinarium? In pauimento non audes facere lacunam, at humi facis calceos elixos. Antiqui nostri domibus lateritiis paululum modo lapidibus suffundatis habitabant, vt humorem effugerent, aut sabulum iaciunt à pariete qui cryptas domi non habent. Apud Herodotum pag. 99. In conuiujs est *ποδαγίτης ἀργυρῆς, ὅτι δαυτιμόνες ἐναπονίζεατο, ἑμῶσι, ἐνορῶσι.* Est peluis argentea in quam conuiuia lavant, vomunt, meium. Augustinus lib. 2. de Ciuit. Dei. Exstruantur amplissimæ, atque ornatissimæ domus vbi conuiuia opipara frequententur, vbicumque libuerit & potuerit, diu noctuque bibatur, ludatur, vomatur, diffluatur. Cicero in Pisonem, In quo conuiuio nemo potest dicere, vtrum iste plus biberit an vomuerit, an effuderit. Bibitur vsque eodum de folio ministretur. Seneca epist. 95. Inuitis ingesta visceribus per os reddunt, & vinum necne vomitu remetiuntur.

De Coronis.

CAPVT XXIV.

CORONÆ in conuiujs adhibitæ non tantùm honoris Deorum aut lætitiæ caussa, sed maximè vt vapores è vino & cibis cerebrum petentes infringerent. Per initia coronæ ex simplici lana fuere, quem oïds αωτων vocat Theocritus, ouis florem, tandem ex rosis & aliis floribus qui cerebrum iuuarent. Legendus Athenæus in *fragmentis de coronis*. Plutarchus 1. *Sympof. ἐπι δ' ἐπίδησιον αἱ πρά-
παι, ἢ σφάνων ὡδὰ τ' μελίωσις διαδοθέντων, ἡμῖς
ἢ ἰσπεύου. Vbi mensa sublata sunt cum coronæ à
Melissâ data essent, nos quidem libauimus.* Coronabant pocula, non seipfos, nisi priuata cœna esset, quia ebriosorum fuit seipfos coronare. Vnde & Polemo coronatus cùm in Xenocratis auditorium irrupisset, sibi sensim coronam detraxit, eo de modestia loquente. Plautus in *Pseudolo*, Quid ego video cum corona ebrium Pseudolum tuum. In *Amphite*. Capiam coronam mihi in caput, affimilabo med esse ebrium. Propertius,

Cum tua præpendent demissa in pocula seris.

Virgilius,

— & vina coronant.

— pateramque coronâ

Induit.

Synelius *epist.* 32. ο ἴδων τ' πορνότεια σθεσώτα δὴ τ'
ἀγορᾶς ἐν σφάνω, ἢ μύρω μεθύοντα, ἢ κωμάζοντα. *Is enim
videns lenonem magnificè ambulantiem in foro cum coro-
na & unguento ebrium & comessantiem.* Theocritus,

σεῖλον

σεῖλον τὴν κελίαν φοινικίω οἶος αὔτου.

Cinge poculum purpureo ouis flore. Festus, antiquissimum genus fuit coronarum lanearum. Contra Plutarchus *Sympof.* 3. *cap.* 1. moris fuisse ostendit vt floribus caput redimirent firmando cerebro. δὴ μάλιτα τὸς ἀνδίνες ἐκ τῆς τραχίλων καθάπτοντες ὑποδου-
μίδης ἐκόλυν, ἢ τοῖς ἀπὸ τῶτων μύρωσι ἔχων τὰ σῖδη. *Ideo maximè flores coronis ex collo suspendentes hypophymidas vocabant, quasi pectorales & pectora unguento ex his ungebant.* Athenæus in *fragmentis*, οἱ ἀρχαῖοι δὴ τὸς σφῆ τ' οἶνον τόνος κεφαλαλγῶν, διακῆς εὐεσκον τὸς πύχοντας τ' τῆς κροτάφων συνδέσεως ἀρελῆν δοκῆσι, *veteres ob dolorum capitis ex vino violentiam vincula quibus tempora vincerent inuenerunt, vitilia rati.* Coronant frontem, σφραῖσι τὸ μέτωπον. Anacreon,

ἐπι δ' ὄφρυσι σελίνων σφρανίους θάμυροι.

Supra supercilia coronulas apij ponentes. Veteres Diis coronas coniuiales consecrarunt apud Athenæum. Dionysius Tyrannus in festo Choum, auream coronam præmium posuit ei qui primus Choa ebibisset, cùmque primus Xenocrates obduxisset, coronam abiens Mercurij statuæ in aula posita imposuit, τῆ τῆς χῶων ἑορτῆ τὸ σφῆτῶ ἐκπόνη-
χῶα, ἄθλον ἔθηκε σφρανὸν χρυσοῦ, ἢ ὅτι σφῆτῶ ἐξέπε
Ξενοκράτης ὁ φιλόσοφος, ἢ λαβῶν τ' σφρανὸν χρυσοῦ, ἢ
ἀναλῶν τὸ ἐρμῆ τὸ ἰδρυμένον ἐπὶ τ' αὐλῆς ἐπίδησαν.
Laërtius *lib.* 4. καὶ χρυσῶ σφρανῶ πημιθῆνται ἐπὶ ἄλλω
πολυποσίαι τοῖς χῶσι, festo Choum. Iustinus *lib.* 18.

Missi à Senatu in Ægyptum legati cum ingentia sibi à Ptolemæo rege missa munera spreuissent, interiectis diebus ad cœnam inuitatis coronæ aureæ missæ sunt, quas illi honoris causa receptas

T t t t

postera

postera die statuis regis imposuerunt. Veteres caput, collum, pectus coronis ornarunt, auribus flores aut solutos aufertos imposuerunt apud Athenæum *lib. 12. & 15.* Cratinus, ἀπαλὸν ὃ σισύμβειον ῥόδον, ἢ κρίνον παρ' ἑς ἐτάκη, ad anrem tabescebat. σέφαλοι χεῖροι *corona unguento delibuita.* σέφανος ἐρρῶσιζον τοῖς μύρεσι, μύρρα ἢ σμύρνα παρ' αἰολαῦσι, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ ἤθ' μύρων διὰ σμύρνης ἐκιδάξεται. Myron unguentum dicitur à myrrha, non à μύρεσθι ἢ γε σακτὴ καλλυμῆρι διὰ μόνος μύρρας. Theophrastus *de odoribus* ait ex murtha scissa oleum sponte fluere, ἐκ σμύρνης κοππουμένης ἐλαιον ῥεῖ. σακτὴ καλεῖται διὰ τὸ μικρὸν σάξεν, ὃ δὴ μόνον πνέει φασιν ἔθ' ἀπλοῦν ἢ ἀσωθῆτον ἤθ' μύρων, τὰ δ' ἄλλα πάντα σωθῆτα. Samiaci olei meminit Antiphon apud Athen *lib. 2.* fuit & ἀκρόνθιον oleum ex spinis in Carmania. ἀκρόνθη & ἀκρόνθιον peculiare genus spinæ Plinio *lib. 24. cap. 12.* Spinæ plures, alba, regia, acuta, Arabica, Ægyptiaca. Apud Eustathium ex Ctesia rex vsus achantino oleo. ἀσέφανου ἢ ἢ τὰ σῆθη ἢ ἐμύρην πῦπτα ἐπὶ αὐτῶν ἢ καρδία, *coronabant pectus & unguento inungebant quia ibi est cor,* ait Athenæus. Anacreon πλέκτας ἰσσοδυμῆλαι πρὸς σῆθησι λακτίνας ἔδευτο, *circa pectus lori coronas pectorales posuerunt.* Plutarchus de Dæmonio Socratis, σέφανος ἀσπῆς ἔχοντες οἱ μὲν ἰλάτης, οἱ δ' ἰσθῆνης ἴσσοι ἢ χητόνια ἤθ' γυναικῶν ἀμπερόμβοι μεθύοντες ἀπαιμῆνῶνοι κίμων χρωμένους μὲν γυναικῶν. *Coronas densas habentes, alij abietis, alij piceæ, quiddam tunica muliebri amicti, ebrios imitati comestatione vsos cum mulieribus.* Clemens *lib. 2. Padag. cap. 2.* οἱ μὲν γὰρ βακχῶντες ἐπὶ ἀνδρῶν σέφανων ὀρχαίσεις, *Bacchantes non sine coronis sunt.* ἀρχαίτης ἀμειμνίας σέφανος σύμβολον, *Corona signum est securitatis cura expertis*

expertis & turba. Homerus,

κῆροι ἢ κρητῆρας ἐπέσσαντο ποτοῖο.

Suidas τὸ παλαιὸν τοῖς διαχωμένοις πρὸς σέφανος καταψύχον τὸ κρανίον ἀπὸ τῆς οἴνου θερμῆς. *Veteres inter vina capita coronis cingebant refrigerando capiti à vini vaporibus.* Horatius *lib. 1.*

Displicent nexæ Philyra coronæ.

Scholiasfes apud Homerum ὀπισσέρονος ποτοῖο κρητῆρας, ἢ λατρηλαίς ποιοῦνται οἶνον χρεῖν, *Coronantur vino pocula boni ominis causa.* Athenæus *lib. 5.* Veteres coronis vsi quæ cuique Deo propriæ erant.

De Lucernis.

C A P V T X X V.

Quia de nocte conuiuia agitabantur, lucernas accendi oportuit. Virgil. *lib. 1. Æneid.*

— dependent lychni laquearibus aureis

Incensi, & noctem flammis funalia vincunt.

Athenæus *lib. 10.* Tres cœnopæ præbebant cœnantibus lucernas & elychnia. Plutarchus *in Arato,* λαμπάδας, ἢ σέφανος ἀνοῦντες δ' ἄλοι αὐτῶν. *Cum lampades & coronas serui eius emissent.* Apud Athenæum trapezopoius ὁ λύχνος ἰσοιμῶσις. Martialis *lib. 14.*

Illustrem cum tota meis conuiuia flammis,

Totque geram myxos, una lucerna vocor.

Qui ibant ad cœnam de nocte passim Vulcanum in cornu rasili gerebant in Græcia, excipito Lacedæmonem, vbi sine lucerna domum à Syssitiis redibant. Athenæus *lib. 4.* in conuiuio Carari ἀναπταθεσῶν δ' ἄδης ἐφάνησι λάδρα καὶ μινχῶν δὲ χαδόντων

ἢ φράγματων, aperta cœnatione lucernæ extiterunt & apparuerunt conuersis pluteis qui obiecti erant. *χασμεῖα χασμεῖα* verribulæ. *Lib. de mundo* διὰ μίας ὀργάνῃς *χασμεῖας πολλὰς ἢ ποικίλους ἐπιρρίτας ἀποτέλλοι*. Vna organi conuersione multa & varia pariter administrant. φράγματα Plato ἑξοφράγματα tabulata. Erotas, Panes Dianæ, Mercurij sunt lucernæ vel candelabra. Vide Plutarchum in Antonio de Cleopatrar lucernis in Sicilia. Sic apud Homerum in Phæacibus simulacra iuuenum in angulis cœnationum faces tenent.

χρῆστοι δ' ἄρα κέρετ' εὐδαιμόνων ἐπὶ βωμῆς
ἔσταν αἰδομένους δαΐδας μὲν χερσὶν ἔχοντες
φαίνοντες νόκτους ἔξ' ἰδύματι δακτυμόνοισι.

Lucretius,

— aurea sunt iuuenum simulacra per ades
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris
Lumina nocturnis epulis ut suppedientur.

De Unguentis.

CAPVT XXVI.

PRimi Iones vnguenta in conuiujs, coronas, & secundæ mensæ consuetudinem, si Valerio Max. fides *lib. 2. cap. 6.* vsurparunt. Adhibuerunt autem sibi vnguenta conuiuæ, vt cerebrum contra vapores è vino firmarent. Martialis,

Vnguentum fateor bonum dedisti,
Corneli, mihi, sed nihil scidisti.

Horatius,

Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat borreis.

Plinius

Lib. III. Cap. XXVI. 293

Plinius *lib. 13. cap. 1.* Vnguenta scribit à Persis re-
perta. Plautus,

Non omnes possunt olere vnguenta exotica.

Propertius,

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Horat. *lib. 1. Od. 5.*

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus.

Catull.

Cubile fertis, & Syrio fragrans oliuo.

Spartianus de Ælio Vero, vnctus odoribus Persicis. Odorum autem alij erant liquidi quæ vnguenta sunt, alij aridi quæ *διαιόμενα*, & si rotundi sunt, pastilli dicuntur & trochisci. Horatius,

Pastillos Ruffillus olet.

Lib. 2. Od. 7.

— Coronatus nitentes

Malobathro Syrio capillos.

Qui ebrij comestabantur vnguentati erant. Valet. *lib. 6. cap. 9.* Cùm Polemo conuiuio non post occasum, sed post ortum surrexisset vnguentis delibutus, fertis capite redimito, pellucida veste amictus. Athenæus *lib. 4.*

αὐτὰρ ἐπεὶ ὄρθοιο μελίφρονος ἔξ' ἔρον ἦντο
χέρσας νιλαμένοισιν ἀπ' ὠκεανοῦ ῥόων
ἔραυτον πᾶς ἦλθε φίρων μύρον ἔπειτα ἰδύ (l. ἰεῖον)
ἔλλου δ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐξίας πᾶσιν ἔδωκεν.

Sed postquam cœna dulcis exuerunt desiderium, cùm lassissent viuanus, ab Oceani fluento pulcher puer venit ferens vnguentum, quod fit ex iri herba suauis, alius autem coronas ad dexteram omnibus dedit. Hesychius scribit Exaligyrum vas argenteum esse hialæ simile, in quo vnguenta quibus in conuiuio vngebantur,

tur ἐξαλίμρον σκεῦος ἀργυρῶν φιάλη ποσειπλίσιον, ἢ ἔ
 ἔν τοῖς ζυμποσίοις ἠλείφοντο μύρον. Coronas & vn-
 guenta dare munus erat conuiuatoris, cætera affe-
 rebantur à singulis conuiuantium in commune.
 Scholiastes Aristoph. οἱ χαλωῶτες ὅπῃ δῆπρον σφέρας
 ἢ μύρα ἢ τραγήματα παρῆπιδεσαν, οἱ ἢ καλέμβροι ἔφερον
 ἐφήματα, ἢ κίστω, ἢ χᾶ. Vocati ad cœnam fere-
 bant obsonia, cistam ἐφόρον, seu sportam feren-
 dis obsoniis, & congrum vas vini. μύρα dicuntur
 à myrrha, quia ἐκ σμύρνης κοπιόμενης ἔλαιον βᾶι, ex
 murrha concisa fluit oleum quod dicitur stacte,
 quia paulatim fluit. Quod vnguentum solum esse
 simplex & non mixtum existimant Plinius, Myr-
 rha & per se vnguentum facit sine oleo stacte
 duntaxat. Singuli quoque succi nobiles vnguen-
 ta faciunt. In primis malobathrum, postea iris Illy-
 rica, & Cyzicena amaracus. Quis primus inuenerit
 vnguenta non traditur, Iliacis temporibus non
 erant, nec ture supplicabatur, ait Plinius. Malè.
 Quia Homer. πῶ χᾶσον οἶδε μύρα. Iris in Elide opti-
 ma & Cyzici. κῆλλος apud Homerum ponitur pro
 vnguento. *Iliad.* 3. de Paride;

κῆλλεῖ τε εἰλβων, καὶ εἰμασι.

Item Venus,

κῆλλε τὰ ποσώπα καδαίρες.

Hefychius, κῆλλε τῶ μύρω τῶ ἄφροδίτης, vnguen-
 tum veneris Homerus callos vocat. Apud Eusta-
 thium *Iliad.* π. φαλασα μύρα, postea dicta sunt li-
 quida. Athen. *lib.* 4.

ἄραϊθ πῆς ἦλθε, φέρων μύρον ἱερὸν ἰδύ.

Pulcher puer venit portans vnguentum ex iri suauis.

Ita lege, non ἡνείων ex vernis floribus. Cleopatra
 cùm in Cilicia occurrisset Antonio *ταλαντεύεις εἰς*
 εὐνὴν

ῥοδὸ μιδὸς ἔδωκεν. Rosa veteribus in deliciis fuit,
 teste Nerone *lib.* 6. Suet. *cap.* 27. Et Vero Imperat.
 Venafranum oleum erat pro vnguento. Martialis
lib. 13.

Hoc tibi Campani sudant bacca Venafri,

Vnguentum quæties sumis & istud olet.

Plinius *lib.* 15. *cap.* 2. Maximè agro Venafrano,
 eiusque parte quæ Licinianum sudat oleum. Vn-
 guenta hanc palmam dedere accommodato ipsis
 odore. Vnguentum foliatum in deliciis fuit. Gale-
 nus *lib.* 12. *δεραπιδτ.* Spicata & foliata reperta ait
 ἰσὸ τῶ ἐν ῥώμῃ περὶ τῆς. Telini vnguenti meminit Ili-
 dorus, ex Iulio,

Corpusque suavi Telino vnguimur.

Apud Xenophontem, Calliæ vnguentum inferre
 volenti ait Socrates, olei quò vnguntur adoles-
 centes in gymnasiis odor dulcior quàm vnguen-
 ti. Apud Plin. *lib.* 9. *cap.* 33. Delphini vnguenti odo-
 rem refugiant. Sed de vnguento quòd vino ad-
 miscetur Iuuenalis *Sat.* 6.

Grandia qua mediis iam noctibus ostrea mordet,

Quum persusa mero spument vnguenta falerno.

Vnguentis igitur delibuti, crinésque nardo perun-
 cti epulabantur vnguento etiam in vinum infuso,
 vt Athenæus *lib.* 14. *cap.* 15. Clemens *lib.* 2. *Padag.*
cap. 8. σεφάνων ἢ ἡμῶν καὶ μύρων χεῖρας ἐκ ἀναλίσια,
 ἔξακάλει γὰ εἰς ἡδονὰς καὶ ῥαθυμίας μάλιστα γειννιάσιος
 ἢ νυκτός. *Vnus coronarum & vnguenti nobis non est ne-
 cessarius, quia facile desleēbit ad voluptates, & otium
 maximè nocte appetente.* Plutarchus *lib.* 3. *Sympos.* c. 13.
 Delibuto capite erant in conuiujs, vt Cicero pro
 Roscio Amerino. Statius,

Nec pingui crinem deducere amomo.

νόστος ἀδοκιμαί παρ' αὐτοῖς, καὶ τὸ ἀπὸ ἡδὴ ῥόδων ἀλειμ-
μα, καὶ τὰ ἄλλα ὑγράτε καὶ ξηρά, καὶ τὰ ἐπίπασα, καὶ
τὰ ὑποδυμῶμα μύρα. *Vnctus sum unguentis, suffiti-
bus, & baccari. & Nardus ipsis probatur, & unguen-
tum rosaceum, & alia unguenta humida, sicca, &
quæ insperguntur, & quibus suffitus fiunt.* Idem vocat
διατάγματα unguenta & vnctiones. Myrrha,
stacte, & Casiæ, σκίρνα, à vestimentis tuis. Psalm.
Dauidis. Seneca in Thyeste,

Verna capiti fluxere rose,

Pingui madidus crinis amomo.

Sidonius,

Indus odorifero crinem madefactus amomo.

Tibal. lib. 2. el. 1.

Illius puro distillent tempora nardo.

Propert, lib. 3. el. 9.

Sit mensæ ratio, nisque inter pocula currat,

Et crocino nares murrem ungat onyx.

Qui ad cœnam inuitabant, unguentum & coro-
nas mittebant. Seneca lib. 2. de Ira cap. 33. Ad cœ-
nam inuitauit eum eo die, unguentum & coronas
mifit. Claudian. de bello Gildon.

Mixtis redolent unguenta coronis,

Crimtos inter famulos, plebèmq; canoram

Umbratus dixit ipse rosis, & marcidus ibat

Unguentis, crudusque cibo.

Horat. lib. 1. Od. 5.

Perfusum liquidis urget odoribus.

Lib. 3. Od. 14.

I pete unguentum puer & coronas,

Et cadum Marsi memorem duelli.

Lucret. lib. 4. Pocula crebra, unguenta, coronæ,
serta parantur l. 21. ff. de auro & arg. leg. Unguen-
tis

tis legatis non tantum ea legata videntur quibus
ungimur voluptatis causa, sed & valetudinis, qua-
lia sunt commagena, glaucina, cristina, rhodina,
murrha, colum, nardum purum, hoc quidem etiam
quo elegantiores sint, & mundiorem unguentur
fœminæ. Dioscorides lib. 1. cap. 81. Petalium è
nardo præstantissimum unguentum, dicitur folia-
tum. Clemens Alexandrinus lib. 2. *Paedag.* ἢ ὁ ἐπι-
πέδαις ἢ δωδαις δέλεός ἐστι μαδυμίας πόρραδιν εἰς λι-
χρον ἐπιδυμῶν ἐπιπασμῶν, *Studium fragrantissimi odo-
ris est esca ignavia quæ à longè nos trahit ad cupidias
& voluptates.* Ibidem insectatur mulierculas quæ
vestes, & lectos, & domos suffiunt, & irrigant
odoratis liquoribus, ipsas etiam matulas. *Ista τῶ
ἀνδρῶν τιν ἐκδηλώσαι, viros effœminant.* Comicus
*μύραις ὑποαλείπει τὰς χεῖρας, ὑγείας μέρ- μέρων, ὀδ-
μῶς ἐκκεφάλων χρῆσας ποιεῖν, καὶ ἡ ἡδὴ σπόδων δὴ ἢ
λίπυς ἡδὴ ἀναδερμαυόντων, ἢ ἐμψυχόντων μύραν ἀνάσει-
ψας ὀφελείας ἔγκεν ἐπιπέδαις.* *Unguentis manus un-
git. Sanitatis pars maxima est, ut cerebri bonos odores
faciat. Quin etiam pedum per vnctionem eorum quæ
calescunt, aut refrigerant, exercetur frictio utilitatis
gratia, ut scilicet iis qui sunt repleti in capite, fiat
quædam attractio, & diuersio ad corporis partes
minus principales διαφέρει μυραλοιφεῖν ἢ μύρω χεῖρας.*

Rursum de Unguentis.

C A P V T XXVIII.

Qui unguenta improbant, iidem & flores, ac
odores à Deo rebus attributos improbant, ac
damnant

damnent necesse est. Pessimè sit iis, aiebat Aristippus, vnguenti odore delinitus, quorum intemperantia & abusu factum est, vt res homini commodissima damnaretur. Moderata vnguenta nervos roborant, cerebrum firmant, caput expurgant, sanguinis ardorem leniunt, & iucundo halitu animum recreant. Quàm nobis odor è cloaca, & mephite ingratus est, tam vnguenti odor opportunus & utilis est, modò modus hîc qui in alijs rebus reneatur. In Arabia Felici tanta odoris, ac tam varia copia est, vt homines in illa titillatione deficiant nisi cornua boum, & aliorum animantium adurant, ait Strabo. Certè magnus ille Aaron vnguentum capiti affundere solitus erat, quod in barbam descenderet. Christo Domino pisticum vnguentum capiti aspersum est, quod quia non adulteratum erat, sed fideliter ac sincère factum, nomen à fide reperit. Fuit autem vnguentum in vsu apud Hebr. multis sæculis antequam Græcis innotuisset. Hippocrates certè in eo libro qui Medicus inscribitur, laudat medicum qui placere cupiat vnguents odoratis quæ suspitione careant. Adhibeat medicus vnguenta non ad luxum, sed quia cum ægrotis sæpe versatur ad valetudinem. Vnguentum rebus nauci admiscendum non est. Ideo Aristoteles libro de sensu, & sensili probat illud Stratidis in Euripidem, ὅταν φάκη ἐπιθῆμι μὴ ἐπιχέην μῶρον, cum lenticulâ coquitur non infundas vnguentum, quod tamen melioribus cibus utiliter admiscetur. Sed vnguentum utilius est potionibus, vt ibidem docet Aristot. εἰ δὲ πῦρ εἰς τὰ πρῶματα μαγνῶτες τὰς ποιάτας δυνάμεις. Hodie miscent vnguenta potionibus. Aristophan. Vnguenta sæpe ad luxum

luxum adhibita ostendit in Plato, ἔτε μῦροισι μείδω σακτοῖς ὅποταν νύμφῃ ἀγάγηδον. In Acharnensibus, σέφαροι, μῶρον, παρήματα. Apud Athenæum, lib. 12. In initio Empedocles ait Venerem placari vnguents odoratis. Vnguenta si luxui seruiunt è medio tollantur. Bene ergo apud Plutarchum in Laconicis, Lycurgus expulit vrbe vnguentum tanquam olei perniciem. Seplassarij Capuz Hannibalis exercitum effeminarunt. Seneca cap. 13. lib. 4. quæst. naturalium. Vnguentarios Lacedæmonij vrbe expulerunt, quia oleum disperderent. Athenæus lib. 4. Scribit Solonem prohibuisse Athenis vnguenta vendi. Egyptij vnguents ad luxum abusi sunt. Diodorus enim Siculus lib. 2. pròdit Myrin regem Ægypti piscium vestigal cuiusdam lacus ad Memphim dedisse vxori ad vnguenta. Sed & Græci vnguents abusi, Anacreon Hippocrate antiquior frequenter vnguenta commemorat. Apud Athenæum lib. 11. Xenophanes longè antiquior Hippocrate vnguenta in conuiujs adhibita ostendit. In veteri instrumento Asa Rex mortuus, in lecto vnguents meretriciis pleno collocatus est. Iudith facie vnguento delibuta perrexit ad Olofernem. Quare fallitur Plinius lib. 13. cap. 1. Qui vnguenta Iliacis temporibus ignota fuisse scribit. Athenæus lib. 15. Illud Iliad. 4.

— ῥοδόνθῃ δὲ χεῖρῃ ἐλαίῳ

de vnguento accipit, vt & Eustathius. Archilochus qui Romuli ætate floruit voce μῶρον est vsus. Homer. Iliad. 5. de Iunone

— ἀλείψασο δὲ λίπ' ἐλαίῳ

ἀμβροσίῳ, ἰδανῶ, τὰ εἰ τεδωμένον ἔεν.

Vixerunt pingui oleo diuino suauis quod ei odorem spirabat; Iliad.6.

ἐν δ' ὀτειλάς πῆσον ἀλείφαλ' ὀ σὺννεάρεσι.

Vulnera Patrocli repleverunt vnguento nouem annorum. Didymus lib.2. Odyffe. δῶδες ἔλαιον, ἱερὸν μῦρον interpretatur. Plinius *ibidem*, primum quod equidem inueniam castris Darij regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit scrinium vnguentorum. Malè, cum Herodotus scribat Cambysen Perfarum regem misisse ad regem Æthiopiæ alabastrum vnguenti. Plinius *cap. 3. ibidem*. Certum est Antiocho rege, Asiâque deuictis, vrbis annos 565. Publicum Licinium Crassum, Iulium Cæsarem Censores edixisse, ne quis vnguenta venderet exotica. Hippocrates meminit vnguenti Ægyptij albi, item Amaracini, Anthini, Bacharij, Cedrini, Irini, Nardini, rosacei, Sufini, Mendesij, Metopij, quia lignum ex quo galbanum nascitur in Ægypto metopium dicitur, vt docet Dioscorides. Galenus Ægyptium albū vocari ait Sulinum. Plinius lib.13. *cap. 1.* Perfarum debet esse gentis inuentum. Illi madent eo. *cap. 3.* Ægyptum ait terrarum omnium vnguentis accommodatissimam. Pollux lib.6. *cap. 19.* Theophrastus libro de odoribus, χρωμαπίστει ἢ ἀμαράκων, ῥοδιόν, μεταλλῶν, ἀχρωμαπίστα ἢ ἤδ' ῥε. πολυτελῶν αἰγύπτιον, μήλινον, κύπερον. τὰ ἢ εὐτελέη πάντα. ταῦτα ἢ ἀχρωμαπίστα διότι τὸ ῥε αἰγύπτιον, ἢ κύπερον λευκὸν ἢ βέλον. τὸ ἢ μήλινον τὸ ἢ ῥε μίλων χροία. τοῖς ἢ εὐτελέσι ἢ λυσιτελεῖ τὸ χροῖμα περσιδίνην. Athenæ. lib.13. Athenis vetitum lege Solonis ne quis ciuis Atticus μυρεψικὸν faceret. Vnguentum Telinum, Tertullianus lib. de pallio *cap. 5.* Vnguentum Metallium. Hesychius μεταλλῶς

τις σικελιώτης τὴν ἢ μεταλλῆν μύρον κατασκευῆν εἶρεν. Metallus quidam Siculus artificium metallij vnguenti reperit. Aristophanes μῦρον ὑψημῶν μεταλλῶν. Capillis affundebāt vnguentū inter vina. Propert.

Iam dudum Tyrio madefactis tempora nardo

Deberam seruis implicuisse comas.

Martialis,

Quod madidis nardo sparsa corona comis.

Barbam ipsam vnguento illinebant. Euphemus apud Pollucem lib.10. λέει μὲν τὰ ἀλαβάστρια, ἢ τῆν ἀπιδίδη ἢ πῶρονά μιν, ἢ τὴν ὑψημῶν μύρων. De vnguentis ex Ægypto & Iudæa Marcellus Medicus,

Quòdque ab Idumæis vectum seplasia vendit,

Ei quicquid confert medicis lalagea cataplas.

Seplasia Capuæ vicus vbi vnguentarij. Persius,

Ceu spirent cynnama surdum,

Ceu Ceraso peccent Casia.

Hesychius ἰσχυρὸν μύρον εἶδ' ὀ. Iuuenal.2. opobalsama commemorat, Propertius myrrhina.

Hirsuto spirent opobalsama collo

Quæ tibi.

Propertius,

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Nonnus initio lib.33. Conficiendi vnguenti rationem exponit.

ὄφρα πνευματώδων παφίον ἐντοδο λεβήτων

ἀσπιρίν μίξασα χυτὰς ὠδίνας ἐλαίου

αἰθερίων ἰνδωοισι μύρον τῶν ἄλλων ἀνάσσει.

Ælianus lib.9. Var. Quosdam luxu perditos fuisse ait, quia μύροις δάκρυον ἑρραίνετο. Vnguentarius celeberrimus fuit Cosmus ille apud Martial.

Et Cosmianus ipse fusus ampullis

Non erubescit murice aureo nobis

Diuidere mœcha pauperis capillare.

Quod quacunq̄ue uenis Cosmum migrare putamus,

Et fluere excusso cynamama fusa uiro.

Vnguenta Nicerotis laudat idem Poëta,

Et nido niger alitis superba

Fragras plumbea Nicerotiana.

Lucerna nimbis ebria Nicerotianis.

Vtrumne Cosmi, Nicerotis an libram,

Lasso quod externi spirant opobalsama Drauci

Quod Cosmi redolent alabastra, faciſque Deorum.

Amomum nigrum erat.

Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo.

Perf.

Hic sibi corrupto castam dissoluit oliuo.

Virgilius,

Et Casta nitidi corrumpitur vsus oliui.

Horatius,

Funde capacibus unguenta de conchis.

Nardi paruus onyx eliciet cadum.

Vnge puer malobathro Syrio capillos.

Prudentius,

Vi mitra casariam cohibens aurata virilem

Combibat infusum croceo religamine nardum.

Horatius,

Nunc & Achemania perfundi nardo iuuat.

Athenæus lib. 12. sub finem, Athenis etiam pedes

vnguento ἀλείφουσι. Heraclitus in epist.

ἢ τὰς ἡδ' ἐλαίων φέρουσι ἐν μύροις.

Iuuenalis,

Et matutino sudans Crispinus amomo,

Quantum vix redolent duo funera.

—— *Mœchis foliata parantur.*

Adiunctis unguenta rosis

Affiduo

Affiduo Syrophœnix vdius amomo.

Cosmus & Niceros erant unguentarij.

Cosmi ahenum laudat Iuuenalis. Nigra unguenta erant. Martialis,

Crine nitens niger unguentis.

Pisticum unguentum sæpe commemorat Anastas. Bibliothecarius in Pontif. Rom. Virgines unguentis vsæ. Theocritus,

χείρας φοιβήσασα μύροις ἐπ' ἀρωμάτων.

Mannus purgans & tergens unguentis cum esset adhuc virgo. Hesiodus lib. 2.

ἔγω ἔργα εἰδήα πολυχέουσ ἀρωμάτων,

εὔτε λοσσομένη τέρενα χροῦ, ἢ λιπ' ἐλαίω.

Nondum sciens operum Veneris aurea quando losa & uncta pingui oleo tenerum corpus, vbi Scholiastes ἀλείφοντο αὐτῶν αἱ παρθένοι τῷ ᾗ βασιλεὺς ἐλαίω. Clemens Alexand. lib. 2. *Παλαρ. cap. 8.* μύρον βρένδιον à flore, μέταλλιον ab auctore, βασιλεῖον, παρθέλιον à Plangone inuentore, μύρον τὸ ἀπὸ κρίνων, τὸ δὲ τῷ κύρω. Consule Clementem, & Athenæum lib. 12. & 13. Et Pollucem lib. 6. cap. 19. Plinium lib. 13. cap. 3. Valerius Maxim. scribit Ionas primos induxisse morem unguentorum, & coronarum in conuiujs, quare dicti μωροεργῶτες. Romæ unguenta olim in vitio fuere. Caius Tutius in orat. de lege Fannia, Ludunt alea studiosè unguentis delibuti. Cicero post reditum in Senatu de Pisone, stupri plenus, madente coma, composito capillo. Pro Sestio de Gabinio, unguentis delibutus, calamistrata coma. Martial.

Cuius olet toto pinguis coma Marcelliano.

A Marcello pigmentario nobili. Agathias de quodam iuvene molli. ἀβρομαγῆς ἔχων αἰεὶ τὸ μέτωπον ἢ

τὸς βοσφύχες. Martialis lib. 8.

*Si Sapis Assyrio semper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea ferta caput.*

Archestratus in Gastrinomia,

ἄντ' ἢ σεφάνοισι κέρα πῶδ' ἀπὸ πικράζε
παντοδαποῖς οἷς ἀπ' ἰατρίας πέδον ὕλειον ἀνδει,
ἢ σικκτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίτω δερᾶπιδε,

Croco imbuebant crines. Propertius,

Térque lauet nostras spissa cilissa comas.

Quod alij de nardo accipiunt. At Hercule iam quidam etiam vnguenta in potu addunt. Martialis,

Vnguentum fateor bonum dedisti

Corneli mihi, sed nihil scidisti.

Iustinus lib. 9. Non in conuiujs risit, non ludos inter epulas adhibuit Ptolemæus parricida, non coronas, aut vnguenta sumpsit. Cicero lib. 1. ad Atticum. Potrò vnguentum intelligo oleum odoratum, ac velut vnguentarium, alioqui plebeium admiscere oleum lenti nihil prodigiosum. Nero vnguenta cum floribus spargere solitus. Suetonius in Nerone. Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, vt flores ex fistulis, & vnguenta desuper spargerentur in Iulio cap. 53. Circa victum C. Oppius adedò indifferentem docet, vt quondam ab hospite conditum oleum pro viridi appositum aspernantibus cæteris, solum etiam largiùs dicat appetisse. Plutarchus vertit μύρον. Vnguento vti pro oleo est hominis simplicis, & ἀπειρογᾶλυ. Horatius de quodam Næuio rustico.

Nec sic vt simplex Næuius vntam

Conuiujs præbebit aquam. Vntam hoc quoque magnum,

Plutar

Plutarchus ait Cæsari appositos asparagos ἢ μύρον ἀντ' ἰλαίης. Suetonius de Nerone. Indicebat & familiaribus cœnas quorum vni mellita quadragies h s. constitit, alteri pluris aspersio rosacea. Ita omnino legendum, & notat cœnam non diffimilem illi, de qua Plutarch. in Othone, λέγει πολλὰ χόδον ἀργυρῶς καὶ χρυσοῦς περιβάλλειν ἄφρα σολυδίας ὡσπερ ἴδιαι τὸ μύρον ἐκχέοντες, καὶ κατακλύζοντας, argenteos aureosque tubos multis locis repente emississe vnguentum instar aquæ effundentes, omniaque rigantes. Pro mellita veteres libri habent mitellita. Plutarchus lib. 3. Sympos. τότε μύρον πῶτο τ' ἀνδίνης τῷπης ἢ μαρρινοιδίνης ἐν τοῖς χερσὶ ἢ δ' σερανηπλόκων στυδαμοτέρων ἀναδιδωσὶν ἑαδῶν. Simplex est, & infulsus qui τὸ δὴ φαιλῆ μύρον adhibet, cum oleum adhibere debeat. Catullus de vnguento optimo,

Nam vnguentum dabo quod mea puella

Donarunt Veneres, Cupidinesque,

Quod tu quum olfacies Deos rogabis

Totum vt te faciant Fabulle nasum.

Pollux lib. 6. cap. 19. ὅτι ἢ ἢ μύρον ἐν τοῖς συμποσίοις, ὀπμωσίον. μύρον ἡμεγαλίσιον ἀπὸ μεγάλης σικελιώτῃς, ἢ παργονίον ἀπὸ πάργονος ἢ βερένδιον ἐκ λυδίας, νάρδιον, βεβυλωνιακόν, αἰγύπτιον τὸ μέλαν. αἰγύδας ἢ αἰγύπτιον μύρον. μύρα ἢ εἰδεσαν, ἢ βάκκων, ἢ ἀμάρακον, ἢ ἰρίν. ἐκ ἢ κώπρη, ἢ κρίνη μύρον ἀβελανυμῶς ὁ σικυάνιῶς ἀλεξάνδρῳ ἔπεμψε. σπόδρα ἢ μύρον εὐδοκίμου τὸ βασιλείου. De vnguentis vide Dioscoridem lib. 1. cap. 53. & sequentibus, & Pollucem lib. 6. cap. 19. & Plinium lib. 13. cap. 1. 2. 3. 4.

narent, iam vino incalescente. Trimalcio hæc acroamata apud Petron. adhibet,

Memphitides puella, sacris Deum parata, tincta colore noctis

Puer manu loquaci, trementibus labellis.

Iuuenalis Sat. 11.

Forſitan exſpectes vt Gaditana canoro

Incipiat prurire choro.

Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 1. Non defuere qui pſaltiam intromitti peterent, vt puella ex induſtria ſupra naturam mollior, canora dulcedine, & ſaltationis lubrico exerceat illecebris philoſophantes. Ambroſius de Cain & Abel, Saltatrices tonſæ, & criſpantes comam. Athenæus lib. 4. In conuiuio Antonij fuiſſe τὸ ἐξ ἰταλίας ακροάματα, hiſtriones, mimos ex Italia, quos ſuper conuiuium varia recitatu-ros, aut cantu, & iocularibus dictis voluptati futuros accerſuerat. Quoties noua fercula inſerebantur toties hydraulica inſonabant inſtrumenta. Petronius. Proceſſit ſtatim ſciſſor, & ad ſymphoniam ita geſticularus lacerauit obſonium, vt putares Darium hydraule cantante pugnare. Apud Sidonium Apol. lib. 1. ep. 2. Dum epularetur Rex Gothorum Theodoricus nulla organa hydraulica vt apud alios reges ſonabant. Cicero 4. Tuſcul. dixit Cato in originibus morem apud maiores hunc fuiſſe vt deinceps qui accubarent canerent ad tibias clarorum virorum laudes, ac virtutes. Arnobius lib. 4. Scribuntur Dij veſtri in triclinijs cœleſtibus, atque in Chalcidicis aureis cœnitare, potare, & ad vltimum fidibus, & vocum modulatione repleri. Seneca lib. de beata vita. Vides hos eoſdem è lectis ſuis ſpectantes popinam ſuam, au-

res vocum ſono, ſpectaculis oculos, ſaporibus palatum ſuum oblectantes. Liuius lib. 29. Tunc pſaltriæ, ſambucitriæque, & conuiuialia ludionum oblectamenta addita epulis. Ante deuictam Aſiam veterum Romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris, ait Quintilian. lib. 1. Inſtit. cap. 14. Victa Aſia pſaltrias etiam adhibuerunt. Acroamata ſunt propriè ſymphoniaci pueri apud Macrob. lib. 2. Saturnal. cap. 4. Apud Eginghartum Carolus Magnus inter cœnandum aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Plutarchus lib. 6. Sympoſ. cap. 7. Platonis Dialogos dramaticos, non diegematiços pueri diſcebant, & in conuiujs apud viros graues exhibebant. Plinius lib. 9. Poſt cœnam priuati etiam comœdiam, aut lyriſten inducebant, cum lyriſtes in cœnam inductus eſt calceos poſcunt, aut non minore cum tædio recubant. Valerius Maxim. lib. 2. cap. 1. Maiores natu in conuiujs ad tibiam egregia ſuperiorum opera carmine pangebant, vel vt Cicero ait, præclara virorum fortium facinora ad tibiam cantabant, 1. Tuſcula. Sidonius lib. 9. epiſt. 13.

*Pede, voce, veſte Bacchas,
Thymelen, Palenque doctas
Cithariſtrias Corinthus, &c.
Bimari remittat vrbe
Tepidas ad officinas
Digi quibus eanentes
Pariter ſonante lingua
Animata ſila pulſa
Satyris amica nudis, &c.*

Theoſoſius tamen prohibuerat pſaltrias comiſſationibus adhiberi, vt ſcribit Aurel. Victor. Gal-

Coniua ioco mordente facietis.

Et salibus uehemens.

Curtius & natto bucca.

Sat. 3.

Bucca perpetui comites.

Notaque per oppida bucca.

Glof. *τεκαλλοι*, scurræ, copriæ, urbani. Buccæ, & buccellarij, qui aliena bucca, hoc est, quadra viuunt. Buccones *φωδίατοι*, *βυκίονες* buccæ panis *βλωμοί*. *βλωμοῦ* ἄρτοι Athenæo quadrati. Buccones isti ut plurimum erant comedones, glutones: *μεσοδροποχρησις*, ὁ μεσοῦτῳ ἢ δόρτι ἀποπαίρει πρὸς τὸ πάλιν ἐμπιπλαῖς. Eustathio, qui inter cœnandum exonerat ventrem, ut iterum cibis eum oneret. Sutruius Vetus auctor, summates viri simplices facti sunt, ganei. Simpulum, simpulatores, simplones. *φαγάκιες*, *πρώτης φάγῳ*, fagones, οἱ πολλὰ ἐδίοντες, *φαγάσαρκῳ*, γμίας gulofus, *γμίσμα*, πῆρωμα, cibicida, *κατφαγὰς*, *μάκῳ*, *μάρασται*, marsupia ciborum, voragine, currunt ad escas scurræ;

Viniue lurcones, comedones, viniue ventres.

Comedones apud Athenæum dicuntur *ἐπὶ δεῖπνον ἄμαχοι*. *Ælianus lib. 1. Var. ἢ πᾶν ὄπῳ φαγεῖν ἄμαχοι*, inuisti comedones, glutones, *λάσαυροι*, catillones. *Athenæus lib. 12. ἢ τὸ φῶγ τοῖς πολλοῖς λασαυροῦ κενάκασον βρώμα καλέμενον*, cibus lausturo caccabus, quia figuratores os suum inquinabant, ut viderentur caccabi. *κοιλιοδαίμων*, cuius Deus venter est, *παγλωκνισοθήρας πρὸς τὸ φαγεῖν ζῶν*, qui venatur nidorem sartaginis, qui viuut ut edat. *Palladius in histor. Lausf. κοιλίοδακῳ*, *ἐλειογαστρῳ*, *seruus ventris*, *ventre diues*. *Clemens Alexand. καὶ μοι δοκεῖ ὁ τοῦτῳ ἀδραπῳ* ἰδὲν ἄλλο ἢ γὰρ *ἔῃ*, videtur mihi homo iste

iste totus maxilla esse. *πῆλω σῶξοι*, qui inter sartagine aluntur. *Eubulus τεκαλλοποδρέτης* vocat fordidè viuentes, *πιδυάρες*, qui doliarem ventrem habent, *γάστρονας*, *πίθες*, *ἀσιδες*, *δολάκας*, *ventres*, *dolia*, *utres*, *vidulos*, *saccos*, *κνισοκλήκας*, qui lambunt nidorem, *κνισοκόλακας*. Apud Athenæum *ἐφάρζοι* pisciuori dicuntur. *Antagoras Poëta* *ἐκ εἰε ἢ παιδα ἀλεῖλαι ἢ ἰχθῶν*, ἀλλὰ *λῦσαι*, *Non sinebat seruum piscem oleo ungere, sed aqua tantum lauare*. *Quidam λῦσαι ἐλαίῳ*, *lauare oleo* intelligunt. Sed quis fando audiuit pisces oleo, non aqua lotos? *Andocides pictor pisciuornus* fuit, *Philoxenus item Cytherius*, & *Hyperides orator*, qui tantus erat gluto piscium, ut eius causa *larus*, *gauia*, *mergus*, & alix aues pisciuoræ fierent *Syræ*, id est, abstinere piscibus cogerentur, ait ille apud Athenæum, *ὥστε λάρος ἔῃ σῦρος*. *Diocles item Medicus opsophagus* erat, & *Bion pisciuorus*. *Hippocrates lib. 2. de ratione vietus. lib. de aëre & aquis*, edaces vocat *ἀεισητας*, qui ientarent. *Dapinare* autem apud *Plautum* est præbere cibum. *In Captiuis*, æternum tibi dapinabo cibum. *Dapaticè accipiam te*. *Daps δάπνω*, *δαρδύπω* Græcis.

De Scolio.

CAPVT XXXII.

Scoliorum argumenta fuere vitæ præcepta, quæ non nisi à doctis dari potuere. Prætaque illorum septem sapientum dicta continent, quæ *ἀδύνα* seu decantata olim dicta sunt, quia moris erat

ea cantare in conuiujs. Moris item fuit in conuiujs vt saltarent & lasciuia vterentur inconditis corporis motibus. Græci *κολαβρίζειν* & *σκιρτᾶν* dicunt, *κολαβρισμός* genus saltationis lasciuæ. *κολαβεσι* sunt cantilenæ, & cantus.

De Scolio & Cantu.

CAPVT XXXIII.

Multa fuere cantica quibus veteres in conuiujs vsi. Athenis erat canticum Harmodium appellatum, cuius initium, Amantissime Harmodi nondum mortuus es. Erat & Melos Admeti, tertium Lamponis. Suidas in voce Scolion, ἐν τοῖς ἤθ' ἀρωμαῖς σιλωδοῖς ἦδον μέλθ' π' ἀρωμαδῶν ἢ ἢ ἀρχῆ, φίλτατὲ ἀρωμαδῶν ἐπὶ τῷ τέρθικῳ. Plutarchus in Sympos. 1. τὰ σκόλια φασι εἶναι ἀσκήτων ἐπὶ πεποιμηθῶν ἀσφαῖς, ἀλλ' ὅτι παλαιῶν μὲν ἦδον ὠδῶν τ' ἴδεν κοινῶς ἀπώτες μὲν φωνῆ πελαγίζοντες, ἰδιωτέρων δ' ἐκάστῳ μῦθῶν ἀσφαδῶν μὲν ἀσφαῖς. ἐπὶ δ' ἴδον λυράς περιεστράμους. Dicunt scolia non esse genus cantici factum obscure, sed quia primum canebant canticum Dei in commune omnes una voce Pæanem citantes, alterum canticum canebant myrthea corona unicuique data quam asaron vocabant. Doctus canebat, indoctus cum detrectaret dictum scolion. Ita & Hesychius σκόλιον τὴν περιεστράμωσιν ὠδῶν, ἢ διὰ τ' ἢ μελοποιίας ἔχον ὅτι σκόλιον ἦν, ἀλλ' ὅτι ἐκ ἀπῶτες ἦδον αὐτὰ, ἀλλὰ μόνον οἱ σιωποῖ. Scolium canticum vocant coniuiale, non propter modum carminis, quia flexuosus esset, sed quia non omnes canebant eiusmodi cantica, sed soli docti. Aristides in Eteonem,

καλὸν δ' ἢ ἔτεῶνα ἐν σχολίοις ὡς ἀρωμαδῶν ἄδειν, pulcrum Eteona in Scolijs vt Armodium canere. Clemens lib. 2. Pædag. cap. 4. ἄλλῃ μὲν καὶ τὰς συμποτικὰς ὠδῶνας ἑβραϊκῶν κατ' εἰκόνα ψαλμῶν ἄσμα τὸ καλέμενον σκόλιον ἦδον κοινῶς ἀπάντων ἅμα φωνῆ πελαγίζοντων, ἔστιν ὅτε δ' περιεστράμωσιν καὶ ἐν μέρει τὸς περιεστράμους ἢ ὠδῶν. οὐ δ' ἢ μικροτέρως αὐτῶν καὶ ὡς λυράν ἦδον. Græci in conuiujs ad morem Psalmorum Hebraicorum canticum canebant dictum Scolion canticum communiter, omnibus simul voce pæanem citantibus, interdum & inuoluentibus propinationes in parte cum cantico. Qui Musica scientiores erant canebant etiam ad lyram. Hesychius, ἐθ' ἢ ἢ ἐν τοῖς συμποσίοις τ' μὴ διωκόμενον ἄσμα δειφῆς κλάωσιν ἢ μῦθῶν καλόντα ὡς αὐτὸν ἀείδειν, ἄλλ' ἢ πελαγίζοντα, ἢ π' σκόλιον γεραμμένον εἰς αἰάντα. Moris fuit in conuiujs vt qui canere non posset, lauri ramum aut myrthi capiens apud se caneret, Ajax fili Telamonis, aut aliquod Scolion scriptum in Aiantem. Idem, Ἀρωμαδῶν μέλθ' τὸ ἐπὶ ἀρωμαδῶν ποιηθῆν σκόλιον ὡς καλλιγράφα. Armodij carmen Scolium factum à Callistrato in Armodium. Pollux lib. 6. cap. 10. ἄσματα, καὶ σκόλια παρειαία, καὶ μῦθῶν πῆρες ἐπιπέδια περιεστράμους, καὶ ἐκπομάτια, καὶ λυράν ἄδειν ἤξιον. Cantica & Scolia inter vina, & myrtheam coronam quidam à dextro latere circumferentes, & pocula & lyram rogabant conuiuias vt canerent. Plato in Protagora, οὐ ἀκκοίνας ἐν τοῖς συμποσίοις ἄδοντων ἀνθρώπων τῦτο τὸ σκόλιον, ἐν ᾧ καταρτυθῶσιν αὐτοῖς, ὅτι ὑμναῖον μὲν ἀείδον ἔστι, τὸ δ' ἰδιωτέρων καλὸν ἡμῶν, πέτον δ' τὸ πᾶσιν ἀδύνατον. Te auduisse in conuiujs canentes hoc Scolion, optimum esse integra valetudine frui, deinde pulcrum esse, tertio diuitem sine fraude. In Apopthegmatis regum Plutarchus, ἐν δ' συμποσῶν λυράς συμπεφερομένης καὶ ἄδοντων ἰστέρας,

ἐφ' ἑαυτοῦ, in conuiuio cum lyra circumferretur, & canerent ordine. Cicero 1. *Tuscul.* Solitos esse in epulis canere conuiuas ad tibicinem de clarorum hominum virtutibus. 4. *Tuscul.* Mos epularum hic fuit, ut deinceps qui accumberet, caneret ad tibiam clarorum virorum laudes. Hefychius περὶ φρεσὶν ἐν τοῖς συμποσίοις ὅτι δεξιὰ τὸ πάλαι κιδάραν, εἴτα μὴ ῥίβνυ πρὸς βῆ ἡδον. *Circumferbant in conuiujs citharam & myrtheam coronam ad dextrum latus ad quam canebant.* Demosthenes de falsa legat. honesta mulier refugit accumbere, κατὰ κλίμακα, & canere in conuiuio, quæ tamen ἠσυχῆ, & tranquille comederat. Hefychius scribit lauri, aut myrthi ramum ἄλλ' ἢ πότον διδόναι σωηδῆς, inter vina dare moris fuit accumbentibus per vices, ἡδὲ ἢ ἄου ἀντὶ τῆ βαβίτης, vt canerent, dabatur, inquam, ramus ille loco barbiti. Manilius,

Ille dabit cantus inter conuiuia latus.

Seneca cap. 11. de vita beata, Vides hoc è suis lectis spectantes populum suam, aures vocum sono, spectaculis oculos oblectantes. Sidonius epist. 2. lib. 1. Intromittuntur inter cœnandum mimici sales, ita vt nullus conuiuia mordacis linguæ felle feriat. De conuiuio Theodorici Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 4. Delectatus inter cœnam pueris symphonicis. Quintilianus lib. 1. cap. 10. Inter conuiuia laudes heroum ac Deorum canebant. Virgil. lib. 1. *Aneid.* in epulis Didonis de citharædo Iopa.

— cithara crinitus Iopas

Personat aurata docuit que maximus Atlas

Hic canit errantem lunam, Solisque labores.

Moris autem fuit in epulis, vt post cœnam circumferretur lyra, quam cum respuisset Themistocles,

stocles, quia lyra canere nesciret, indoctior habitus est. In Romanorum epulis fides ac tibia adhibita, teste Cicerone 1. & 4. *Tusculana.* Romæ olim conuiuæ ipsi canebant ad tibias clarorum virorum laudes, sub Imperatoribus etiam sambucistræ adhibita. Ammianus Marcel. lib. 30. Quumque apponerentur exquisitæ cupediæ, & ædes amplæ neruorum articulato, perflatileque sonitu resultarent. Silius lib. 6. de Duillio.

Cui nocturnus honos, funalia clara, sacæque

Post epulas tibicen adest.

Horatius lib. 3. Od. 2.

— — — tique testudo

Diuitum mensis, & amica templis.

Apud Sueton. lib. 6. cap. 21. Nero reliquam diei partem per organa hydraulica noui & ignoti generis circumduxit. Apud Petronium hydraulæ in conuiujs laudantur. Achilles Statius de Clitophonte & Leucipe, ἢν δ' ἀκῆσαι δέλης τῆ ὕδατος λαλοῦντ' ἢ μικρὸν ἀνάμεινον ἐκπιπέτους τὰ ὄτα. ἐπειδὴν δ' (ita lego) ἔλθ' ἢ ἀνεμ' εἰς τὰς δίνους ἐρπίση, τὸ ἢ ὕδατος ὡς χορδῆ κρέει, τὸ ἢ πνεῦμα τῆ ὕδατος πηκτρον γίνει, τὸ ἢ ῥεῦμα δ' ὡς κιδάρα λαλεῖ. *Si volueris audire aquam loquentem expecta paulum apertis auribus. Quum enim exigua ventus in vortices aque inciderit, aqua vt chorda tinnit, fluctus vt cithara loquitur.* Apud Virgilium in conuiuio Didonis, Iopas, apud Homerum in epulo Alcinoi Demodocus canunt. Valerius Flac. lib. 1. *Argonaut.*

Vinaque, & aquareos inter cum coniuge ciues

Eacides, pulsæque chelyn post pocula Chiron.

Lib. 3. *Argonaut.*

— — — & insignem cithara, cantique fluenti.

Dorcea,

Dorcea, qui dulci festis assistere mensis

Pectine, Bistonis magna post ausus alumnus.

Apud Plutarch. in apophthegm. Philippus Macedo inter cœnandum reprehendit cantorem, cui ille, ne tantum mali tibi ô Rex eueniat, vt ista melius me noris. Symphoniaci pueri Romæ erant in deliciis vt Cicero pro Milone, & *Att. 6. in Verrem*, qui symphonicos sex cuidam amico suo Romam misit muneris. Seneca *epist. 84.* In comissionibus nostris plus cantorum est quam in theatris olim spectatorum fuit. Macrobi. *lib. 2. Sat. cap. 4.* Delectatus erat inter cœnam symphonicis Toranij Flacci mangonis, atque eos frumento donauerat; quum in alia acroamata fuisset liberalis. Gellius *lib. 1. cap. 11.* fistulatores, fidicines, tibicines lasciuientium deliciæ conuiuiorum. Claudian. *lib. 2. Siliicon.*

— nullo citharæ conuiuia cantu,

Non pueri lasciuia sonant.

Martial. *lib. 3. epig. 62.*

Canica qui Nilis, qui Gaditana susurrat.

Vide, si tanti est, quæ de hoc genere diximus in Theatro nostro:

De Libatione.

C A P V T X X X I V.

VEteres in epulis soliti Diis libare ex patera leuiter vini aliquid defundentes vel in mensam, vel in terram. Virgil.

In mensam lati libant, diuisque precantur.

Lib. 5.

Lib. 5. Æneid.

Hic duo ritè mero libans carchesia Baccho

Fundit humi.

— exâque salsos

Porricit in stucius, & vina liquentia fundit.

Pateram mero implebant, tum Deos affabantur, deinde fundebant aliquid humi, denique bibebant.

1. Æneid.

Hic regina grauem gemmis auròque poposcit,

Impleuitque mero pateram, quam Belus & omnes

A Belo solui. Tum facta silentia tectis.

Iuppiter hospitibus nam te dare iura loquuntur, &c.

Dixit, & in mensa laticum libauit honores,

Primâque libato summo tenuis attigit ore.

Tum Butia dedit increpitans.

Diis μικρὸν κρείας in patella inferebant, de patera vinum fundebant. Ouidius *lib. 6. Fastor.*

Fert missos Vestæ pura patella cibos.

Perf. Sat. 3.

Cultrixque foci secunda patella.

Quia ad focum Diu lares. Lucianus in *Necricis*, ἢ κλειὸν ἀνέδοντες ἐν τοῖς συμπόσις μεγάλη τῆ φωνῆ ἐπιχρῶτό μοι τ' ἀραδά. Et libantes in conuiujs magna voce mihi fausta omnia precabantur. Liuius *lib. 39.*

In conuiujs bene precari, libare diis dapes mos est. Varro in Manio, oportet bonum ciuem legibus parere, Deos colere, in patellam dare μικρὸν κρείας.

Athenæus *lib. 4.* ἀνέδου θεοῖς. Vnde tibicen ut plurimum accinebat libationi. Plutarchus *Symphos. 1.*

Postquam mensæ sublatae sunt, & coronæ à Melissa datae, ἡμεῖς μὲν ἐσπίουμην, ἢ δ' αὐλατεῖς ἐπιφθύξαμεν μικρὰ τ' ἀπονδαῖς, nos quidem libauimus, tibicina autem pauca admurmurans libationibus. Libabant

X x x x

enim

Homerus,

ἐποίησαν κρητῆρας ἐπιτεφίας οἰνοῖς,
λαίξον δ' ἀδωνάτοισι θεοῖς.

Statuerunt crateras vino coronatos, & libarunt Dijs immortalibus.

De Griphis.

CAPVT XXXV.

Proponebantur ænigmata, & griphi in conuiujs ludicri & literati, quos qui soluisset carnis exquiritis donabatur, qui non soluisset poculum aquæ falsæ bibere iubebatur. Pollux *lib. 6. c. 19.* γέφθ' αἰνιγμα πωδῖαν ἔχει, καὶ πωδῶν. ὁ γὰρ λύσις γέρας εἶχε κριάων τινα σελιφάρων, ὁ δ' ἀδωνάτης, ἀλιῆς ποτήριον ἐκπέειν. Nomen griphi factum à griphis piscatorijs, ἀλιθτικοῖς. Post epulas alij cecinere ad lyram, alij ῥῆσιν εἶπον, elegans aliquod veterum dictum, quidam griphos proposuere & sirpos. Cleobulina, ænigmata proponere solita erat apud Athen. γέφθ' ἀββλημά ἐστι πωδικὸν πορσακτικὸν ἦ δὲ ζήτησις ἀρεῖν τῇ δαυοῖα τὸ ἀββληδὲν τιμῆς, ἢ ἀπζημίω χρεῖν εἰρημίον. Griphus est coniuualium quaestionum species propria, ænigmati simillima, rem quam significat ambagibus de industria regens. Athenæus *lib. 10.* γέφθ' λέγεται ὁ δύσκολθ' καὶ συμπλεγμένθ' λόγος ὁ ἔχειν πᾶδος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. Est sermo, & problema. Pollux ζήτηματα συμποτικῶ ἢ κηλικησ τριβuit in ænigma & griphum. Ænigma lusum πωδῖαν habuit, γέφθ' & lusum & studium, πωδῶν ob res graues & serias. Athenæus griphorum

ζήτησις

ζήτησιν non alienam esse ait à philosophia. Idem *lib. ult.* Muria infundebatur in eorum poculum qui præstare non potuerant quod iussi erant. Antiphanes,

ἀλιῆς ἔχειν πωδῖαν ποτήριον.

Hesychius iis qui soluissent griphum scribit merum dari solitum, alijs aquæ cedunt. Eustath. ad 24. *Odyssæa*, γέφθ' δύσκολον ζήτημα, ὃ ἐν συμποσίῳ ἔλεγε πρὸς πορσακτικὸν φιάλῃς οἶνε γυμῶσι καὶ ὀβελισσάμενθ' τὸ ἀπορηδὲν ἐξέπινον, Griphus difficilis quaestio fuit quam proponebat aliquis poculo pleno vini proposito quod ebibeat qui quaestionem soluerat, &c. Vide griphorum exempla apud Athenæum *lib. 10.*

De Consultatione in Cæna.

CAPVT XXXVI.

Inter vina Græci & Persæ de rebus grauioris negotij consultabant. Homerus,

— δαίνυ δαῖτα γέροισι
πολλῶν ἀρομηδῶν, τὰ πίσιται ὅς κεν ἀρίστῳ
βελῶν βελῶσθ.

Da epulum senioribus. Parebis illi ex multis congregatis, qui melius consilium suggesserit. Persæ inter vina de rebus magnis consultabant, quia cum vino animi incaluisent geterosius consilium se capturos putabant. Sed ieiuni mane, quod in vino deliberatum erat, maturius expendebant, ait Xenophon. Plutarchus 6. *Sympos.* Apud Cretas erant Andria, apud Lacones Pheiditia, in quibus quæ secreto haberi volebant, de iis consultabant,

& Aristocraticam rationem obrinebant, vt Athenis Prytaneum, & Thesmothesium. *ἡ δὲ κρήσις ἀνδρῶν καλέμενα, ἡ δὲ λάκωσι φρεσίτια, βυλδωπρίων ἀπορήτων, καὶ συνεδρίων ἀεισοκρατικῶν τάξιν εἶχεν, ὡς ἀδελφῶσι πρυτανεῖον καὶ δημοδῆσιον.*

De Militari conuiuio.

CAPVT XXXVII.

ROmæ moris fuit vt tempore cœnæ ad tabernaculum Imperatoris omnes tubicines, & cornicines tuba canerent, & buccina. Polybius *lib. 6.* ἐστὶ γὰρ ἔθος Ῥωμαίοις καὶ τῶν δειπνῶν κερὰν τὰς βυκκινὰς καὶ σαλπικτὰς πάντα σημαίνειν. Plutarchus *συμπόσια στρατιωτικὰ καὶ παρεμβολικὰ.* Plato *lib. 3. de Rep.* Homerus *ὅτι στρατιῶς ἐν τῷ πρῶτῳ ἡρώων ἐστάσεσι ὅτε ἰχθύσι αὐτὰς ἐστά, καὶ ταῦτα ὅτι θαλάττῃ ἐν ἑλλησπόντῳ ὄντας, ὅδ' ἐφθοῖς κρέσσιν, ἀλλὰ μόνον ὀπλοῖς.* Militaria conuiuia vocat & castrensia. Homerus in epulis Heroum neque piscibus eos vti ait, neque carnibus elixis, sed assis licet essent in mari Hellespontiaco. Iam subiiciam pauca de obsonatoribus, cocis, & aliis cœnarum ministris, tum de vasis culinariis, & poculis, & argento escario & potorio. Olim finito conuiuio acclamatum, *ὦ πικρὸν* aut *ποικόν*, cuius rei causam explicat Athenæus *lib. 15.* Heraclides Ponticus ait Apollinem super libatione ter dixisse, *ὦ πικρὸν.*

DE

DE CONVIVIIS
LIBER QVARTVS.

PROLVSI O.

BRIETAS apud eos frequentior est quorum regio vini ferax non est, ob iniuriamaëris, & vim frigoris. Vbi vini copia est raro videas homines alicuius dignationis ebrios. Scythæ vino parum assueti ob intemperiem cœli, & asperitatem soli, bibacissimi erant. Itaque cum Cyrus in Scythiam irrupisset, Thamyris regina Scytharum filius adolescens, veluti ad epulas, non ad prælium venisset, ommissis hostibus, infueto barbaros vino se onerare patitur, quod eo fini Cyrus in via exposuerat, priusque Scythæ ebrietate, quàm bello vincuntur, apud Iustinum *lib. 1.* Cur autem vigor corporis & animi langueat ebriis, exponit Lucretius *lib. 3.*

*Denique cur hominem quum vini vis penetravit
Acri, & in venas discessit diditus ardor,
Consequitur grauitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, tardescit lingua, mædet mens,
Nant oculi, clamor, singultus, iurgio, gisunt.*

Quia cerebrum vaporibus vini offunditur, & spiritus quatiuntur. Plurique viri fortes meri bibones fuere, Hercules, Darius, Alexander, Philippus pater

ter eius, Xenagoras Rhodius apud Ælianum *lib. 12.*
Variar. ἀμφορέως dictus, amphora, Diotimus Athe-
 niensis χώνη, infundibulum. Bene Seneca *epist. 83.*
 Quum propinationes tuas strati somno, ac vomitantes recusauerint, quum nemo tam vini capax fuerit, vinceris à dolio. Vinolentiam crudelitas sequitur. Violatur enim, exasperaturque sanitas mentis. Ut difficiles faciunt oculos diurni morbi etiam ad minimam radiorum Solis offensionem, ita ebrietates continuæ efferant animos. Nam cum sæpe apud se non sint, consuetudine insanix durata vitia vino concepta etiam siue illo valent. Tentantur pedes, lingua non constat. Si quid ab ebrio peccatum est, bis puniri debet. Aristoteles *2. Politic. cap. ult.* Pittaci lex, τὸς μεθύοντας ἂν πικροῖσι, πλείω ζήμιαν ἀποτίθην ἢ νηφόντων. διὰ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας, ἢ νηφόντας, ἔως πλεῖστον ἀπέβλεψεν, ὅτι δὲ μεθύοντι ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον, *Ut ebrii si quid peccauerint, amplioretmultitiam soluant, quam sobrii. Quia enim plures iniuriosi sunt ebrii quam sobrii, non respexit ad veniam, quasi danda sit ebriis, sed ad utile.* P. tamen Mimus dixit,

Absentem ledit, cum ebrio qui litigat.

Dicebat Xenophon in *Oecumenico*, δέλιος εἶνε ἀκρατεῖς, ἢ αὐθιμῶ ἐπιμαλεῖς ποίησαι. τὸ γὰρ μεθύειν λήθην ἐμποιοῖ πάντων ἢ πρὸς τὴν δρομῶν, *Seruos vini intemperantes, non possis industrios, & sedulos efficere. Ebrietas enim obliuionem affert eorum qua fieri oportet.* Pythagoras, μέθην μαρίας μελέτη, *Ebrietas furoris meditatio est.* Arcefilaum qui nimio vini hauustu sibi mortis causam attulerat Laërtius eleganti epigrammate perstringit,

ἀρεκε

ἀρκεσίλαε τί μοί τι τοσέτον ἄκρητον ἀφειδῶς
 ἔασσασ, ὡσε φρενῶν ἐκτὸς ὀλέθου εἶν.
 οἰκτεῖρα ἔ τούτων ἐπὶ δάνας, ἀλλ' ὅτι μέσους
 ὕβρατος ἔ μετέην χροσιμῶν κώλικι.

*Arcefilaë cur tam largiter merum haussisti, ut mentis ex-
 pers perieris, non tantum me tua mortis miseret, quam
 quod Musis iniuriam fecisti potu immoderato.* Apud
 Ælian. *lib. 3. varia,* Alexander πολυπότης πολυπρωσίας
 ἀγῶνας, certamina plus bibituris posuit. Quum per-
 potasset apud Perdiccam, altero die crapulam
 edormiuit. Item apud Eumæum cum pergræcatus
 esset. Iuuenal. *Sat. 6.*

— *Quid enim Venus ebria curat?*

*Inguinis, & capitis qua sint discrimina nescit.
 Grandia que mediis iam noctibus ostrea mordet,
 Quum persusa mero spument unguenta salerno,
 Quum bibitur concha, quum iam verrigine relictum
 Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.*

Theocritus,

ἄκτος ὁ τῷ βασιλάχου, παῖδες, βίβου, ἔ μελεδωίνῃ
 ἔ τὸ πλεῖν ἐρχώτα, πέρσει γὰρ ἀφρόνον αὐτῷ.

*Optabilis est rana vita, non sollicita est de eo qui bibere
 infundat, largè adest ei quod bibat.* Plato ebriis sua-
 debat ut se in speculo spectarent, fore enim ut tali
 deformitate abstant, συνεβόλαε κροτοπίριζεας,
 ἀποσησέας γὰρ ἔ τοιαύτης ἀημοσώλης. Seneca *epist. 93.*
 Non est animus in sua potestate ebrietas deuinc-
 ctus. Ut musto dolia ipsa rumpuntur, & omne quod
 in imo iacet in summam partem vis caloris eie-
 ctat, sic vino exastuante quicquid in imo iacet
 abditum effertur, & prodit in medium. Onerati
 mero ut non continent cibum vino redundante,
 ita ne secretum quidem. Omne vitium ebrietas, &
 X x x x 5 inten

intendit, & detegit, obstantem malis conatibus
 verecundiam remouet, non facit ebrietas vitia,
 sed prodit, quicquid mali latebat emergit. Adiiice
 vertiginem capitis, testa ipsa mobilia velut aliquo
 turbine circumagente totam domum, stomachi
 tormenta, quum efferuescit merum. Laërtius scri-
 bit legem Solonis fuisse τῶ ἀρχοντὶ αὐτῶ μεθύων λιθηρῶ
 δάνατον ἢ τῶ ζυμῶν, Praetorem qui ebrius deprehen-
 sus sit morte muliandum. Plautus in Curculione, No-
 men est lenæ multibiba, atque merobiba, quasi tu
 lagenam dicas, vbi vinum solet Chium esse. Lena
 ait, flos veteris vini meis naribus obiectus est.
 Eius amor cupidam huc me per tenebras prolicit.
 Salue anime mi liberi lepos vt veteris vetusti cu-
 pida sum. Nam omnium odor vnguentum præ
 tuo nausea est. Tu mihi stacte, tu cinnamum, tu ro-
 sa, tu crocum, & castia es, tu bdellium. Vide vt
 ingurgitat impura in se merum auariter plenis
 faucibus. Ennius in Athamante,

*His erat in ore Bromius, his Bacchus pater,
 Illis Lyæus vitis inuentor sacrae,
 Tum pariter euas, euhæ, euhæ, prius,
 Ignotis inuenit cœtus alierna vice
 Inibat alacris Bacchico insultans modo.*

Horat. lib. 1. Carm.

— natis in usum latitæ scyphis
 Pugnare Thoracum est, tollite barbarum
 Morem, verendumque Bacchum
 Sanguineis prohibete rixis.

Denique Isidorus lib. 3. ep. 412. ὁ φίλον ὄσω αὐ-
 πλείως ἐκπῆ κώλικας, τοσούτω πλείοναν ἰσχύει, ὅτε ἐρασι-
 χήματ' ὄσω περ αὐτῶ πλείω συνάγη, τοσούτω μάλλον
 ἀνάγκη ἢ ἐπιθυμία ἢ χύμιον, Merobibi qua plures
 calices

calices obduxerint, eo plures ducere cupiunt, & auarus
 quo plura congesserit, eo amplius fornacem cupiditatis
 accendit,

*Hoc dispar, vinum quod qui bibit, amphora plena est.
 At siliens auri quo plus bibit, hoc magis ardet.*

Seneca lib. 4. question. Natural. eos insectatur qui
 bibunt niuem vt vini ardorem vel restinguant, vel
 accendant. S. Hieronymus epist. 10. Parcus venter,
 & semper esuriens triduanis præfertur ieiuniis.
 Multo melius cottidie parum, quàm raro satis su-
 mere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descen-
 dit in terram. Subitus, & nimius imber in præceps,
 arua subuertit. Non Æthnæi ignes, non Vulcania
 tellus, non Vesuuius, & Olympus tantis ardoribus
 æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapi-
 bus inflammatæ. Nihil adolescentibus vtilius quàm
 esus olerum. Legumina quia inflant castitati ad-
 uersantur. Esai. cap. 5. *Va qui potentes estis ad biben-
 dum vinum & miscendam ebrietatem, Quia ex vino
 luxuria, inquit Paulus. Epicharmus ἐκ ποσίου κώ-
 μῃ, ἐξ κ. θανάσι, ἐκ θανά. δίκη, ἐκ δίκης καταδίκη,
 ἐκ ὃ κατ. πέδαι τε ἢ σπάκελ ἢ ζυμῶν, ἢ περιμῶν.
 Plato, ἀρεστῶ κρατῆς ὑγείας, δ' ἀστερῶ ἐρωτῶ, πεί-
 τῶ ὑπὸν, τέταρτῶ ὑβρείως, πεμπτῶ βροχῶν, ἑκτῶ κώμων,
 ἑβδμῶ ὑπὸ πτωχῶν, ὄγδοῶ μαρίας. Addo ἕκτατον νόσον,
 ἢ θανάσι. Ex vini potu comessatio, ex comessatione
 furor mentis, ex furore iudicium (dixerim, ex
 furore inexpiabile scelus, ex scelere iudicium) ex
 iudicio condemnatio, ex condemnatione compe-
 des, ex compedibus putredo ossium, sideratio,
 multa, mors, aut repentina turbatio. Plato, pri-
 mum poculum est sanitatis, alterum amoris, ter-
 tium somni, quartum iniuriæ, quintum clamoris,
 sextum*

sextum comestationis, septimum verberum, & cicatricum, octauum furoris, nonum morbi, aut mortis.

De Obsonatore.

CAPVT I.

AD conuiuia multi ministri operam suam contulere, in primis obsonator, de quo Martialis *lib. 14.*

Dic quotus es, quanti cupitis cœnare, nec unum

Addideris verbum, cœna parata tibi est.

Obsonatores dicti macellarij. Sueton. *lib. 1.* Julius Cæs. ea quæ ad epulum pertinebant macellariis oblocauerat. de Vespasiano *cap. 19.* Rectè & dapfille conuiuabatur, vt macellarijs adiuuaret. Græci ἀγοραστήν vocant. Athenæus *lib. 4.* ἀγοραστής ὁ τὰ ὄψα ἀνέμειλος. Aristophanes ἐφάνην indigerat eum qui præstinat, & emit opsonia. Alius est ἄψοπος, obsonia faciens. Plato *in Gorgia*, θρασίον ὁ ἀρτοποιός, ἔχ μίδικος ὁ πτωχὸς ἄψοπιῶν σιωγηραφός πτωχὸς σικελικόν, ἔχ σάραμχος ὁ κέπικλος, ὁ μὲ ἀρτος θαυμαστὸς παρεσυνδασεν, ὁ δὲ ὄψον, ὁ δὲ οἶνον, *Thearion panifex, & Mithacius qui culinariam Siculicam scripsit, & Sarambus caupo, primus panes mirabiles præparabat, alter obsonia, tertius vinum.* Plautus *in Milite*, vel primarium parasitum, atque obsonatorem optimum. Procopius *lib. 3. Persico*, Optionem vocat obsonatorem, fortè quia optabat, & eligebat obsonia. ἰωάννην παρέδωκεν, ὅς οἱ ἐπιμελεῖτο τὸ πλεῖστον τῶν εἰκίαν δαπάνων, ὅππῃονα σῆτον καλεῖσι Ῥωμαῖοι. *Ioannem tradidit cni cura sum-*
mittit

uum domesticorum. Clemens *lib. 1. Pædag.* Obsonatores vocat τὰς πολυπαιγμονέντας τὰς ἐν πορθμῷ σικελικῷ συμπαίνας, qui curiosè inquirunt miranas freti Siculi, aut certè eorum dominos. Parasitorum erat obsonare, Plautus *in Milite*, ipsi obsonant quæ parasitorum antè erat prouincia. τέχνη ἄψωντικὴ ars obsonatrix. Fuit propria obsonatorum qui si emerent carius, dicti δυσώγοι, ὅτι τὸ πολέμῳ δυσώγον, ait Athen. *lib. 7.* Apud quem Antiphanes, σὺ δὲ ἀγοράσεις ἡμῖν λαβὼν τόδ' ἀργύριον, *Τι nobis emes hoc argento.* Itaque qui nullum vnum, ὁ pluribùsve n. s. præstinabant, prius obsonatori pecuniam numerabant, qui ἐφρονόπωλην daret. Glossæ tamen ἐφρονοπόωλην vocat macellarium quum vulgo macellarius dicitur obsonator. Sanctus Ambrosius *lib. de Elia, & ieiunio, cap. 8.* Obsonator est qui antequam luceat fores pulsat alienas, & tanquam bellum aliquod imminet excitat dormientes. Turbatum vides, anhelantem aduertis, interrogas quæ causa sit perturbationis, Poscit, inquit, Dominus meus vbi vinum melius veneat, quærit vbi durior vulua curetur, vbi iecur mollius, vbi Phasianus pinguior, vbi piscis recentior. Ad obsonatorem pertinent cuppedinarij dicti à fore cuppedinis apud Terentium *in Eunicho*, Vbi cuppediæ venibant, cetarij, ταραχοπόωλαι, salsamentarij, qui Athenis vilissimi, quia salsamenta seruoꝝum cibus, coqui factores, piscatores, aucupes, panifices, dulciarij, lactarij, fictores, structores, carptores, chironomontes, scissores, quia obsonator hæc omnia prospiciebat Domini voluntate, ἀλλαντοπόωλαι, factores viles, piscatores ἐπακτῆς. διμυρῶς seu fictor dicitur qui πέμματα, seu bellaria struit.

De Cocis.

CAPVT II.

Coquus præerat ὁ ἄρτυκῆ, seu condituræ obsoniorum. Dicitur μάγειρος. Δελφοὶ μάγειροι, ἢ καρυκοποιοὶ condituræ ciborum præpositi. Glossæ, ἐλεως μάγειρος, ἐλεως τράπεζα μαγειρικῆ, Eleatrius, coquus, elea mensa culinaria. Iuuenalis Sat. 9.

— Archimagiros ponit.

Sarambus & Thearion coqui Dionysij tyranni vt Tzetzes Chiliade 10. Dædalus & Thymbron nobiles coqui, de quibus Athenæus lib. 9. & 14. ὁ ἄρτυκός ὁ ἄρτυκός. Iuuenal. Sat. 4.

Multa videmus

Quæ miser & frugi non fecit Apicius.

Verus Scholiast. Apicius auctor præcipiendarum cœnarum scripsit de iusculis. Coquus μαθησάζι, ait Eustathius, τὰ τεστὸν οὐκ ἀνάξιμα καὶ ἄνυλον, πᾶν ποιοτελές ἐδεσμα, dicitur ἀπὸ τῆς μάγειρον ἢ μακωσάζι, Μαθησάζι, hoc est præparat omnem cibam dapsilem, iuculentum, & opiparant esui aptum. Mithæcus fuit insignis coquus de quo Maximus Tyr. Serm. 34. ὁ δὲ μαθησάζι ὄψον, à Mithæco obsonium, à Sarambo vinum, à Cono ἑταίρας, à Melesio cantum, ὁ δὲ ἄνυλον. Eustathius propriè ὄψον vult esse τὸ σίτην ἡδυσματά, quia ferè delicia in vsum venerunt ὄψον τὸ ὄψον ποτε εἰς χεῖρον ἐλθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ τοιαῦτα ὅτι τρυφῆ. ὄψον propriè pisces. Idem, ἐλεως ὁ μάγειρος ὄψον τὸ ἐλεον ὃ δὲλοι τῶν μαγειρικῶν τράπεζων. Id in primis agebat coquus vt posset gustum conuiuiarum. Posidippus, ἢ τὰ σῶματα γίνωσκε τῶν κἀκλιμένων, ποτὶς ὄψον

& gustum eorum qui vocati sunt. Diphilus, τὸ ὄψον ἐδωμένων τὰ σῶματα ἀγεσθῆναι. Ante nosse palatum conuiuiarum. Martialis,

Non satis est ars sola coquo, seruire palato,

Atque coquus Domini debet habere gulam.

Ausonius in Ephemeride coquum alloquitur.

An vegeto madeant condita obsonia gustus

Fallere namque solent, experiendo proba.

Concute feruentes palmis voluentibus ollas

Tinge celer digitos iure calente tuos,

Vibranti lambat quos humida lingua recursum.

Seneca ad Heluiam. Apitius scientiam popinæ professus disciplina sua sæculum infecit, qui ingens capitolij vesticigal singulis comissionibus hausisset. Liuius lib. 39. Antiocho victo tum coquus vilissimum antiquis mancipium, & æstimatione, & vsu in pretio esse, & quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta. Conducebantur coqui de foro apud Plautum, in Anulularia. In colloquio quotidiano vt instruat ἄριστον, prandium, eunt ad κρεοπωλείον, emunt carnes, aut pisces decem denariis, ad λαχανοπωλείον emunt olera, poma, ficus, mala Persica, pyra, tubera, λάχανα, ὀπώρας, συκώμιννα, σῦκα, κῆλα περσικῆ, ἄπνυς, τεκλῶκια. Athenæus lib. 7. nomina refert coquorum excellentium, coqui discebant duos annos habentes cincticulum, ἐμάδων ἐν ἔτησι δύοιν ἔχον περζωμα. Idem lib. 14. μάκων, ἢ τέληξ, coquus, κερυξ coquus, τὸ πῦρ πωλιτικὸν μάγειρον κιασῶνα, τὸ δὲ ὀπτόπον τέληξα, Mæson coquus vrbicus, tettix externus. Festus, Mæson persona comica aut coei, aut nautæ. Hesychius μάκωνες οἱ κορυφαῖοι τῶν μαγειρῶν, ἢ οἱ τεχνίται, Μύσωνες principes coquorum. Alibi, Athenis tettiges hospites coquorum serui, τέληγες οἱ τῶν μαγειρῶν

μαγείων ἑσπερίῃ ζῆνοι, οἱ δ' ἐντόποι, μαίονες, *indigenæ Masones*. Veteres Coci rituum sacrificandi & πέσις διπλῆς notitiam habuere. Olympias in epistola ad Alexandrum, *ὡς τετραπομῆνυ γὰρ μάγειον αὐτῷ πατρίδω διπλῶν ἔμπειρον, ἢ μήτηρ φησὶ, πελιγαν δ' μάγειον λάβε πατρίδω δ' μὲν εὖς. ἔτι δ' οἶδε τὰ ἑρὰ σε τὰ πατρίδω, ἐν ἑσπερίῃ*. Nam cum Alexander hortatus eam esset ut ad se mitteret coquum sacrificiorum peritum, mater ait, accipe coquum Pelignam à matre tua. Ille enim scit quomodo sacrificia tua patrita immolentur. Plinius *lib. 18*. Romani veteres coquos non habebant in seruitiis, è macello conducebant. Seneca *epist. 13*. Quàm celebres culinæ sunt, quanto circo nepotum focos iuuentus premit. Dio *de Apitio*, ἰδὼν ὅτι διακοσίαι καὶ περὶ πένοντα αὐτῷ μυριάδες ἐπ' αἰετέων, ἑαυτὸν λιμῷ διεφθέρει, *Videntis ducentas quinquaginta sibi drachmarum myriades superesse tantum, seipsum fame confecit*. Isidorus *lib. 20. cap. 2. & 30*. Apitius primus coquinæ apparatus instituit. Vide apud Athenæum *sub finem lib. 14*. laudationem coquorum. Seneca *ep. 15*. præfectos popinæ, culinariæ artis magistros vocat. Venantius, de coquo,

De flammis ardente manu qui diripit escas,

Corde niger, fumo sparsus, fuligine tinctus.

Et cuius facies cacabus aliter adest.

Cssi sua ferruginum pinxerunt arma colorem.

Frixura, cucuma, stapha, patella, tripes.

Coqui furaces erant. Si quid grauius deliquerant in puteum, id est in locum subterraneum mittebantur. Plautus *in Aulularia*, comprehendite, vincite, verberate, in puteum condite. Nisi vnum hoc faciam, ut in puteo cœnam coquat. Idem

in

in Casina, Vide fur ut sentes sub signis ducas, quia sentes retinent, ac configunt aculeis vestimenta. Vide apud Eustathium *pag. 872*. nomina vasorum quibus coqui vsi. Delij coquis suis nomina indiderunt à ministerio. Magafides coqui quoddam in sacris epulis totos dies mazas subigerent, τὰς μάζας ἐν τῷ δόναυς τείνοντες. Putem dictos Mazidas, non magazidas, sicut Gongyli dicti qui γογγύλας μεμαζμένους γυναιξὶ πείνοντες παρέειχον, qui, *Gongylas subactas faminis terentes præbebant*. Coqui ἀρπισιῶται, ἀρπισιτέτροι qui populo cibos condirent. Coquus σιλάκιον nequam, & furax, κοπίδιον ἐπιόνυμος, truncator & scissor. Quo seuerius lex sumptuaria exerceretur, institutum est Athenis, ut coqui omnes sua nomina ad magistratus deferrent, quo haberent Gynæconomi ei curæ præfecti, quos possent percontari de numero conuiuiarum, & cæteris quæ contra legem fierent. Menander, *πυδύλων* πάντας τοὺς ἐν τοῖς νόμοις διακονούντας μαγείρας ἀπογεγραμμένοι τοῖς γυναικονόμοις. Apud Athenæum *lib. 12*. Sybaritica lex defert priuilegia coquis, qui nouum aliquod condimentum, aut cibi genus reppererint. Verba legis hæc sunt, εἴ τις ἦν ὀψοποιῶν, ἢ μαγείρων, ἰδὼν εὖ ερε βρώμα, καὶ ἀειπὼν, πῶς ἔξυσίαν μὴ εἶναι χησαδὴ τέτω ἔτερον ὡς ἐλαιῶν, ἀλλ' αὐτῷ πῶ δόροντι. Si quis eorum qui condiunt cibos, aut coquorum, cibum inuenerit peculiarem ab aliis non repperit, non liceat alibi ante annum quam ipsi repperitori hoc inuento vsi. Apud Hippolochum culina, vel certe caminus dicitur ἑραδὸς ὀπλανίδων, cœlum, seu conuexum cœrum quæ affantur. Aristophani culina vocatur in Vespis καμίνος caminus, vnde & instrumētum tubulatum coquorum vocatur καμινόδωρον, fumarium, caminus. Appia-

nus lib. 4. *Ciuilium κατωδεις ὑπερφίας vocat furnaria fornicata. Hippolochi versus accipe,*

οἷς ἔπιτερέφει μίγας ἔρανδς ὀπτανιάων,
ἢ μὲ ἔπιπασεύου δειπνὸν χέρον, ἢ δ' ἀναμείναι.

Quibus commissum est magnum cœlum assaturarum, aut coquinarum, ut aut tempus cœna accelerent, aut remorentur. Artemidorus lib. 3. ostendit coquum, seu μάγειρον interdum significare lanium. μάγειρος ὁ ἐν ἀγορᾷ, ὁ τὸ κρέα κατκόπτων, ἢ πωράσκων τῷ δήμῳ, Coquus qui est in foro, qui carnes discindit, & vendit populo, Lanus, macellarius. In pergulis enim prostabant, aut in foro lanij & coqui.

De Carptoribus, & scissoribus.

C A P V T I I I.

IOannes Saresberienfis, vel vt alij, Salisberienfis, lib. 1. cap. 4. de scissoribus loquens, ad hoc carnicificium eorum artem exigit, & suum habet opificem. Ita lego. *τραπεζονόμος* Iubæ in similitudinibus, menfarum est ornator, & structor. Apud Petronium qui obsonium carpit carptor vocatur. Itaque quotiescunque dicit, carpe, eodem verbo & vocat, & imperat. Scholiastes Iuuenal. Sat. 9. Carptores infertores qui illata carpunt. Seneca lib. de vita Beata c. 17. Carptorem scindendi obsonij magistrum vocat. Pollux *τομῆς*. Iuuenalis Sat. 9.

— Archimagivi,

Carptores.

Homerus *Odyss.* o.

πᾶρ ὃ βονδεῖδν κρέα δαίετο, ἢ νέμε μοίρας.

Boëthoi

Boëthoides dabat partes. Seneca epist. 47. Alius pretiosas aues scindit, pectus & clunes certis ductibus, circumferens eruditam manum in frustra excutit. Iuuenalis chironomonta vocat,

— & chironomonta volanti

Culicello.

Apuleius *Miles.* 2. diribitores appellat. Diribitores plusculi splendide amicti. Homerus lib. 4. *Odyss.* δαῖτον.

δαῖτος ὃ κρέων πίνκας παρῆδονεν αἶρας
πρωτοῖων.

Scissor lances tollens apposuit carnis omnigenis refertas. Iuuenal. Sat. 5.

— nec minimo sanè discrimine refert

Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.

Lucianus in *Chrono* διατέμνοντα diuisorem indigetat. *εἰκέτιω εἰσκομιδένῃ* & σὺς, διατέμνοντα τῷ μὲ δεαυότη, πωρπδέου τὸ ἡμίτομον ὄλον σὺ τῇ κεφαλῇ, τοῖς ὃ ἄλλοις ὅσα φέρειν συσκευαυμμένα, *famulum apro illato in mensam diribentem, Domino quidem apponerè dimidiatum aprum cum capite, alius autem afferre ossa tecta.* Plutarchus 2. *Sympos.* Olim in sacrificiis δαῖτης fuisse ait à diuidendo dictas epulas, ἐνάτω μερίδος ἀποκλιρεμύνης, cùm cuique sorte sua pars daretur. Seneca. Iucundus est in luxu epularum describendo, quàm diligenter exoletorum suorum tunicas succingant, quàm suspensi sint quomodo aper à coquo exeat, quanta celeritate glabri signo dato ad ministeria discurrant, quanta arte scindantur aues in frustra non enormia, quàm curiosè infelices pueri sputa detergant ebriorum. Sidonius lib. 4. *epist.* Bizantinos chironomontas, Apicios epulones commemorat, quia Byzantini cœnarum arti-

fices, & affeclæ. Morem Thracum in carnibus scindendis attingit Xenophon pag. 315. Typis Henrici Stephani, Thessalorum Homerus in cœna qua Achilles Vlyfsem & Nestorem excipit. Apud Martialem structor pro carptore ponitur.

Et qua non egeant ferro structoris ofella.

Lucillius cibicidam nuncupat. Seneca scindendi obsonij magistrum. Quare est ars apud te ministrare, nec temere, & vt libet collocatur argentum, sed peritè struitur, & est aliquis scindendi obsonij magister. Plinius, postea culinarum artes inueniunt, vt clune spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatata repositoria occupent. Petronius carpe, inquit, processit statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus lacerauit obsonium, vt putares Darium hydraule cantante pugnare. Lacerare obsonium est carpere. Lege 12. Tabular. Mulieres genas ne carpunto. Mulier faciem ne carpito in luctu. *Lib. 9. Iliad.* Automedon tenet carnes quæ secandæ sunt, secat ipse Achilles,

τῷ δ' ἔχεν αὐτομέδων, τίμειν δ' ἄρα διὸς ἀχλλίδης.

Sed secat vt veribus figantur, quod est coci munus. Patroclus panem accipiens in mensa distribuit in canistris, carnem distribuit Achilles.

πάτρῳ κ' ἔπειτα πᾶσι τὸν ἄρτον ἐπένευε τραπεζῆν

καλοῖς ἐν κρήσιον, ἀπὸς κρέα νεῖμην ἀχλλίδης.

Eustathius ad *lib. Iliad. λ.* δαιτράδην τὸ δαιμοιράδην, δαιτὸς ὁ τὰ κρέα μερίζων τοῖς δαιτυμόνοισιν· δαιτὸν πίνειν, ἢ τροφὴν ἐπιποιεῖν. Ὡς τὸ δαῖξεν. *Datrebein est diuidere partes, daitris qui diuidit partes cœnamibus. Daitron bibere id quod ex aquo diuisum est.* Vide pag. 470. *Iliad.*

De

De Structore, & Architriclino.

CAPVT IV.

Structor appellatur qui struices patinarias in mensa locat. ὁ δὲ τῆς τραπεζῆς, architriclinus. Pollux *lib. 5.* τραπεζοποιὸς ὁ φεσπιζὼν τὴν ἀποδοῦν, mensæ magister, cui cura est totius ministerij, τραπεζοκόμος, ornans & extruens mensam. Iuuenalis *Sat. 5.* structorem vocat.

*Structorem imerea ne qua indignatio subsit
Saltantem videas, & chironomonta volanti
Cultello.*

Idem *Sat. 11.*

*Sed nec structor erit cui credere debeat omnis
Pergula.*

Structores enim in vulgaribus conuiujs de pergula petebantur, apud viros principes erant è familiaritio, & ministerio domestico, vt videre est in Veter. inscription. Eupolidi structor dicitur τραπεζάρχης. Hefychio μαχρὸς οἰκοδόμος δειπνα, structores conuiuij. Apud Athenæum τραπεζοποιὸς ὁ πωμῶν σιδήν λύχνος ἐπιποιεῖται, qui vasa lauat, lucernas apparat. Apud alios trapezopœus est mensarum curator, structor, τῆς τραπεζῶν ἐπιμελητής. Eustathio, ἰδούμενος ὁ βασιλικὸς τραπεζοποιός, ἢ ὁ δειπνῆς τῆς ἄλλης διασκευῆς, ἢ τραπεζοποιὸς τῆς τραπεζῆς ὡς τὸ ἴδεν. *Edeptus regius prægustator, & prepositus uniuerso ministerio, & preparationi mensæ ab edendo.* ὡς δὲ ἐπιφάνης ἢ ἐπιμετὴν χρεία, quod officium honoratum, & splendidum. Structores à quibusdam vocantur inferiores, παραδῆται, inferitia ἐισπόμεσματα. Vide Suidam in

voce *δουξ*. Romæ Castrenses erant in ministerio mensæ imperatoriæ. In veteri lapide vnus ex libertis mensæ Augusti præfectus, dicitur tricliniarcha. Item, tricliniarcha præpositus à sibilis, præpositus à crystallinis. Castrensis præerat pincernis, sellariis, lampadariis, mensæ ministris in notitia imperij. Vitichindus, mensæ ministratorem vocat dapiferum. Codinus, & Zonaras præpositum mensæ, ἢ ἐπιτραπέζης. Theodoret. lib. 4. *Histor. Eccl.* ἢ ἡ βασιλικὴν περιμετρήσον δειπνων. *Eum qui procuraret cenas Imperatoris.* Gregoras lib. 8. ἢ δομέστικον ἢ τραπέζης βασιλικῆς, domesticum, seu præpositum mensæ regie.

De Prægustatore.

CAPVT V.

QVia vita regum subditis, non solùm ipsis regibus curæ esse debet, moris fuit vt prægustatores ab omni antiquitate essent, qui regios cibos, & potus explorarent. Aristophanes vocat eos *περὶ δίντας, prætentatores.* Xenophon in Hierone, *περὶ δίντας prægustatores.* Romæ certè primus Augustus, deinde Tiberius prægustatores adhibuerunt. Ver. Inscriptio *Tiberius Claudius flamma clausus Tiberij Augusti prægustator.* Q. Curtius lib. 10. Philippus & Cottas potum regis prægustare soliti. Tacit. lib. 12. *Annal.* Inferre epulas, & explorare gustu solitus, lib 13. Quia cibos, potusque delectus ex ministris explorabat. Verus instr. *Genio Calius Herodimus prægustator D. Augusti.* Alia, *Votum Syluano soluit*

soluit libens merito T. F. Diadumenus Lurnesiannus prægustator Augusti. Sueton. in Claudio cap. 44. *Per Halonem salonem prægustatorem.* Arnobius lib. 4. Latetanus Deus focorum prægustatoris fungitur officio. Xenophon lib. 1. *Pædia, οἱ τοῦ βασιλέως οἰνοχοοὶ ἰτειδῶν ἐνδιδῶσι τῶν φιάλων ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῶν κῶθῶ εἰς τῶν ἀείρετῶν χεῖρα ἐκχέουσι κατὰ ῥοφῶσι.* *Pocillatores regum postquam dederint phialam principi haurientes cyatho ex ea in manum dexteram effusa sorbent.* Festus *edeatrà qui præfunt epulis regis.* Apud Eustathium *Iliad. ε. Qui sine modo oblonantur.* Nereidas ipsas obsonari dicuntur, τὸς ἀσσυμῆτας ὀφονέντας, ὀφονεῖν τὰς νηρηίδας λέγουσι.

De Pocillatore, & aliis ministris.

CAPVT VI.

POcillatores, pincernæ, ministri à poculis, *αενοχοοὶ* dicti qui vinum conuiuis aqua mistum præberent, qui sub heroibus fuere. Homerus *Odyss. ο.*

ἠνοχὸς δ' ἦ ὅς μιν ἀέλα κρηταίμοιο.

Filius Menelai vina porrigebat. Ingenui enim & nobiles adolescentes in Græcia & in Iudæis ministrabant, vt Philo lib. *de vita Theoret.* Apud Eustathium in Hismenia, & Hysmine, Sosthenes pater imperat filia suæ Hysminæ virgini, vt vinum fundat, illa tuniculâ succinxit, nudauit manus vsque ad cubitum, ligans linteum quo vlnæ & manus prius tegebantur funiculo tenui circa collum, & affidens columbæ lauabat manus, ore volucris ministerium

cius adiuuante , ὁσμίνῃ περιδύνῳ τῇ θυγατρὶ σπυδαίνης
 οἰνοχεῖν ἐκελευθεῖ , ἢ ὃ ἀνεζώσατο τὸ χιτῶνα , ἐγύμνωσε
 τὸ χεῖρε μέγχις ἀδικῶνος , πῶς περὶ ταύτας ὀδόνυλ μωρίνδω
 λεπτῇ περὶ τὸ τρέχλον ἀναδόσασα , ἔπεμψεν δίσσασα τῇ
 πεσερᾷ τὰς χεῖρας ἐνίπλετο , τὸ γόματος τὸ πλῆθὸς κερ-
 πυργάντος τῶ λειτεργήματι . Seneca epist. 120. Si per-
 tinere ad te iudices quam crinitus puer poculum
 tibi ministret . Lucianus in asino , ἔπειθε ἡμῖν πα-
 ρεισηκασιν καλοὶ οἰνοχοί , ἔρ pueri astiterunt nobis pul-
 cri pocillatores . Iuuenal. Sat. 9.

————— *puerum te,*

Et pulcrum, & dignum cyatho.

Hefychius , οἰνῶσα ἢ διακοῦσα τοῖς συμποσίαις , οἰνοχῶς
 ὁ πικύρνης , *cenusa qua ministrat conuiujs , cenochous*
pincerna . Idem , πῶς οἱ παρ' ἐρεσίαις οἰνοχοί , *Tauri*
Ephesijs pincerna . Athenæus , veteres τὰς πρὸς τὸ
 ὑπηρεσίαις ταύταις κίρυκας ἐκάλεσαν , eos , qui *pincernarum*
ministraeria obirent cerycas seu pracones vocabant . Olim
 κίρυκας οἱ διάκογοι οἱ τὰς ὑπηρετίας ἐπιτελοῦντες παράξαις ,
 omnes ministri dicti pracones . Heben finxerunt Diis
 vina fundere , ἴσως διὰ τὸ ἠετῆμα καλεῖσθαι τὰ συμπο-
 σία . Fortè quia locus vbi contiuuia agitabant dice-
 retur Hebetryion . Hefych. ἐστατίαια κατὰ λούσεις esse
 vult triclinia vbi epulabantur dicta hebeteria ,
 quasi puberum & epheborum loca . Apuleius
Asiles . 2. Diribitores plusculi splendidè amicti ,
 puellæ scitulæ ministrantes , pueri calamistrati
 pulchrè indusiati , gemmas formatas in pocula
 vini offerentes . Apud Q. Calabrum puellæ qua-
 tuor erant Achilli quæ ministrarent .

καὶ εἴ ἢ μὲ ὄρπουο πάλιν ταμία ἔχιδωδης,
 ἢ δὲ ἄρα δυνυμυδῶοι παρονοχέ μῆδου λαρόν,
 ἄλλη δὲ αὐτὸ μὲ ὄρπουο ὕδωρ ἐπέχουε χέρεοι,

ἢ δὲ ἐτέρη ἀπὸ αὐτοῦ αἰὶ φορέσασα πρᾶξασα.

Vna erat caena prima conda , ciborumque , altera ca-
 nantibus vinum dulce porrigebat , tertia post cenam
 aquam manibus dabat , quarta caena transacta mensam
 tollebat . Callisthenes nondum vulgarus pincernam
 vocat ἐπιπέρνυλ ἀ κίρυμαι , *miscuo* . Manasses , τὸ ἐπὶ
 κέρνης . Georgius Logotheta in Chronico , τὸ ἐπὶ τῷ
 κεράσματος . Sueton. in Iulio cap. 49 . Cæsarem ad
 cyathum & vinum Nicomedi stetisse . Vet. in-
 script. *A Caliculis . Pincernarum magister , à poculis , à*
potione . Homerus *Odysf. lib. 9.*

————— *μῆδου δὲ ἐκ κρατῆρος ἀφύστων*

οἰνοχῶς φορέσει , ἔχιδης διαπέσει .

Vinum ex cratere hauriens pocillator ferat , *infundat-*
que in calyces . Xenophon *lib. 1. Rad. 61* ὃ ἐπὶ βασιλέων
 οἰνοχοί κόμψας τε οἰνοχεῖσι , ἔχ καθαρῶς ἐγχεῖσι , ἔχ δι-
 δδοσι τοῖς πρὸς δακτύλοις ἐχρῶτες πῶς φιάλλῳ , ἔχ
 πεσοφίρσαι ὡς αὐτὸ ἐκδοῖεν τὸ ἐπιπῶμα ἀληθινοτάτων τῶ
 μέλλοντι πίνειν . *Regum pincerna vinum affundunt ele-*
ganter , & scite , & tribus digitis ferentes sialam
effertur que facile capiatur à bibinuro . Nicetas *lib. 1.*
Andronici , ὃ ἐπὶ τῷ κεράσματος . lib. 1. Alexij κυλικιφό-
ρος . Vet. in script. *ad pocula* . Qui potionibus praest.
 Valerius Maxim. *lib. 6. cap. 5.* Per filium suum qui
 potionibus Pyrrhi praerat . Homerus pincernas
 vocat cerycas , seu pracones ,

————— *φῆρε ὃ κρητῆρα φαιγῶν*

κίρυξ ἰδαίϞ .

Ferebat calicem splendidum praco . Item , κίρυκας ἀγαυοί ,
 κρητῆρ δὲ οἶνῶν μισθῶν , pracones clari *miscabant vinum*
in poculo . Genes. 40. ἀρχιοινοχῶ τὸ φαραῶ , *magister*
pincernarum Pharaonis . Hellepontij ἐπιπέρνυλ vo-
 cant pocillatorum . Hefychius prologum esse ait

qui circumponitur procedentibus ad ministerium prandij. *οὐλόγος ὁ περιπέλειος* & *τοῖς περιελθόντι δάεινον*. In uirorum frugi conuiujs ministri erant munda cultu sine mollitie, aut luxu. Iuuenal. Sat. 10.

*Idem habitus cunctis, tonsi, rectique capilli,
Atque hodie tantum propter conuiuia pexi.*

De pueris & puellis ministrantibus.

CAPVT VII.

PVeri scituli & puellæ conuiujs ministrabant. De pueris Philo *de uita Theoret.* *διακονῶν ἀνδράποδα εὐμορφώτατα καὶ σεμεικλέστατα τέτων εἰ μὴ πῦδες ἔπι ὄντες οἰνοχόων, υδροφοροῦσι ἢ βόσκητες λευκίμενοι, καὶ λευκαπῆνοι, τότε προσώπων ἐντεῖνον, καὶ ὑποχρόνον, καὶ τὸς δὲ κεφαλῆς τεῖχος ἢ πως διαπύκνον, σφικνύμενοι, βαδυσσάτω γὰρ εἰσι. Ministri ex mancipijs formosissimi, quorum alij pueri uinum fundunt, etate prouectiores ferunt aquam, laues, facie fucata & picta, capillo belle plexo, & denincto quia sum capillati.* Iuuenal. Sat. 5.

— nescit tot millibus emptus

Pauperibus miscere puer.

Miscebant uino aquam. Martialis,

Quando uocatus adest calda, gelidæq; minister.

In conuiujs regalibus vnicuique conuiuæ assistebat puer qui uinum funderet. Plutarchus *Sympos.* 6. cap. 7. *ἐν τοῖς ἡγεμονικοῖς δείπνοις ἐκάστῳ παρίσταντο οἱ κατακλιμένῳ οἰνοχόοι*. In Græcia moris fuit, ut & Romæ, per dies festos, ut ingenui adolecentes in conuiujs uina funderent, *ἄρχοῖς μετακίστες οἰνοχόων*, ait Athenæus *lib. 10*. In Græcia item vulgo
in

in conuiujs *κέρη κοεινθία, ἢ πῦς ἰωνικὸς ἐδιακόνει* narante Themistio in *Epitaphio*. Seneca *epist.* 47. Quam ad cœnandum discumbimus, alius (è famulis) sputa detergit, alius reliquias temulentorum subditus colligit, alius pretiosas aues scindit, pectus, & clunes certis ductibus circumferens erudicam manum in frustra excutit, alius vini minister in muliebrem modum ornatus cum ætate luctatur, alius cui conuiuiarum censura permilla est perstat infelix, & exspectat, quos adulatio, & intemperantia aut gulæ, aut linguæ reuocet in crastinum. Adiiice obsonatores. Apuleius *Miles.* 2. Puellæ scitulæ ministrantes pueri calamistrati. Seneca *epist.* 110. Hinc puerorum perspicuos cultu atque forma greges, hinc sceminarum. Lucianus, *πῦδας ἢ αὐτῶν τὰς ὀράϊας, καὶ κόμπτας, ἢ ὑακίνθους, ἢ ἀχλιδίας, ἢ ναρκίστους ἰονομάζουσι μεταξὺ ἐρίζοντάς σπισσι τὸ ἔκπωμα, Pueros ipsorum formosulos, comatulos, quos hyacinthos, aut Achilleas, aut Narcissos nominant interrim porrigenes pocula illis.* Ambrosius *de Abel, & Cain*. Saltatrices tonsæ, & crispantes comam epulantium. Olim ministri imperatorum auro amicti. Nemo tamen ministrorum Alexandri Imp. auratam vestem ne in publico quidem conuiuio habuit apud Lamprid. Ministri linteo erant succincti. Caligula senatores togatos cœnanti, modò ad pluteum, modò ad pedes stare succinctos linteo passus est, apud Sueton. *lib. 4. cap. 26*. Discurrebant signo dato ad ministeria. Seneca *lib. de breuit. vit.* Quanta celeritate signo dato glabri ad ministeria decurrant. *Epist.* 15. Transeo pistorum turbam, transeo ministrorum, per quos signo dato ad inferendam cœnam discurretur. Apud Homerum puellæ

lib. 5. ὀπλιῶν τοστοριον. Clibanus, vel locus vbi carnes affantur ab ὀπλίῳ asso, vnde & ὀπλιῶ. affatus Eustathio. χύτρας ἀρτύματων ἃ ἡδυσμάτων, olla condimentarium, Homerus,

κοσμῶντες χύτρας ἀρτύμασι πωτοδοποῖσι.

Ornantes ollas condituris omnis generis ἡδυσμάτων ἀγεία vasa confectionum & saporum, καλῆλην ἵνα τὰ ὄψα, κισυ ἔφοδες, cista obsonijs recondendis, aut inferendis. Hefychius ἐπιξενον ξύλον ἐφ' ἧ τὰ κρέα τιθίντες ἔκοπτον, οἷον κρέοκοπλον ξύλον lignum epixenum in quo carnes scindunt lanij. Vet. Gloss. κρεῖαζα excipulum, vnus carnis extrahendis. Et Pollux lib. 6. cap. 13.

χύτρας ollas, λοιπάδους, patinas, μολιθοδέτες ἰχάρας foculos plumbo vinctos, ἰθυσοφίδας, cultros piscatorios, ὄβελος βεπόρας verua, verucula, τάρωνον sartago, κρεῖαζα ἢ καὶ ἀρτύαζω ἐκάλωω, καὶ λύκον, καὶ ἐξωσῆσα, fuscina quam & harragem vocant, & lupulium, & extrahorem, καὶ τὸ ἐξελῖν τὸ ἐξῆσσαι, eximere, extrahere, τρωῶν ἢ ἃ ἀέριον ἀνῆμαζον, καὶ ἑορῆζω, καὶ ἑορῆσαι τὸ τρωῶν ἢ τῖνα quæ confutatur olla feruens & cochlear. Etymolog. τρωῶν κινήσειον ἢ χύτρας, τρωῶν ἰτροδόκος, legulæ fabæ elixæ. Eustathius ad λ. Iliad.

κῦβις ἢ τρωῶν κινήσειον σκεῦος ἢ, radula qua coqui cascum radunt. ἢ θυεία, mortarium. Aristophanes in Nubibus ἐν θυείᾳ σπυγγὴ γ' ἐνεμάπτετο ἰν rotunda pila pinsibat, κοπίδες cultri, κούκλις securis, κωλίχη catinus, κακκάειν κἀκκαῖος caccabus, σίθυος λοιπὸς olla. Vetus ἰμοὶ ἢ τῆνομα ἢ διαφῆρ εἶτε κἀκκαῖον ὀνομάζουσι τινες, εἶτε σίθυον. Nihil mea interesse caccabus vocetur an suttabon. Ξυλλή Doricè rastellum radendo caseo, aut μαχαίρειον, gladiolum. Pollux lib. 6. cap. 13. Ζωμῆρσις vas descriptumatorium, ἐπάρουσις cochlear. ἐγγύσεις legula. λέβητις lebetes, χαλκῆνα vasa anea, κρεῖβανος clibanus,

clibani, βῆνοι furni ἴπνοι, πυρῶνοι ignifera sunt vasa quibus carbones ardentes ferunt, caminus, ahenum, ἰχάριδες foculi, ἰπολεβήπρον ahenum aquæ calefaciendæ, περμαντῆρ vas ad excalefaciendum χυ- ἔργαυλον, lebes, ἡθωὸς colum, vel cribrum, δορίδες οἷς ἔδεον gladij quibus excoriabant. Vide Pollucem ibidem. Plinius lib. 33. cap. 11. Vasa coquinaria Romæ iam inde à Caluo oratore ex argento fuisse ait Vlpianus ub. 19. de auro & argento legato. Catapos argenteos, miliarium argenteum & sartaginem argenteam fuisse ait quæ sunt instrumenti cocinatorij, non escarij. Apud Lampridium Heliogabalus primus auteplas argenteas habuit, & cacabos, ὠπέρας per se coquit carnes subiecto igne, πανδέρας est sartago. Arnobius lib. 2. Craticularum meminit. Glossæ, matulata ἀρτύματα hauftra, λεκάνη lancta peluis. Miliarium vas longum & angustum milij forma calefaciendæ aquæ vt Columel. lib. 9. Gloss. trulla lignea Ζωμῆρσις hauriendo iusculo. Ausonius in Ephemer.

Concite feruentes palmis voluentibus ollas.

Suidæ κρέμαζα sublime instrumentum est in quo ponebant obsonia quæ abundabant, aut superabant, μετέωρον π σκεύασμα ἐν ᾧ ἐπίθεσαν τὰ πλεονεύοντα ὄψα, vel cophinus. Creagra tridens vincinus, 1. Reg. cap. 1. κρεῖαζαν τεύδοντι καδῶκεν εἰς ἢ λέβητα, vnicum tridentem misit in lebetem. Vide Athenæum lib. 6. de vasis aureis, & argenteis. De Zomeryfi seu trullæ hauriendo iusculo, in epigrammate. Philippus.

Ζωμῆρσις τε πῶν λίπας ἀεραλόρον.

Trullam quæ spumam pinguiudinis legit. τρωῶν κινήσειον quia libenter radulam tractant pueri. σκαφίδες

φίδες alucoli, non pelues. Antiphanes ἢ Δημητρίου
 μέλιθ αἰτῶσι σικάρδς dulciorum opifices alueos
 mellis petentes τῶν κρηοδόκων σικφίδες, quia in aluco-
 lis carnes coquendas lauant. ἀσώπων est ganea,
 σελῆς vas ligneum manubriū forma, δορίδες κοπίδες
 cultelli mucronati. βάτανθ, βατάνειον, πατάνειον patina.
 Eubulus, τρύβλια ἢ ἢ βατάνεια ἢ κακκάβια, ἢ λο-
 πᾶδια ἢ πατάνεια, trullam, patinas, caccabos, ollas.
 Suidas ἐξυλάφιον acetabulum, πνάκιον tabella, κήδρον
 culcems. Hefychius πέλεκυς ἢ τις βῆς καταβάλλουσι
 κυβηλῖς. Cybelis securis qua boues sternunt & deiiciunt.
 Inter coquinaria vasa fuit foculus, qui in
 mensam cum obsonijs inferebatur ne quid inter-
 pēsceret. Aristophan. Archananensibus, δρυῖες ἐξ-
 νεύκατε τῶν ἐχάρασαν μοι δῦες, ἢ τῶν ῥητίδων, flabellum.
 Vbi Scholiastes notat ἐχάρασαν, vulgo dici ἄρκελων.
 Hefychius πυρφόρον σκεῦθ interpretatur. Clemens
 Alexandr. ἐχάριδος ἀνδράκων, prunarum foculos vo-
 cat. Coquinariæ autem tres Apicij fuere studiosi.
 Primus is qui vixit anno Urbis 649. centum annis
 ante Tiberium cum Rutilio Rufo. Alter sub Tibe-
 rio vixit, vt Seneca lib. de consolat. ad Albinam, Dio
 lib. 57. Tertius vixit sub Traiano, vt Athenæus lib. 1.
 Quartum addo, quem post ætatem Commodi vi-
 xisse oportet, cum cōcyclorum Commodianorum
 in libris suis de arte culinaria meminerit, vt alibi
 ostendo. Cultrorum mensalium veteres non me-
 minere, quia sciffiores carnes scindebant, & carpe-
 bant. Athenæus tamen lib. 4. Gallos ait μαχαίρια
 vaginis ensium inclusisse quibus vterentur in
 mensa. κελτοὶ ἐὼν ἢ π δισαπόσασον, μαχαίριον μακρῶ
 ὄψεστέμονον. Posidonius μαχαίριον ὁ τοῖς κελείοις ἐν
 ἰδία θήκη ὄψεται. Homerus,

ἀπειδης

ἀπειδης ἢ ἐρυσάωνθ χειροσι μάχαραν
 ἢ οἱ παρξ ξιρεθ μέγα κελειὸν αἰὲν ἄωστο
 ἀργῶν ἐκ κεφαλιῶν τάμνε τείχας.

Plutarchus tamen scribit in Artaxerxe Parisatim
 in cœna cultro vsūm cuius pars altera veneno im-
 buta, vt veneno mulierculam inficeret. Quod &
 fecit.

De Vasis escarijs.

CAPVT X.

Senatores Romæ argenteis lancibus vsi cum in
 S publico vēscerentur. Tertullianus in Apologet.
 cap. 6. Et in lances. Parum enim est si Senatorum
 argentaria metalla producta. Vide eundem lib. de
 Pallio cap. 4. Plinium lib. 33. cap. 15. Saluianus lib. 1.
 Leges sanxerunt ne argenti in conuiuio plus pon-
 do centum inferrent ex S. C. Caio Fannio & M.
 Valerio Messala Cos. facto. Valerius lib. 2. cap. 4.
 Gellius lib. 4. cap. 8. Fabius censor Rufinum Senatu
 mouit, quod X. pondo argenti factitarat. Lances
 Syllæ centenariæ 1. centenarij ponderis. Tertull.
 supra. Quingenaria promulsis Drusillani, id est,
 lanx ad promulsidem quingentorum pondo. Vl-
 pianus lib. 19. de auro & arg. legato, Non lancem
 promulsidis, sed vas sustinens lancem illam intel-
 ligit. Vide Vopiscum in Probo. Varro, vasa immen-
 sa escaria vbi pultem, aut iurulenti quod pone-
 bant. Parapsides, paropsides, aristophora. Euche-
 rius ad Salonium, paropsis acerabulum maius,
 suffusorium Catinus, l. 19. ff. de auro & arg. leg.
 Z z z z argen

argenteas parapsides. Apud Athenarum *lib. 4.* singularæ lances singulis conuiujs apponuntur. *lib. 6.* μέγαι ἢ μακεδονικῶν χρόνων κεραμίσι σκέυσι ἢ διαπνυῖσσι δινκόνιστο, Cleopatra τὸνομα ἔδωκεμένη ἀλλὰ ἔκει, ἀργυρεῶν ἢ χρυσοῦ ἀπικάλει κέραμον, vsque ad Macedonica tempora vasis fictilibus in conuiujs Cleopatra cùm nomen mutare non posset, aureum & argenteum ceramon vocauit. Aristophanes tamen in *Pluto* ἀργυρῆ πύρακος dixit, lances argenteas. Plinius *lib. 33. cap. 11.* Priuati Romæ mensas argenteas habuere Syllæ auro lances è centenis libris argenti, quas tum super quingentas fuisse constat. Plaut. in *Amphitruone*, lances detergam omnes, omnésque trullas hauriam. Lamprid. in *Helioagab.* Vasa centenaria argentea sculpta, & nonnulla schematibus libidinosis inquinata. Arnobius *lib. 2.* Lanciculas. S. Chrylost. *de ficu*, σάμιον χρυσῶν ἔχουσαν ἐνδοθεν λίθος πύμης. *Lancem auream inclisam gemmis pretiosis.* κρείον est vas κρεώδηον carnibus asferuantis apud Athenæ. Pausanias putat canistrum esse vel lancem in qua concidatur caro. Omnino Creon est coquinarium instrumentum sicut & cratæuta. Nam sunt eo nomine obeli, vel lapides aut ferreum fulcrum cui incumbat veru, ait Pausanias, aut veruum manubrium. Timon apud Athenarum *lib. 10.*

ἐν ἢ ῥυτὰ ῥήπασκεν, ἀπυθόνις τ' ἀρυσίνας,
Discit rhyta & haūstra nunquam vino satiata. Athenæus *lib. 11.* Rhyton ait vocatum primo κέρα, & factum à Ptolemæo Philadelpho primo omnium quod ferret imaginem Arsinoes. Id sinistra manu gestant omnibus temporarijs fructibus plenum opificibus id ostendentibus, ita vt eiusmodi cornu copio

copiosius & felicius sit cornu Amaltheæ. Dicitur ἀπὸ τ' ῥύσεως à fluxu. Nam & rufis Athenæo est aurea phiala, & ῥέοντα sunt quædam pocula. Astydamas, ῥέοντα ὄν τὰ ῥέ δέκα ἀργυρῶ.

ἢ δύο ἢ χρυσῶ.

Rheonta 12. quorum 10. argentea duo aurea. Rhyton à Theophrasto tribuitur solis Heroibus. Dorotheus Sidonius ait, Rhyta cornibus similia perforata è quibus tubuli modo liquorem angustius reddentibus ima parte bibebant. Vide Athenarum *lib. 11.* Sartagines dictæ τάρτανα & πήρανα. *lib. 6.* Phrynicus μέδωσι δ' ἰχθύς ἐν μέσοισι πήρασι. *Saltant pisces in medijs sartaginibus.* κεραμίσι σκεῦσι fuerit fictilia vasa vsque ad Alexandri Magni ætatem. Postea successere ἀργυρῶματα, κέραμοι ἀργυρεῖς, χρυσοῖς fictile argenteum & aureum vocat Cleopatra. δέπτα ῥωμαϊκῶν κατεσκευασμένα κέραμοι. *Prandia Romana,* ait Ptolemæus, *preparata fictili, παρτὶ χρυρῶν κέραμοι ἀργυρῶ,* à Massinissa omnibus conuiujs vienda data argentea. Vide Athenarum *lib. 6.* Discos, lances, missoria, repositoria, gabatas habuerunt. Missus mensæ fercula. Ennodius *epist. 18.* In missorio quod habet loricatum iuuenem. Idem de missorio vbi imago ipfius est,

Diuitibus pretium est Ennodi forma metallis.

Isidorus *lib. 20.* Missorium à mensa dictum. Glossæ eiusdem lancibus missorijs. Veteres Gloss. Discum missorium, fortè quoddam missus & fercula exciperet. μινσώλειον recentioribus Græcis est mensa. Antholog. *lib. 4.* μινσώλειον ἐν ᾧ τὰ δώδεκα ζώδια, ἔπασσεν ἔχον ἀφροδίτων, ἢ ἔρωτα. Eustathius orbiculum vocat. Gregorius Turon. *lib. 7. cap. 5. Franc. hist.* De aureo Chilperici missorio. Amonius *lib. 3. & 4.* De duobus

missoriis argenteis. In repositorio Petronij 11, signa Zodiaci sunt pro scutulis, & lancibus. Ennodius *epist.* 22. De compostule habente septem gauatas. Compostule dicitur à compositis in eo lancibus. Isidorus *lib.* 20. Gabatam quasi cauatam. Gabata Martialis, Isidoro, & alijs gauata. Gloss. Paropis gauata, Beatinus. Repositorium est cui grauior cœna, gustatorium cui gustatio imposita. Anaglypticum argentum de lancibus dixit Sidonius *lib.* 9. *epist.* 10.

Geruli caput plicantes

Anaglyptico metallo

Epulas superiores

Humeris ferant onustis.

Idem *lib.* 1. Non ibi impolitam congeriem liuentis argenti mensis cedentibus suspiriosus minister imponit. Vasa abaci paria semper erant. Cicero, Iubeo promi, utrosque binos habebam. Scyphorum paria compluria. Plinius ex actis triumphii Pompeiani, vasa ex auro & gemmis abacorum, paria nouem. Iuuenalis, abacum vocat Lacedæmonium orbem,

Qui Lacedæmonium ptyssmate lubricat orbem,

Aut certè pauimentum sectile orbiculatum. Horat,

— & lapis albus

Pocula cum cyathis duo sustinet.

Prostabant pocula in Delphicis exposita, & ibi pitiſſabant, abacumque, & pauimentum effusionibus, reiectionibusque lubricabant. πῦψω, πῦψμα. Etymologia. πῦψω ᾧ τὸ πῦψω, πῦψω πωρωγόν, ἢ ἀποβολῆ ᾧ τὸ πῦψω. Helychio πῦψω ἀμαρτῶ. sanguinis cum impetu effusio. Delphicæ mensæ orbiculata fuere, vt tripodes Delphici. Mensæ repo

repositorijs infidebant. Erant & repositoria repouendis cibis. Plinius *lib.* 18. *cap.* 35. Necnon in cibis, mensisque nostris vasa quibus esculentum additur, sudorem repositorijs relinquentia diras tempestatres prænuntiant. Plutarchus in *Alexandro*, ῥόλοιαι, ἢ κερσῆς, ἢ πύλιαι, ἢ ἀλαβάστρες πάντα χρυσῶ ἠοικημένα περιπῶς, Crateras, lances, urnas, pelues, alabastrors, omnia ἐκ αἰνο egregiè laborata. Lamprid. in *Heliogab.* Vasa argentea centenaria ex centum libris argenti. Clemeus *lib.* 2. *Paedag.* c. 3. κλινῆρες ἀργεῖαι, λευκῆναι, ὄξυβαρά, τρυβλία, argentea sedilia, olla, acetabula, catini. Patina fictilis apud Athenæum *lib.* 2. Ἐσχάλα & κέρη, à rota figulina. Antiphanes cacabum vocat δρέμμα καρύσει γηγῆ, filium natum è terra Carystia. κῆτ & εἰρησοῦματον est patinæ cauum, quod totum corpus Polyphileret. Apud Athenæum *lib.* 3. Pompeianus miliarium vas calefaciendæ aquæ Romæ, vocat ἰσπολίεστα, Glossæ δερμυρόν, subintellige ἄλχ &. Lucianus in *Lexiphane ἰσπολίεστα ἑσπεραλάζων.* Quæ vox damnatur à Luciano, & Athenæo. μαζονομοί, quæuis lances rotundæ, & lignæ, in quibus maza, quæ pauperibus pro pane fuit poni solita. Helychius μαζονομον ἢ κύκλον, ἢ ἢ ξύλινον πῖνακα. Varro de *re Rustica*, vt alios turdos videret in Mazonomo positos coctos. Helychius μαζοροεῖς ὅμοιον κερῶ. λοπάς est patina, μὴ περὶ φακῆς λοπάδα αὐτῆς. ἐν τρυβλίω. oleα, ἐν λοπάδι ἰχθῦς. Athenæus *lib.* 6. Philoxenus ᾧ δαπεινῶν ἰλάων, ἢ μὲ μινερὸν ποσενεχθεῖσιν λοπάδος ἰχθῦων πατάξαι τὸ τρυβλίον. Philoxenus cum apposita essent oleα, & post paulo posita esset patina piscium, percutiens manu catinum carmen Hæmeri citauit, vbi vox ἰλάων, significat agitare eorum, innuens oleas, ἰλαίας, exagitandas & eiicien-

das, aut flagelladas. Plutarchus in Flaminij triumpho numerat vasa escaria Persei, item Antigondas, Selcucidas, Thericleas Crateras: argentum potorium & escarium Philo de legatione vocat *αεθροσημια δ' εκ ποματων*. Ita Hefychius *μελις πομειν ειδος θερμηρη*. Lucianus in *Lexiphane* damnat & vocem *ιπολεβηθη*, ο μω τοι ιπολεβης *αεθροφλαζων* εις κεφαλιω ημων ιπ'αρετη τας ανδρακας. Hefychius, *παρωιδες η παρωιδες τα μεγαλα τευβλια, ταινσcula lances*. Petronius lances in quarum margine nomen Trimalcionis inscriptum. Athenæus *ραμμωπηνη πομεια*. Plautus in *Rudente*, Nam hæc literata est, cantat cuius sit. Gloss. Matellata *σαμνιον*. De fictilibus Tibullus *lib. 2.*

At tibi lata trahant Samia conuiuia testa,

Fitæque Cumana lubrica terra rota.

Capedines vocant, capedunculas. Eustathius *χενια ξυλινα ουδ'η* quæ in mensam ponuntur vasa lignea. De salino Horat.

— cui paternum

Splendet in mensa tenui salinum.

Stattius *lib. 1. Sylvarum, cœlitibus;*

Cespes, & exiguo placuerunt farra salino.

Perfius,

Est tibi far modicum, purum & sine labe salinum.

Iuuenal.

Adde & bascaudas & mille escaria.

Bascausa & cacabus. Vasa quibus calices lauantur. Lances Chrysendetæ, auro inclusæ. Plinius *lib. 3. 3. cap. 1.* Vasa Furniana, Clodiana, anaglypta, inasparata, id est cœlata, & signis aspera.

De

De Poculis.

CAPVT XI.

Veteres pocula ex auro & argento, chrysendetæ, murrhina, crystallina in deliciis habuerunt, allaffontes, calices vitreos. Vopiscus in *Aureliano*, Calices tibi allaffontes versicolore transmissi, quia vitrum vario colore inficiebatur, nec enim alia materia sequacior, aut picturæ accommodatior. Strabo *lib. 16.* *ηκουσθη εν τη αλεξανδρεια ποτηρη υακρηων εναι πνα κατ' αγγυλον υαλιτην γλυ, ης χρωεις εν οιον τε τας πολυχρωεις, η πολυταιεις κατωικιδας αποτελεδωσαι.* Audiusi Alexandria à vitri opificibus esse in *Agypto* quandam terram ad vitra opportunam, sine qua procedere non potest versicolor illa, & pretiosa vitri preparatio. Sed & Romæ multa reperiri aiunt & ad colores, & ad facilitatem præparationis, & *αεθρος τας χρωεις, η αεθρος τω ρωσωνω ε κατωικιδας, κατωικιδας εν ην χρυσαιλοφωων, vt in iis quæ crystallata esse videntur.* Martialis,

— Assè duos calices emitt.

Non sumus audacis plebeia toremmata vitri.

Plinius de vitro, aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo cœlatur. Sidone quondam iis officinis nobili, calices diatreti, cœlati, sculpti,

— quibus addere plura.

Dum cupi o quories perdidit auctor opus.

O quantum diatreta valent, & quinque comati, ait Martialis. Vnde diatretarij opifices. In lege *Aquila*, Si calicem diatretum faciendum dedisti,

si quidem imperitia fregit damni iniuria tenetur. Si verò non imperitia fregit, sed rimas habebat vitiosas, potest esse excusatus. Diatretum non fiebat torno, sed sculpebatur. Διατρήσαι perforare, sculperè, cauatores gemmarum, cavitarij. Glossæ, καβιδάριος cabidarius. Palladius, ἢν γὰρ ἐν νόππαις λίθους ὃν λέγουσι καβιδάριον, erat in iumentis sua lapillarum & gemmarum artifex quem vocant cavidarium. Glossæ Basilicôn σαρδαπέλειοι cavitarij. Quia, vt Plinius scribit, omnia hæc genera scalpurae pertinaciter resistunt, partemque ceræ in signe tenent, è diuerso sarda ad hæc vtilissima. Expeuntur Sardæ à scalptoribus, ferròque includuntur nullam non duritiam ex facili cauantes. Nostri hodie fragmenta adamantis ferro includunt, quibus omnia cauantur. Pocula Thericlea laudatissima. Philo de vita contemplet. ἐκπώματα θηρικλεία πορείας ἠκειώματα, pocula Thericlea torno elaborata. Pollux lib. 6. c. 16. οἰνοχοῖ τὰ ἐκπώματα ἠκπιώντων, διακπιώντων, κλυζόντων, ἢ τὰς φιάλας ὅτι εἰ δακτύλων ἄκρων ἐχέτωσαν προσφέροντες τοῖς συμπόσις ἀλαβῶς. Pocillatores pocula lauanti, terganti, & fialis summis digitis teneant porrigentes caute conuiujs. Quæri potest quæ sint apud Philonem, de vita contemplet. ἐκπώματα ῥυτὰ, fluentia interpretor. Tamafius, aureus crater fuit, quem Helena in mare Coum coniecit, na causa iurgiorum esset, apud Lycophronem. Apuleius, nec Helena craterem, nec Circe poculum. Eustathius τὴν μὲν ἐν κύρω τεμίσση πῆμασον ἀέξισον οἱ παλαιοὶ λέγουσιν, ἀφ' ἧς ἢ ὁ ταμίσσιος κρατήρ. Temese Cypri olim dicta Tamafius, vnde Tamafius crater. Laërtius in Thalete scribit ἠφαιστὸς δακτον ὡτὸν ἢ δὲ θύωαι πῆμασον, hunc Craterem à Vulcano factum, & daturim

tum Pelopi. De murrhinis vasis quæ à Pompeio primo omnium Romam illata sunt, vide Plinium lib. 37. cap. 32. Martialis de poculis Ægyptijs, Tolle puer calices, tepidiq; toreumata Nili.

De Surrentinis,

Surrentina læne toreuma rote.

Non sumus audacis plebeia toreumata vitri,

Nostra nec ardenti gemma feritur aqua.

Bascauda, & cacabus vasa quibus calices lauuntur.

Iuuenalis,

Adde & bascaudas, & mille escaria.

Martialis,

Nos bibimus vitro, tu myrrha, Pontice, quare?

Prodat perspicuus ne duo vina calix.

Murrhina signauit, seposuitque decem.

Candida Setini rumpant crystallata trientes,

Cum potes amethystinos trientes,

Et nigro madeas Opimiano.

Quisquam plumbea vina vult in auro.

Plorat Eros quoties maculosa pocula myrrha

Inspicit, aut pueros, nobilissque cirrum.

Vide Isidorum lib. 20. cap. 4. & 5. & Suetonium lib. 2. qui murrhinum poculum equitis commemorat, quod pretiosius fuit, quia in labro mordicus ab equite erosum. Callisthenes in vita Alexandri meminit capsæ poculis asseruandis aureæ, quæ decem & sex cubitos alta erat, gradus octo habebat, ποσειδωνίου χρυσῆ εἶς ἢ δέκα πήχεις ἔχουσα, ἢ ἀναβαθμῆς ἑκτώ. Cymbium à cymba nauigiolo, vel à cymba capite dictum. Cymbium prominens instar capitis, fundo carens, & auribus. Martianus, Cupella pocula in interiora vergentia. Amphicupella duos fundos habent. Phialæ lyciurgæ inau-

fi quidem imperitia fregit damni iniuria tenetur. Si verò non imperitia fregit, sed rimas habebat vitiosas, potest esse excusatus. Diarretum non fiebat torno, sed sculpebatur. διατρησαι perforare, sculpere, cauatores gemmarum, cavitarij. Glossæ, καβιδάριος cabidarius. Palladius, ἦν γὰρ ἐν νόππῃ αὐτῷ λιθερῶς ὃν λέγουσι καβιδάριον, erat in iuueniue sua lapillorum & gemmarum arifex quem vocant cavidarium. Glossæ Basilicôn σαρδαρικεῖον cavitarij. Quia, vt Plinius scribit, omnia hæc genera scalpurae pertinaciter resistunt, partemque ceræ in signe tenent, è diuerso sarda ad hæc vtilissima. Expeuntur Sardæ à scalptoribus, ferròque includuntur nullam non duritiam ex facili cauantes. Nostri hodie fragmenta adamantis ferro includunt, quibus omnia cauantur. Pocula Thericlea laudatissima. Philo de vita contemplet. ἐκπώματα θηρίκλεια πορείαις ἠκεῖνων, pocula Thericlea torno elaborata. Pollux lib. 6. c. 16. οἰνοχοῖοι τὰ ἐκπώματα ἐκπιώντων, διανιπρόντων, κλυζόντων, ἢ τὰς φιάλας ὅπῃ ἴδ' ἀκτύλων ἄκρων ἰχέτωσαν περισφόντες τοῖς συμπότοις ἀλαβὰς. Pocillatores pocula lauent, tergant, & fialis summis digitis teneant porrigentes caute conuiujs. Quæri potest quæ sint apud Philonem, de vita contemplet. ἐκπώματα ποτά, fluentia interpretor. Tamasius, aureus crater fuit, quem Helena in mare Coum coniecit, ne causa iurgiorum esset, apud Lycophronem. Apuleius, nec Helena craterem, nec Circe poculum. Eustathius πῶ μὲν ἐν κώπῳ τεμένει πηλασον ἀξίωσι οἱ παλαιοὶ λίγας, ἀφ' ἧς ἢ ὁ ταμείος κρατήρ. Temese Cypri olim dicta Tamasius, vnde Tamasius crater. Laërtius in Thalete scribit ἠφαιστεικτὸν αὐτὸν ἢ ὁδωῶν πύλον, hunc Craterem à Vulcano factum, & da-

tum Pelopi. De murrhinis vasis quæ à Pompeio primo omnium Romam illata sunt, vide Plinium lib. 37. cap. 32. Martialis de poculis Ægyptijs, Tolle puer calices, tepidiq; toreumata Nili.

De Surrentinis,

Surrentina laue toreuma rote.

Non sumus audacis plebeia toreumata vitri,

Nostra nec ardenti gemma feritur aqua.

Bascauda, & cacabus vasa quibus calices lauantur. Iuuenalis,

Adde & bascaudas, & mille escaria.

Martialis,

Nos bibimus vitro, tu myrrha, Pontice, quare?

Prodat perspicuus ne duo vina calix.

Murrhina signauit, seposuitque decem.

Candida Setini rumpant crystallas trientes,

Cum potes amethystinos trientes,

Et nigro madeas Opiriano.

Quisquam plumbea vina vult in auro.

Plorat Eros quoties maculosa pocula myrrha

Inspicit, aut pueros, nobilissque citrum.

Vide Isidorum lib. 20. cap. 4. & 5. & Suetonium lib. 2. qui murrhinum poculum equitis commemorat, quod pretiosius fuit, quia in labro mordicus ab equite erosum. Callisthenes in vita Alexandri meminit capsæ poculis asseruandis aureæ, quæ decem & sex cubitos alta erat, gradus octo habebat, ποτειοθήκη χρυσῆ εἰς ἣ δέκα πύργους ἔχουσι, ἢ ἐναβαθμῶς ἑκτώ. Cymbium à cymba nauigiolo, vel à cymba capite dictum. Cymbium prominens instar capitis, fundo carens, & auribus. Martianus, Cupella pocula in interiora vergentia. Amphicupella duos fundos habent. Phialæ lyciurgæ inau-

rata à Lycone opifice. Ecpetalopoteria lata, Solis poculum, Hercules poculum, Eustathius pag. 907. 158. 1776. κύβειον ᾠδὴ ἢ κύβειος ποίος, ἢ κεφαλῆς κίβων κύβειον ἐκ ποικίλων κεφαλοειδῶν πυθιδρία μὴ ἔχον, μίλι' ὠτα. κύβηλα ποτίσιμα ἐπὶ τὰ ἔσω κύβηλοντα. ἀμφικύβηλα δύο πυθιδρίας ἔχοντα. Seneca lib. 6. de benef. cap. 9. Cum capacibus gemmis inter se propinarent. Iuuenal. 6.

Cum bibitur concha.

2. Georgic. Virgil.

Vi gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.

Athenæus lib. 11. ῥοδιακῶν χυταίδες, ollula Rhodiaca. Fictilia pocula cum aromatibus terra macerata & subacta coquuntur, καράμια ἐκ ποικίλων μὲν ἄρματων συμφοραδείσις ἢ γῆς ἐπιτάται. Ciboria exple, inquit Horatius. Strabo lib. 15. In Ægypto faba κύβηλον, vnde ciborium. Lucillius,

Vrcem, aut longa geminus mistarcus ansa.

Afranius, Aquam è sino haurire, qui lauaret manus. *Sinum fundentis aquari.*

Sinum fundentis aquari.

Virgil. *sinum lactis.* Venantius lib. 2. de vita S. Martini,

Lucida perspicuis certantia vana lapillis,

Vix discernendis crystallina pocula poris.

Vide Athen. lib. 11. Embla, gemma, lapis, toreuma. Forte embola, quasi inclusa, iniecta. Venantius,

Hinc mentita bibunt patera fucante falerna,

Hic abacum picto bombycina flore decorant

Arte laborata, vel qualis pensat arachne,

Serica purpureis sternuntur vellera velis,

Iulia blatta thoris, aurumque.

Plinius lib. 33. cap. 1. Vasa Furniana, Clodiana, anaglypta,

glypta, excisa. Athenæus lib. 11. Poculum Nestoris clavis aureis confixum, ἡλοισι πικραμένον ἔχον πτεράσασα ὄτα, habens 4. aures, vt apud Martialem Nasiter-na seu poculum nasorum 4. id est, ansarum.

Tu Benenentani sutoris nomen habentem

Siccabis calicem nasorum quatuor, ac iam

Quassatum, ac rupto poscentem sulphura vitro.

Herculi Tyrio crateram cum 30. patèris dicauit Alexander, ait Qu. Curtius lib. 4. Harpocraton, κύβειον εἶδος πικρῶν μαλ' ἔπιμυκῆ, ἢ γὰρ, ἢ τῶν γῶματι παρομοίῳ τῶν ποίω, ἢ καλεῖται κύβηλον. Cymbium poculum longum, angustum, cymbæ simile. De Lagæna Symphosius in *Enigma*.

Mater erat tellus, genitor fuit ipse Prometheus,

Auriculaq; regunt redimite ventre cauado.

Ex cado impletur hirnea. Plaut. in *Amphit*. Cadus erat vini, inde impleui hirneam. Hirnea ἀπὸ τῶν ὀρνέων, quod auis figura sit. Cato cap. 81. Indito in hirneam fictilem. Myobarbium est muris forma. Barbos vasis genus. Arnob. lib. 7. Scyphos, brias, pateras, sympuuiumque depromite. lib. 2. Craticulas, trullas, securiculas, pollubrum, siliquastrum. Glossæ, Loculamenta διαφράγματα, ψυκτῆς ἢ ψυκτικῶν, ποτικῶν. βομβύλιον ποτικῶν ἢ μυχρὸν ποτὸν πύξωλον. Columella lib. 9. Palladius lib. 1. Varro, Dolia, & apothecas tricliniaries, Melicas, calenas, obbas, cumanos calices. Paulin. lib. 9.

Sustentant vitreas crystallata capacia lymphas,

Cumque ipsa & concha species videatur, & vnde,

Nec cohibere putes susceptum claustra liquorem,

Pocula funduntur gemmis.

Varro lib. 1. de re rust. Trullum, scutricum, matellionem,

tellionem, nufiternam. *Cap. 10. & 11.* Peluis, pollubrum, trullum, gutturm, aquiuinale, *ῥεπιεῖον*. Trebellius, scyphos gemmatos, discum corymbiatum, lancem argenteam, pampinatam, patinam argenteam hederatam, vrceos duos argenteos auro inclusos. Gloss. gillo *βαυγίλιον*. Matta *μάθη*, scutra *λέκτρος*, vrceolus *ῥεπιεῖον*. Martialis,

Laomedontea fuerant hæc pocula mensæ.

Archerypis vetuli nihil est odiosius Eucti,

Ficta Saguntino cymbia malo luto.

Apuleius *Miles. 2.* Hic vitrum fabre sigillatum, ibi crystallum impunctum, succinum mirè cauatum in lapides vt bibat. Martialis *lib. 12.*

Cum tibi Niliacus porret crystallà cataplys,

Accipe de circo pocula Flaminio.

Nullum sollicitant hæc, Flacce torenmata furem.

Ouidius *lib. 3. Metam.*

— *fabricatæque fago,*

Pocula, quæ caua sunt flauentibus illita ceris.

Virgil.

— *pocula ponam*

Fagina celatum dimini opus Alcimedontis,

Lenta quibus torno facili superaddita vitis

Diffusos hedera vestit pallente corymbos.

Cælata vasa dicuntur amcæsa Festo. Iuuenalis

Sat. 5. De poculis gemmeis.

— *ipse capaces*

Heliadum crustas, & inæquales beryllos.

De aureis gemmatas,

— *tibi non committitur aurum,*

Vel si quando datur custos affixus ibidem

Qui numeret gemmas.

Nam Ferro, vt multi, gemmas ad pocula transfert

A digitis.

Animalia

Animalia in poculis excuspta erant. Iuuenal.

— *& stantem extra pocula caprum.*

Ouidius,

Alius extantem signis cratera.

Martialis,

Stat caper in phiala Thebani vellere Phryxi

Custos.

Horatius de trulla fictili Campana,

— *festis potare diebus*

Campana solitus trulla.

De vasis vide Nonium, qui ponit cymbia, vrnarium pollubrum, tympuuium. Varro *lib. 4. de ling. Lat.* Pateræ quod pateant. Hisce enim etiam nunc quàm magistri fiunt in publico conuiuio antiquitatis referendæ causa potio circumfertur, & in sacrificando Deis, hoc poculo magistratus dat Deo vinum. Sinum vas est vinarium grandius. Lepesta nunc in diebus sacris vasa vinaria in mensa Deorum. Idem *lib. 1. de vita Pop. R.* Lepostæ fictiles, aut æneæ Sabinorum fanis. Apud Festum incitega machinula in qua constituebatur in conuiuio vini amphora, de qua subinde vina deferrentur, circulum vocat Martialis,

Orbis in nostris circulus esse potest.

Id est, in nostris mensis rotundis potest esse incitega, Nisi per circulum malis intelligere eum quem vas vinarium in imo rotundum vino, sensim fluente in mensa orbiculari designat. Repositorij vocat Plin. *lib. 28. c. 1.* Recedente aliquo ab epulis, simul verri solum, aut bibente coniuua mensam vel repositorium tolli inauspicatissimum iudicatur. Interdum coniuuarum pedes peluibus vino plenis lauabantur. Athenæus *lib. 4.* Phoco filio

Phocio

Phocionis victore, τοῖς εἰσιπτοῖς προσεφέροντο ποδογυμνή-
 res οἷα δὲ ἀρωμάτων. *Afferebantur pollubra pedibus
 lauandis vino plena cum aromatis.* Philippus lega-
 tis Athen. in quadam cœna bibens argentea & au-
 rea pocula dedit, auctore Demosthene *in orat. de
 legat. corinthia.* ταῦτα φιλοτιμίᾳ προσπόντων εἶσι, ait
 Vlpianus. In conuiuio Assueri fuere pocula aurea,
 & argentea ἔνδρακιον κελύκειον περικείμενον ἀπὸ πα-
 λάντων τρισημείων, ἐ carbunculo paruis calyx, cuius
 pretium 30. millia talentorum, id est, vt hodie puta-
 mus, 22. milliones aureorum nostratium *in lib.
 Esther.* Tzertzes apud Hesiodum Oenochoë bicus
 est, aut poculum. Crater autem est vt lebes qui po-
 nebatur in epulis publicis, & festiuitatibus, non
 vt bicus, & aructer in priuato conuiuio. οἰνοχόη,
 βίκος, ἢ ποτήριον ὃ ἔκρατῆρ ὡς λέβης ἐστὶ, ἔνδρακιον
 κελύκειον ἐν σπονδαῖς ἔνδρακιον ὡς βίκος, ἔνδρακιον
 ἐν ἰδικῶν ἐπιδήματι cœlata & crystallina vasa ventilat.
 Seneca *epist.* 23. Olim Romæ virorum principum
 vasa fictilia idem *epist.* 55. Tubetoni ligneos lectu-
 los, quum in publicum sternerentur, hædinæque
 pro stragulis pelles, & ante ipsius Iouis cellam,
 proposita cœuiuis vasa fictilia, quid aliud est quàm
 in Capitolio paupertatem consecrare. Festo friuo-
 la sunt vasa fictilia quassa. Iuuen. *Sat.* 3.

*Iam poscit aquam, iam friuola transfert
 Vcalegon.*

Sat. 5.

Et te ne teneam, Romanorum omnia regum friuola.
 Pollux *lib.* 20. *cap.* 9. ἔνδρακιον κέραμα vocat, aceta-
 bula fictilia Tertul. *in Apolog.* *cap.* 25. Vasa Samia.
 Cicero *parad.* 1. Capedines, ac fictiles urnas. Plin.
lib. 3. *cap.* 12. Fictilia simpuiua. Alij simpula. Vet.
 Scholiast.

Scholiast. Iuuen. ad *Sat.* 6. Simpuuium vas sacrifi-
 ciis aptum, in quo Pontifices solebant lauare. Sim-
 puuium item quia omnes Sacerdotes simul bibe-
 bant, inde simpuiatrix illa dicitur quæ porrigit
 poculum istud. Glos. Isidori, Candes vasa fictilia.
 Propertius *lib.* 4. *el.* 1.

*Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis
 Pocula de facili composuitque luto.*

Martial. *lib.* 4.

*Aretina nimis ne spernas vasa monemus,
 Lantus erat Thuscis Porsena fictilibus.*

Auson. *epigr.* 8.

*Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea regem,
 Atque abacum Samio saepe onerasse luto.*

Erant & fictilia Saguntina. Iuuenal. *Sat.* 5.

Pugna Saguntina fernet commissa lagena.

Rursum de Poculis.

CAPVT XII.

POcula per initia fuere fictilia, fagina, cornea,
 vnde Græcis κέραμα ἀπὸ κέρατων, à corni-
 bus, Erant cornua quæ venenum respuerent vel
 proderent, ait Ælianus. Ouid. *lib.* 5. *Fastor.*

Terra rubens crater, pocula fagus erat.

Tibullus *lib.* 1.

Diuitis hoc vitium est auri, nec bella fuerunt

Faginus adstabas cum scyphus ante dapes.

L. 30. *ff. de legatis lib.* 3. Pocula oleagina. Plinius
lib. 16. *cap.* 35. Pocula hederacea quæ transmittant
 vina, remanente aqua, si mixta vino fuerit. Græci
 κούραρα vocant. Euripedes *in Andromeda.*

ὁ ῥὶ γάλακτι θύσιον φέρον σκίφον.

Alter hederaceum scyphum lacte plenum ferens. Frustra οἶνον reponunt pro ὁ ῥὶ. Isidorus *lib. 20. cap. 5.* Calices, & calathi, & scalæ poculorum genera lignea, quia Græci κῆλα lignum vocant. Homerus κέρσημα κῆλα, ligna sicca. Paulus Diaconus *lib. 1. Longob. cap. 27.* Scalam poculi genus Latinis patera. Athenæus *lib. 11.* Olim pocula è cornu bouum. Ambros. *lib. de Elia cap. 17.* Per cornu fluentia in fauces hominum vina. Crateres à cornibus, & κέραννυμι misceo in cornu. Athenæus *lib. 11.* ῥυτὰ dici ait. Xenophon *lib. 6. Expedi.* κέρανα ποτήρια, pocula è cornibus *lib. 7.* Thraces κέρατα οἶνα πρῶτον, cornua vini prabebant. Pindarus ἀργύρεα κέρατα cornua argentea, pro poculis. Æschylus in *Pandora* χρύσεια κέρατα, aureum poculum. Apud Ctesiam Indi κατασκιάζον ἐκ πόματι, faciunt pocula ex cornibus asinorum syluestrium. Nonnus *lib. 12.* Baccho tribuit cornu incuruum ex cornu bouis,

δέπας ἀλώλον εἶχε βοῦς κέρατα.

Fuerunt & vitrea. Apuleius *Miles. 2.* Ampli calices variæ quidem gratiæ, sed pretiositatis vnus, hinc vitrum fabrè sigillatum, ibi crystallum impunctum, argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & succinum mirè cauatum in lapides vt bibas. Aristophanes vocat ὑάλινα ἐκ πόματι. Petronius apud Saresbariens. *lib. 4. Polycrat. cap. 5.* refert fabrum fuisse qui vitrea vasa faceret tenacitatis tantæ vt non magis quàm aurea, aut argentea frangerentur. Cùm ergo phialam huiusmodi de vitro purissimo & solo, vt putabat, dignam Cæsare fabri-

fabricasset, cum munere suo Cæsarem adiens admittus est. Laudata est species muneris, commendata manus artificis, acceptata est deuotio donantis, faber verò vt admirationem intuentium videret in stuporem, & sibi plenius conciliaret gratiam Imperatoris, petitam de manu Cæsaris phialam recepit, eamque validius proiecit in pavementum toto impetu, vt nec solidissima, & constantissima æris materia maneret illæsa. Cæsar autem ad hæc non magis obstupuit, quàm expauit: at ille de terra sustulit phialam, quæ quidem non erat fracta, sed collisa, ac si æris substantia vitri speciem induisset, deinde martiolum (vox bona & Latina est) de sinu proferens vitrum correxit aptissime, & tanquam collisum vas æneum crebris ictibus reparauit. Quo facto se cælum Iouis tenere arbitratus est, eo quòd familiaritatem Cæsaris, & admirationem omnium se promeruisse credebat. Sed secus accidit. Quæsiuit enim Cæsar an alius sciret hanc condituram vitrorum, quod cùm negaret eum decollari præcepit, dicens, quia si hoc artificium innotesceret, aurum & argentum vilescerent quasi lutum. Paulo aliter de Tiberio Plinius *lib. 36. cap. 26.* Xiphilinus in *Tiberio* scribit eum qui maximam porticum Romæ ἐπεσκελιῆν in alteram partem inclinatam erexerat, vitrum id inuiolabile fecisse, καὶν τότε ποτήριον πύλαου καταβαλόντων ἐξ ἀπείρου, ἢ θλαδὲν πως ἢ σωταβέν ἢ τε χερσὶ διατείναντων, καὶ ἀδρῶντων ἄρα χεῖρα ἀποφύγαντων, καὶ ἀπέκτενευ αὐτὸν. Quum enim supplex esset apud Tiberium, & de industria vitreum poculum cadere huius passus esset, & collisum contritumque manibus tractauisset, & in integrum restituisset, à

ἢ κρύσταλλον, ἢ μωρρίνα, ἢ ὅσα λίθου περικλυῖα, ἢ ἄλλ' ἐκδιδόν τὰ κεράμια ῥήγνυσι. *Aqua Stygis fontis in Arcadia, crystallum, vasa murrhina, lapidea, fictilia rum-puntur.* Potuisse murrhina quædam arte fieri non dubito, quum apud Theophrastum *libro de lapidibus*, Cinnabari aliud sit natiuum, aliud factitium, quum apud Senecam *epist. 91.* calculus decoquatur in smaragdum, neque vlla fraus lucrosior quàm in fictitijs gemmis, ait Plinius *lib. 37. cap. 12.* Apud Arrianum *in Periplo λιθία ὑάλινη, μωρρίνη* lapis est. Diospolis, inquit, olim Thebæ Ægyptiæ diceται, ἄπευ ἀλαβασπίτης, λιθία διαφανὴς ὑάλαι μωρρίνας ὀνομάζουσι. Plinius *lib. 35. cap. 12.* Eò peruenit luxuria vt etiam fictilia pluris constent quam murrhina. *Lib. 37. cap. 2.* CrySTALLINA & murrhina vasa auctoritatem habent frigidi potus. Murrhino 80. sester-tiis empto capaci ad sextarios tres calice. Petronius trullam murrhinam 300. n. s. emptam fregit. Nero 300. n. s. capedinem vnã murrhinam parauit. Plin. *lib. 33. in pref.* Pompeius in suo triumpho Ioui Capitol. ex spolijs sex murrhina pocula dicauit. Sueton. *cap. 71.* Augustus nihil sibi retinuit præter calicem murrhinum.

De alijs poculorum generibus.

C A P U T X I V.

POCULIS murrhinis & crystallinis ipsa fragilitas facit pretium, ait Seneca *lib. 7. de Benefic. cap. 9.* Murrhina non dicuntur quòd ex concretionibus myrrhæ arboris lachrymis fiunt. *l. supellectilis. ff. de supellectilis legata.*

legata. Sed à murrha lapide, vt vult Arrianus. Fuerunt & pocula electrina. Trebellius *de quieto tyranno*, Electridem pateram quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam continet, signis breuibus & minutulis Pontifici propinauit. Lamprid. *in Alexandro* Helena dicitur Mineræ Lindiæ calicem ex electro confecisse. Iuuenal. *Sat. 5.*

— ipse capaces

Heliadum crustas, & inaequales beryllos

Vitro tenet phialas, tibi non committitur aurum.

Sammonaus *cap. 72.*

Produnt electri vorantia pocula virus.

Succinum seu electrum non ex populi, & Heliadum lachrymis concrefcit, maxime odoratum illud quod semini balænarum adscribitur. Serulus *lib. 8. Aneid.* Tria sunt electri genera, vnum in arboribus quod succinum dicitur, aliud quod naturaliter inuenitur, tertium quod fit de tribus partibus auri, & vna argenti. Tertul. *in Hermogen. cap. 29.* Electrum licet ex auro & argento foederatum, nec argentum tamen nec aurum appellabo, sed electrum. Electrum à sole dici volunt qui ἑλεκτρος. Electrides insulæ vbi fuerint nescitur. Vulgò eas in mari Adriatico ponunt. Theophrastus in Liguria effodi ait. Reperitur ad Oceani lictus in Gallia & Scoria. Quidam concretionis maris purgamentum esse volunt, in Germanis in insula Abulo in Ægypto natum dicitur Sacal, in Syria Ἰσμεῦ, quia paleas trahit. Theophrastus putat octauo æstuante id ad Pyrenæos montes eici. Multi tradunt ad mare Atlaticum esse lacum Cephisida, qui sole feruefactus è limo det. Alij in Sicyone Africæ lacu nasci volunt.

volunt. Quidam ex horto Hesperidum propter Syrtim maiorem in stagnum cadere volunt. Omnino gignitur in insulis Oceani ad Septentrionem, & à Germanis dicitur glessus, vnde insula glessaria, quæ & Austraria. Nasquitur defluente medulla ex arboribus pinei generis quasi gummi è cerasis, densatur in mari, & cum intumescens ætus ex insulis rapuit, in littora expellitur ita volubile vt pendere videatur, & per vadum deferri. Consule Plinium *lib. 33. cap. 4.* Omni auro inest argentum, vbicunque quinta argenti portio est electrum vocatur. Fit & cura electrum argento addito. Terrull. *in Praxeam cap. 27.* Vt electrum ex auro & argento, & incipit nec aurum esse dum alterum altero mutatur, & tertium quid efficitur, ita lego. Ambros. *in hexæm. lib. 2. cap. 15.* Electrum lachryma virgulti est, quando folia & minutissimæ furculorum portiones, aut exigua quædam animantium genera in electro sæpe reperiantur, quæ viderur, quum adhuc gutta esset mollior receptisse, & solida retinuisse. Argentea pocula & hodie sunt, & iam olim fuerunt. Athenæus *lib. 11.* Magnum poculum vocat argenteum puteum. Iuuen. *Sat. 1.*

Argentum vetus, & stantem extra pocula caprum.
Cælabantur argentea pocula quod emblematum opus vocat Iuuenalis Scholiastes ad *Sat. 5. lib. 13. ff. de condit. fur.* In conditione poculorum etiam cælaturæ æstimatio fiet. Plinius *lib. 33. cap. 12.* Mirum in auro cælando inclaruisse neminem, argento multos, maximè tamen laudatus est Mentor. Fuere & aurea pocula. Cicero *4. in Verr.* Non pauca etiam pocula ex auro, quæ vt mos est regibus,

&

& maximè in Syria, gemmis erant distincta clarissimis. Aurum cælari solitum ostendit Virgilius,

— calataque in auro

Fortia facta patrum.

Isidorus *lib. 20. cap. 4.* Cælata vasa argentea vel aurea sunt, quæ signis eminentioribus intus extræve expressa. Statius *lib. 1. Thebaid.*

— signis perfectam, auroque nitentem

Iasidos pateram, &c.

— tenet hæc operum cælata figuras

*Aureus anguicomam præfecto Gorgona collo
Ales habet.*

Erant igitur pocula aurea cælata, chrysendeta, *λιδοκάλυπτα*, gemmata. S. Cyprianus *lib. 2. ep. 2.* Gemma bibere. Apuleius *Miles. 2.* Gemmas formatas in pocula. Plinius *lib. 33.* Turba gemmarum potius, & smaragdis teximus calices, ac temulentia causa tenere Indiam iuuat, & aurum iam accessio est. *l. 19. ff. de auro & arg. leg.* Gemmas inclusas auro, argentoque. Erant enim inclusores qui includerent gemmas, & excluderent, erant cauatores, cauitarij, cauatores qui cauarent gemmas & cælarent. Iuuenal. *Sat. 10.*

— cum pocula sumes

Gemmata, & lato setinum ardebit in auro.

Martial. *lib. 12.*

Innumeri tibi flaua tegunt chrysendeta mullæ.

Apud Paulum Diaconum *lib. 1. de gestis Longob.* Alboinus Cunimundi patris Rosimundæ caluam argento in poculū adornauit. Herodot. *lib. 4. τῆ κεφαλῆ περιχρυσώσας χρῆται ποτηρίῳ.* Scythæ capite hostis, id est, caluaria inaurata vtitur pro poculo. Vide Plin. *lib. 7. cap. 2.* Ammianum Marcel. *lib. 27.* Silius *lib. 13.*

At Celta vacui capitis circumdare gaudent
Ossa, nefas, auro & mensis ea pocula seruant.
In abaco reponi pocula diximus. Iuuenal. Sat.6.

— urocoli sex

Ornamentum abaci, nec non & paruulus infra
Cantharus.

Liuius lib. 29. ab exercitu Asiatico abacos Ro-
mam ait aduectos.

De varia poculorum forma.

CAPVT XV.

OMnia penè veterum fuere rotunda, humilia,
patula: vnde & pateræ dictæ. Nestoreum
duobus fundis. Martial. lib.8. epig.6.

Hi duo longæuo censentur Nestore fundi,

Pollice de Pyllo trita columba nitet.

Homerus Iliad. λ. vocat δέπας ἀεικελλῆς χρυσίαις
ἰλλοισι πεπαρηθῶν ἕατα. Ἄ' αὐτῆ τῆατα β' ἔσων, διὰ δ' ἢ πε-
ραϊάδες, &c. δὴ αὐ δ' ἑὸν πυθμῆες ἦσαν, poculum pul-
crum, aureis clauis confixum, aures 4. erant, dua cir-
cum columbae, duo fundi. Alia erant clemmateres
dicti Gallis Cybeles vsui, parua, caua, sine fun-
do & auribus. Vide Athenæum lib. 11. Dicun-
tur & tympana. Plinius lib. 33. cap. 11. Tympa-
na, stateras, lances, & magidas vocat quæ po-
strema vasa escaria. Erant pocula ansata, alia
sine ansis. Macrobius lib. 5. Sat. cap. 21. Patera pla-
num ac patens est, carchesium procerum, & cir-
ca mediam partem compressum, ansatum medio-
criter ansis à summo ad infimum pertinentibus.

Cicero

Cicero 4. in Verr. Erat vas vinarium ex vna gemma
prægrandi, trulla excavata, manubrio aureo. Plin-
ius lib. 36. cap. 26. Calices prerotos vocat alatos,
quia ansæ vtrinque protensæ speciem alarum re-
ferunt. Trulla seu truella Acronjad. Horat. lib. 2.
Sat. 3. Deformis calix & rusticanus trullas æneas &
ligneas torcularibus adhibet. Caro cap. 10. lib. R. Ru-
stica, & cap. 13. Trulla item vas exonerandæ aluo,
Martialis lib. 9.

Clinicus Herodes trullam subduxerat agro.

Depensus dixit stulte quid ergo bibis.

Pro vase potorio posuit Horat. lib. 2. Sat. 3.

Qui Veientanum festis potare diebus

Campana solitus trulla.

Athenæus lib. 11 ῥύσην vocat auream phialam. Alia-
nus lib. 1. Var. cap. 32. χρυσῆν φιάλην. Varro lib. 1. de
vita pop. R. Item erant vasa vinaria aquilinæ pate-
ræ, gutti, septarij. Herculaney scyphi ab Hercule
repti, vti cantharus à Libero patre. Macrobius lib. 5.
Saturn. cap. 2. Apud Q. Curtium lib. 10. Alexan-
der nondum epoto Herculis Scypho. Porphyrio
ad lib. 2. Horat. Od. 7. Ciborium est poculi genus
in modum foliorum colocasiorum factum. Arysa-
næ, arysteres, arystichi sunt cyathi, ab ἀρύω hau-
rio. Dioscorides ἀλούπιον vas pice non oblitum
ἀπὸ ἀλωπιῶν quod diffluat. οὐνήριος fuit trulla vina-
ria Athenæus lib. 4. Liuius Andronicus de Car-
chesiis.

Florem anlabant Liberi ex carchesiis.

De uasis vini & alijs.

CAPVT XVI.

Vasa vini varia fuere, plura Græcis quàm Latinis, certè plura nomina. Latini enim tantùm habuere calices, pocula, carchesia, capedines, crateras, vrceos, gutturnia, & cætera talia. Græcis fuere apud Pollucem *lib. 6.* *λάζυον*, *πιδύνη*, *ἀσπές*, *κρατήρ*, *πρωχρίδιον*, *κάλυτρον*, *κεράμιον*, *κεράμιον*, *lagenæ*, *doliolum*, *uter*, *cratera*, *gutturnium*, *cadus*, *poculum fictile*, aut *vas fictile*. *ἀμοφορῶδες*, *ἀμοφορίσιον*, *amphora*, *σεμίον*, *guttum*, *seria*, *ἀγγεῖον* *οἰνοφόρον*, *ύελοιῦν* *vas vitreum*, *πιδύον*, *dolium*, *πιδύκη*, *doliolum*, *ύρχαι* *οἶνα*, *κεράμιον* *πρωσοικὸς* *τῶ βίβω*, *vrceus fictilis similis bico urnæ*, vel *poculo*. *ύρχαι* *vasa fictilia*. Clemens *lib. 2.* *Padag. cap. 3.* *ἐκπώματα* *ἀργυρία* *ἔ* *χρυσία* *λιδοκόλλητα*, *pocula argenti & auri lapillis distincta*. Thericlei calices, & Antigonides, Canthari, *λαβρώνιοι* (*Athenæo lib. 11.* *λαβρώνια* *poculum Persicum latum ἀπὸ* *τῆ λαβρότητος* *ab impetu*) *λεπασαί*, *λεπασίδες*, *pocula*, *λυκτίρες* *calices qui vno haustu siccabantur*, *οἰνοχέαι*, *πιδύον* *ἐφ' ὑελοῦ* *μενοδόξια*, *vanitas toreumatatum vitreorum*. Philostratus in *Antipatro*, meminit Panij crateris. Apothecæ *οἰνώνες*, *πυθῶνες* Polluci. Apud Athenæum *lib. 2.* *ὄλπις* *trulla vinaria*. Hesychio *καλίον* *ποτηρίον* *ἑίδον* *δερμιπῶς*, *Celebe poculum in quo calidum bibitur*. *κώδων*, *poculum Laconum*. *κώδων* *σπείλιον* *flexo collo*. *ὄλπις* *οἰνοχέαι*, *olpis trulla*, vnde *vas in poculum defunditur*. De Plemochoë *lib. 2.* *Athen.* *πλημοχέαι* *σεύον* *κεραμοῦ* *βελικῶδες* *ἑδραῖον* *ὑσχιῶ*, *Plemochoë vas fictile lusorio puerorum tur-*
bini

bini simile, ima sede leniter modicèque stabili fundatum, Coryliscum vocant. Ollam, pultis vas capacissimum fuisse vult Nonius. Matellam vas aquarium interpretatur. Peluim sinum aquarium. Fideliam vas Samium ad vsus plurimos. Plautus *Aulularia*, *Mulli* *congiale*m, *plenam* *faciam* *tibi* *fideliam*. *Cupas*, *tinæ* *vino* *capiendo*. *Cadi*, *vasa* *quibus* *vina* *conduntur*. *Polubrum*, *χέρνικα*, *trulleum*. *Liuius*, *argenteo* *polubro*, & *aureo* *gutto*. *Fabius* *picctor*, *aquam* *manibus*, *pedibusque* *dato*, *polubrum* *sinistra* *manu* *teneto*, *dextera* *vasum* *cum* *aqua* : *simpuium* *vas* *ligneum* *quo* *Dij* *ipsi* *viniantur*, ait *Varro*, id est, *gustant* *vinum*, *pitifant*. *Obba* *poculi* *genus* *ligneum*, vel *ex* *sparto*. *Batiola* *aureum* *vas*. *Varro de vita P. Rom.* *Item* *erant* *vasa* *vinaria*, *fini*, *cymbia*, *aquilinæ*, *pateræ*, *gutti*, *sextarij*, *simpuium*. *Virgil.*

Cymbiaque argento perfecta, atque aspera signis.

Varro lib. 1. Rer. R. *Sæpe* *vbi* *conditum* *vinum* *no-* *uum* *orce* *in* *Hispania* *feruore* *musti* *ruptæ*. *Nas-* *terna* *vas* *aquatile*, *catinus* *aquæ* *Varro* *dixit*. *Carchesia* *pocula*. *Virgil. lib. 1. Aneid.*

Hic duo risè mero libans carchesia Baccho.

Hirnea, vel *cirnea* *vas* *vinarium*. *Mistarius* *vas* *quo* *miscemus*. *Trulleus* *quo* *manus* *perluuntur*. *Ar-* *millum* *vrceolum* *vinarius*. *Sinum*, & *galeola* *vasa* *sinuosa*. *Varro lib. 3. de vita pop. Rom.* *Lepistæ* *etiã* *nunc* *Sabinorum* *fanis* *pauperioribus* *plærisque*, *aut* *fictiles* *sunt*, *aut* *æneæ*. *Næuius*, *crateris* *su-* *mere* *aquam* *ex* *ponte*. *Crattera* *dicitur* *fitula*. *Alexis* *ἐν* *ἀργυρῶ* *ποτηρίῳ* *πετάχῳ* *πνί*. *Petachnum* *ar-* *genteum* *poculum*. *Varro*, *dolia*, *atque* *apothecas* *tricliniaries*, *calenas*, *obbas*, & *Cumanos* *calices*.

Sessilis

Sessilis obba Ποῦρα. Varro *ling. L. lib.4.* Præterea in poculis erant pateræ, eò quod pateant latius. Lucianus in *Lexiphane*, βομβυλιός, ἢ δειρηνύπελλον, ἢ γηγηῖ πολλὰ οἶα θηελκίς ὀπίσθι, ἄρυχάδι τε, ἢ ἄλλα εὔσμομα, τὰ μὲν φαλαγγίδων, τὰ δὲ κινδύδων, πάντα μὲν τοι ἀνομοφόρητα, ἢ ὑπερόσραχε. κύμβια δὲ ἦν ἢ φιαλίδες, ἢ ποτήρια γραμματικῶς, literata & inscripta, ὥστε μισὸν ἦν τὸ κυλίκιον, *armarium plenum* erat. Vide Clementem *lib.2. pedag. cap.3.* Et nota Thericleos calices, fuisse fictiles, vt & Antigonidas. Lucianus in *Lexiphane* ποτήρια δὲ ἔκειτο πεντοία ἐπὶ τῷ δελφινίδος τραπέζης, ὁ κρυμμέτωπος, ἢ στυλῆς μνηστοργῆς εὐλαβῆ ἔχον τῷ κερκεν. *Pocula omnigena erant in Delphica mensa*, &c. Philo *de vita contemplat.* ait Thericleos calices torno elaboratos. Vnde putes non fictilia, sed è metallo, aut ligno fuisse. Martialis tamen fictilia etiam torno accurari ostendit, cùm ait,

Et Surreptina lane toreuma rota.

Imò & vitra ipsa quæ vocat toreumata.

De poculis Græcanicis.

CAPVT XVII.

Quemadmodum Romani à Græcis & Asiaticis orti, ita & mores eorum, & leges, & vestes, & supellex domestica est ab iisdem petita. Romani habuere cupas, Græci κύπελλα ἀπὸ τῆς κωφῆσι, quia excauata, vel ἀπὸ τῆς κόπια, quia excisa. Lycophron dixit κύπελλα. κύφος, vas concauum exsculptum, quod dicitur *naucula*, κύφελον poculum, ὡς τὸ κωφὸν, τὸ βαθύ, profundum. ὡς τὰ κύπελλα

κύπελλα inflecto, vnde κικυφότα κέρατα, inflecta. λαβροῦρον πατὴρ ἔκπωμα, τραγάλαος, poculum forma hirci, & cerui. λοιβίς, λοιβάδιον, πωνίειον, patera qua diis libatur. μέλη γυναικίνο γενεῆ, & ὠδὸς pocula, quæ antequam siccarent, canebant. *μισανπίρις* poculum postquam lauerant. *μικτὸς*, poculum tumens mamillæ more Hesychio. *μαδαλλίδας*, *μαδαλίδας* μῆνης, pocula. *νισορίς*, poculum quatuor auribus, aut ansis à Nestore Homericò. *σκύφος* ἔχον τὰ ὠτα, Scyphus auritus, ansatus. Omnia olim pocula rotunda erant, vt formam solis exprimerent. Athenæus, οἱ παλαιοὶ λαμβάνοντες ἐκ τε τῆς ἡλίου, ἢ τῆς σελήνης σχήματος ἐναργῆς φαντασίας, καὶ τὰ περὶ τῶν ἀνθρώπων ἑσθλῶν ἰσομοίωσιν ἢ δίκαιον ἐνομοίζον, veteres solis & Luna formam ac figuram admirati, par esse putarunt, vt ea quæ ad hominum vtilitatem cultumque spectarent, illorum clarissima speciei quantum fieri posset assimilarent. Hesychius *πελίχα* εἶδος ποτηρίου ξυλίνου διὰ τὸ πεπελεκώδες, vel *πελίχα*, vel *πελίχα*, poculum ligneum ascia, & securi expolitum. Pollux *lib.10. cap.19.* *πελίχας*, ἢ *κίλικας*, ἢ *πρωχέας*. Ion, ἐν ζαθέων παδακῶν ἀφύσονται ὄλπους οἶνον, ex pulcritis serijs, *αὐτὸς deliolis haunientes guttis vinum.* ὅλας Cyprii ampulla, Thessalis guttum. Athenæus *lib.12.* τῶν δὲ ὄλπιων κλείταρχος κοινῆς μὲν φησι, καὶ βυζαντίως, καὶ κυπρίως λίμυδον ἀποδιδόναι, *θεσάλως* δὲ τῶν πελίχων. πέταχρον ποτήριον ἐμπέταλον, dicitur, & *πέταχρα*, vnde *πεδουχάδης*, *τρυφᾶν*, est delicia. *πίλλη*, *πελλίς* multa. Hipponax, ἐν δὲ τῆς πέλλης ἔπνον ἄλλοτ' αὐτοῖς ἄλλοτ' ἀρυτὰν ἠρωπῆν. Item, ἐν *πελλίδος* ἄνθρωπος, ἢ γὰρ ἠρωπῆ αὐτοῖς κίλιξ. Prusias poculum erectum, *πρωσίας* ποτήριον ἔξορδον. *ρίεντα* ποτήρια dicuntur *ρίεντα* Astydymas *ρίεντα* ἀστυρᾶ vocat. *ρίσις* φιάλη χρυσοῦ ῥοδίας ἢ ῥοδακῶν

ροδιακὸν ἔκπωμα. ρυτόν Ægyptiis est βήσι, vel βήσις, vel βήσις, ποτήριον πατύτερον ἐκ ἤρ' κέτω μερῶν, ἐστενωμένον ἀνωθεν. Rhyton, seu bessa poculum latius ab imo, angustum sursum. σκαλλίον, σκάλλον poculi genus, σκάλλειν, σκάπτειν, fodere. σκαφίς, σκαφίον, σκύφος. Stefichorus σκύφειον λαβῶν δέπας. ἢ λάζυμος τὸ λάζυμιον, lagæna. ὑστακίον, vel vt Helychius legit, ὑστακίος poculi genus. βυλακωτὴ φιάλη ἢς τῶ πυθμῆνι χρυσοῖ ἐπέκειντο ἀράγαλοι, glandulata phiala, cuius fundo tali aurei subiecti, quasi quædam glandes. κρυωτὴ φιάλαι χρυσοῖ, nucamenti instar. Æolibus Aracis est fiala. ἀπύρωτ φiala Homero ψυχρήλατ, quæ malleo ducta in aquam frigidam mersa est, vel quæ omnino ignem experta non est. Ptois latæ phialæ vmbilicata, φδοῖς πατέϊαι φιάλαι ὀμφαλωτοί. Philothesia poculum ad amicitiam iungendam, aut significandam, φιλοθησία. Chonni poculum arcum tornatum simile Thericleo, χόννοι ποτήριον χάλκειον ὁμοιον θηεκλείω. Chalcidica, pocula, à loco dicta. χρυσίς & χρυδέϊον βαδύ, poculum chytritis. ψυχρὸς, ψυχτῆς, ψυκτηρίας, ψυκτηλίον ψυκτηρίδιον, poculum, aut peluis vino refrigerando. In epist. Alexandri Magni in fragmentis Athenæi, βαπακῆ ἀργυρῆ πρεῖς κατάχρυσσι, κόνδυα ἀργυρῆ πολλὰ, τόπων ἐπίχρυσσι λ γ. ποιήτης ἀργυρῆς εἰς, Tisigetes scyphis Persicus argenteis, μύστροι ἀργυρῆ κατάχρυσσι λ β. Calices argentei inaurati, alij mystrum genus mensuræ esse volunt. λαχειοθήκη ἀργυρῆ μία, οἰνοφόρον ἀργυρῆν βασιλικὸν ποικίλον ἐν, ποτήρια μικρὰ ρυτά, καὶ βαπία, καὶ λικερροὶ ἐπίχρυσσι, καὶ θυματήρια, καὶ πρυβλία. Baucolis, aut τετράκυκλ Alexandriæ poculum 4. circulis argenteis, aut aureis circumdatum. βομβυλιὸς Thericleum Rhodiicum ex quo

minuta

minutatim stillant, ἐκ βομβυλιῆ κ' μισρὸν γάζοντες. Bromiades pocula maioribus scyphis familia. Grammaticum, seu literatum poculum χράματα ἔχον ἐγγεγραμμένα ἔκπωμα. Amaltheæ cornu & ἐνιαυτός, annus, sunt pocula. γυάλης connexum poculum, γυάλαι κρατήρων, conuexa poculorum & caua. δακτυλωτὸν ἔκπωμα τὸ ἀμφωτὸν ποτήριον εἰς ὃ οἶον τε τὰς δακτύλους θείρειν ἐκατέρωθεν, digitatum poculum in quod inferere vtrique digitos possis, vt Athenæus lib. 11. Ion, ἔκπωμα ἀχραντον πυρὶ, ἰσθε non constabit. Homerus ἀμφίδετον φιάλιν ἀπύρωτον, æneum vas patens lebeti simile suscipiendæ aquæ frigidæ. Pollux lib. 6. cap. 16. ὑδροπόπδες, dicuntur ρόδια, ρυτά, δινοί, κύμβη, κύμβιον, ἀκιδι, σκαφίς, κένδαρες. ἢ δάνιον propriè colum significat, est vas mensuræ. Thericles fuit Corinthius κεραμῆς. Thericlea olim fictilia, κάδος, ὀκεία, κρυεῖα, κρυεῖαι, κεδίσκοι, ποτήρια. κένδαρες ποίαι ὀνομα, ποτήριον. γύλιον pera qua poculum, allia, capere feruntur à milite. Apud Pollucem, ἀγκύλη, λαπαση, ἡμίτομα, χαλκόςομα, ἀντηρονίδες, σελωκίδες, ροδιακῆ. Homero χρύστον ἀμφωτὸν. τὸ ἢ μόνωτον κοτυλίσκος ὀνομάζεται. κόνδυ κηπαδοκικόν, Bessicum Persicum. Cothonis vtraque latera, quemadmodum & ollæ, ambones vocantur. φιάλαι λυκεργεῖς δικεραῖ, ρυτόν διχρονον, phiale lycergica bicornes, rhytum bifidum. Hedera cyssibium ambit κίωψς, vnde & nomen. ἀλεισον ἐκ ἧ ἄλις πῆν. ἀμυστις poculi genus. Afaminthus Homero poculum, Cratinus ἐξ ἀσπίνθη κύλικος λείων χρυσίς, ἀργυρῆς fiala ἀντρα argentea. μιστόμφαλοι phialæ medio vmbilicata, balaniomphali, chrysomphali. Bombylius angustus, βομβῶν ἐν τῇ ποσει, strepitum edit cum bibitur. Cotylus Bacchicum poculum. Pollux ψυκτηρία

dinum

dinum esse vult, in quo esset ἀκρατος, merum, ἄμικτος ideo dicitur ἀκρατοφύεις, caret fundo, sed habet astragalos, & talos. Aristophani γαστήριον poculum. Nikon in citharædo, κόλυβις ἢ λάβει κεραμῶν ἀδρὸν χωρῶντα κοτύλας πέντε. Manem poculum fictile cape plenum quinque corylarum capacem. Olcæum est in quo pocula abluunt. Herodorus scribit Æginetas bibere ex ollis patriis, ἐκ χωτείων ἐπιχωριων. Pollux de Metaniride, ἡ δὲ ἢ ἢ ὑγείας ἱερὰ ὕσπερ ἢ διὸς σωτήρας κρατῆρ ἱερὸς ἡδὲ. Erat autem & poculum quod fumebatur sublati mensis post lotionem manuum, sacrum sanitati, vt & Iouis seruatoris poculum, Ioui sacrum erat. Ita interpretor, & nihil mouendum esse puto. καθήσιον ποτιτίσιον ὅτιν ἐπιμικτὸς συνηγμένον εἰς μέσον ἐπιεικῶς ὄντα ἔχον μέχρι τῆς πυθμῆος κωλύοντα, ait Athenæus, Carchesson poculum est oblongum, adductum moderate in medium, aures, seu ansas habens quæ ad fundum usque perueniunt. Macrobius, poculum est procerum, & circa mediam partem compressum, medio-criter ansatum, ansis à summo ad infimum pertinentibus. Hesychius, κέρας εἶδος ποτηρίου, καλπίος, κέρας, poculum. Theodbridas Syracusanus, ἐξ ἀργυρέων κέρατων πίνοντες ποτήριον ἀεισεκλές, quod binis pedibus quasi cruribus insistit, aut intortum, & varum. κέρας fictile vās multos coryliscos continens, quos festo quodam die fructibus omnē genus implebant, & cernophori ad sacra ferebant. Sic vannus quæ πομπῆς solita πύκνιστον continebat, κοτύλιον describit Serenus Sammonicus.

Mollibus ex hederæ toruantur pocula lignis.

Pollux, quia hederæ ramis vestirentur. Ciboria pocula ex Ægyptiæ fabæ cibriiis. Hesychius

κιδάριον

κιδάριον ἀγρῆιον ὄνομα ὅτι ποτηρίου κώνιου poculum fastigiatum. Dixias poculum à Dixo auctore. κότυλον, κοτύλη τὰ μόνωτα ποθηία, κοτυλίον ἢ ἡμίνα ἡμισυ τῆς ἴνῃ. Æschylus posuit κώμβαλα ἀπὲρ κοτύλης. κόπιας κόπιας pocula. κρατῆριον τὸ νῦν κελύβριον κρένειον ἐπιπωμα ἢ ἀργυρὸς κιάδης κοτυλάδες ἀργυρεόν. Argis calices erant fastigiati in summo, & circa labra; cū ferè omnia pocula plus ab ea parte pateant, φόξμ ἢ πον τὸ χεῖλον, αἴτη ἢ φόξμχελον, ἢ εἰς ἀξὺ ἀνηγμένη, οἳ εἰσι οἱ ἀμικτὸς καλύβριον, vulgo alambici, ἀμικτὸς κωλίχιδες, κωλίχαι, κωλίχαι, caliculi, minuti calices. Cornelius Celsus, Caliculi vtuntur pro cucurbitulis, si copia earum non est. Moris fuit in diuitum conuiujs vt cum cratera poculorum ingens theca, seu κωλικεῖον arponeretur in mensa quadam propria, & ad eum vsū parata. Lucian. in Lexiph. ποθηία δὲ ἔκειτο πακτοία ἐπὶ τῆς Δελφινίδος τραπέζης, κώμβια ἢ ἡδὲ, ἢ φιαλίδες, ἢ ποθηία χρυμαπτικὰ, ὥστε μισθὸν ἡδὲ τὸ κωλικεῖον. Heroës apud Athenæum lib. 11. vsi poculis capacissimis quæ ῥυτὰ dicta, magnum poculum vocant φρέαρ ἀργυρεῶν, ρυτῆται ἀργυρεῶν. Stesichorus ait Solem poculo traicere oceanum, quo Hercules traiecit ad boues Geryonis. Erant ἐπιπωμα λιθοκόληντα, τορδτά ἀδύλη poculum fuit ποθηία τῶν ἡδὲ κοπιάων παιδιαν, ἢ ἀνομάδην, ἀπὸ τῆς χειρὸς χρυμαπτικῆς ὅν ποιέμενοι ἐυρύθμους ἐρρίπην εἰς τὸ κωλικεῖον εἰακίς poculum ab Æaco. αὐτοῦ Κυπρίως ἀπυπία ἔς ἐκ ἔχον ἀργυρον phiala, ἀμικτὸς εὐλύγον ποθηιον, quo vsos agrestes Philetas scribit pro mulctra, vnde & bibebant. ἀμικτὸς pocula ἀφ' ὅν ὄν πῖν ἀμικτὸς ἀμικτὸς πόσις ἢ ὄν ἀπιδεῖ πῖνεν μὴ μύσαντα. ἀρύβαλλον ποθηιον κῆτωθεν ἀρύβαλλον, ἀγὼ ἢ συνηγμένον.

B b b b b

βατάμιον,

βατιάκιον, λαβρόνιον, περίσις nomina poculorum. Batiacae Persica phiala. Scaphia Plauto vasa potoria. Athenæus lib. 4. ὅτι τε τῶ πείποδι χαλκῆς ἐπέκειτο, ἢ μέδου, ἢ σκαφίον ἀργυρεῶν δύο κοτύλας χρυσεῶν. Plutarchus in *Tripode* ait fuisse phialas argenteas duas δικοπόλας. χρυσώματα vasa potoria apud Athenæum lib. 5. κυλικίον, & κυλικιον theca poculorum. Ἐστὴν δὴ κιν dicitur incitega, repositorium, ἔστις χωρτικὸν σκευῶν. Glossæ, engethæca (non enceteria) machina lignea, qua amphora sustinetur. ff. de *legatis* 3. l. 100. engethæca dicuntur βάσεις, his verbis, cui Corinthia vasa legata essent, & βάσεις quoque eorum vasorum collocandorum causa paratæ. Græci ἀργυρῶν vel χρυσεῶν κόσμον, αἰγέα vasa & αἰγεία vocant, potius quàm ἀργύρεα, & χρύσεια. Galenus de Hippocr. scitis. τὰ πινόμενα τῇ παρενθέσει ἢ τῇ χειλέων ἐκ τῆς τμητῶν ἑκάστῃ τὸ γάλα, καὶ τῆς βομβυλίου τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ὑγρόν. Bombylium dicitur, & baucalium angusto collo & prælongo ad sugendum. κιάδος est trulla qua vinum de cratera hauriebant, sed accipitur pro vno haustu. χῆρ ἀστειὸν συμποτικόν, Atticis dicitur χῆρς, ait Eustathius, Congius. lege Athenæum, lib. 11. Pollucem, Eustathium. χῆρδιν, κύλιξ μέγας. Hesychius χῆρδιν πολυῶ. Adhuc egi de vasis & poculis, liceat mihi de panificio, & panibus & placentis pauca subiicere.

De Panibus & Placentis.

CAPVT XVIII.

Athenis puer spinis coronatus, panes in canitello ferens per vicos canere solitus, ἐφορῶν καλόν,

καλόν, εἶδεν ἀμεινον, fugi malum, inueni, quod melius erat, vt significaret bene actum esse cum hominibus, qui triticeo pane reperto glandes, & poma syluestria reliquerant. Nulla gens hodie est, quæ aliquod genus panis ex frugibus, milio, radicibus non sibi subigat, coquat, & ad victum parat. Romani certè farre, tritico, hordeo vsi, vt panes facerent. Panes in quadras secabant, quadras in buccas, vnde buccellatus panis, nauticus, qui ξυρὸς ἄρτος dicitur. Vet. Glossæ βουλίξιν de ientaculo, βουκισμὸς ἀκράτισμα ientaculum, γῆμα. Apuleius *Milef.* 1. offulam grandiore in conuiuas contruncare gestio. offulam pro genere quodam panis posuit. Pro eodem fuere polentæ caseatæ. Quadram Hesychius vocat βλήδραν, ἄρτον ἐντετραμῆρον, placentas μάζας. Pollux lib. 6. c. 11. ἱερὰ ἀμφιφῶνες, ὀβελία, panes quos obelia fori ferunt in Dionysij sacris. ἐφρῶν δὲ ὀβελῶν πέμμα κέρατα ἔχει πετηγῆμα, πύλανοι. Statius lib. 1. *Syluar.*

Molles Caioli, lucunculique,

Et massis Amerina non perustis,

Et mustaceus, & latente palma

Pregnantes carioides cadebant.

Plato lib. 2. de legib. ἐν τῷ κεισῶν ἀλφίτα σκευάζομενοι, ἐν ᾧ ἢ πινῶν ἀλφρα, τὰ μὲ πίναντες, τὰ δὲ μάζαντες μάζας θουαίας ποίῃσι, ex hordeo alphita parantes, ex tritico similaginem, alia coquentes, alia pinsentes, mazas generosas faciunt. Vide apud Suidam ἀνισατοῖς, μακάντας, χαισίσις, ἀρεσῆρα, πύπυρον. lucunculus, τηαίτης, subitillus, ἔνδυτος. Festus, pastillum libi genus. Strues superiecta panicula in transuersum continetur. Varro, libum testuatum in testa coctum. Circuli, mixta farina caseo & aqua. Lixulæ, femi-

lixulæ globuli in oleo cocti. Tracta ficta farinacea solo imposta, sesamo sparsa, quorum pars ima dicitur solum. Tracta finges, & deyses. Strues cum tracta porrecta in solo sternuntur. Scriblita, quod sit scripta signis. Lagana, in panificio tractæ, pastilli in longum porrecti, & producti, offæ, pastilli in rotundum glomerati. Clibanus est testum, aut furnum. Balthcum, quo cingitur tracta. Sphærita, placenta globos habes, qui in solo placentæ componuntur. Sauillum libum à suauitate. Mustaceus, quia musto subigitur farina subditis lauri foliis. Crustulum à crusta pulvis. Placenta quod edebant cum pulve murtatum, quia murta loco piperis. Fundulum libi genus. Festus, punicum libi genus cæteris suauius. Subucula libi genus ex alica, oleo, & melle. Apuleius lib. 10. lacertali opera dulciaria. Firmicus lib. 8. pistores dulciarios conditores. Lachmas λάχμας panis genus apud Syros. Athenæus lib. 3. cap. 28. Tertullian. lib. 3. in Marcion placentas & Samias. Athenæus lib. 14. placentas Samias in deliciis fuisse ait, à Samio opifice. Vide Varr. lib. 4. de lingua Latina. & Catonem cap. 76. de re rustica. Apud Festum Sucamanalia, tauri verbenæ, ficta farinacea sunt. Libum, μύρον. Euripid. in Helena ἔμπροσθι ὀρθοστάτου, placentæ Diis sacræ. Festus, glomus in sacris crustulum oleo coctum cybij figura. Vide Eustathium pag. 1165. 1753. 1445. 1635. Suidam in verbo ἀμάξισ, πυραμίς, φδοί. Harpocrationem in verbo πάλαναι. Didymus πάλαναι τὸ ἴ πάλαν πέρμα, ἢ ἢ ἀπὸ τῆς πεπλευμένης. Polybius, ποπυαὶ ὀμφαλωτὰ ἐπὶ τὰς θυσίας ἐπιπυαίωμα. Alianus lib. 3. ναρία, πακῆς τὸ πέρμα ἐκμέλιθ, ἢ πύρα, ἢ ἄλλων πύων καὶ τεκνίωσιν. Hesychius γαλαξίας πάλανος

ἢ κειθνὸς ἐν γάλακτι, Cato cap. 74. de re rustica. Panem depiticum sic facito. Farinam in mortarium indito, aquæ paulatim addito, subigitoque pulcrè, vbi bene subegeris, defingito, coquitoque sub testa. Iuuenal. Sat. 14.

Mucida carulei panis consumere frusta.

Martialis lib. 13. ep. 48.

Picentina Ceres niveo sic nectare crescit,

Vt leuis accepta spongia iurget aqua.

Vopiscus in Aureliano coronas fecit de panibus, qui nunc Siliginei dicuntur. Panarium vbi panis asseruatur. Varro pandam Deam esse Cererem scribit, in cuius asylum qui confugerent panis eis daretur. Iuuenalis Sat. 1. de quadra panis,

Vt bona summa putes aliena viuere quadra.

Et sordes farris mordere canini.

Solide iam mucida frusta farinæ.

Lib. 6. Anthol. ἢ τέρθρον ἄρτον αἶον ἑπιπυαίωσιν. Plautus in Casina, panem rubidum vocat secundum, lapidosum, ingratum, non triticeum, atque ibi torreto me pro pane rubido. Horat.

Et mihi diuiduo findetur munere quadra.

Hesiod.

ἄρτον θειπήϊκος τετράτρυφον, ὀκτάβλωμον.

Lib. 6. Fastorum. Ouidius,

Sola prius furnis torrebant farræ coloni,

Suppositum cineri panem focus ipse parabat,

Stratæque erat tepido regula quassa solo.

Ecce coronatis dependet panis asellis.

Homæus in Batrachomyomachia,

ἄρθρον τεισοκοπάνισος ἀπ' ἀκύνηκε καίτοις,

ἢ δὲ πακῆς ταυπέπηθρον.

Cassiodorus lib. 6. var. Pan primus consperfas fru-

ges coxiffe perhibetur. Horatius à seruis panes reticulo portari ait, *Satyr. 1. lib. 1.*

— ut si

Reticulum panis venales inter onusto

Forte vebas humero.

Encruphias seu latitans panis ampullis seu bullis turgidus. Lucianus in *Necricis*, *ὄσπερ ἐκυρσίας ἀστῶ φλυκταίνους ἐξωθνηκώς*. Eustathius, *ἀλειφατίης ἀστῶ πμμελῆ συμπεφυρμῶ*.

Theocritus in *Hercule*,

— ἀστῶ

δωκεὸς ἀσφαλέως, ἢ φυτοσάφον ἄνδρα κορέσσει.

Pulmentarium fit rusticis ex olea caduca, vel ex halece, & aceto, vt Cato *cap. 58. de re rust. μικτωεὶς paupercula pulmentaria vt Lucillius*. Iuuenalis *Satyr. 14.* Pultifagos per initia Romanos fuisse ostendit.

A scrobe vel sulco redemptibus altera cœna

Amplior, & grandes fumabant pultribus olla.

Satyr. 16.

Saxum, quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.

Terminum intelligit. Persius *Satyr. 6.*

Fœniseca crasso viuiarum vngvine pulvis.

Carthaginenses item pultifagi. Plautus in *Pœnolo*, Carchedonius pultifagonides. Suetonius *lib. 2.* Secundarium panem apperebat Augustus. Varro *lib. 4. de ling. Lat.* Puls, quod ita sonet cum aqua feruenti inspitur. Aliud est pulmentum cum insecta carne aut pisce. Horatius *Sat. 2. lib. 2.* Trilibrem mulum in singula quem minuas pulmenta necesse est. Persius *Sat. 3.*

Vncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.

Pollux *lib. 6.* *πυρίτης, δίπυρος ἄρτους οἱ τρυφῶντες.*

Aristo

Aristophan. in *Equitibus*. Placentas *ἐπίπασα* vocat, quia *ἔδος ἢ ἐπίπασεν πλαιῖοι πνα κερυκίματα ἀλμυρά*. Pollux *lib. 1.* *κεχειδίας ἀστῶ κευκεὶς, δελίας, δελίτης, πειείατης, πνευφός*. Tzetzes *Chiliade 7. cap. 145.* *δελίαν ἄρτον ἢ ρυπαρὸν, ἢ ἀπελῆ τάχα ἢ πυρίαν furfuraceum panem, ostrearium, elibanicum, vide Plinium lib. 18. cap. 11.* Orus in *Hieroglyph.* *ἢ ἀρτοκόπων κείσας ἐν τοῖς μωσὶ γίνεθ, πολλῶν γῆ, ἢ διαφόρων ἄρτων κειμένων ὁ μῦθ ἢ καθαρῶτατον ἀστῆ ἐκλεξάμενος ἐδίξ.* *Leges 12. tabularum,* Ni suo viuuit, qui im vinctum habet, libram farris in diem dato, id est, pultis. Plinius *cap. 8. lib. 18.* Pulte, non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum est. Valer. Maximus *lib. 2. cap. 5.* Liuius *lib. 3. & 6.* Puls cibus militis coctus. Plautus in *Patruo*, Pultifagi barbari, id est, Romani. Ammian. *lib. 25.* Sed sub Columellis tabernaculi parcius cœnataro, pultis portio parabatur exigua. Puls erat farina cocta cum sale, interdum & lacte, vt Galenus *cap. 6. de attenuante diæta.* Hesychius *δελίας ἄρτος ὁ ἐπὶ δελίσις ἐπιώμενος.* vide Socratem *lib. 4. Eccles. histor.* Clement. *lib. 2. Padas. cap. 1.* vbi *μελίτικτα, & ἐπιδερπίσματα* commemorat. Eustath. *ἄρτοι ἀπὸ τῆ ἀίρεδς, ἄρτοι quasi ἄρποι διὰ τὸ ἡλίματος ἄρπον, ἢ τέλειον. βλῶμος, ψωμίον ἄρτου κόμμα ἀδρομερές.* Hesychius, *ἀπαραύχης, τὰς ἐπὶ τῶ ἄρτων φλυκταίνους.* Eustathius, *ἔξωφος, ψῶμος. κηλίμοι ἄρτοι μεγάλοι, μὴ καθαροί, ἀλλὰ φαιοὶ ἢ χροῶν. ἄρτος κλειανίτης.* Strabo, *Egyptij ἢ ἢ πηλὸν ἢ χροῶν, τὸ ἢ σῆαρ τὸ εἰς πῦρ ἀρτοποιῶν τοῖς ποσὶ φύρεται.* Epicharmus apud Athenæum *lib. 3.* hæc genera panum enumerat, *κειανίτιω, ὄμορον, σαπίτιω, ἐκείδης ἀλειφατίτιω, ημίἄρπον. ὄμορον* vocant simlaginem cum melle & sesamo coctam, vnde

ὀμαρίτι panes apud Hesychium. σαπίτης Hesychio, σαπίτης, placenta genus in qua sear seuum, & pinguitudo. Eidem ἡμάρτιαν εἶδος ἄρτου ἡμικυκλῶδες. Epicharmus ἄρτον παλίτιν commemorat, & τοῖς πικροῖσι νεκλῆ recentem. Eustathius δοκῶσιν οἱ κίλικες ἐν ἀραδοῖς ἄρτοις χρῆσθαι. οἱ κίλικες ἄρτοι οἱ αὐτοὶ τοῖς κολλάβοις. Collices Thesalicis partes omnium optimi. Athenæus lib. 4. meminit panis Cappadocij, quem *Lachman* Syri vocant. Boletinus, Bolites, Bolias, μάζης εἶδος ait Hesychius. Vide Athenæum lib. 3. vbi multa Casaubonus eruditè. & Pollucem lib. 6. cap. 11. Lampridius in Heliogabalo, dulciarios, & lactarios commemorat. Celsus lactaria omnia. Lampridius, alia de pomis, alia de dulciis, alia de opere lactario. Glossæ, dulcium *πλακῆντα*, *πακωντάειοι*, dulciarij. *γλυκωντήρες*, lucunteres. Festus, lucunter genus operis pistoriij. *γλυκόεις*, *γλυκῆς*, lucuncus, lucunculus non à *λευκός*, sed à *γλυκός*. Cæterum ὑδραλέτι, aquariæ rotæ repertæ sub Cicerone ad molendum, vt docet Epigramma Antipatri Thessalonicensis, qui Ciceroni æqualis fuit.

ἴστε χεῖρα μύλων ἀλεσεῖδες, εὐδετε μακρά.

Panes vanales reticulo ferri soliti. Græci *γυργάθες* vocant. Hippolochus *πλεκτὰ ἐλεφαντίνα*, *panaria ebonea*, imò & argentea. Virgis enim subtrilibus eburneis, ceu vimine utebantur in contexendis panariis istis. Quare & Hippolochus dixit *κελεύει ἄρτοφόρα διὰ ἱμάντων ἐλεφαντίνων πεπλεγμένα δοξάσαι*, iubet dari panaria plexa ex loris eboeis. Pollux lib. 5. *κίλικος σκαῖος π σιδνησῶ ἐφ' ᾧ τὰς ἄρτους ἐπιτίσι*, *πυρ ἰσοκωῶσαντες* & *πυρακτώσαντες*. *Clibanius vas ferreum in quo torrent panes, & coquunt ignem subijcientes*. Galenus de Antidotis, *εὐζῆμος* & *κεκλῶς ὀπτημένος ὁ ἄρτος*

ὁ ἄρτος ἔσαι κλιβανίτης, & ὅτι ἰπνίτης. ἰπνος κάμνός ἐστι. *Clibanius panis bene fermentatus, & coctus erit, non ipnites in furno coctus. ipnus est furnum*. Athenæus panem caminetem in furno coctum *δυσπεπτον* vix digeri posse ait. Pistores cacabo vsi sunt, vnde panes cacabacei apud Zenonem Veronensem *serm. 6.* ad Neophytos, qui saporem malum ex aqua in cacabo calefacta retinerent. Vlpianus l. 19. tit. de auro & argento mundo, in *Pand.* Cacabos argenteos commemorat vetus Poëta,

Nos facimus populos studiose coctoplacentas,

Nos adipata damus, nos grata canopica vobis,

Cruſtulanos Iano, sponſæ mustæſæ mitto.

Hesychius, ἀρτῶσιν ἄρτος τις. Vide Aristot. *sect. 21. problemat. cap. 12. 9. 15. 19.* S. Paulin. ad Seuerum. Facilem nos victum cibo simplici capere, coctis in gutta olei, & aquæ copia pultibus docuit. Non siligine nobis pultes, sed farina confecit, aut milio, aut fabam intriuit panicio, quo citiùs senatorium poneremus fastidium. Vide Lucillius,

Quæ gallam bibere, ac rugas conducere ventris,

Farre aceroso, oleo decumano.

Festus, fieri prodit pultem è milio & melle. Africia pultis nomen Arnobio lib. 7. Constantinus in *Geuropicis*, ὁ κλιβανίτης ἄρτος ἰχνῶς πεπλασμένος, & ἐν ἡλίῳ ξηρανθεὶς χρησιμώτερος πρὸς ὑγίαν. ὁ δ' ἐν φέρονται ὀπτιῶν βαρυτέρων πῦρ τίθειν ποιεῖ. Suidas, ἄρτος αἰγυπτιῶς ἐς πῦρ ἔσθ' ἄρτων ὀπτησιν ἐπενόησε ἢ κριβανονδίπτους ἄρτος Romæ dicitur paxamas. Pamaxium in historia Patrum, panis bis coctus. Hesychius ὀμαρίτης ἄρτος ἐν πυρὶ ἀρημένως γρηνοῶς, φυσικῆς ἄρτος ποῖος ποπωπάθης. γυργάθος σκαῖος πλεκτὸν ἐν ᾧ βάλλουσι ἢ ἄρτον οἱ ἀρτοκόποι. γρηίτης αὐτοπύρως ἄρτους. Panarius ἀρτοπύρως, in *vet. Gloss.* Vide Athenæum lib. 3.

lib. 3. βλωμίλοι ἄρτοι ἔχοντες ἐντοιμῶς κοφράτους ῥωμαϊοὶ λέγουσι. Hefych. παλάτανον, κόκλον ἐφ' ἑ παλάτῃσιν ἄρτος. Athenæus lib. 3. πάνος ἄρτος, panus τολύπη, glomus, placentæ, τολύπη. Pollux lib. 6. Clemens Alexandr. προτερεπ. Hefych. σατίας ἄρτε εἶδος, αὐτ σατίας, à pingui vel adipe admixto. πηγάνης ἄρτος ἐπὶ πηγῶν γερονῶς, ἢ μὲ πρῶ ὀπρώδης. ἡμίαρτον εἶδος ἄρτε ἡμι-κυκλώδες. ὀποπυείας ἄρτος ἐπ' ἀνδράκων ὁ πρῶδης. ἀπίκος ἄρτος ὁ μεφιστικός. Plutarch. de curiositate, καὶ σιτανῖον ἄρτον ἀμύλια ἐξῆς διαπύων, τήμαρον αὐτό-πυρον ἐπ' ἐλαίαις, ἢ κερδαμίδι σιτῆται. Artemidor. lib. 1. cap. 91. ἄρτοι ῥυπαροὶ πνήπων, πλωσίον παντελῶς καθαροί, ἄρτοι κρίζιοι. Hefychius κολλὰς τις ἄρτος ἐν ἀγνώπῳ κατὰ ρίζων ἐξ ὀλύρας. Ἡῶδια τὰ ἄρτε ἀποδραύματα, ἢ τὰ κατὰ χέ. πω ἄρτε. Gregorius lib. 1. Dialog. cap. 10. Monachi signabant panem signo crucis, sicut in hac provincia crudi panes ligno signari solent, ut per quadras quatuor partiti videantur. Puls fit ex hordeo fabis, tritico, & aqua. Romæ diu nulli pistores fuere. Nicander apud Ætolos panes sunt δευαρόναι dicti, à Deo geniti. Cereri Phigalenses nullum animal, sed fruges immolant. Ceres spicis coronata. Apud Pausaniam Regina Macedoniæ viro sub dixit, panes quos Perdiccæ famulo coqueret in furno crescere. Rex Perdiccam ditione sua exire iussit. Psammiticus apud Herod. Nutrici cui lingua excisa erat in sylua pueros alendos dedit, post septem annos Rex in syluam venit, ubi pueri obuij clamauerunt Beccus, quæ vox in Asia panem significat.

F I N I S,

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Iuxta numerum paginarum.

A	Anser.	146
Α Byttace condimen- ti genus.	Anseris iecur.	147
Accubitionis mos.	Antecœnia.	121. 125
Accubitum quid & vnde.	Promerenda.	10
79 81	Aper.	148
Acetum.	ἀφίλα, ἀμικτα.	5
214. 215	Apiastrum.	216
Olim potus fuit.	Apitius primus coquinæ apparatus institutor.	336
Acipenser, & acipensis, vulgò <i>Esturgeon</i> .	Aqua niuata in potu no- xia.	262
282	Aquæ calidæ & gelidæ vsus.	261
Acratisma.	10	341
Ænigmata in conuiujs.	Architriclinus.	341
324	Ariston.	10. 12. 15. 16
Αἴκλος.	ἀείσον συζητικόν.	13
Alica, genus tritici.	Asparagus.	212
199.	Trium librarum pon- do aliquândo Rauen- næ productus. <i>ibid.</i>	
201. 208	Attagen, vulgò <i>Francolin</i> .	134
Alica vnde dicta.	201	
Amaltheæ cornu.	383	
Amomum, genus aroma- tis.	304	
Amphidroma.	400	
Amulum.	199. 206	
Anas.	141	

Index Rerum

stantissima.	135	Caluaria inaurata. ibid.
Auraca.	183	Cantus in conuiujs. 326
Aurum cælati solitum.		Capedines & capedunculæ.
375		358
		Caprea.
		149
B		Catenum liquoris genus.
		199.272
Arbos vasis genus.		Carica.
363		196
Bascauda.	358.361	Carne canina vesci prohibitum.
Bellaria.	185	160
Bibendi modus in conuiujs.	263. & seqq. &	Carne assa, quàm elixa vesci magis virile esse dicitur.
268		162
Bibendi mos in Græcia.		Carnes.
282		134
Boa piscis.	175	Carnes elixæ, coctæ.
Bombylumata.	197	151
Bonus dæmon, pro bona fortuna.	266	Carptores.
Boni dæmonis poculum. ibid.		338
Boue aratore vesci veritum.	163	Casæi.
		198
		Catabolia.
		7
		Catacleistæ apud Apuleium.
		88
		Catta.
		143
		Caulis, seu colis.
		195.
		212
		Cella, cellarium quid & vnde.
		221
		Cellæ pro cubiculis. ibid.
		Cellaris, Cellariæsis. ibid.
		Cerebella auium.
		153
		In delicijs erant.
		158
		Ceres spicis coronata.
		394
		Ceruus.
		149
		Ceryces, seu præcones pro

& Verborum.

pro pincernis.	345	Virorum.	38
Chama quid & vnde.	69	Græcorum.	38.40
Chia ficus.	196	Antelucana.	54
Cibi tria genera.	134	Pauperum.	213
Cibi quos Imperatores habuerunt in delicijs.	30	Cœnâ abeuntes non Ioui perfecto, sed Mercurio libabant super lignis.	281
Cibi præsentés.	162	Cœnæ hora.	53
Cibos circumferre moris fuit in conuiujs, vt quisque pro libito caperet.	13.14	Partes.	121
Cibicida pro diribitore.	96	Caput.	131
		Cœnæ frugi, cœnæ Deûm.	25
Cibilla mensæ genus. ibid.		Cœnæ variæ.	31
Circulus, & olmus, pro mensa circulari.	101	Parcæ.	33
Citreum felix malum.	220	Puræ.	34
Coactus pro cocto apud Festum.	160	Centenariæ.	45
Cœna.	8.11	Vide <i>Conuiuia</i> .	
Cœna recta.	3.6	Cœnacula quid & vnde dicta.	63.64
Eam Nero sustulit, reuocauit Domitianus.	3	Cœnationes & triclinia.	62. & seqq.
Cœna dialis.	22	Collectrix apud Plautum quæ.	7
Triumphalis, Pontificalis, auguralis, ibid.		Colostrum.	197
Splendida.	24	Columba.	142
Puerorum.	37	Comissatio quid & vnde.	11.17

Compositile quid & vnde.	356
Conchæ.	184.209
Conchis pauperum cibus apud	

Index Rerum

apud Iuuenal.	213	<i>νομιδες.</i>	5
Conditum.	199	Coquus.	334
Consultatio in conuiuio.	325	Coqui furaces.	336
Conuiuatarum nomina.	49	Coracinus auis.	170
Numerus.	ibid.	Coronæ in cōuiuio.	288.
Conuiuator.	47		296
Conuiuium vnde dictū.	1	Cosmus apud Martialem	
Variè nominatur à		vnguentarius celeberrimus.	303
Græcis.	ibid.	Cottabus, Cottabea, Cottabium.	277.278.279.
Variè à Latinis.	ibid.	& seqq.	
Moderatum Deorum conciliabulum est.	19	Crater pro vini haustu.	266
Quatuor rebus cōstat.	49	Creon & crateuta.	354
Conuiuium militare.	326	CrySTALLI generatio vnde.	370
Conuiuij instructio.	46	Cygnus.	144
Locus.	61		
Rex.	102	D	
Conuiuia parca.	25		
Opipara.	26. & seqq.	Δ <i>Αἰς</i> vnde.	5
Mediocria.	34	Damas.	148
Sordida.	36	Defrutum.	272
Luculenta.	37	Delphis è puteo haustus	
Tempestiua.	54.55	ab Atheniensibus.	175
Intempestiua.	55	Dictator pro magistro bibendi.	106
Duplicia.	62	Dimidiati.	85
Conuiuiorum genera varia.	3.21. & seqq.	Diribitores.	339.344
Conuiuiorum causa quæ.	19.20	Dorcas.	149
		Dorpon quid & vnde.	12

Dulcia

ἔς Verborum.

Dulcia, genera operis pictorij.	187	F	
		Faba.	209
		Fabæ Ægyptiæ triplex vtilitas.	213
		Far.	210
		Fasclares.	216
		Ferculum. 114. 122. 126.	127. 129
		Festa Græcorū olim pluria.	38
		Ficedula.	140
		Ficus.	191
		Medicamentum omnino cibi noxij.	192
		Sacra Diis.	ibid.
		Pro quauis re dulci.	195
		Fides ac tibie epulis Romanorū adhibitæ.	319
		Fœminæ honestæ more Græco epulis virorum abstinent.	35
		Abstineant vino.	234
		Fœminæ Romæ potu vini interdictæ passum bibere.	271
		Fœnum Græcum.	216
		Folia citri pro rosato.	199
		Fons in Arcadia odium vini afferens.	238
		Fructus aliqui hortenses.	193
		fine	

E	
E Brius viués mortuus.	236
Peccās bis puniendus.	328
Ebrii comiffantes vnguētari soliti.	293
Echinus.	181.205
Edeatræ.	343
Electrum.	374
Electri origo.	373
Genera tria.	ibid.
<i>ἐνάλισμα.</i>	10
<i>ἔπιπλα, ἐπιδοσιματα, ἐπισημα.</i>	5
Epidosima.	4
Epulæ trifariam semper, interdū quadrariam dispertiebantur.	10
<i>ἔραμισαί</i> σιωπασώτη apud Athenæum.	5
Eranus.	4.6
Parcus fuit & modestus.	6
Euochia quid & vnde.	4
Exormiston inter pisces regium genus.	172

Index Rerum

sine Fumo sacrificare, de Hordeum. 211
 Poëtis dictum. 4 Hora ientaculi. 50. &
 Fungus. 195 seq.

G

G Albula, seu Galgula. Hydromelum, potionis
 143 genus. 272
 Gallina. 142 Hypobolis pro culcitra.
 Gallinæ Afræ, seu Numi- 89
 dicæ. 145

Gallinas faginare quis I
 primùm cœperit. 143

γαμος, ob nuptias. 6 *Ηένθηρα.* 5

Gemmæ formatæ in po- Ideæ, particulæ carniū. 5
 cula. 375 120

Glis. 147 Iecur anseris. 147

Globuli. 204 Ientaculum. 8. 11. 13.

Gobius. 182 15

Græci totas noctes hel- Ientaculi etymon. 13. 16

luabantur. 58 Hora. 50. & seq.

Græco more bibere. 105 Ignis cœnæ signum. 4

Griphus pro ænigmate. 92 Incitega pro circulo. 92

324 Infanti antequam vinum

Gustulum oua dicta Apu- guster, ouum noctuæ

leio. 130 comedendum datum.

H

H Innulus, vel hinnu- 240
 leus. 149 Infantes colostrati. 197

Hœdus. 146 Infertores pro structori- 341

Iupiter lacte capræ nutri- 198

tus. 198
 Lac

et Verborum.

L

L Ac Veneris pro vino Luxus Ægyptius. 111
 potui suavi. 283 Lyra post cœnam conui-
 Lactuca. 193 uis exhibita. 318

Lageniforia vnde dicta. 38 M

M Acellarius pro ob-
 sonatore. 332

Lalifio. 149 Mala. 219

Lapathus quid & vnde. 220

195 Manuum lotio. 107

Lautia. 107 Mantelum, mantele, lin-
 teum quo manus ter-
 gatur. 90

Lecti tricliniaries & accu-
 bitorij. 70. 72 Velamenti genus. 91

Lectorū genera varia. 67

Leges sumptuariæ. 45

Coniuiales. 48

Legumina. 209

Lepus. 148

Liba. 200. 201

Libationes in epulis. 320

Liberi bellaria. 127

Lintea. 90

Liquaminum tria genera. 167

Lithostrea. 173

Lora. 272

Mulierum potio. 281

Lucanica. 150

Lucernæ. 291

Ludi inter epulas. 308

Lupus, vulgo *brochet.* 172.
 183

Luria potionis genus. 272

Luscina. 140

Lyra post cœnam conui-
 uis exhibita. 318

M

Acellarius pro ob-
 sonatore. 332

Mala. 219

Malorum genera. 220

Manuum lotio. 107

Mantelum, mantele, lin-
 teum quo manus ter-
 gatur. 90

Velamenti genus. 91

Mappæ. 90

Mazonomus. 140

Melicratum potionis ge-
 nus. 272

Mensa res sacra æstima-
 batur à veteribus. 18

Mensa amica pro conui-
 uio. 19

Mensæ. 92. 95. 114

Vnde dictæ. 97

Mensæ tricliniaries. *ibid.*

Mensæ pro ferculis, aut
 lancibus. 115

Mensæ frigida. 123

Secundæ. 185

Mensuræ quibus potarūt
 veteres. 263

Mercurij fors. 120

Merenda quid & vnde.
 10. 12. 14

Ccccc Pro

Index Rerum

Pro prandio.	53
<i>μεις & πινει</i> , Prouerb. 5.	
Missus olim onus tantum fuit, & ferculū vnum, quod ex æquo diuidebatur inter conuiuas.	
6. 119	
Missus pro ferculis.	355
Mnamones apud Platonem qui.	103
Moderatio Persica.	111
Morus.	195
Mullus.	169
Octo librarum in mari rubro captus.	ibid.
Mullus vnicus 80. millibus nummū ab Asinio Celere emtus.	ibid.
Alius 10. millibus nummū, apud Senecam.	ibid.
Interdum trilibrēs reperiti, rari qui tres libras superarent.	172
Mulsum.	255. 256. 272
Murena.	172
Murenas in piscinis Crassī & Luculli ad crepitū digitorū vētitasse.	177
Murex.	182
Murrhina potionis genus.	248. 370. 373
Mytilus.	184

N

NAis Nympha aquatica. 177

Neptunus pro piscibus. 174

Niues sacco colari solitæ. 263

Nomenclatores. 60

Nuces. 220

Numidicæ. 145

O

Obsonator. 332. & seq.

Obsonij scindendi magistrī. 340

Oculi in conuiuīs, pro mnamonibus. 103

Odor Persicus duplex. 293

OEnoptæ. 349

Olea. 189. 191

Onager. 142

Opsonomus. 349

Optio pro obsonatore. 332

Orata. 172

Orbes mensarum. 98

Orchestres saltatione & cantu capi. 175

ὄργωνος. 5

Oryx. 148

Ostrea. 180. 184

Oua pro gustulo. 130

Pande

& Verborum.

P Andesia. 39	pū 50. drachmis emisse. 142
Panem gustare, panem comedere, pro ientare. 9	<i>φειδισπια</i> . 5
Panes. 208. 286	Pernæ tomacinæ; temiacæ, petasones. 157
Panes vanales reticulo ferri soliti. 392	Phasianus. 145
Panes cacabacei vnde dicti. 393	Solis vaporibus coquebatur. 158
<i>πανδοινίαι, πανδουσίαι</i> . 7	<i>φιλόνια φιλεπιά, φιλόνια</i> aut <i>φιλιπια</i> . 5
Paropsis, pro vili obsonio, seu maza, apud Athenæum. 153	Philothesia post cœnam potio. 281
Pars non strangulat, vntus prouerb. 119	Phœnicopterus. 144
Partes conuiuīs singulis æquales apponebatur. 117	Soli sacer. <i>ibid.</i>
Partes cœnæ olim tres. 121	<i>φρατοειγ, δημοπια</i> . 5
Passanus. 205	<i>φουιλια</i> . <i>ibid.</i>
Passum quid & vnde fiat. 271. & seq.	<i>φολιπια</i> . <i>ibid.</i>
Pauo. 139. 143	Pisces esculenti. 164. & seqq.
Pauorum oua quinis denariis vānisse. 143	Pisces gulæ commodi qui ex Clem. Alex. 174
Eorum carnem per totum annum à putredine & carne illæsum seruari. 144	Pisces Paciliæ in fluuio Arcadiæ vocem turdi imitari. 175
Perdix. 142. 146	Pisces maris imperium portendere. <i>ibid.</i>
Perdicem vnam Aristip-	Pisces plani sacri dicti, & cur. 176
	Piscium signo nati cur libidinosi. 177
	Piscium fluuiaticorum optimi qui. 179
	Pitissandi verbum. 282
	Ccccc 2 Pit

Index Rerum

Pittacion pro nota vini.	Potorum nomina.	271
251	Præbibendi modus.	273
Pityfina.	Prægustator.	342
99	Prandium.	8
Placentæ. 200.201.386	Prandium collatiuum.	7
Earum species.	Prandium vnde dictum.	11.14
207	Prandium Romanum.	17
Pocillator.	Prandij hora.	50.& seq.
303	Prandiculum pro ientatione.	15
Poculum plenū viris honoratis, aliis ex æquo præbebatur.	Promulfis.	14.121.123
273	Promus condus.	221
Pocula.	περπυια.	122.123
359.367	Pfammitum.	205
Pocula Græcanica.	Ptifana.	211
380	Vnde à Romanis facta.	ibid.
Poculorum formæ.	Pueri & puellæ ministrætes.	346
376	Pueri symphoniaci Romæ in delitiis erāt.	320
à Poculis, seu, ad Pocula qui.	Pulmenta solemnia.	127
345	Pulpa.	160
Polypum oleæ ramo capii.	Puls.	204.208
175	Pulte, non pane longo tempore vixerunt Romani.	391
Porcus Cereri sacer.	Pyrorum genera.	220
156	R	
In Romanorum vexillis pacis argumento fuit.	R Apa.	212
156	Deorum cibus.	25
Porco caso fœdera feriebant Romani.	Repositoria.	93
ibid.	Rex	
Porci laribus immolantur.		
ibid.		
Porci Delici.		
157		
Porci à partu decimo facti.		
159		
Porcellus.		
147		
Porrum.		
212		
Porphyrio.		
144		
Potionum genera apud Lampridium.		
127		
Potus mediocris.		
269		

& Verborum.

Rex conuiuij.	102	Sigma.	79.80
Rex mensæ, pro Rege conuiuij.	103	Silatum pro ientaculo, cur.	15.16
Rhombus, vulgo <i>Tourbot</i> , piscis lautus & latus.	170	Simila.	210
Rhyton quid & vnde.	354	Simpuium vasis genus.	367
Rosa veteribus in deliciis fuit.	295	Sinum vasis genus.	365
Rosatum.	199	Spondæ pro triclinario lectorum.	67.69
Rufis.	355	Sportula, rectæ cœnæ loco instituta à Nerone.	7
S		Squilla.	180
S Apa multi genus.	272	Stacte.	250
Scamma quid & vnde.	75	Stephadium, quasi stipadium, à stipitibus dictum.	79
Scari qui & vnde dicti.	170	Storea quid & vnde.	68
Scenæ, seu scesnæ pro cœna.	10	Structor pro carpore.	340.341
Sciffos.	338	Sturni.	163
Scolium & cantus.	315.	Subbibendi verbum.	282
& seq.		Symbola, seu collecta.	3.7
Scriblitæ.	201	συμμορφωτά.	39
Sculna.	29	Symposiarchus.	48
Scurræ in conuiuia venire soliti.	313	συνακλιαί quid & vnde.	5
Stutulæ pro tesseriis, aut abacis.	99	Synthesis pro veste pretiosa.	88
Senatores publicè epulari soliti.	22	T	
Seribole.	89	T Apulla pro arbitro & magistro conuiuij.	105
Sermones conuiuales.	48	τέλειαι δαίτες.	5
		Thalia quid & vnde.	ibid.
		Ccccc 3	Thia

Index Rerum

Thiafi.	4	Vinum violaceum.	199
Tholus.	67	Vinum aqua mistū.	226.
Thyn rex Paphlagoniæ		234	
cœnans omnia cente-		Vinum fiseræum è musto	
na adposuit.	162	coctum.	247
<i>Τηθύδια.</i>	5	Murrhinum vnguentō	
Toral, seu torale.	86	mixtum.	ibid.
Triclinium Philonis Iu-		Albanum:	256
dæi.	65	Surrentinum:	257
Triclinium pro loco.	67	Falernum.	ibid.
Pro mēsa tribus lectis		Setinum, Pucinū, Sta-	
cincta.	ibid.62	ranum & alia.	ibid.
Triclinia.	81.85	Veteranum.	241
Tripus pro mensa.	75	Dolcare.	245
Pro lecto.	ibid.	Defusum.	ibid.
Triticum.	210	Vinum quando primū	
Trulla, seu Truella.	377	aquā mistum.	265
Turdus.	141	Vinū murrhatū.	271.281
Turtur.	ibid.	Vinum vetustate edentu-	
<i>Τυττή</i> Persarum.	5	lum. Plaut.	271
V		Vini effecta.	36.223.&c
Vasa culinaria.	349	seqq.	
Escaria.	353	Vini Albani duo genera.	
Vini.	378	245	
Venter collatius apud		Vini nota & titulus.	250
Plautum quid.	7	Crasis, seu tempera-	
Venus in piscem mutata.		mentum.	260
177		Hauftus, seu crateres:	
Venus Baccho infusa.	240	266	
Verres Majales.	157	Genera varia.	252.258.
Vestes discubitoria.	87	267.271.& 272	
Veteres soli con edere		Vino se veteres vngebāt.	
soliti.	21	271	

Vina

& Verborum.

Vina noua olim non gu-		Vnio Cleopatræ.	27
stabantur nisi hyeme		Vocatio ad cœnam.	58
exacta.	239	Vocatores, seu inuitato-	
Vina Italica.	245	res ad cœnam.	59
Vina crucia, sublesta, fu-		Vomitiones inter vina,	
gientia.	281	284	
Vmbræ in cœna qui,	60	Viscerationes.	3.19.21.
Vnguentum potionibus		22.46	
vtilius.	300	Vitis aurea in templo	
Vnguenti conficiendi ra-		Salomonis.	240
tio.	303	Vitulorum carniū vsus	
Vnguento Venus placat-		apud veteres rarus.	
tur.	301	162.& seq.	
Vnguenta.	296.299	Vuz.	219
Olim Romæ in vitio		Vulua eiectitia.	151
fuere.	205	Vulvæ olim in pretio	
Vino admixta.	270	erant.	159
Vsurpata in conuiujs, &		X	
cur.	292	Xerophagia.	9.122
A Persis reperta.	293	Z	
Vnguëtorum vsus & vti-		Z Eleuci lex de vino	
litas.		bibendo.	235

F I N I S.

E R R A T A.

<i>Pag.</i>	<i>Lin.</i>	
13.	25.	<i>leg. vt quisque caperet quantum vellet.</i>
21.	24.	epulum, ac viscerationem.
25.	16.	Cæna Hecales.
39.	15.	ἤελοντα
49.		in rubr. de Coniuiiis.
ibid.	24.	βιωφελής.
51.	16.	ἀπονεμεμωσ.
58.	15.	<i>delenda vox, Propertius.</i>
74.	12.	quia Cedro.
102.	pen.	circa ordinandum oxygarum.
138.	19.	ἡλιδνία.
159.	3.	ᾠδία.
167.	9.	Copaïdes.
174.	22.	Lampridio.
197.	17.	βομούλδεν.
206.	21.	de Pistaciis.
214.	1.	Ciborium.
218.	10.	Scillæ tumorem, & malæ ramos.
219.	19.	Albanum facio.
220.	30.	nux molliuscula.
264.	11.	περιανθίας.
265.	9.	ζήσιαι.
281.	13.	Crucia.